Cautio CRIMINALIS,

Seu

DE PROCESSIBUS CONTRA SAGAS Liber.

AD MAGISTRATUS

Germaniæ hoc tempore necessarius,

Tum autem

Consiliariis, & Confessariis Principum, Inquisitoribus, Judicibus, Advocatis, Confessariis reorum, Concionatoribus, cæterisq; lectu utilissimus.

AUCTORE

INCERTO THEOLOGO ORTHOD.

RINTHELII,

Typis exscripsit Petrus Lucius Typog. Acad.

M DC XXXI

AUTORIS PRÆFATIO.

MAgiſtratibus Germaniæ inſcripſi librum: iis utiq; qui lecturi cum non ſunt; non iis adeo qui lecturi. Ratio eſt: nam q ejus ſolicitudinis Magiſtratus fuerint, ut legendũ ſibi putent q̃ de cauſis Sagarum hic perſcripſi, jam id habent propter q; librum legi oportebat: curá nempe ac diligentiam in his cauſis pernoſcẽdis, unde legere, & hæc unde ſumere non eſt neceſſe: Qui v. ejus ſunt incuriæ, ut hæc talia lecturi, & curaturi non ſint, jam ij ſane ut vel maximè hæc legant, atq; ex libro hoc ſoliciti ac diligẽtes eſſe diſcant, nimis eſt neceſſe: legant igitur qui lecturi non ſunt: qui ſunt, ne legant quidem &c.

Sive tamen lecturus aliquis hunc librum eſt, ſeu non lecturus, id deſiderem ut ſit nemo qui non unicum ſaltem quod libri hujus dubium ultimum eſt legat & cum animo ſuo perpendat.

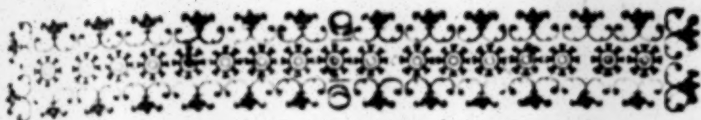
INDEX
Dubiorum seu quæstionum hujus libri.

I.

35. *An*

44. *An*

CAU-

CAUTIO CRIMINALIS SEU De Processibus contra Sagas LIBER.

DUBIUM I.
An Sagæ striges seu malefici revera existant?

RESPONDEO, *Etsi scio nonullos in dubio posuisse, etiam Catholicos & doctos quos nominare non attinet: etsi etiam quidam non temere suspicari sibi videntur, fuisse aliquando in Ecclesia ea tempora in quibus de corporalibus Sagarum conventibus creditum non fuit: Etsi denique ipse ego dum cum variis ejus criminis reis in carceribus egi frequentius ac attentius, ne dicam, curiosius, ita non semel animum involvi, ut quid tandem hujus rei crederem pene ignoraverim, nihilominus ubi summam tandem colligo perplexarum cogitationum,*

 id

id omnino tenendum existimo, revera in mundo maleficos aliquos esse, nec id sine temeritate, ac præposteri judicij nota negari posse. Videantur auctores, qui argumentum hoc profitentur, Remigius, Delrius, Bodinus, & alij: nostri instituti non est hic morari. Tot autem esse & eas omnes, quæ hactenus in favillas evolarunt: neque credo vel ego, vel multi quoq; mecum pij viri, neque adeo ut credam facile persuadebit, quisquis mecum non impetu & clamore vel authoritate pertendere, sed judicio & ratione rem examinare volet. Id quod lectorem meum velle, per eam charitatem, quam legifer noster Christus vehementer voluit inter asseclas suos accendi, maximopere precor. Si quis Zelum habet, & frendet in magiæ crimen, comprimat se tantisper, & addat Zelo scientiam ac considerationem, quam fortasse non habet. Non omnis impetus à virtute est, nam & quidam à natura solum. Virtus moderata & modesta est, atque amat instrui, nec ideo minor esse timet, cum sit instructior. Quod si impetu ruimus, & quia scire omnia apprehendimus detrectamus discere, quid est mirum si nos veritas in multis fugit? Age lector, & seposito præjudicio modestè sequere quo te manu mea pedetentim ducam: non pigebit multa lentè & morosè consideraße.

Du-

Pluresne Sagæ seu malefici in Germaniâ sint ac alibi?

RESPONDEO. *Quæstio est de re quam nescio: dicam: tamẽ verbo otij eludendi causâ quod occurrit. Itaque videntur saltem & putantur plures in Germaniâ ac alibi reperiri.*

RATIO est. Nam imprimis constat in Germania passim fumare omnia incendiis, quæ hanc luem depascant, claro utiq; argumento quã latè omnia afflata esse fateantur: Ita quidem ut non parum inde nomini Germanico detractum sit apud hostes nostros, ac, ut loquitur scriptura fætère fecerimus odorem nostrum coram Pharaone & servis ejus.

Deinde nutrimus hanc opinionem de multitudine apud nos Sagarum ex duobus capitibus, quæ notatu digna sunt.

PRIMUM est *vulgi imperitia seu superstitio.* Quod sic ostendo. Docent omnes Physici, naturalissime causari etiam ea, quæ subinde à communi ordine naturæ nonnihil exerrant, & extraordinaria vocari solent, ut imbrem aliquem effusiorem, sæviorem grandinem & pruinam, illustrius tonitru & similia.

Docent & medici etiam pecora non ſecus ac homines ſuis morbis ſubdi, exiſtere in hominibus & pecoribus multas ſæpe affectiones novas, quæ nec ipſis ſatis exploratæ ſint, mira multa in naturâ latêre, quæ ſubinde in lucem ſe exerant cum admirabilitate eorum, qui naturæ divitias ignorant: nec doctiſſimum quemquam omnium retro ſeculorum ejus vim omnem complecti indagando potuiſſe &c. Hæc illi: Prodat ſe tamen quicquam tale in Germaniâ maximè apud homines Paganos; invadat pecora peſtis aliqua, turbetur cœlum & indignetur vehementius, neſciat medicus morbi alicujus novi ingenium, aut morbus veterrimus non mox arti obtemperet, denique eveniat quippiam ſiniſtrum qualecunq;, quod extra ordinem putetur eſſe, jam nos neſcio quâ levitate aut ſuperſtitione aut ignorantiâ ducti, continuo ad maleficia traducimus mentem, & in Sagas conjicimus cauſam. Ibi omnem nos rei fontem manibus tenere exclamamus: Tum vero ut quamque vidimus inter hæc fortè transeuntem, aſtantem, venientem hæc vel iſta ſic caſu facien-

cientem aut dicentem (necessario autem quædam semper antecessisse, aut concurrisse aut secuta esse oportuit) sinistra interpretatione in culpam vocamus, & quæ est malignitas naturæ nostræ , per omnem viciniam suspicionem movemus. Unde mirum non est si intra paucos annos acrescens fama nos admodum locupletet: præsertim cum nec moveant se hic concionatores & spirituales viri, sed ipsi potius in eadem culpa sint, nec inventus ullus Magistratus in Germaniâ sit, quod sciamus, qui in pestilentissimas has susurrationes zelum suum distrinxerit, de quo plura infra, dubio 35. Cautiores aliæ sunt nationes, a quibus hac parte superari pudor sit: nam siquidem apud eos puer aliquis aut pecus morbo tabescit, si verberatur arbor, aut seges calamitatem patitur, si pauperiem aura facit, si locusta aut mus agrum exedit, totam mali originem à Deo repetunt seu naturâ; nec nisi ea tantum, quæ manifesto reprehendunt, & docti judicant naturæ leges egredi, tum demum maleficiis asscribunt.

SECUNDUM est ejusdem *vulgi invidia*

& malevolentiâ, quod ſic oſtendo: Nulla non alia natio concedet, quoſdam ſemper eſſe, quibus Deus benedictionem aliquam in bonis temporalibus largiorem impertiatur, ut quod celerius ſua omnia diſtrahant præ cæteris, quod emant fortunâ aliquâ fauentiore præ cæteris, atq; , ut verbo dicam, augeantur & diteſcant præ cæteris, contingat tamen hoc quoque in Germania inter vulgus: mox ſunt aliqui ex vicinis, quibus tardior à tergo fortuna eſt, qui capita conferant, & conflato murmure de magia ſuſpiciunculas ſuſcitent: quæ tum demum fortius ſe attollunt, ſi eorum quempiam, quos æmulantur, viderint in templis devotionẽ, aut ſertum ſuum precacium alibi quam in templo geſtantem, aut ingenua forte ad orandum in agro aut cubiculo proſtratum, & ſimilia, ut exempla mihi multa non deſunt, quorum me nomine Germanorum pudet. Res indigna ſane & apud alias nationes plane inaudita, quæ, quod hos duos fontes obſtructos habẽt, hinc pauciores apud eos quam apud nos malefici ſunt. Nullas interim apud nos Sagas eſſe non dixero. Concedam

dam esse, sed id addo fore ut prudens Lector facile ex iis quæ deinceps dicenda erunt, intelligat, si ita agitur, ut nunc passim agi dicam, quam omnino necesse sit, in tanta hactenus exustarum multitudine, quam plurimas innoxias interesse: atque adeo nihil in Germaniâ incertius, quam reas numerari posse.

DUBIUM III.

Quale crimen sit Sagarum seu maleficorum?

RESPONDEO. *Enormissimum, gravissimum, atrocissimum, quia in eo concurrunt circumstantiæ criminum enormissimorum, apostasiæ, hæresis, sacrilegij, blasphemiæ, homicidij, imo & parricidij, sæpe & concubitus contra naturam cum creatura spirituali, & odij in Deum, quibus nihil potest esse atrocius, Verba sunt Delrij l. 5. Sect. 1. de quo argumento tamen alio libello latius disquiram.*

DUBIUM IV.

An crimen hoc sit ex genere exceptorum?

RESPONDEO *quod sic. Nota enim, solere jurisconsultos duplicis generis crimina statuere,*

tuere, alia communia & vulgaria, ut furtum homicidium & similia, alia atrociora & graviora, quæ directè magis vergunt in damnum rei communis, ac mirifico quodam modo Remp. affligunt, qualia sunt crimen læsæ majestatis l. fin. C. de accusationibus. & l. quoniam liberi C. de testibus &c. *crimen hæreseos*, cap. in fidei favorem. l. 6. de hæreticis. *crimen Sagarum* l. fin. C. de maleficis & mathematicis. *crimen proditionis* l. penult. & fin. C. ad legem Juliam Majestatis. *crimen conjurationis* c. fin. de testib. cog. *crimen falsæ monetæ* l. fin. C. de fals. monet. *crimen latrocinij* l. D. Adrianus ff. de custodia & exhibit. reor. & l. penult. C. de feriis, *quæ crimina vocari solent* Excepta. *Nomen hoc inde est, quod excipiantur à communi seu ordinario legis dispositione, sic ut opus non sit contra ea sè adstringere ad eum procedendi modum, quem alioqui in aliis præscribunt jura.*

RATIO hujus est, quia cum perniciosissima Reip. sint,, atque eam extraordinariè lædant, æquum videtur si extraordinariis quoque mediis cohibeantur.

Du-

An igitur contra excepta formare liceat Processum pro arbitrio.

RESPONDEO. *Non licet.*

RATIO est. Etsi enim ut jam dixi Excepta sunt ab eo, quod humanæ leges Positivæ, non tamen quod humana ratio seu lex naturalis præscribit. Itaque qualiscunque tandem contra ea Processus fiat, sive intra seu extra communem ordinem juris, hujusmodi tamen fieri necesse est, in quo nihil sit omnino, quod cum recta ratione contendat. Clarum id est per se, nec indiget probatione: Nemo enim dicet, licere aliquid, quod sit contra rationem. Moneo autem ea causâ, quia animadverto, Judices quosdam, dum contra Sagas inquirunt, liberiores esse quam oportet, excusantes omnia per hoc, quod sit crimen Exceptum. Itaque si futilia habuere indicia, si modum excessere in torquendo, si nimis creduli fuêre, si negavêre defensionem & similia, quæ à ratione deseruntur, identidem hoc velut scutum objiciunt, Exceptum fuisse crimen, in Exce-

ptis ap̃lissimam esse libertatem, prout deinceps hincinde sæpius inspergam. Sed nisi planè iniqui esse velimus, illud sibi omnes Judices velut generale quoddam principium atque inconcussum axioma præfixum habere debent, *in omni crimine seu excepto seu non excepto aliter Processum formare non licere, quam recta ratio permittat.* Deinde vero falsissimum quoque est licere in exceptis ab omnibus simpliciter recedere, quæ à legibus positivis præscripta sunt. In quibusdam tantum licet non omnibus; neque enim aliud ex ullo jure colligi poterit: ut proinde satis hinc arguatur multorum imperitia, ac bene doceat *Farinacius q. 37. nu.* 90. hanc doctrinam, quod in exceptis liceat ordinem juris negligere, vel strictè loquendo esse falsam, vel intelligi solum oportere de punitione tantum, quando jam non amplius quæritur, sed cum constat de delicto, quasi hæc severior esse possit, quam communiter alioqui leges præscribant, & hanc esse sententiam plurimorum Doctorum quos citat, & nos brevitatis causâ omittimus. lege de hoc etiam *Mascardum vol. 3. concl.* 1311. Sed quicquid

quid sit, neque enim hic hærere iubet, id extra controversiam est, non licere in exceptis quicquam, quod rectæ rationi adversum sit.

Dubium VI.

An bene faciant Principes Germaniæ, cum in crimen Sagarum acriter procedunt?

RESPONDEO. *Longissime absit à me, ut arguam Magistratus, cum vehementer in hoc crimen se concitant: voluit eos imperare nobis Deus & nos parere. Rationes suas habent, quas consiliarij iis dictant, & sunt istæ.*

Ratio I. Purgant (ut ajunt) Remp. ab insigni peste, quæ ut cancer serpit & contagione nocet.

Ratio II. Antevertunt damna & clades, à quibus machinandis mancipia illa Sathanæ nunquam cessant.

Ratio III. Satisfaciunt officio suo, & vocationi: Sic enim Apost. ad Romanos 13. loquitur de Magistratu. *Non sine causâ gladium portat, Dei enim Minister est, vindex in iram illi qui male agit.* Ita quidem ut si contra bonum commune omittant punire

reos

reos sine legitimâ causâ gravissime peccent, & criminis fiant participes *ex c. 1. de offic. & potest. Iudicis de leg.* & ex Innocentio, Baldo, Decio, Barbatio, Panormitano & reliquis Doctoribus; tenenturq; ad restitutionem omnium damnorum, quæ inde vel in Remp. vel in privatos redundant, ut definitur ex dicto c. de Offic. de leg. estq; communis sententia Theologorum *D. Thomæ 2. 2. q. 26. Sylvestri, Cajetani in summa V. restitutio, Dominici Soti l. 4. de justitia & jure. q. 7. a. 3. Medinæ in Cod. de rebus restituendis, & aliorum* quos longum sit recensere.

RATIO IV. Ostendunt zelum suum, quem habent tuendi honoris divini, dum in capitales ejus hostes laqueo & flammâ grassantur. Bene igitur faciunt, nec culpari possunt, monente insuper scripturâ; *Ne maleficos vivere patiantur.* Exod. 22.

DUBIUM VII.

An acri hoc medio sat extirpari id malum possit? & an alia qua ratione possit?

RESPONDEO. *Quantumvis urant Principes, non exurent unquam, nisi omnia exurant;*

rant: vastant terras suas, plusquam ullum bellum, nec hilum proficiunt: res est vel sanguine defienda. Sunt igitur, qui media mitiora suggerant, in quibus discretione & prudentiâ pollère mihi semper visus est insignis Societatis Iesu Theologus Tannerus tomo 3. Teologiæ, disput. 4. de Iustitia quæst. 5. dub. 5. num. 123 & sequentibus, cujus si media quæ præscribit audire Principes vellent, non est dubium, quin fructum Resp. experiretur. De me quidem ut candide dicam, multa in hanc rem animo versavi, & excogitare sum conatus, multos etiam ad Deum gemitus ac preces à multis aliis fusos scio, si quem radium suæ lucis dimitteret, & quâ maxime ratione tanta caligo planè posset dicuti edoceret. Verum eam video esse temporum conditionem, ut si vel reperisse quid tale contigisset, non viderentur Magistratus Germaniæ quicquam pensi habituri: unde neque me hactenus in eam possum impellere sententiam, ut exponere in publicum velim, quod nesciam quâ sectorum pace & affectu sim facturus. Quod si vero est quispiam summorum Magistratuum ejus animi ac curiositatis, qui audeat aveatque cognoscere, ac primum capere novæ cujusdam industriæ experimentum, qua intra annum duntaxat unicum omnem suam provinciam

etiam ab universa hac peste sic expurget, ut nullum rarius quam veneficij crimen futurum sit, si est inquam, quisquam Magistratuum, qui nosse & experiri serio velit, & conscientia quoque sua ac Reip. ut experiatur putet interesse, habeo amicum virum religiosum, qui industriam singularem, quam reperit docere velit, atque oppignorare vitam audeat, si fallat. Vidi eam & examinavi, nec quantum omni mea cogitatione consequi possum, errorem deprehendo, quin id certissimo possit consequi quod intendit: miratusq; sum non parum nondum hactenus pluribus in mentem venisse. De cætero & dictum satum satis est, & involvendum tamen silentio atque occultandum, quod non nisi ad solas avidorum aures inventor vult afferri. Docuit legifer noster duodecim esse diei horas, & terram aliam bonam, aliam inutilem: & in hanc quidem si quid sparseris tantundem esse, ac si in fluctus magni maris abjeceris. Vbi tempus erit igitur & apta terra, sementi non parcetur: sed & forsitan hoc ipso commentario adhuc dicam, quod prudentes intelligent. Res est facilis & expedita, minima & magna, nota omnibus, omnibus ignota.

Quam caute Principes & eorum officiales in hoc crimine procedere debeant.

RESP. *Vti non male faciunt Principes cum in crimen hoc acriter procedunt, ita male, ac pessime, nisi maxima cum cautela, prudentia, circumspectione. Adeo ut non modo non liceat liberius, ac negligentius in hoc crimine versari i. deo quia exceptum est verum etiam multo quam in ullo alio capitalium genere majore cum attentione & cura advigilandum sit, ne quo modo processus illegitimus, & indiscretus formetur.*

Itaq; esto concedam in hoc crimine excepto Sagarum licere in quibusdam aliter procedere quam communi modo in non exceptis; sed id nego tamen, licere agere minus caute, & circumspecte quam communi modo in non exceptis: requiri enim hic eximiam quandam in procedendo diligentiam, attentionem, curam circumspectionem, prequam in aliis ullis desideretur. Rationes istæ sunt.

RATIO I. Crimen hoc occultissimum est ut omnes fatentur noctu, plerumquegeritur & inter tenebras simul ac larvas, magna igitur opus prudentia & medi-

meditatione ut rite in lucem producas.

RAT. II. Videmus inchoatum ſemel proceſſum contra ſagas in annos aliquot produci, atque adeo augeri numerum puniendorum, ut integri pagi funditus abſumantur, neq; tum aliud profectum eſſe, quam quod libri æquè pleni ſint nomnib. aliorum; adeo ut ſi porro pertinaciter inſiſtatur nullus videatur futurus finis uſtionum, quoad tota regio exhauſta ſit: neq; ullus unquam inventus princeps eſt, qui abrumpere non debuerit: ita quilibet ad hunc usq; diem finem ſemper fecit, non invenit: Quæ res cum gravis ſit, & nimis vaſta, poteſtne ulla tanta eſſe diligentia, quam non adhiberi par ſit, nec ubi error aliquis intercedat, quo ſimul innocentes implicentur: Præſertim cum vel unica ſi implicita fuerit, continuo innumeras alias implicari neceſſe ſit, ut inferius adhuc oſtendam.

RAT. III. Si contingat per imprudentem proceſſum innocentes quoque eâdem procella feriri ingentia quædam mala in Rempublicam redundabunt. Supplicia nimirum tot capitum iniqua; & infamia,

famia, ac probrum non solum nobilissimarum familiarum, sed & religionis catholicæ, quæ, ut recte notavit Tannerus non parum apud hostes nostros traducitur, si ij quoque tanquam communi hoc torrente rapiantur, qui cæteris videbantur religiosiores. Audire nuper debui à viris magnis nonnullibi eo esse malevolentiæ descensum, ut jam, si quis ibi more pientissimorum Catholicorum sertum suum precarium studiosius volvere, ac deferre secum audeat, si aspergere aqua benedicta se frequentius, si orare in templo studiosius, ac tantillum genuinæ devotionis præ se ferre, is continuo incurrat in suspicionem magiæ; tanquam ita scilicet præ cæteris religiosiores velint esse, qui eo crimine tenentur, aut ut alij dicunt tanquam alioqui quiescere eos Dæmon non sinat: Unde factum est, ut in quodam nobis vicino tractu sub optimo, & laudatissimo Principe quisque sibi quam diligentissime caveat ab omni specie pietatis; ac Sacerdotes quidam antea indies celebrare soliti; nunc vel penitus id intermittant, vel si faciant non nisi privatim id audeant occluso

templo, ne incipiat vulgus de magia famam commovere. Ita dum sub specie justitiæ incaute procedimus, ad impietatem & atheismum viam facimus, quam ut potius occludamus non immerito singularem quandam vigilantiam Magistratibus præscribimus.

RAT. IV. Mulierum fere genus est contra quas processus fiunt, quæ illæ autem? deliræ sæpe, insanæ, leves, garrulæ, inconstantes, subdolæ, mendaces, perjuræ, & quidem si vere reæ sunt, ad omne scelus a Magistro suo eruditæ, quibus examinandis, audiendis, judicandis, singularis utiq; attentio interveniat necesse est, nisi mille turbas, & errores dare libeat. Dicebat mihi nuper Juris Consultus clarissimus tot sibi ex hoc uno capite quotidie difficultates objici, ut si semel efferre pedem ex histricis liceret, nunquam esset repositurus, nec ulli Principum suasurus, ut negotium tam undiq; intricatum facile ordiretur.

RAT. V. Audio quibusdam in locis pro Salario eorum Jurisconsultorum, seu inquisitorum, quos principes huic negotio Sagarum præficere solent constitutam esse cer-

ſe certam pecuniam pro numero reorum, ut verbi cauſa in ſingula capita daleros quatuor aut quinque. Quis hic non videt vel hac ſola de cauſa quanta opus vigilantia ſit, ne ſpes lucri proceſſum vitiet, dum tanto facilius quisque noxius putabitur, quanto loculis Conſultius eſt majorem eſſe quam minorem reorum numerum. Res ſanè ardua, & periculoſa: neque enim ſancti omnes ſumus, aut tam inconcuſſæ mentis, quam non ardor aliquis habendi labefactet, & in transverſum ſi non rapiat ſaltem laceſſat.

RAT. VI. Nihil vero æq; intendere diligentiam principum in rite curandis his proceſſibus debet, quam quod ſi in iis errari cœperit, difficilima emendatio futura ſit: itaq; in erroribus cæteris fere ſemper corrigendi aliqua ratio in mundo ſuppetit; at hic non item. Id ita probo: Nam in cæteris quidem ſemper fere inveniuntur, qui errantes admonere circumſpectè, & utiliter poſſint, ac velint ſine macula ſuæ famæ; at in una hac noſtra cauſa deinceps, ut video, intercepta erit omnis hæc monendi via. Nam quisquis ille futurus eſt qui im-

posterum monebit quantumvis caute, & discrete seu voce sive stylo, continuo sibi maculā adhærescere sentiet, quasi jam vel sibi ipsi, vel uxori, liberis, aliisve suis metuere incipiat, aut vindicare velit cineres cujuspiam è suis: audiet & has voces nimis invidiosas: hoc esse atrocissima scelera libertate donare, hoc esse arguere tot, ac tantos principes, hoc esse damnare injustitiæ, & infamare tot publica judicia: sed & incurret indignationem nonnullorum magnatum ad quorum aures detorta omnia ab adulatoribus deferentur. Quis autem tam exaggeratæ virtutis sit, aut quis tam projectæ famæ, & honoris sui, ac suorum ut sub hac macula, & periculo offendendi, nihilominus inclinare se volet, ut veritati suveniat? Ablata igitur monitio, & correctio erit cum inique procedi cæperit: ne igitur inique procedatur tanto amplius est providendum.

RAT. VII. Emergunt indies in hac materia novæ difficultates; tum & virorum non solum doctorum, sed & piorum & religiosorum distrahuntur sententiæ. Putabatur satis fecisse Delrius, & Binsfeldius, sed

nunc

nunc sunt qui particularia quædam penitius examinent, putant nimium tributum esse narratiunculis, & fallacissimis confessionibus in tortura effictis: desiderant resolutiones minus severas: negant tantam judicibus libertatem arbitrandi: dubitant de tripudiis illis, seu conventibus sagarum aut saltem cum Tannero rariores esse existimant cum plerasq; phantasmatis illudi credibilius sit: detrahunt momentum denuntiationibus similibusve judiciis quibus illi nimium tribuerunt non sat solidis rationibus adjuti: deniq; novi indies libelli volitant qui rem perplexam reddãt. Quis hic neget igitur majore prorsus quam in aliis causis liquidioribus circumspectione, & sollicitudine esse opus?

DICES. Imo opus non erit ita anxium velle hic sollicitumq; esse, qui modo probatum aliquem auctorem sequi statuerit. Docent enim Theologi cum utrimq; probabiles sententiæ sunt, utramlibet teneri posse salva conscientia, relicta etiam tutiore: probabilem autem, & tutam vocant quæ vel gravi autoritate, vel non modici momenti ratione nititur: autoritas autem gravis hoc loco censeri debet: quæ est saltem unius

viri docti & probi, ut docent Casistæ, & vide apud Laymannum lib. 1. tractatu. 1. cap. 5. §. 2. numer. 6. &c.

℞. 10. Autoritas sola non multum probabilem, & tutam sententiam aliquã reddit, nisi autores illi post perspecta rationũ pondera quæ in oppositum afferri possunt eam amplexi sunt: quod etsi eos fecisse plerumque præsumi potest præsertim ab indoctioribus, uti additum est à Laymanno loco citato: tamen si deinde alij se illi sententiæ rursus opponant, & rationes novas afferre spondeant quas isti nondum dissolverunt, aio teneri saltem doctiores has examinare & diligenter perpendere, si forte certi aliquid evincant, vel saltem probabilitatem sententiæ oppositæ rursus evacuent; & ita non posse judices sic leviter procedere, nisi etiam eos qui recentius scripserunt, audiant, & ulterius in has causas examinandas incumbant.

℞. 20. Etsi etiam communiter verum sit cum utrimque probabiles sunt sententiæ licere in conscientia sequi utramlibet, etiam minus tutam: Expressè tamen (quod miror eos, qui scire aliquid volunt non

non attendere) excipiunt Theologi, & dicunt, tunc saltem omninò sequi oportere sententiam magis tutam, atq; hanc proinde diligenter vestigandam esse, cum periculum est ne proximo fiat damnum, aut injuria: Vnde in nostra materia, cum de hoc periculo agatur, ac proinde sententia tutior omninò in conscientia sequenda sit, applicare sane curam, & sollicitudinem oportebit, ut non quidlibet temerè arripiant, sed cautissime has causas perpendant. Ex quibus omnibus id tandem relinquitur, quod probare intendebam, ad processus contra Sagas tam periculosos singularem quandam, & extraordinariam curam adferri oportere, ne temeritate nostra in liquescos nos inducamus. Quod quidem ex eo vel maxime confirmo, quod Inquisitores nonnulli in ea sunt persuasione, quasi vix errare queant; quodq; existimant captivas suas omnibus Sacerdotibus facile imponere & satanica hypocrisi ludere posse; ipsis vero, & cæteris Judicibus laicis non posse. Cui securitati tam periculosæ quantalatis magna cautela obviari poterit? nemo enim satis unquam cavet, qui non cavet. &c.

An Principes ſat liberent conſcientiam ſi parum ipſi ſolliciti, curam omnem in Officiales ſuos rejiciant?

MOveo hanc quæſtionem, quia audio monitum nuper Principem quendam, quanta opus eſſet cura in negotio Sagarum, quod ſtrenuè urgebat, leviter reſpõdiſſe: ſe ſollicitum non eſſe, viderent Officiales ſui, quos in eam rem conſtituiſſet.

RESPONDEO. Non excuſatur Princeps, qui omni cura à ſe rejectâ Officiales pro libitu agere ſinit, tenetur ipſe ſuam quoq́; diligentiam & inſpectionem adjungere, ac multum orare Deum, ut ſpiritu Principali ſe confirmet. Rationes iſta ſunt:

RATIO. I. Non ſemper eſt Princeps certus de peritia & probitate ſuorum hominum: multi ſæpè imperiti, impetuoſi & maligni ſunt: qui ubi Principem intelligunt zeloſum eſſe adverſus hoc crimen, neſcio quo ſtudio placendi parum ſubinde

pen-

pensi habent, quam humaniter & Christiane cum reis agant. Officium igitur erit Principis, ut & ipse partem aliquam curarum in se suscipiat, nec per omnia alienis humeris confidat.

RATIO II. In rebus Oeconomicis, aucupiis, venationibus &c. non omni curatâ se exuunt Principes, quin & ipsi sua quoq; sollicitudine interesse velint: nec id quicquam officere majestati suæ existimant, si à gravissimis aliis imperandi curis ad hæc humiliora cogitationē demittant: ex quo sequitur, non, sat se apud Deum in Judicio purgaturos esse, si qui in rebus minoribus gnavi ac solliciti fuêre, in aliis majoris momenti, ubi de humano sanguine agitur negligentes & incuriosi fuerint.

RATIO. III. Solet plerumq; Deus à quo omnis legitima potestas est, Principes ipsos singulari quadam præ cæteris prudentia ac gratia exornare, ut nescio quo pacto ubi ipsi quoq; in persona propria curam aliquam suam ad negotium quodvis apponunt, omnia felicius sinceriusq; eveniant: hanc igitur prudentiam suam singularem, si tam arduis negotiis sine ma-

gna causa subtrahunt, videndum sanè ne & indignos sese ulterioribus Dei donis constituant, & quod gerunt administrandæ justitiæ munus parum debitè exornent.

Ratio IV. Sed & solent Principes benignioris cujusdam esse naturæ, & ad omnem Clementiæ ac Christianæ humanitatis affectum admodum propensæ, qui proinde si interdum ipsi de captivorum miseriis propius cognoscerent; si gemitus & suspiria audirent miserorum; nec tam alienis oculis auribusvè quam suis de officialium suorum processibus certiores reddi vellent; non est dubium, quin multa quandoque aliter gererentur, nec tam facilè tot sententiæ capitales tam vili pretio venirent. Immanes & truculenti esse alij quivis ex officialibus possunt, Principes non possunt: horum proprium est humanitate & clementia diffluere semper, sævire nunquam: qui proinde si eam, quæ nunc passim viget immanitas torturarum suismet oculis usurpassent unquam, aut fideli narratione exhibitam animo excepissent, pauciores sanè Sagas Germania numeraret, quarũ nunc acerbitas quæstionum non est unquam numerum factura.

Quod etsi peccatis quidem nostris præcipuè debemus, ipsi tamen simul Principes peccant, cum ea, qua singulari sunt humanitate ad nos confovendos & miserias nostras paulò propius ac certius cognoscendas à natura instructi, penitus nos privant. Dicere soleo, inter omnes captivorũ pœnas & miserias, hanc unam esse summam, quod omni Principum aspectu æternũ caruerit sũt: quippe qui in eũ sunt angulũ cõjecti, quo nullum illi unquam radium infũdent, nisi per oculos alienos. i. e. per infecta vitia, quæ talem efficiunt lucem & objectũ qualem ipsa colorẽ habent. Unicus inventus est Princeps terræ. & Rex Regũ, qui non despexit vinctos in mẽdicitate & ferro, sed illuxit his, qui in tenebris, & in umbrâ mortis sedebamus: undè effusis in misericordiam visceribus compassus est infirmitatibus nostris, ut scilicet Advocatum haberemus apud Patrem tentatum per omnia.

RAT. V. Cum intelligũt Officiales Principẽ suum oculos à se avertisse, nec curare quid fiat, necessariũ est ut licentiores & minus attẽti evadant. Est hæc hominum natura, ut agatur negligentius, quod à Superiorum aspectu remotum est. Hoc ignorare Princeps non potest : peccat igitur

si omnem sollicitudinem & inspectionem à se excludit. Si Officialium acta & processus in re tanta non subindè examinat ipse; si non monet; si non urget; ac seriò provideri mandat, ne quo modo cuiquam fiat injuria. Tenetur omninò acuere suorum diligentiam, atq; omnem removere occasionem, quâ in innocentes pernicies aliqua redundare possit. Inquirat igitur particulatim an carceres & quoties visitentur: an ij squalidiores sint, quam custodias esse oporteat: an jaceant nonnulli rei annos integros in frigore & æstu nec audiantur, seu ut finem vinculis impetrent seu vitæ: quæ ratio & modus sit tormentorũ: quæ ratio quærendi: quæ moderatio & peritia Sacerdotum qui adhibentur: an defensio cuivis integra si: an querelæ aliquæ vulgi sint de Commissariis id est Inquisitoribus: an avari hi sint, an inhumani, an inter omnes vel unicus sit, qui antequam convictus reus sit, ab ejus potius stet parte quàm ab adversa, an qui ullo unquam signo ostenderit, malle se innocentem reperiri reum quam nocentem, itemq; qui cum reus innocens inventus fuerit, non indignatus

gnatus sit, sed gavisus: quærat etiam an reorum aliquis in carcere mortuus sit, & quid ei factum: ac si sub patibulo defossus sit, quo argumento ostensum malâ morte reliquisse vitam: & similia. Inquirat etiam judicia variorum, quid sentiant in utramq; partem de variis quæstionibus, quæ circa processus Sagarum moveri solent: non uni parti sic adhærescat, quin alterius quoq; argumenta ponderet: facultas sit cuiq;, quid putet, voce libera edicere: inspiciat subinde Protocolla ut vocant, aut legi sibi mandet: moveat dubia aut moveri curet: non credat continuò omnia quæ afferuntur, curet examinari per eos qui in contraria sunt sententiâ potius, quam qui in eadem, ut sic veritas se clarius ostendat: nihil tam primâ fronte videatur absurdum, quod non sub examen ducat; quid tam hodiè paradoxum, quam putare exiguum esse numerum Sagarum? & id tamen si cui Principi ea esset Patientia audiendi & discendi cupiditas, ad oculum fortassè demonstrari posset: non omne aurum est quod putatur, nec omne falsum quod præter opinionem; multa latent arcana, quæ

supra

supra vulgi aures erigenda, & non nisi summis capitibus insusurranda sunt; nihil tam veritati inimicum est quam opinio præconcepta. Sed hæc finamus; neq; enim in propatulo habenda sunt quæ vulgus non capit.

RATIO. VI. Illi ipsi qui zelosi admodum, in caussis Sagarum esse audiunt, & hoc nomine imperitis pro oraculo sunt, idipsum videntur, tanquam certum supponere, bonos Principes neq; nunquam, neq; parum in his caussis sesemet occupare. Sic enim nuper ex eorum numero ingeniosior quidam, si Diis placet, solidè putabat arguere contra Tannerum, alium vè non neminem religiosum, cum hic diceret: tam multi, inquit, Germaniæ Principes probi & excellentes in Sagas strenuè arma & ignes movent: & quis igitur contra eos cum Tannero aliquo similive Theologo existimare possit, permissurum esse unquam Deum, ut ad innocentes quoq; supplicium excurrat? Quod utiq; argumentum non stringeret, si liceret excipere, Principes ipsos non admodum sibi cordi suo sumere has caussas, nec singularem ponere

nere operam, ut officialium suorum exces-sus de propinquo cognoscant. Dicerem e-nim Tannerum & qui eum sequuntur bonæ & Christianę consciētię viros suismet mul-ta oculis atq; aurib. in carceribus, judiciis, Protocollis noscitasse atq; accuratâ medi-tatione excussisse, q̄ nec Principū dictorum oculos, neq; aures nisi a lōgè transvolassēt, tum variè insuper mutata, quā ij varij sunt, q hæc Principibus velut p nebulam & pro-ut iis lubitū est ostendunt. Undè ut strin-gat argumentum supponunt sanè non mi-norem esse Principum, qùam eorum Sacer-dotum in sagarum causis experientiā, qui eam utiq; non omnem alienis sensibus ac-ceperunt. Alioqui n. quam multa sæpe alia Principes p se boni jubent, q̄ tamen quod p alios omnia geri sinūt pessimè administrari Deus permittit? & cur nō igitur in his quo-que causis permittat? frivola igitur hæc ar-gumētatio erat, aut præsupponit q, volebā.

RATIO. VII. Ipsimet officiales præ-supponunt Principes suos, sesemet ac pro-priam conscientiam, quam maximè in his causis onerare. Id inde patet, quod cū iis à viris spiritualib. subinde inculcatur, ut cau-te agāt, rejicere omnia solent in Principes

suos

suos, quod ab illis vrgeantur. Undè nuper quidam: scio, inquit, intercurrere in processibus nostris etiam innocentes. sed non facio mihi scrupulum, habemus conscientiosissimum Principem, qui continuò nos urget; Is sciet utiq; & ad conscientiam expenderit, quid mandet: ipse viderit, meum est parere: Similia & alius mihi pridem monenti regerebat, uterq; ab illomet Principe constituti, quem initio hujus dubij innuebam à se omnia in suos amovisse.

Rem sanè per jucundam! Princeps se cura & attentione diligentissima liberat, ac rejicit in conscientiam Officialium; Officiales quoq; se liberant & rejiciunt in conscientiam Principis, A in B. & B in A. Princeps ait: viderint officiales: Officiales ajunt viderit Princeps: quis hic circulus est? utri autem Deo respondebunt? Nam cum & hi & ille viderit, nemo viderit. Sanè dicere vix possim, quis meo cordi sit dolor, cum hæc indicare non licet, ac consulere optimo illi ac pientissimo Principi, pro quo non dubitem vitam effundere.

RATIO VIII. Ita rerum Status est hoc tempore, ut nisi interdum per se ipsos

aut

aut constitutos à se immediatè occultos Syndicos, non possint Principes veritatem circa Officialium suorum Processus & incuriam cognoscere: vel enim ab Officialibus ipsis ac quorum illi seu Laicorum seu Sacerdotum utuntur opera, vel ab aliis.

Non ab Officialibus ipsis ac qui illis ab auxiliis sunt, nam hi utiq; suammet rem acturi sunt, nec commissuri, ut se ipsos prodant, ac tam suaviter obvianti sibi lucro facilè obsistant; præsertim cum non Laicis solum, sed & Confessariis quoq;, jam nonnullibi in singula reorum capita statutum pretium sit, communesq; fiant cum Inquisitoribus epulæ, & compotationes è sanguine pauperum, quem penitissimè exsugunt, pulcherrimo collusionis invitamento.

Non ab aliis autem, cum vel nolint se in hujusmodi negotiis miscere, vel si charitate commoti velint, audiendi tamen non sint, aut si etiam verbulo audiantur, jam hoc ipso se quoq; reddant suspectos, qui Justitiæ fluxum intercipere, ac sceleribus patrocinari velint, haud modico argumento ejusdem delicti ut supra innui. Quod ne

Lector putet augere me & invidiose repetere, audiat magni cujusdam Principis Inquisitorem, imo duos, qui nuper cum eruditum & prudentem Commentarium laudatissimi Societatis Jesu Theologi Tanneri perlegissent, ausi dicere sunt, se eum hominem si nacti essent nō dubitaturos in equuleum conjicere. videlicet quod ille prudētissimè & solidissimè admonet negotia Sagarum cautè esse tractāda, ac Judices si eorum arbitriis nimiū tribuatur facilè exerraturos, ac similia; ineptissimis hominibus sufficiens indicium dedit, ut in torturam rapi possit tantus Theologus. Non existimo ego Serenissimum sanguinē Principū Germanorum non ebullitururum esse, si hujusmodi suorum officialium voces vel dimidia aure cōbibissent. Judicet nunc Princeps, si quis legit, aut Consiliarij Principū, quâ illi cum moderatione & peritia erga viles animas, pauperculas, & mulierculas justitiam armaverint; qui sic ausi in tantum virum, ne simul dicam ordinē impingere? Et hujusmodi tamē Inquisitores seu Commissarios sæculares & Laicos Germania patitur, ac eorum conscientiæ rem omnem Principes committunt; hi doctissimi sunt

jurium

juriùm consulti, hi quam multa & magna in expeditione suâ gesserint, quam latè se Magiæ lues effuderit, quam innumerabilis, si Diis placet, numerus sit Sagarum ad Principes suos ambitiosè referunt, & magnis ventis inflant. Nec Tannerum solum jam male apud tales audire scimus, sed & alios quoq; plures novi religiosos & pios Viros, qui quod subinde similes Inquisitores modeste nō minus quam solidè admonuissēt, ne quid in suo munere per negligentiam imperitiamq; præcipitarent, ostenderētq; nonnullos eorum errores, qui hinc inde intercurrissent, non modo nil profecerunt, sed in eandem Magiæ calumniam malevolorum linguis protracti sunt: Ut profectò pessimè sibi consulturus sit, qui in hanc materiam stilum sive linguam vel tantillum immittat. Doleo vicem Principum, qui sic quietam possident conscientiam, cum vel maximè periclitatur, ablata etiam vel ipsimet eorum Confessariis monendi seu libertate seu cura. Ter nuper calamum arripui ter rursum me retraxi, ne quenquam per epistolam erudirem, nam ad me quid spectat?

Vah tamen quod tot alij silent ad quos spectat, & qui soli fructuosè audirentur si loqui possent. In hoc certè monitorio scripto nil ago aliud, si summam colligas, quam quod moneam de cautela; quod reprehendam errores quorundam; quod ostendam probationes quasdam seu indicia parvi esse momenti, quæ quidam passim usurpant: finis meus est, ut innocentibus multis subveniatur. Modus est ut acrior non sim, quam res postulet, ac religiosum virum deceat: non perstringo nisi malos & in genere, bonos non attingo, nec de iis loquor: nihil igitur hic mali est, quod bonis viris & æquitatis amantibus displicere possit, quin potius qui æquitatem amant, ac ratione & prudentiâ se flectunt, gaudebunt indies aperiri ulteriorem viam quâ grassari liceat ad veritatis arcem: Nihilominus non dubito, quin si in vulgi manus incideret, futuri essent plurimi rerum capitalium Præfecti, qui indignarentur & exploderent. Quo ipso tamen sat clarè nominarent sese qui essent, & quam æquitatis amantes: Sed quicquid sit, id deniq; relinqitur non fore qui monere Principes audeant, nisi ipsi sibi
res

res has cordi sumant, atq; igitur ut sumant conscientiæ eorum interesse.

RATIO IX. Nisi Principes in his causis ipsi quoq; oculum subindè inferant propius, & notitiam aliquam experimentalem sumant; graviter peccabunt, si cum deindè officiales ad eos in nonnullis difficultatibus recurrent, ipsi audeant quid faciendum sit resolvere. Id autem quod peccabunt probo; quia necessariò resolvent male: & id probo, quia non intelligent Propositiones seu informationes: & id probo quia novi juvenci sunt à Judicibus loquendi modi, quos, quibus hactenus linguarum thesauris seu Calepinis utimur, non habent, sed ab unica ea, quam dicebam notitia experimentali debent disci. Quod ut fingere non puter, tentent se Principes, sitne ex omnibus vel unus post tot excitata busta, qui in hodiernum diem noverit quid significent hæ phrases Inquisitorum, cum sic ajunt verbi causa.

1. *Audita est Gaiæ defensio, non satisfecit.*
2. *Habemus gravia contra eam judicia.*
3. *Procedimus secundum allegata & probata.*
4. *Titia se ream fassa est sine tortura.*

5. *Liberrime ratificavit Confessionem in tortura factam ad bancum juris.*

6. *Multæ Pænitentes super Gaja mortuæ sunt.*

7. *Fessa est Titia omnia puncta & circumstantias, easdem quas denunciantes complices de ea deposuerant.*

8. *Sempronia maleficio taciturnitatis usa est contra tormenta.*

9. *Nihil sensit in tormentis, risit, dormivit.*

10. *In faciem convicta est esse rea: nihilominus impænitens permansit.*

11. *Reperta in carcere mortua est, cervice penitus confracta, dæmon eam jugulavit. Et similia. Ajo enim audacter non magis hæc significare quod sonant, quam aut significet equus bovem, aut asinum camelus, aut aqua ignem; prout Lector ex infra hinc inde dicendis intelliget, cum eas loquendi formulas obiter & sparsim suis locis explicabimus.*

Unde si ad Principem referat Inquisitor quid verbi causa mandet fieri de Titio Sacerdote, an non exuri vivum, qui non modo magnis indiciis obrutus, sed etiam in faciem convictus sit, ac nihilominus converti nolit nec pœnitere? quid inquam hic re-

scribet

scribet sine errore Princeps, si adhuc ignoret, quid in hac materia significent magna Indicia, quid sit in faciem convictum esse, quid converti nolle, quid impœnitentem mori velle? Quin imò esto consulat Princeps Doctores Theologos, ac non suæ, sed eorū sententiæ rem committat. Quid tum postea? æquè erraturus est, ac tanto perniciosius. Nam ubi illi aut in quibus tandem libris has phrases explicatas reperissent? an verò somniare illi possent immutatam esse vocum significationem, literario concilio non convocato? Necesse est igitur Principi, ut hos & similes loquendi modos discat: non discet autem nisi notitia experimentali se instruat: non instruet autem nisi non omnem curam à se in Officiales rejiciat.

DUBIUM X.

An credibile sit Deum permissurum ut aliquando innocentes simul involvantur?

SEntentia est quorundam Deum non permissurum, ut circa crimen

tam atrox iñocentes in eandem nassam cum nocentibus pertrahantur. Atque ait Binsfeldius hoc esse privilegium amicorum & filiorum Dei quod & probat: pag. 354.

I. Quia sic divinæ legis promissiones affirment, ut in psalmis: *quoniam in me speravit liberabo eum, protegam eum, quoniam cognovit nomen meum*; Et iterum *sperent in te qui noverunt nomen tuum quoniam non dereliniques quærentes te Domine*, & iterum: *clamaverunt ad me justi, & ego exaudiam eos*, item: *qui sperat in Domino non confundetur*: & 2. Pet. 2. *Novit Dominus pios de tentatione eripere*, & Paulus. *Fidelis Deus qui non patitur vos tentari supra id quod potestis: sed dabit cum tentatione proventum.*

II. Quia exempla hujus rei non desint, quem in finem memorat hæc

tria,

tria, Susannæ, & S. Athanasij, & Silvani Episcopi.

III. Quia accedat quoque maximum testimonium S. Cypriani, quod & nostri malefici & sagæ in suis confessionibus confirment. Hic enim sanctus, inquit, cum adhuc magus esset Justinæ Christianæ Virginis amore incensus, incantationibus & Veneficiis Antiochiæ illam ad suæ libidinis assensum allicere conabatur & Dæmonem consultabat, quanam id re consequi posset: cui Dæmon nullam sibi artē processum, ait, adversus eos qui vere Christum colerent: sic ipse, quem sequitur ob dictas rationes Delrius, & multi hoc tempore Zelosi viri. quibus non obstantibus.

RESPONDEO. Opinio hæc quod Deus permissurus non sit, ut innocentes quoque cum nocentibus pereant, admittenda penitus non est.

Nam imprimis aperit Iudicibus fenestram ad socordiã, ne ut oportet ipsi exquisite solliciti sint, & diligentes. Deinde laxat conscientias Principum ne valde curent, quales Iudices quam bonos, & peritos rebus agendis præficiant. Deniq; veritate quoq; destituitur. Rationes istæ sunt.

RATIO I. Nam cur obsecro non permittat Deus nunc hoc tempore quod olim? cum non multi solum, sed pæne innumerabiles Christi martyres infãdis suppliciis subjecti sunt, atq; ipsiusmet hujus quo de agimus magiæ criminis rei habiti. Ubi tum axioma illud delitescebat, Deum non permissurum, ut in innocentes tam atrox tempestas delæviat? Ubi tunc quas Binsfeldius paulo ante citabat divinæ legis promissiones? ubi exempla quæ afferebat, & maximum illud, ut vocabat testimonium Cypriani? An non omnes innocentes erant? vere colebant Deum? ejus nomen invocabant: in eo omnem suam spem & fiduciam repositam habebant?

RAT. II. Permittit Deus multo graviora ut. V. G quod sacræ hostiæ conculcentur, ac fœdis aliis modis tractentur, quod filius ejus unigenitus cum latronibus crucifixus sit, & similia, cur igitur non permittat

mittat multo leviora: concludā verbis Tanneri, qui de hoc ipso argumento sic loquitur: scilicet, inquit, Deus tot alia eaq; immanissima scelera idq; justissimis de causis permittat, & in solo hoc processu adversus Sagas signato quasi codicillo sponsionem fecerit, non se permissurum ut innocentibus fiat injuria?

Ridiculum igitur est hoc, & mirum à viris cordatis dici potuisse.

Ad argumenta Binsfeldij ante allata jam responsum est. Nam

I. Probant nimium & sic nihil: quod nimium probat: quia conficiunt, nec Deum permissurum fuisse, ut perirent tot martyres: cujus cum omnes contrariū sciamus quid erat his argumentis opus?

II. Si sic licet argumentari: non permisit Deus ut tres illi innocentes perirent, Susanna, Athanasius, Sylvanus, ergo Deus non permittet, ut pereant innocentes; licebit quoq; mihi sic argumentari: permisit Deus ut perirent quoq; tres innocentes, imo plures certe martyres, magia simul postulati. Ergo Deus quoq; pmittet, ut pereāt innocētes.

III. Quoad testimonium S. Cypriani si verum dixit Dæmoni artes suas id est incantationes & veneficia non processura adversus eos qui vere Christum colunt, quid tantopere Binsfeldius & & alij contra sagas vociferantur, quod veneficiis suis

rempublicam tantopere infestent, colamus omnes verè Christum & artes earum contra nos non procedent. Deinde vero Binsfeldij argumenta allata maxime loquuntur de permissione illa qua permitteret Deus perire innocentes ob repræsentationem eorum in conventibus sagarum à Dæmone faciendam. Unde etsi concederemus (de quo plenius infra dubio 47.) Deum non permissurum ut per hujusmodi artes dæmonis, innocentes pereant; non hinc tamen sequeretur, non permissurum ut pereant per artes hominum, id est per incautos processus judicum quod nobis sufficit.

Dubium XI.

An credibile sit permissum id esse de facto, ut innocentes quoque involutæ sint.

BInsfeldius & Delrius id videntur non putare. Sed

RESPONDEO. Nobis dubium non est, quin multæ sæpe innocentes, de facto involutæ in eandem cum cæteris pœnæ communionem sint. Rationes istæ sunt.

Ratio I. Testatur Tannerus multos doctos & prudentes viros Theologiæ etiam pro-

professores è quibus aliqui non parvo tempore in foro conscientiæ has causas Sagarum tractassent, professos esse; timere se, ne quo forsan in ordinato procedendi modo multis etiam innocentibus fiat injuria: quod utiq; magnum est pro opinione nostra præjudicium.

RATIO II. Scio item & ego viros quoq; doctos & religiosos, qui cum easdem causas aliquamdiu tractavissent, non solum id timere se, sed vero minime dubitare affirmabant. *Itaq; novi Principem, qui cum in Sagas aliquanto tempore, inquisivisset, tum autem nescio qua occasione rogavisset ex eo sacerdote, qui conscientias curabat & cremandos ad supplicium educebat, putaretne serio quasdam vere innocentes cum reliquis abreptas esse, atq; is contractis humeris sincere respondisset, nihil quidem se hac de re dubitare, imo per animæ suæ salutem aliud affirmare non posse; ita dictum hoc cordi curiq; sumpsisse, ut continuò substiterit ac progredi suos in negotio vetuerit.*

RAT. III. Si & mihi aliquid lector concedit, fateor me ipsum nonnullas superioribus annis in diversis locis ad mortem comitatum fuisse, de quarum innocen-

centia tam minime etiamnum vacillo, quam nihil fuit uspiam studij & industriæ pœne nimiæ quod uon adhibuerim ad veritatem detegendam.

Stimulavit me curiositas (quid enim dissimulem ?) & penè ultra metam traduxit, ut in re incerta certum aliquid cognoscerem, neque aliud tamen nisi ubique innocentiam deprehendi : quam cum apud me non paucis nec futilibus argumentis convictam tenerem, neque tamen (ob certas quasdam causas) judicio intercedere liceret, facile æstimare est, quo cum animi mei sensu tam miserandis mortuis interfuerim. Homo sum, & falli possum, non id unquam inficias iturus sum; Quando tamen, postquam diu multumq; cum captivis illis tum intra tum extra confessionis sacramentum egi : postquam animos omni arte multifariam susque deque versavi; in omnem me pœne partem obverti; divina & humana ope ac consilio usus sum; indicia atque acta pervidi; cum Judicibus ipsis quantum licuit salvo sigillo confessionis disserui; accuratè omnia perpendi, argumenta singula apud ani-

animum meum disputavi; nihilominus aliud judicare non potui, quam crimine vacare quæ reæ putabantur; non existimo leviter tacere, si me falsum esse difficulter credam.

Ratio IV. Imprudenter sæpe & maligni sunt ij, qui processibus contra sagas præficiuntur; tortura frequenter enormis, & crudelis, indicia multa futilia, & periculosa; agendi modus non raro contra jura ac rationem, pro ut infra suis locis inspergam & admonebo: mirum sane esset, si nihilo tamen minus cum semper cursum rectissimum justitia teneret, ut non aliquando in scopulum impingeret.

Ratio V. Narrat Tannerus superioribus annis in Germania duos latrunculatores, qui causas Sagarum tractaverant, ob processus illegitimos cum periculo innocentum adhibitos, sententia juridicæ facultatis Ingolstadiensis capite damnatos & extremo deinde supplicio fuisse affectos: Ipse ego scio Principem qui nonnullos eadem de causa capite obtruncari jussit. Quis autem dubitet quin sub his judicibus non paucæ innocentes in favillam evolarint?

Rat.

RATIO VI. Imo verò, quot innocentes sub aliis adhuc judicibus periisse arbitrabimur, qui cum antea in hoc crimen severissimis modis animadvertissent, ipsi deinde malefici quoq; fuisse confessi sunt & exusti? nuper ita duo treſve quorum nomina omitto ne manes eorum inquietem damnati sunt: Germania hæc exẽpla vidit, quid contra dici poteſt? & quis nos liberet metu, ne vel hodie, vel paulo poſt hujusmodi sint plures? sane dubium non eſt, quin id dæmon vehementer optet & satagat, cum ubi talem vel unicum Inquisitorem nactus sit, apertum habeat oſtium insigniter dilatandi suum regnum, & veris sagis securitatem, innocentibus exidium parandi. Sed & mirum esset, si poſtquam tam infinitus eſt numerus maleficorum, ut iſti volunt, non id omni sua ac Dæmonis induſtria possent efficere, ut eorum plures ad Judicum & Inquisitorum munus arreperent; quod enim aliquoties, ut jam dixi, Deus permisit, cur sæpius non permittat?

Attendant Principes & examinent Officialium suorum vitam: nolim ego bonorum quenpiam in invidiam vocare; id tamen

men timere mihi licet, quod quorundam mores non refutant. Nam si verum est quod narratur, sunt quidam qui in templis vix conspiciantur, aut si raro quidem, tum non nisi nugantes, ridentes, fabulantes, ac si quas viderint è sexu fœmineo intentius precari, mox sciscitantes, an nil de his auditum suspicionis sit? homines liberi superbi, avari, imperiti, crudeles: quæ Epitheta cum nuper de non nemine recenseri audirem, subticui quidem capite concusso, nec consentire volui, ne viderer detractionibus astipulari, aut delectari: interim deinde animadverti fuisse vera, atq; adeo addi potuisse plura.

RATIO VII. *Narravit mihi nuper vir fide dignus de carnifice quodam item ultimo supplicio plexo, cujus inter alia gravissima scelera & hoc unum erat, quod cum magiæ non imperitus esset, id quadã sua arte efficere soleret, ut quoscunque tandem sub manu recepisset, nemo omnium non fateri cogeretur quidquid rogavisset: itaq; innocentes plurimos ad ea* edicenda *impulisse, quæ fortasse ne cogitatione quidem unquam attigissent.*

Quid clarius in rem nostram afferri possit?

sit? ut sanè oraculum sit, quod quidam cum Delrio putant, si qui innocentes indicati ac capti fuerint, mox innocentiam eorum Deo sic disponente palam fieri: mox scilicet cum in cineres jam involuti sunt.

RATIO V. Ex iis quæ hactenus experientia aliquâ & jugi curiositate didicisse potui, ita clarum mihi est, necessario involvi innocentes ut si quis est Principum Germanorum qui id credere non velit, nisi manibus ipse contrectet, is mihi audeat à malevolorum linguis securitatem promittere, ego illi invento pulcherrimo adhuc occulto rem omnem in utramq; manum tradam: neq; enim à quo tempore primum literas gustare cœpi, minus esse curiosus studui in docendo quam discendo. Itaque cum palpaverit obstupescet, & insignem sentiet conscientiæ suæ morsum, quantumvis nunc adhuc quieta & tranquilla sit: non mihi licet omnia in publicum effari.

RATIO. IX. Imo ex ipso Binsfeldio & Delrio convincitur de facto permissum esse ut plurimæ innocentes in hoc crimine perierint. Id sic ostendo: Docent illi & recte,

ctè, probationem sagarum per aquam illicitam plane esse & si quis Judex ex ea procedat illegitimè procedere, ac proinde processum ejus esse nullum. Unde sequitur sane si ita contra aliquas processum sit, eas innocentes periisse, tam diu enim innocens quis haberi debet, quam diu nondum est legitimè probatus nocens. Atqui vero concedunt iidem, & olim & nunc plurimos Judices ex ea probatione processisse & procedere, concedent igitur consequenter plurimas quoq; & olim & nunc innocentes periisse, & perire, unde igitur ut pereant & perirent est de facto permissum.

Præterea existimant iidem probationem per stigmata item reiiciendam esse, tum autem ex solis pauculis, una & altera enunciationibus non esse procedendum ad condemnationem, etsi ad torturam: ac rationem utriusq; assignant, ne innocentes pereant: obsecro autem an non plurimi ex his ad condemnandum processerint? & credibile igitur non existimant complures innocentes de facto ut perirent permissum esse?

Dubium XII.

An igitur cessandum sit ab inquisitione contra sagas si constet multas innocentes de facto involui?

JAm ante allatum est exemplum Principis qui cessandum judicabat: Et id quidem recte. Quod tamen ut tanto patientius zelosus lector accipiat in ejus gratiam distinctione quadam utemur, duplici enim modo, seu duplicis generis processus possunt institui.

I. Ita caute & circumspecte juxta præscriptum legum & prudentis rationis, ut si iis serventur non sit futurum periculum ne innocentes quoque attingantur.

II. Ita improvidè, & oscitanter aut maligne, ut si ij serventur, futurum sit ut ipsis etiam innocentibus

mo-

morale periculum creetur. De utroque genere processuum dicam duplici responsione. Itaq;.

RESPONDEO. I. Non opus est cessare si processus prioris generis instituantur minime periculosi, nec aliunde id periculum prævideatur. Ratio est, quia nihil obstat, quin sic procedatur ad rempublicam ingenti peste liberandam, si constet esse infectam.

RESPONDEO. II. Omnino cessandum ac supersedendum est processibus posterioris generis, non solum in hoc sagarum crimine, sed etiam, in cæteris omnibus, seu Exceptis seu non Exceptis. Rationes istæ sunt

RATIO I. Talis processus semper est iniquus & illegitimus. Probatur. Est enim contra justitiam ut ei periculum gravis mali inducas, cui id minimè debetur:

RATIO II. Utens tali processu peccat mortaliter: Probatur: peccat enim mortaliter qui sciens se exponit periculo peccandi mortaliter, sed utens tali processu exponit se periculo peccandi mortaliter nimirum occidendi innocentem sine justa causâ. Ergo &c.

Unde necessariò sequitur quod respondebamus à talibus processibus tanquam injustis & illegitimis in quocunque tandem crimine, quantumvis atroci, & excepto abstinendum esse.

DICES I. Rempublicam à tam atroci sagarum crimine expurgari tantum ac tam optabile bonum est, ut hæc sufficiens & justa causa videatur cur curandum non sit, si paucæ innocentes aliquot pereant.

℞. *Si perirent nulla tua culpa & indirectè fortasse curandum de una aut altera non esset, nunc tu malum facis qui directè periculum eis creas. Non sunt autem facienda mala ut eveniant bona. Deinde si vel paucæ innocentes implicentur, implicabuntur mox innumeræ, ut infra dicam, & sic non purgabitur Respublica à malis quod tamen intendebatur sed potius à bonis. Sequenturq; ingentia illa incommoda quæ tangebam supra* Dub. 8. rat. 3. *quod est oppido notandum. Unde ingentia hæc mala non sunt justa causa ut innocentibus excitetur periculum.*

DICES. II. Ergo etiam abstinendum bellis in quibus sæpe innocentes non pauci parem cladem cum nocentibus accipiunt.

℞. *Non est par ratio: nam aliud est indirectè*

& abs-

& absq; infamia quod sit in bellis, aliud directè ac tanta cum infamia, quæ morte gravior est, nocentes perimit, prout latius apud Theologos vide, cum de homicidio agunt: sed & cavendum id in bellis est, quantum potest. Accedit quod infamia hæc de qua dixi majus planè malum infert reipublicæ, quam boni ex altera parte sperari possit. Itaque in bellis vita tantum perditur, non fama, hic autem utrumq; & insigni quodam modo, nam & infamantur integræ familiæ, eaque nobilissima in perpetuum, & infamatur ipsa fides catholica ut supra dixi, & ubi una atq; altera infamata sunt necessario sequuntur infinita alia ut item innui & inferius ostendam Dubio. 20. rat. 12. Imo si nec hæc quidem essent & omnia paria cum bellis &c. Nihilominus expressam in particulari habemus resolutionẽ hujus dubij à Christo in parabola Zizaniorum de qua infra: quæ auctoritas sufficere debet contra quævis argumenta. Unde facio dilemma: Vel enim argumenta quæ contra nos afferri possunt vim aliquam habent vel non habent; si non habent frustra afferuntur; si habent autem cur id ignorabat Christus, atq; eâ parabola quam mox adducam in nostram sententiam determinabat?

DUBIUM XIII.

Quid si periculum tale immineat innocentibus sine mea culpa an adhuc abstinendum à persecutione nocentum?

IN crimine nostro vix locum id habet: Ibi enim si modo processus ita cautè & discretè instituantur ut illi periculum secum nullum trahant, non videtur aliunde metuendum periculum, tamen quia generaliter quæritur, dicam quod sentio. Itaq;

RESPONDEO Si Princeps vel Magistratus quispiam rempublicam purgare velit & in malos inquirere ut è vivis exturbentur, interim vero advertatur periculum ne simul innocentes perimantur: aio quod etsi Magistratus talis periculi causa non sit, omnino tamen videatur ab inquisitione & peremptione malorum abstinendum esse.

Rationes istæ sunt quas adducit Tannerus.

RATIO. I. Hæc olim in veteri testamento sententia fuit magni auctoris Abr-

mi: qui cum Deum cerneret in Sodomitarum necem licet justam accinctum, ut ab innocentum cervicibus cladem averteret omnibus impunitatem orare ausus est: *Absit à te inquiebat, ut rem hanc facias & occidas cum impio justum, fiatq; justus sicut impius, Non est hoc tuum qui judicas omnem terram: nequaquam facies judicium hoc. Sic ille.*

RATIO. II. Sententiam hanc Deus ipse secutus exemplo obsignavit, summox audita Abrahami oratione, populosissimæ ac nequissimæ urbi impunitatem adjudicavit, si in tam ingenti numero vel decem solum justi interfuissent.

RAT. III. In novo testamento ita legifer noster Christus manifestè præscribit in parabola Zizaniorum *Matth.* 13. Dicebant servi patrisfamilias. *Vis imus & colligimus Zizania?* Respondet ipse: *Non ne forte colligentes Zizania eradicetis simul & triticum.* Ubi nota non dici solum, *ne eradicetis*, sed adjungi quoq; particulam, *ne forte eradicetis*: ut ostendat duo se docere: nimirum imprimis abstinendum ab extirpatione zizaniorum si simul evellendum sit triticum, quod indicant verba illa, *ne eradicetis*; dein.

deinde vero abstinendum si vel eradicandi simul tritici sit periculum, quod indicat adjuncta particula *ne forte eradicetis*; nihil autem hic distinguit sive periculum hoc cum culpa sive sine culpa servorum exstirpare volentium contingat, sed simpliciter & absolutè ait esse abstinendum ab eradicatione propter hoc periculum: id quod intendebam ostendere.

DICES. Hoc argumento de Zizaniis utuntur pro se haeretici omnes, dum contra eos inquisitio instituitur, & tamen Ecclesia contra eos procedit.

℞. *Vtuntur malè. Nam parabola haec non docet simpliciter sinenda esse Zizania, sed sinenda esse tum, cum est periculum ne simul triticum evellatur. In extirpandis autem haereticis per inquisitionem, abest hoc omne periculum: Iam enim sat noti sunt, & à catholicis distincti per Ecclesiae consilia, nihil est igitur quod hac parabola juvare se velint. Quod si tamen distingui non sat possent aut ita evelli, quin & triticum periclitaretur; utiq; & tum sinendi essent juxta Evangelij praescriptum nec Ecclesia tunc contra eos procederet. Et ita parabolam hanc explicant ecclesiae doctores* D. Augustinus lib. 3. contra Epistolam

Par-

Parmeniani cap. 2. & contra Cresconium lib 2. cap 34 & 37. ac contra literas Petiliani lib. 3 cap. 2. & 3 Item D. Thomas 22. q. 10. art. 8. ad 1. *quos sequuntur passim omnes interpretes, nec quisquam ex tanto scriptorum numero dissentit. Non possunt omnia scandala de mundo tolli, permittenda sunt plurima, quæ commode emendare non licet. Satius est triginta & amplius nocentes dimittere, quam vel unum innocentem plectere:* præstat enim *dicente Augustino* contra literas Petiliani lib. 3. cap. 3. Quam diu palea cum frumento trituratur, ante tempus ventilationis tolerare potius propter bonos comixtionem malorum, quam violare propter malos charitatem bonorum. *Ita sæviendum in malos est.*

Itaq; gladius librandus ne in innocentum quoq; cervices incidat.

RATIO IV. Intempestivus videtur zelus, ut cum passim clamitent magiæ crimen occultissimum esse, Dæmonem autem vaterrimum & nequissimum ad fallendum etiam prudentissimos quosq; qui omnem ætatem in spirituali militia contriverint: nihilominus ad tam occulta vestiganda, & ad colluctandum cum versutissimo

mo hoste puri laici & sæculares tanto impetu ruant: Nullum hic è sacris literis aut exemplum aut præceptum afferre est, quo tale quid suadeatur. Puniri crimina mandavit DEUS, nimirum si occultissima non sint; si nocentes à nocentibus discerni cōmodè possint: alioqui de zizaniis inter triticum enatis jam dictum est; *sinite utraque crescere usque ad tempus messis*, tunc angeli separabunt & mittent in caminum ignis. Sinamus ut hi potius occultissima distinguãt aut si nos, etiam rudes laici, & spiritualis nequitiæ imperiti, ea distinguere novimus & tam innumeram reorum multitudinem ab innoxiis eximere, quid est quod occultissimum vocemus crimen? Manifesta sunt alia complura scelera: cur si zelus Magistratuum à Deo est non ea primum vindicantur, ac deinde ad occultissima venitur?

Itaq; si nec periculum hic esset ullum, nihilominus præposterus foret ordo ut præteritis quæ in oculos omnium involant, ea primum perquirantur, quæ obscurissima sunt.

Rectissimè mihi illi Respublicæ facere viden-

videntur, quæ ubi quid in crimine Magiæ apertius se casu aliquo protulit, mox exscindunt; tum autem ulterius occultissima rimari periculosissimis viis prorsus abs re boni communis esse existimant. Sed ne tamen qui omnino persequi sagas volunt mox commentarium hunc abjiciant, docebo eos quâ cum optima ratione id faciant: non terreantur, pergant legere, invenient quæ non displicebunt.

DUBIUM XIV.

An expediat instigare Principes ac Magistratum ad inquisitionem contra Sagas?

RESPONDEO. *Non existimo expedire nisi cum eo, ut simul etiam admoneantur de rei arduitate quam hactenus inculco: perinde ut non expedit, si quem in locum lubricum adducas, neque simul sollicitè moneas qua cautione procedat.*

Audivi ego concionatores nonnullos, qui pro egregiâ suâ facundiâ, mirè in hoc argumento declamabant, & magistratui suadebant, ut in pestem hanc sagarum de republica ejiciendam severitatem suam omnem distringerent. Audivi & alios

lios qui in privatis allocutionibus, iras Principum exacuere, & criminis hujus atrocitatem suis coloribus exscribere non desistebant: tum autem pleni ingenti quodam zelo pæne ignem de cælo citaturi videbantur.

Non ideo quidem absolutè reprehendo, nec nego detestandum esse tantum sagarum scelus, aut armandam dextram principum adversas tantam pestem: quin imò nihil magis in votis ponam quam ut purgatissimus sit Ecclesiæ Catholicæ ager ab omni adulterina planta: sed est quod in bonis & prudentibus viris desidero, ut quandoq; seposito affectu observare conentur, quis sæpe ab imprudentibus judicibus servetur inquirendi in hoc crimen & procedendi modus: considerent etiam quam opus hoc periculosæ aleæ sit plenum, quamq; verè non solum colluctatio sit adversus carnem & sanguinem, sed contra principem tenebrarum, ac tum denique cum apud magistratum de extirpandis Zizaniis ferventer & Zelose agere volent, id semper una addere ac sincere monere imo inculcare meminerint, cautionem quam maximam adjungendam esse, quo ab ipso tritico zizania hæc accurate distinguant, atque omne periculum avertant à cervicib. innocentum. Adducatur parabola de qua diximus atq; ea explicetur,

tur, cum hac utiq; negligenda non sit, nec frustra a Christo Domino nobis relicta: nihil ea mali causatura est, nec tam iustitiam cohibebit quam formabit.

Notent hoc diligenter principes, aut quia principes ista lecturi non sunt, ij principes monere possunt. Sed

DICES. Videri me eo tendere, ut gravissima crimina in Republica maneant, & iustitia retardetur, ideoq; audiri non debere tanquam scelerum patronum: sic enim nuper non neminem intelligo dixisse eorum quos moneo.

R. Quo tendere videar non habeo aperire, eo tamen me tendere adhuc ostendi, quo allata Christi parabola zizaniorum cum interpretatione non mea, sed communi doctorum.

Non intercedo iustitiæ, non obsisto, nolo ut sint crimina impunita, sed id solum volo quod legifer noster Christus suo ore sanciuit, non evellenda esse zizania, si periculum sit, ne forte cum eis & triticum evellatur. Id cupio innotescere iis qui ad purgandum Reipublicæ agrum se accingunt: an hoc scandalum cuiquam dabit, si de summi legislatoris voluntate principes velim erudiri? aut locutus est aliquid salvator noster quod silentio premi debet, ne sceleribus & sagis patrocinari aut in-

infringere cursũ iustitia videamur? Quia imo iã ex hoc ipso quod obijcitur tanto fortius sumo argumentum ad probandum id, quod paulo ante dicebam, nimirum admoneri prorsus Principes debere de circumspectione, cum ad inquirendas sagas instigantur: cum enim tam zelosos apud se habeant instigatores qui audire me quidem nolint, ac quæ insignis calumnia est, patronum criminum appellent, cum aliud non dico, nisi quod in Evangelio Christi reperio, timeri non imprudenter potest, ne huiusmodi monitorum tam acri fervore subinde aliquanto longius quam oporteat in tam arduo negotio provehantur: Vnde sequitur quod vel ex hoc capite tanto amplius diligentia, & attentionis commune fieri debeant.

Itaque attendant Principes qui sint isti qui sic vehementer urgent, ut in magiæ crimen arma moveantur: nam præterquam quod timendum dixi ne nimius eorum zelus Principem extra metas abripiat, sæpe alia se zelo admiscent ut cupiditas, vel ignorantia, &c. ex quibus concludere princeps debeat sistendum sibi potius & morandum quam sic illico quo vocant festinandum esse. Repeto enim quod dixi: si tam vehementis zeli & inordinati affectus homines apud se principes habent prudenter metui potest, ne ut solet

fieri

feri affectibus impediti, nec advertant, nec caveant plurima quæ deinde ubi capti semel erunt processus, periculosa innocentibus futura sunt, & sic simul triticum in discrimen adducatur, quod igitur ne fiat non modo monendi principes erunt, ut quam cautissime, sed simpliciter ut ne procedant quidem, cum omnis cautio futura frustra sit, quam diu impetuosos hujusmodi & imperitos monitores Principes habituri sunt. Nam si imprimis in me iniqui audent esse & calumniari quod adhæream opinioni nostri legislatoris, quam æqui illi & modesti erunt in pauperculas captivas in quas non modo impune eis grassari licebit, sed & sub pulcherrimo Justitiæ prætextu? Deinde si tam parum quoque providi sunt ut ea contra me obijciant, quæ ipsissima, mihi arma fiant contra ipsos: quam illi providè & perite consulent, aut statuent in difficillimis Sagarum causis, quibus nec maximè ingeniosi se pares esse confidunt?

DUBIUM XV.

Qui maximè ij sint qui Magistratum contra Sagas identidem instigant?

RESPONDEO. *Sunt quatuor ferè generum quos ponam ordine.*

PRIMI Generis sunt ex Theologis, & Prælatis ij tantum qui speculationibus suis & musæolo contenti altissima quiete gaudent: quid foris geratur, quis squalor carcerum sit, quod vinculorum pondus, quæ instrumenta torturarum, quæ lamenta pauperum & similia, experientia nulla didicerunt: visitare custodias, colloqui cum mendicabulis, inclinare se pauperum querelis, & præter dignitatem eorum est & studendi munus. Quid igitur illi in his rebus intelligere possint? ac proinde quid à Principibus audiri?

His adjungo sanctos quosdam & religiosos quidem viros sed imperitos plane rerum & nequitiarum hominum, qui ut sunt ipsi simplices ac sancti sic Iudices at inquisitores omnes in suis causis esse putant ac summum esse nefas existimant, si non omnia publica Iudicia ut sacrosancta veneremur quæ errare non possint.

Itaq; si audiant aut legant narratiunculas quasdam sæpe aniles de maleficis, si confessiones tormentis expressas; mox ut evangelicas historias amplectuntur; & zelo prius, quam scientia intumescunt: clamant tolerari scelus hoc non debere, omnia esse maleficis plena, exurgere in has pestes omni conatu oportere & similia complura: Nec ut sunt Iudicio innocenti periculum ullum

illum apprehendunt. O sancti & boni! quid his faciamus, cum non nisi optimè reipublicæ consultum velint? qui si scirent quæ passim malitia & imprudentia in procedendo vigeret, clamarent utiq; quod eorum magister Christus: Sinite utraq; crescere usq; ad tempus messis: *nunc probi & simplices instructionis non sint capaces.*

SECVNDI *Sunt ex juris peritis, ij tantum qui quod paulatim animadvertunt lucrosissimam hanc esse provinciam, si Sagarum causis admoveantur, eam prensant: ac subito pientissimi homines miros scrupulos magistratibus movent, ni in crimen hoc excandescant: quos scilicet, quo tendant, nemo videt.*

TERTII *Generis sunt imperitum & ferè invidum ac malitiosum vulgus, quod cum impune passim inimicitias suas infamando ulciscitur, aut loquacitatem non nisi detrahendo consumit; quid est quod audiri prudenter & salva conscientia possit, nisi primum fama publica acerrimis pœnis vindicetur à libertate calumniandi? sed de hoc dicã infra,* dub. 34. *Id tantum breviter moneo hunc jam hodie esse vulgi morẽ, ut si Magistratus non subito ad quoscunq; futiles eorum clamores capiant, torqueant, & urant, mox liberrime vociferentur, timere ipsos sibi & uxoribus,*

ac amicis: Corruptos esse a ditioribus, honestiorem quamq. familiam Urbis Magia obnoxiam esse; pene digitis designari sagas posse; hinc procedere non audere, & similia complura, quæ manifestissime arguunt, quam insignis populi malitia sit. Et hi scilicet prudenter audiri possunt, in se invicem Magiæ crimen afflantes, cum etiam vel ipsos Magistratus sic sine ulla causa infament? Atq. utinam non etiam viros ecclesiasticos & religiosos nominare possim, primi generis antea recensiti, qui hos populi clamores in Magistratum ipsi quoq. promoveant, cum compescere deberent.

QVARTI Generis ij ex vulgo dicuntur esse, qui cum ipsi malefici sint, ut tanto longius à se omnem criminis suspicionem rejiciant, præ omnibus reliquis eximio quodam & minus exuberanti studio bacchantur in Magistratus, quod lentius se in sagas commoveant. Accidit enim jam in locis quamplurimis ut eximij illi instigatores & ipsi deinde denunciati, capti, torti, confessi & cum cæteris exusti sint, dictitantes ea se importunitate urgendi, non nisi latebras, suo sceleri quæsiisse. Adeo ut nuper auditus dicere sit quidam Inquisitor, se quidem cum tot viderit hujus rei exempla, non posse non prudenter eos habere suspectos, si quos audiat ita extraordinario zelo in id crimen efferri:

efferri: dixit hoc ille, & dicunt plures, ego dicere non ausim, tale tamen facio dilemma: plurimi tales quales jam dixi, imo pene innumeri ita confitentes exusti sunt; vel igitur hi innocentes passi sunt, ex odio aliterve delati, vel nocentes. Si prius; ecce quam pulchre procedimus, ut nec innocentibus & his tam multis prospectum sit; ubi cogitationes suas habent viri docti, quos consulunt Principes ut se non reflectant? si posterius, ecce igitur quam pronum est de iis pessime post tot exempla suspicari, qui ita vehementer in Magiæ crimen Zelant. Ego vero omnino existimo, Inquisitores eos qui ut supra diximus Theologum Tannerum ad torturam applicandum censuerunt, maleficos sine dubio esse, & ad hanc quartam classem pertinere: Indicia mihi non desunt, quæ non nisi unica hac causa silentio premo, ne Magistratus turbem, neve immisceam me causis à mea professione dissitis. Animadvertant interim Principes quid agant, & cum specie justitiæ ad rem difficilem incitantur probent Spiritus an ex Deo sint. Non plane nego extirpanda esse Zizania (frustra hic Zelare sine scientia magni quidam volunt) sed nimirum si cognoscantur, & distingui sine periculo innocentum possint. Evangelium in manibus est; si id Consiliarij Magnatum

non legant, ac legent forte curiositate ducti qua nos hic commentati sumus. Repetimus igitur jam aliquoties hanc Christi esse legem Matth.13. *ut si periculum sit evellendi simul tritici, ne zizania quidem extirpentur. Vel hoc Praeceptum Christi est vel consilium duntaxat: Si praeceptum; cum sit in Materia valde gravi, graviter luet qui transilierit. Si consilium autem; caveat quicunque est ille Princeps, qui consiliarium hunc non admittat cum ullum admissurus sit.*

Porro ut hic finiam monere placet pro conclusione observasse me quod sequitur, & oppido notandum est: plerique enim eorum qui ita vehementer in oppidis suis & pagis Inquisitionem contra maleficos urgent, cum conscij sibi non male sint, non advertunt, nec prospiciunt quod si ferventi tortura inceperint, ac torti singuli denunciare aliquos debeant, constanterque sic processus continuentur, necessariò futurum ut & ad ipsos quoque tandem perveniatur: quippe cum ut supra monui finis inveniri nunquam possit, dum omnia exusta sint. Vbi igitur postea se quoque denunciatos esse ac rapi vident, tum primum oculos aperiunt ac lamentantur: sed frustra: nam quo ante ferventiores contra sagas fuère, tanto nunc nocentiores putantur esse, qui hoc velut pallio se integere voluerint.

luerint: quod ipsum cum torturis intolerabilibus oppressi fateri denique cogantur; cum cæteris in flammas eunt: eatenus quidem cum plurimis aliis innocentes; sed hoc tamen justo & occulto Dei iudicio convenit, quod affectibus non sat ordinatis abstulerit in alienam primum famam, libere & confidenter linguam laxaverant, & suppliciis eorum procurandis impetuosius incubuerant. Caveant sibi, qui hæc ignorant.

Itaque qui providentiores hodie sunt viri nobiles & magni, cum passim cernere oculis ac similia deprehendere incipiunt, suadere Principibus processus non audent.

Itali certe & Hispani, qui ad speculandas res & meditandas promtiores à natura videntur esse, cum non obscurè videant quam si Germanos imitari velint innumeram innocentum turbam simul abrepturi sint, recte abstinent, & solis nobis urendi hanc provinciam committunt, qui nostro malumus zelo confidere, quam legislatoris Christi præcepto acquiescere.

Dubium XVI.

Qui possit in processibus contra sagas caveri ne innocentibus periculum creetur.

RESPONDEO. Sapienter utcunque cau-

tum erit si sequentes Cautelæ adhibeantur.

CAVTELA I. Curent Principes ante omnia, ut qui causis sagarum dirigendis aut iudicandis adhibentur sint ad id munus tanti ponderis perquam idonei. Tales erunt si apprimè docti, prudentes, probi, misericordes, mansueti fuerint, ne quid scilicet, vel imperitè, vel improvide, vel malignè, vel crudeliter, vel impetuosè agant. Explicatione res non indiget.

Non accuso hic quenquam, sed tamen de imperitia multorum id affirmare possim mirari me subinde quam parum rerum consequentias discernant, quam levissimis sæpè contra reos argumentis pondus plurimum inesse putent, ac rursum levissima existiment quæ pro reis pondus ac momentum habent. Unde & contigit ut cum vel tantilla ratione suaviter & amicè urgentur, tum aut obmutescant aut indignentur, ac rem discuti examinariq; ad rationis & doctrinæ libellam nolint.

Non probo autem ut si quem Theologum adjungere sæcularibus Principes velint, jungant magnum aliquem Doctorem & Prælatum qui auctoritate & titulis polleat præsertim si simul ab impetu & factu

notam habet. Ratio est: quia I. dum tales autoritate alios premunt, id facilè obtinent, ut quicquid ipsis foluminodo sit visum, prævaleat. Nec obniti quisquam contra argumentis liberè audeat, ne vel ipsos in se concitet, vel Principem apud quem valent. II. Sæpe etiam in talibus doctrina & judicium non tanta adsunt quanta tituli & personæ dignitas spondent. III. Qui tanti sunt non facilè eam quam oportet experientiam his causis jungent: non adibunt carceres, non audient paternè nec solabuntur jacentes in squalore & pœdore, non ad reliqua similia se dimittent, sed per alienas tantum aures lamenta miserorum intelligent, & quod illi pro suo quisq; affectu factum aut infectum esse dicturi sunt, credent quod ipsum æque poterant Principes. IV. Non erit hoc aliud quam multiplicare sumptus, de quo jam tum ubiq; ingentes sunt querelæ, adeo ut jam dictitent sperare nũc pauperes immunitatem paullatim ab Inquisitionibus posse, cum omnia exhausta sint. V. Si quis tantæ auctoritatis impetuosior fortè sit, jam ter tanto nocentius id erit, quam si idem aut major impe-

tus cum minore authoritate in alio conjunctus esset.

CAVTEL. II. Nihil autem aeq. curandum, quam ut judices ac Inquisitores ij sint qui juxta dictamen non solum legum, sed etiam naturalis rationis, dum res non aperte manibus tenetur pro reo seu accusato potius quam contra eum inclinent.

Incredibiliter hic passim peccatur: neque capio qui jam salvæ esse possint ullæ æquitatis leges cum plerique omnes sic contra jam captas delæviant, ut quicquid quoque modo eis adversum sit, quisquis qualitercunq; in eas incurrat id validum ac rectum sit. Tum autem quicquid eis favere possit, quisquis qualitercunq; pro eorum innocentia testanda argumenta afferre velit, atq; ipsi etiam pro se loqui id vanum incassumq; sit, ac penitus explodatur: tanquam inculpari quivis exculpari nemo possit. Itaq; id agere videntur iniqui homines ut per fas & nefas reos faciant quos ceperint, cum id potuerint gaudēt ac triumphant, si non potuerint, sed contra innocentia cujuspiam in apertum evolârit, tum vero frontem contrahunt, mussant

inter

inter sese, murmurant, indignantur, concoquere non possunt, cum gaudere potius oporteret. Quæ hęc ratio æquitatis est? Et ubi oculi Principū ut hæc non videant? aut si vident ac norunt, ubi conscientia ut his talibus gladium committant? Insero quod nuper audiebam. *Proponebam punctum hoc viro cuidam magno, hortabarq; ut sedatè & cogitate causas intricatas excuteret, ac non minus qui defendi reus quam accusari posset, attentionem suam applicaret, nec pronior adeo ad capiendum esset, quam ad dimittēdum, ut primum sese quisque legitime vel ante vel per torturam purgasset. Respondebat ille, se vero nimiùquam à Principe suo, ut acerrimè procederetur, urgeri, non esse monitionum & mandatorum finem, vocari se pene etiam in suspicionem criminis, ni rem strenue procuret; itaq; quid posset?* Steti ego attonitus atq; hæc mecum: Itane hæc Principis ullius Germani mens esse potest, ut perinde sit quam ritè procedatur, dum strenuè procedatur non credo sanè ac scio mentem non esse. Imo si mens quoq; sit: an tamen illiusmodi ministros Principes Germani & Germanos quidem habent, qui vel contra conscientiā procedere sustineant,
ne non

ne non principi satis fiat? Ego vero si sim Princeps, confidere non possim eos mihi futuros fideles, qui conscientiæ sibi suæ fideliores non sunt, atq; excipere disertè non audent, se quantumcunq; mandatis urgeantur aliter tamen quam coram Deo in conscientiis suis tueri se possint non esse processuros. Quicquid sit valde metuo, ne in magno Germaniæ tractu vix liceat unum aliquem Judicem seu inquisitorem nominare, qui sic laboret reperire aliquem innocentem quam nocentem, quiq; sic tueatur repertam innocentia, quam tueatur confessionem quantumvis periculosissimis quæstionibus extortam. Faxit Deus ut fallar. quod si autem non fallar, argumentum id habeo insolubile, quo me semper hactenus convinco, rem iniquè geri & Magistratus in conscientia tutos non esse.

CAVTELA III. Removeantur ea omnia, quæ putarentur Inquisitores aut Iudices posse depravare, ne occasio furem faciat, quod dici solet ut V.G. stipendium iis certum assignetur, non autem in singula capita puniendorum.

Nam præterquam quod id turpe & carnifici proprium ac proinde à constitutione Carolina articulo 205. merito explo-

sum est, ansam quoq; dare potest injustitiæ ut plures esse cupiant nocentes quam pauciores.

Ne principibus quidem suadeam, ut reorum bona confiscent, nescio quid & hic periculi aut materiæ sermonum: jactari enim jam tum passim has vulgi voces audimus: expeditissimum quietissimumq; esse ditescendi modum, quē e bustis liceat parare: non abs re fore si à pagis ad oppida in familias ditiorum magiæ suspicio traduci possit: ædificare cœpisse Inquisitores nonnullos & augere statum: posse etiam eodem compendio agros & villas meditari ac similia complura quæ etsi non nescio petulanter magis quàm verè interdum effundi, præstat tamen qualibuscunque his dicteriis occasionem omnem præscindere. Præsumi certè non potest incorruptam esse justitiam Inquisitoris illius, qui ubi per suos mirè passim Rusticorum animos in sagas exacuit, tum autem ab eis accersitus venturum se & exusturum has pestes respondit, præmittit exactores quosdam qui ostiatim ei collectam aliquā non parum liberalem cogant, quo velut invitamento subarrhetur, sic enim appellant.

Hac

Hac collecta accepta ubi venit, & deinde actum unum atq; alterum celebravit, ampliusq; vulgi animos extumefecit narratione facinorum, & ulteriorum machinationum quas jam exustæ confessæ fuerint, simulat abitum, & hunc interim studiosè curat per prædictos exactores suos impediri, ac novam aliquam collectam suaderi, quæ adhuc retineatur, ad reliqua quoque zizania extirpanda. Donec tandem sic tolerabiliter emuncto pago alio se confert & eadem industria se implet. Mihi sanè publica quædam hæc videntur tributa esse; quæ miror vel quod Principes suis Inquisitoribus, vel quod magnus Cæsar Principibus permittat: præsertim cum experiamur non parum hinc nutriri dicacitatem vulgi, ut si qui in solennibus illis collectis vel paullo amplius contulerint, vel minus, utriq; à maledicis notentur: hi quod nolint promoveri justitiam, quia fortè vel sibi timent vel suis; illi quod occurrere sua liberalitate velint ne putentur esse quod forte sunt.

CAVTELA IV. Quoniam difficulter haberi possunt personæ iudiciales idoneæ quales ante descripsimus bene doctos probos &c. quin imò etsi

possent

possent, nihilominus timenda esset nimia Iudiciorum diversitas, & processuum inaequalitas: quae & scandalum parere & Remb. turbare potest: Quoniam etiam circa crimen hoc novae indies oriuntur difficultates, ante hac non ita ventilatae sicut constitutio Criminalis Carolina non sufficiat, optandum esset ut à sacra Caesarea Majestate constitutio nova Criminalis toto imperio observanda decerneretur, in qua abundè de omnibus ad hoc crimen spectantibus sic cautum esset, ut quam paucissima Iudicum arbitrio ac discretioni relinquerentur.

CAVTELA V. Quia verò sua Majestas gravissimis aliis Imperij negotiis ac bellis impeditur non abs re erit, imo plane necessarium ac conscientiis principum, eorumq; quos ipsi monitores habent, seu habere debent, planè incumbens, ut interea si qui principes in sagas generalem inquisitionem instituere voluerint, ij antequam tam arduum negotium aggrediantur certam ac peculiarem aliquam praxin criminalem confici jubeant, quam judicibus suis omnibus imo & confessariis qui Sagarum conscientiis praeponentur, diligenter legendam, & accuratè observandam praescribant. Hujusmodi Praxin valde quoque à Principibus desiderat, tanquam ad-

modum

modum necessariam Delrius *lib. 5. inquisit. append. 2. q. 41.* & Tannerus *de Iustic. disp. 4. Quæ. 5. dub. 3. num. 81.* multiq; alij hodierno tempore viri docti & religiosi qui negotium hoc sagarum accuratius ac penitius considerant, Estque tanto amplius necessaria quod nunc hodie quæ praxis multorum viget, est iniqua: contra quam si persæpe viri docti nonnulla reprehendant, atq; ex legibus seu ratione seu utroq; aperte convincant, male & iniquè geri, non aliud tamen impetrant, quam quod audiant ridiculã & imperitam judicum responsionem! *Hæc hodie est Praxis.* quod si igitur ex Praxi Jus & æquitas pendet, ea fiat Capitalium rerum communis Praxis necesse est ad quam eruditi quoque & intelligentes ac sollicitæ conscientiæ viri non inertes solum illi, & discursuum rudes possint provocare.

CAUTELA VI. Ad conficiendam porro hujusmodi constitutionem seu Praxin Criminalem, non solum Iurisperitorum sed etiam Theologorum ac medicorum Iudicium ac lima accedat, multa ex hoc nostro commentario suggerentur, quæ servire poterunt: tum ubi confecta fuerit, pri-

mum

*rum Academiis aliquot examinanda ac dispu-
tanda offeratur: post ad Iudices mittatur in effe-
ctum deducenda, cum monitione, ut si quid in-
terim spatium occurrat, vel novæ vel non-
dum exhaustæ difficultatis, aut quid simile, quod
addendum, detrahendum, mutandum videatur,
id omnino significent, quo ulterius discuti ac reli-
quis addi, vel detrahi possit.* Ita fiet, ut post
tam accuratam limam perfectum aliquid
proferatur: sperandumq; erit, ut quando
eam quæ in nobis est, curam ac diligentiã
fecerimus, tunc Deus opt. max. provisurus
sit, ne qua nostra cum culpa sanguine in-
nocenti tribunal spargamus. Alioqui nisi
aliter quam adhuc hodie passim fieri video
procedatur, omniq; studio de oportunis
remediis provideatur, nequeo salva con-
scientia ulli principũ suadere aliud, quam
ut si cœpit abrumpat, si non cœpit absti-
neat, propter manifestam non paucorum
innocentium cladem, quorum utiq; san-
guis clamore non vacat. Atq; id ego nuper
responsum dedi, cum super hac re roga-
tus essem: qui aliter consulunt, vel igno-
rant quid geratur, vel ipsi gerunt, quæ
queror, & interius hinc inde querar. Non

abs re nuper visus est loqui, qui existimabat non alia ratione corrigi errores posse publicos, ac æquitatem constitui, quam si supplicatio demum fieret, ad summam Justiciæ aram id est pientissimum Germaniæ Patrem Ferdinandum II. ut is magistratibus tantisper quietem indiceret, dum de ratione sua procedendi, clarius docerent, ac si qui essent interea, qui queri vellent, id nemini esset fraudi.

CAUTELA VII. Quoniam vero plurimi existimant, impunitatem Iudicum non parvam esse causam, cur conscientiæ plerisq; laxæ sint, curabit Princeps de eorum delictis fieri certior, & sicubi exerraverint, severè in eos animadvertet, ut V.C. si contigerit sine sufficientibus Indiciis quampiam tormētis subjecisse eum coget ut juxta communem iuris & rectæ rationis ordinem personæ læsæ exactè satisfaciat. Ita fiet ut cùm intellexerint, impunè sibi negligentibus & laxis esse non licere, eam rebus suis curam ac sollicitudinem commodaturi sint, quæ metum nobis ejus de quo hactenus loquimur, periculi vel tollat vel imminuat. Remedium id & præsentissimum erit, & infinitis miserorum hominum suspiriis exoptatum. Sed quis Principum amplecte-

plectetur? aut potius quis Principibus exponet? arguebat me quidam nuper, atq; irrisoriè taxabat, quid mihi hac super re in mentem veniret, quod vel id à longè spe aliqua præcipere auderem, futurum quempiam, qui in similes suorum Inquisitorum errores juberet inquiri. Nescio an ita sit; si est autem, culpanda certè hæc summorum Magistratuum incuria est. Insero quod nuper in hanc rem contigit. *Viri duo nobiles quos nominare possum, diversis Principibus data venia loquendi sic serio de Inquisitoribus quibusdam contra sagas destinatis pronunciarunt: daretur modo ipsis comissio, se in Inquisitores eos e vestigio iisdem plane indiciis ac tormentis quibus ipsi hactenus in alios solerent, processuros, & ni sic continuò eos maleficij manifestè confessos flammis reos statuerent, tum verò suis ipsimet capitibus luituros.* Eandem ego conditionem accipio, palamq; profiteor, dum solum acta publica, quæ nunc tamen non fideliter curantur, pervoluere mihi liceat, passim omnia erroribus plena ostensurum. Sed hæc quorsum? audierunt ista Principes & tacuerunt: audiunt eorum cõfessarij & tacent. Nam quid fiet? Deus ista

non videt scilicet nec gemitus innocẽtum attendit.

DUBIUM XVII.

An captis in causa Magiæ permittenda defensio sit & advocatus concedendus.

PUdet me quæstionis, sed iniquitas nostrorum temporum pudorem detergit: existimant imperiti [imo malitiosi & iniqui, cum tam imperitus vix quisquam esse possit] quia Crimen hoc Sagarum exceptum sit, omnem prorsus defensionem præscindi oportere. Sed quid sit sentiendum duplici Responsione breviter explicabo. Itaq;

RESPONDEO. I. Cum liquidum est de crimine Excepto reÿcitur defensio & negatur advocatus ex jure communi juxta cap. finale de Hæreticis in 6. & legem quisquis §. deniq; C. ad legem Juliam. & leg. per omnes. C. de defensione civitatum. *Itaque quod si captus quispiam crimen quidem de se non negat, sed crimine*

mine admisso defendere illud cupit, id est, excusare, ut verbi causa obtendendo artem esse liberalem, vel à Dæmone se deceptam, coactam &c. potest ei negari defensio & advocatus. Ratio est: quia excusationes hujusmodi frivolæ sunt ac proinde explodi possunt nec audiri, præsertim cum jam sit excussa & definita sit hujus criminis atrocitas à communi Doctorum consensu. Sed hic difficultas non est, nec de hoc casu proposita quæstio procedit. Itaq;

RESPONDEO II. Cum non plene & plane constat de crimine: admittenda defensio est, & advocatus concedendus ex sententia communi ut Vide apud Julium Clarum §. hæresis num. 16. & Farinacium quæst. 39. num. 109. & 167. quod etiam servandum in criminibus Exceptis, ut bene sentiunt Autores citati à Delrio; & post eum à Tannero de Justitia disp. 4. q. 5. dub. 3. num. 76. nimirum Doctores Ingolstadienses, Friburgenses, Patavini, Bononienses, Autores Mallei Eimericus, Penna, Humbertus, Simancha, Bossius, Rolandus &c. Imo quid Autores adducimus, aut sententiam communem vocamus, quasi auctoritate quæstio cernenda sit? est enim id plane iuris naturalis (ut nemo hominum negare volet, qui ratione

tione fungatur) ut defendere te possis cum de culpa non es convictus. Itaq; quod si capta quæpiam crimen quidem non excusare, sed à se illud amoliri vult, negans se eo scelere teneri de quo quæritur an teneatur, permitti debet integerrima sui defensio, & concedi advocatus, quem optimum nancisci potest. Imo tantum ab est, ut negari hæc ei debeant, eo quod crimen Exceptum sit, ut etiam ob eam ipsam causam tanto promptius concedi debeant, imo merito obtrudi. Rationes istæ sunt.

RATIO I. Ridiculum est clamare crimen Magiæ Exceptum esse, antequam constet captivam ejus ream esse. Nam esto sit exceptum, sit atrox, sit funestum, sit quantumcunq; volet, quid tum postea si persona capta eo se teneri negat. Quod si crimen id ipsa habet, tum vero age dic exceptum esse, ac procede ut in exceptis licet; sed id deniq; nunc est adhuc in quæstione an eo crimine ipsa sit alligata? Ridiculè igitur magnitudo criminis objicitur.

RAT. II. Naturalis juris est, ut nemini negetur justa & integra sui defensio, quam optima ea haberi potest: adeoq; ut qui per se nequit per alium se defendat qui maxi-

mè l

me idoneus videatur: quæ autem juris naturalis sunt æque in exceptis ac non exceptis observari debent, ut supra dictum est, frustra igitur exceptionem prætendimus, cum à jure naturali & rectæ rationis dictamine exceptio non detur.

RATIO III. Si autem ut jam dixi, naturalis juris est, ut nemini negetur justa sui defensio, tanto utique minus negari oportebit, quanto major erit sui defendendi necessitas, & quanto majus erit malum illud, contra quod se quisq; defendit. Verbi causa, si concessum est à jure naturæ ut prohiberi non possim, ne me defendam ab ictu cultri, multo minus igitur prohiberi potero, ne me defendam ab ictu bombardæ. Unde sequitur, ut si jus nactus sum à natura defendendi me & purgandi à Crimine minori, multo maximè jus habeam me defendendi & purgandi à Crimine majore, ac præsertim tam atroci quam est Magiæ. Imo sequitur, ut quo grandius & majum atq; crimen, quod mihi intentatur, & à me repellere habeo, eo etiam melior & magis idonea concedi debeat defendendi ratio, per meliores & aptiores quosq; ad-

vocatos. qui proinde ex vi juris naturalis negari non poterunt.

Ratio IV. Idem plane præter jus naturale requirit charitas Christiana: quæ quidem cum ejus ſit naturæ, ut non modo non impediat ne te defendas ſed & potius juvare velit, atq; arma quo id tanto poſſis melius ſubminiſtrare cupiat, utiq; & hoc aget ut quo major vis ac malum eſt, quod à cervicibus tuis depellere ſatagis, eo quoque & impediat minus, & juvet promptius atq; arma celerius, eaq; meliora in manus obtrudat. Ex quibus omnibus ſequitur, quod probare intendebant, non modo non negari poſſe, in crimine excepto, quam optimam integerrimamq; ſui defenſionem, verum etiam hanc multo magis quam in crimine non excepto concedi oportere, ac qui ſecus faxit violati juris naturalis & charitatis Chriſtianæ in re maximi momenti adſtringi, proindèq; peccati mortalis reum conſtitui. Poteſtne vero quiſquam Principum conſiliarius tam eſſe ſimplex ut neſciat, aut tam incurius ut non moneat? Jam enim Inquiſitores quoſdam optimorum & laudatiſſimorum Principum eſſe

esse scimus, qui non modo Pontificiam Bullam Cœnæ, atq; excommunicationes contemnunt, dum sine speciali sedis Apostolicæ licentia in Personas Ecclesiasticas manus injiciunt, sed id audent quoque ex indiciis quæ nec puer quispiam à Grammaticâ suâ abreptus non irrideat; & ne insuper via optima defendant plane cavent. Atq; hic scilicet est justitiæ zelus ut cum authoritate iniqui simus & libertatis omnis Ecclesiasticę quam vel maxime tueri nos oportebat eversores. Quod si autem viris Ecclesiasticis sic indigne defensionis via obstruitur, & quicquid agant per fas & nefas nocentes debent esse, quid jam aliæ viles animæ sperare habent! Mirantur multi Ecclesiasticum ordinem hæc non conqueri ubi oportebat.

RAT. V. Imò ut clarius pateat absurditas & imperitia imo malitia eorum, qui in crimine excepto seu atroci negandum censent advocatum quem in aliis concedunt, audiat me lector qua ratione procedant, nam ita res habet:

Accusat me quispiam commissi furti: magna hæc macula est meæ famæ; conce-

dunt mox igitur periti illi & boni, ut me defendam ac maculam eluam, & ſi ipſe commodè nequeam, advocatum eligam, qui pro me præſtet.

II. Accuſat me alius commiſſi adulterij: major hæc macula eſt, adhuc igitur concedunt ut hanc quoq; notam eluam.

III. Accuſat tertius commiſſi veneficij: turpiſſima & maxima hæc macula eſt, mox igitur prohibent ne me defendam nec eluam, & rationem addunt: maculam enim hanc turpiſſimam eſſe, crimen atrociſſimum, funeſtiſſimum, non igitur elui debere.

Quis non ingemiſcat ad hanc rationem tam præclaram: quippè quæ omninò contrarium evincat, ut quoniam crimen maximum eſt quod imputatur, maxima macula quæ aſpergitur, tanto amplius majore ſtudio, melioribusq; mediis ne meæ famæ adhæreſcat providere debeam. Pudet me Germaniæ cum non melius in re tanti momẽti argumẽtari novimus. Quid dicent aliæ nationes, quæ jam tam ſimplicitatem noſtram ridere ſolitæ ſunt? indigna res ſane quam nec infantes probare

velint

velint, ut ei contra vim pestilentissimi serpentis manum liges, cui contra morsum pulicis utramq; solvis. Infero hic quod mihi nuper vir clarissimus narravit, & ipse multorum annorum Judex. *Princeps quidam quem nominare non attinet, in sagas acriter aliquot annos animadverterat; Incidit ut & religiosus quispiam caperetur; Movit ordo se & defensioni petivit locum, sed hunc penitus negabat Princeps, rogat tamen Judicem, quem dixi quid ipsi videretur? qui cum responderet, omninò concedi oportere, perscribit rem ad Academiam quandam Germaniæ, à qua idem affertur responsum. Indignatus Princeps; si sic, inquit, concedenda omnibus defensio fuit, quam nos multos igitur innocentes hactenus perdidimus!*

Euge bene! & quam multos hactenus alij quoque ex eodem capite innocentes perdiderunt, atq; indies adhuc perdunt! Deus numerum sane signat, & in judicium suo tempore producet. Caveant magistratus, ne dum ardere se putant justitiæ zelo id agant ut ardeant in alterius vitæ flammis. Loqui hoc viri docti & prudentes debebant etiam in conspectu regum & non confundi, quia veritas est. Nihilominus

prædi-

prædictus Princeps procedi simpliciter volebat cum sic instaret, quod ni fieret, damnaret hactenus a se factos processus: donec tandem non nemo commotum animum hac voce sedavit: Non ideo peccandum ulterius videri si hactenus peccatum sit: neque unquam delictum prius, posteriore posse corrigi, sed augeri.

DUBIUM XVIII.

Quæ Corollaria ex proxime dictis colligantur.

RESPONDEO. *Colliguntur hæc, quæ etsi inter legendum ipsa satis in animum lectoris influere poterant, nihilominus quo certius eum stringant: ita ordine dispono.*

COROL. I. Iniquum est iis quæ defendere se volunt, quod Sagæ non sint, negare advocatum.

COROL. II. Et quidem optimum, ac si quem ipsæ velint.

COROL. III. Ac siquidem id ipsæ nesciant, aut non cogitent, non monere de hoc suo jure, ac sincere instruere.

COROL. IV. Iuvari potius debet ad defensionem & omnia necessaria concedi quam quovis modo impediri.

COR. 5.

COROL. V. Gaudendum etiam est non contrahendum supercilium, si ea emergant quae captarum innocentiam ostendant.

COROL. VI Quo gravius est crimen illud, cujus quispiam arcessitur, eo gravius peccat is, qui defensionem ei praecludit. Itaque in crimine Magiae peccat gravissime.

COROL. VII. Cum in carcerem reae veniunt concedendi sunt dies aliquot, quibus se recolligant ac meditentur, quo se optimo modo defendant: Iniquum autem est in continenti statim ut captae fuerint ad tormenta rapere. Ratio est nam alioqui sic subito tanta status mutatione consternatae, non sat praesentes sibi & paratae erunt ad integerrimam atque optimam sui defensionem: quam tamen uti vidimus, & jus naturae & recta ratio omnino eis salvam vult constare.

COROL. VIII. Necessario danda est reis copia indiciorum quae contra eos allata sunt: si n. advocatus & defensio concedenda sunt, non apparet quomodo ei negari possit. Vt vide latius apud Tannerum de Iustitia disp. 4. q. 5. Dub 3. num. 73. Vnde contrariam quorundam locorum praxin male probat alicubi Delrius: ubi tamen nota ex malleo Sprengeri parte 3. nomina testium contra reas testi-

testificantium, non esse eis edenda nec eorum advocatis, quando propter personarum potentiam imminere possit testibus aliquod periculum: quod si nullum sit periculum, ea esse edenda sicut in aliis causis regulariter.

COROL. IX. *Non est aditus ad carcerem iis præcludendus quorum opera uti cupiunt ad defensionem: quod habetur quoq; in constitutione Carolina* art. 4. *Unde semper judicavi iniquissimos esse, qui id cavent ne doctor quispiam quem rei expetunt, ad eos accedat, timentes ne eis argumenta suggerat ad removendum crimen; cum sane si quis innocens ostendi posset, id magnopere optandum esset. Nuper quidam Sacerdos cum Iudicibus tacite & secreto ex protocollo demonstrasset inique contra quasdam processum esse: non aliter monitioni dedere locum, quam quod illas capite plexuerunt, hunc autem ne ad ullas deinde custodias admitteretur sanciverunt: imo nunc audio id pluribus contigisse.*

COROL. X. *Iudicis ipsius est providere ne Advocati captivis desint.*

COROL. XI. *Inepti sunt advocati, qui operam suam in his causis Sagarum accommodare nolunt, quiq; alios ne id faciant absterrent. Imo corrigo me, nam bene faciunt; Væ enim qui in his*

his causis advocare velint, transferent enim hoc ipso in se litem, ut jam supra monui, quasi nec ipsi forte ejus artis sint exsortes. Vah quæ temporum libertas! advocare aliquis audet? jam suspectus est. Imo plus dico suspectus est, aut saltem exosus etiam is, qui solum judices amicissime hac super re monere audet. Quæ causa est quod commentarium hunc monitorium tam dudum à me conscriptum typis non evulgo, sed amicis tantum pauculis manuscriptum communico suppresso nomine. Terret me exemplum religiosissimi Theologi Tanneri qui non paucos in se concitavit verissimo ac prudentissimo suo commentario.

COROL. XII. Potest reus appellare à Decreto torturæ: quod & probat textus in l. 2. C. de Appell. recip. & sentiunt communiter Doctores Bartolus Baldus, Marsilius, Cotta, Follerus, Gomez, Prosper Caravita, Brung & alij citati à Farinacio q. 38. n. 10.

COROL. XIII. Si Iudex non obstante hac appellatione, ad torturam processerit, & ob id à reo confessionem extorserit, talis confessio prorsus nulla est, & inefficax ad condemnationem ut sentiunt ijdem apud Farrinacium ibidem num. 17. & 22.

COROL. XIV. Reus etsi legitimis indi-

ciis

diciis torturæ adjudicatus, non tamen debet torturæ subjici, si in contrarium alia habeantur indicia innocentiæ quæ æque probent innocentiam ac ista priora culpam: nam una præsumptio merito sane tollit alteram ut vide apud Menochium de præsumpt. l. 1. q. 29. & 30. *& Mascard.* de probat. l. 3. conclus. 1224. n. 4. & seqq. *Et quando duæ invicem contrariæ præsumptiones concurrunt videlicet delicti & innocentiæ semper præferenda est præsumptio exclusiva delicti inquit Farinacius* q. 38. num. 112. *quod verum quoque esse ait ex communi sententia doctorum quos multos citat, etiam si indicia pro reo allata inferiora paullo essent quam quæ contra eundem allata sunt; quæ obsecro quis hodie observat? quis attendit an observentur? miror verò quæ eorum sit conscientia qui Principum conscientiis non melius consulunt, sed tacent.*

COROL. XV. *Iniquissimi sunt qui cum simulent se reis defensionem concedere nil minus agunt. Igitur ut discant Principes quid apud quosdam eorum inquisitores significent illæ phrases cum dicunt se omnino concedere reis defensioni locum, auditam esse Grajæ defensionem sed non substitisse &c ut discant item ex quibus causis torturam reis decernant, sciant sic nonnullibi procedi: Vo-*

di. Vocat ad se Inquisitor captivam: ait non ignorare eam ob quam causam capta sit, hæc atq; ista contra eam indicia produci: purget se igitur & respondeat. Ubi respondit; tum etsi singula, ut ipse sæpissime expertus sum, accuratissime diluerit, sic ut replicari nec tantillum possit, tangaturq; manibus accusationis totius futilitas, nihilominus nulla amplius responsionis discussione facta, nec subiuncto verbo, quasi in ventos mulier locuta sit, aut saxo narravit fabulam, hoc solum ei dicitur, ut in carcerem redeat, & melius apud se perpendat an in negatione velit persistere; fore ut post horas aliquot revocetur. Dum ea ad carcerem redit, scribitur in Protocollo ream hanc rogatam in negatione persistere: decerniturq; ut igitur torqueatur.

Cum deinde revocata est, hæc tantum audit: stitimus te hodie coram nobis & negasti, concessimusq; tempus ut melius perpenderes & à pervicacia respirares. Quid agis igitur? an adhuc persistis & negas? quod si negare pergis ecce tibi protocollum: factum est contra te decretum Tortuale, sic enim loquuntur: post quæ verba si adhuc negat, ducitur ad torturam nec quæ attulit ad indiciorum purgationem vel tantilla eorum fit mentio, quasi ea omnia solo silentio retusa sint,

ac tantundem plane fuerit seu defenderit te mu-
lier seu oscitarit.

Quorsum igitur audita mulier est? quorsum se purgare jussa, si purgari nihil unquam po- test? nam quæ illa unquam ibi fuit quæ quantum- cunq; se purgarit, rapta tamen ad torturam non sit: testor autem DEUM tam accuratas me sæ- pe audivisse purgationes, ut qui ad disputationes scholasticas insuetus non plane sum, non inve- nerim quid difficultatis fuerit relictum, quod non exhaustum sit: Idem & alios novi qui jurati af- firmare audent viri docti. Soli principes sunt, qui ne ista nesciant sed longe aliter informentur nesci- quâ divina punitione fit. Itaq; quæ indicia Inqui- sitores contra reas habent diligenter in actis per- scribuntur; quod autem pleraq; & probata plene non sint, & si plene probata sint, quod rarum est, quid contra ea responsum sit, & quo pacto accura- te detersa ne verbulo memoratur. Ut sane omni- bus bene perpensis quæ & dixi & dicturus dein- ceps sum, non possim non metuere ne magistratus illi qui hodie in Sagas inquiri jubent, cum tam pe- riculose inquiratur, damnationem sibi accersant.

COROL. XVI. Necesse est quod ex proxi- me dictis sequitur errare gravissime Inquisitores etiamsi ex allegatis & probatis procedant: qui

oppi

oppido notare debent, Principes & Doctores quos illi consulūt, nam passim hic impingitur ex phrasium ignoratione. Nam multi hodie Iudices indicti plurima probata legitime non habēt, & tamen cum ex his processerint ajunt se procedere secundum allegata & probata: necesse est igitur inique procedi etsi ex allegatis & probatis procedatur; quia tantundem est dicere allegata & probata, quam allegata & non probata sed refutata: hac verborum eorum significatio est. Quod ne videar invidiose comminisci, offero me ad probandum sub pœna à jure decreta in calumniatorem. Mirantur amici quidam mei cum hæc legunt, & quærunt an hæc igitur se ita habeant? id se credere non posse. quibus respondere soleo ignorare eos adhuc prima Principia in hac materia, ac me pigere operam sumere ut explicem, rogent DEUM ut excitet Principes qui veritatem scire velint, & phrases Inquisitorum intelligere.

COROL. XVII. Processus is nullus & irritus est in quo justa hujusmodi defensio reis negata sit. & tenetur Iudex cum suo Principe ad restitutionem, quod si consiliarij & Confessarij Principum non monent & recte instruunt; pariter omnes in culpa sunt, severe à DEO puniendi.

COROL. XVIII. Æquissimum est, ut si

Sacerdotes quoq; aliquos ex indiciis indignis capi contingat, iis saltem pro tanti ordinis & Ecclesiæ Catholicæ respectu dies aliquot aut saltem unicum in carcere instrumenta scriptoria concedantur: ut liceat supplicationem aliquã brevem aut apologiũ ad suum Principem aut Divũ Cæsarem concipere. Potestne minus quid, & justius ab iis peti? Ego vero existimo ne quidem inter barbaros gentiles hanc tam exiguam veniam negatum iri morituris sacrificulis idolorum.

COROL. XIX. *Nec iniqua quoq; postulatio est, ut sub extremum vitæ eo liceat uti confessario, quam ipsi sibi delegerint non quem Iudices obtruserint. Indigna res mihi visa est ne sacerdoti quidem eam confitendi libertatem nuper esse concessam.*

COROL. XX. *Ut nec & ista iniqua petitio est, ut si forte contingat integerrimæ semper vitæ & famæ sacerdotem inique & malevole circumventum & captum, miraculose ex vinculis & carcere expediri, liceat ei in Imperio Germanico Apologiam suam typis excudere, & qualiter secum actum sit eatenus explicare, ut nisi omnia per legitimos testes probare possit quæ afferat, sistat se Sacratissimo Cæsari; iterum in carcerem & mortem recta profecturus.*

Du

Dubium XIX.

An de captis nomine Veneficij mox præsumendum sit eas necessario reas esse?

STulta quæstio videtur; & esset sane, ni quorundam quod nollem dicere liceret, Sacerdotum seu simplicitas seu zelus, (ego inscitiam, imprudentiam, & defectum judicij interpretari soleo) quærendi necessitatem mihi imponeret. Audio enim esse qui cum carceres invisunt, ita afflictissimas custodias adoriuntur, instant, urgent, vexant & ad fatendum crimen sollicitant, ut judicari aliud non possit, quam quod plane apud animum suum obfirmatum habeant, nullam penitus earum innocentem esse posse.

Interim quicquid se miseræ illæ plangant, quicquid loqui, explicare causam deducere fundamenta suæ infamationis

paratæ sint quicquid postulent audiri saltem, ac velut cum homine spirituali confidentius sine arbitris conferre, consilium rogare, consolationem aliquam in multiplicibus molestiis accipere, & quæ similia afflicti homines desiderare solent, non inveniunt nisi statuas surdas, & hoc unicum animatas, quod perpetuo eis veneficij crimen in oculos impingant, ac tanquam omnino reas non sat honestis titulis exornent: vocitant enim obstinatas, pervicaces, putidas meretrices, obsessas, diabolicæ frontis, mutos bufones, mancipia gehennæ &c.

Quo accedit quod ijdem apud Iudices, custodes carcerum, lictores, alios-ve nihil aliud ingeminent quam perpetuas instigationes ad acriter eas examinandas & torquendas: hanc & illam singulariter videri pertinacem, non esse dubium ullum quin Dæmon earum fauces obsideat

deat, aspectu esse diabolico, non dubitas-
rese vitam interponere quin verè sagæ
sint, & quæ aliæ sunt id genus voces in-
temperanter jactatæ; sicut etiam auditæ
sint nonnunquam captivæ dixisse (imo
quid nonnunquam? frequentissimæ hæ
sunt plurimarum voces) malle se ipsum
adeo Carnificem quam ejusmodi Sacer-
dotem admittere; plus eum sibi molestiæ
una sua importunitate quam lictorem o-
mnibus tormentis intulisse; nec modicum
e contrario gavisæ sint judiciales personæ
se talem deniq; esse nactos spiritualium
præsidem, qui non modo castigaret ac for-
maret judiciorũ zelum sed & insigniter
acueret. Sacerdotes tales ego aliquot &
vidi & audivi, plures esse ex eo constat,
quod audio Inquisitores, si qui alij sunt
modesti & circumspecti, dictitare eos in-
rem suam non esse: tum vero quales de-
scripsimus impetuosos & imperitos qui

præter ventum quo se jactent nihil habent stipendio vel eleemosyna mercari, aut esca saltē ac potione devincire. Quā circa rem ut mentem meam aperiam dicam ad propositam quæstionem quod rei erit. Itaq;

RESPONDEO. De captis mox præsumere quasi simpliciter nocentes sint, ac proinde ea facere quæ jam dicta sunt à quibusdam Sacerdotibus fieri nimiusquam intolerandum est. Rationes istæ sunt.

RATIO I. Supra ostendi nonnullas innocentes de facto cum nocentibus interimi, non igitur omnes captæ continuo nocentes sunt, non igitur obstinatè id præsumendum, non igitur quasi sint oportunius urgendæ, & omni penitus audientia excludendæ: promant si quid volunt, spiritualis viri est auscultare & instruere ac seu nocentes sint, seu innocentes spirituali consolatione & auxilio omnibus adesse.

RATIO. II. Non esse certum quod ut quæq; capta est mox vere nocens sit, ipsi Judices præsupponunt. Ideo enim ad tormenta seu quæstiones procedunt, qui no

nondum liquet, si liqueret, non liceret ad torturam ire ut infra dicam *dub.* 39.

Ratio III. Docent omnes Theologi & Jurisperiti cum res nondum liquet præsumendum in partem meliorem: id enim postulare legem charitatis & juris, pro ut ipsi fuse persequuntur. Unde cautè statuerunt Honorius & Theodosius AA. cum ajunt: *servari jubemus ut quicunque in discrimen capitis accersitur, non statim reus qui accusari potuit existimetur, ne subjectam innocentiam feriamus* lege 17. C. de accusationibus. Simplicitas est quorundam Idiotarum putare sic religiosa esse omnia acta & Judicia ut non sæpè publice graviter erretur: placent verba cujusdam commentatoris in Evangelia quæ hodie legebam circa vincula Joannis Baptistæ & sic habent: *non continuo malus est qui in publica vincula conjicitur ac detinetur, cum in his fuerint integerrimi sæpe viri propter falsas accusationes &c. Magistratus & hujus mundi principes sæpe numero sua abutuntur potentia* Sic ibi

Ratio IV. Non decet Sacerdotem nisi mansuetudo & mititas Christiana, quibus aperte repugnant omnia illa quæ ante

de imprudentibus quibusdam memorata ſunt, uti cuilibet ea examinanti facile apparebit: nolumus enim exaggerare, quæ potius à vulgi oculis tegi oportebat.

RATIO V. Eſto etiam vere nocentes ſint quas hujusmodi aliquis Sacerdos prędicta ratione exercet; id tamen ipſi non certo conſtat: quin imo ſi conſtaret, adhuc tamen ne ſic quidem importuna illa vexatio ſatis deceret aut conduceret : redderentur potius obſtinatiores quam ſi benignitate & ſuavitate quadam agendi Eccleſiaſticis perſonis propriâ ad veritatem incitarentur; quâ ſi viâ ad agnitionem criminis perduci nequeunt, quid tum poſtea? patientia uſurpanda eſt; fecimus quod ſalvo decoro & conſciētia fieri potuit. Quanquam id inficias non eo cum benigniora media fruſtra tentata ſunt prodeſſe quoq; ſubinde & in quibusdam acerbiores increpationes; ſed ita tamen ut identidem ad paternam quandam facilitatem redeatur, qua id agere videamur ut ipſis ac ſaluti earum piè ſincereq; magna cum charitate conſulamus, non ut eas quaſi per vim reas facere velimus.

RAT. 6.

RAT. VI. Si vero innocens sit aliqua (ut sane multæ esse possunt) in quam monitor tam pertinacis imperitiæ incurrat, quid ei fiat proprius, quam ut in desperationem decidat, aut lethalem animi mœrorem? quippe quæ ab omnibus deserta quam aliquam adhuc in spirituali patre consolationis spem repertum iri existimaverat, ab hac etiam excidisse se animadvertat. Sane quidem, quæ suspiria, quos gemitus ea res nonnullis conciverit, non mentiar si mihi notum esse dicam. Videt Deus, & requiret, non ab iis solum qui hanc rem ipsi peccant, sed qui indiscretos ejusmodi in provinciam periculosam mittunt. Id quod hac de caussa moneo; quia nonnullibi observatum est, à quibusdam ordinibus religiosis eos sacerdotes in hanc rem expositos fuisse, qui vel à defectu judicij, vel importunitate agendi, vel persuasione scientiæ cum inscitia conjuncta, vel in his omnibus simul insignes domi suæ haberentur; ut necessum deinde fuerit ob hominum querelas alios peritiores & discretiores emittere.

RATIO VII. Verendum est ne cum

ita

ita imprudenter cum reis agitur, multæ deinde committantur sacrilegæ confessiones, atq; animarum Salus in discrimen deducatur.

Narrabo quod de sacerdote quodam mihi constat, qui non multo pauciores quam ducentas Magiæ postulatas ad rogũ comitaverat. Is eas incarcere auditurus cõfitẽtes, rogare solebat ante cõfessionẽ, nũ etiã in ipsa de crimine illo cõfiteri vellent, prout in tortura apud Iudicem fecissent? se simpliciter non auditurum qua se ream factura non esset. Itaq; si qua ante confessionem non continuo promitterent, sed hærerent, & in genere solum dicerent, se in confessione veritatem dicturas, omnino à se repudiabat, cum addito: ut igitur more canum morerentur sine pœnitentia & Eucharistiæ Sacramentis. Unde factum ut nulla non seu nocens esset seu innocens ni rursum subjici tormentis, aut instar canum ut dicebat mori vellet, cogeretur se ream in Sacramento facere, & sic plecti. Nuperrime id clarissimus juris Doctor in mensa publica referebat in laudem ejus sacerdotis tanquam insigne eliciendæ veritatis stratagema. Ego autem admirandus ingenti cruce me signabam, & ingemiscebam: tanto amplius quod Doctor hic Inquisisitor esset in Sagarum

garum

garum causis, cui is Sacerdos pro Sagarum confessario adjunctus erat. Itaq. stimulante curiositate ipse deinde carceres accessi, observaturus an sic esset: Dicere non expedit quæ tunc deprehendi.

Memini enim sententiæ quam alicubi Tannerus citat ex Ecclesiastæ Cap. 4. v. 1.

Verti me ad alia & vidi calumnias quæ sub sole geruntur, & lacrymas innocentium, & neminem consolatorem: nec posse resistere eorum violentiæ cunctorum auxilio destitutos. & laudavi magis mortuos quam viventes &, feliciorem utroq. judicavi, qui necdum natus est, nec vidit mala quæ sub sole fiunt. Porro stratagema hoc jam memoratum, sunt & religiosi quidam alij qui nuper imitari ausi sunt.

RAT. VIII. Nimis incauta dicta sunt, & minimè sacerdotem decent ultima illa quæ item memorabam: *hanc & illam singulariter videri pertinacem; non esse dubium ullum quin Dæmon earum fauces obsideat; aspectu esse Diabolico; non dubitare vitam interponere quin vere Sagæ sint.* Si de trivio quispiam sic loquatur reprehendi debeat; quanto magis Sacerdos, quem timere par est ne his ac similibus causa sit reis gravium tormentorum & mortis, ideoq; irregularitas censuram

ram incurrat? Quanquam quid irregulari-tas sit & quo modo contrahatur, imperiti hujusmodi non norunt: *Audiebam nuper de Sacerdote quodam, etiam, si diis placet, ut sibi videbatur, non parum docto, solere instigare Iudices, ut has illas* (in particulari) *caperent, torquerent, tum & ne annis caeterorum quorundam puerorum parceretur monere; videri hunc & illum capacem esse supplicij; plecterentur sine scrupulo; non esse quod emendatio speraretur: juvare etiam strenue in complicibus expiscandis, quas & ipse in pugillares suos excipiebat; assistere item torturis, instruere, suggerere argumenta quibus culpam amplius deprehenderent, & similia complura, quae iam pene exciderunt.* Quid hic autem de Irregularitate studuisse potuit? Unde mirum non erat si tam insignem adjutorem mire Inquisitores, ipsi aeque periti, suspicerent & mirarentur tanquam hominem de coelo sibi allapsum, qui ipsissimam agendi praxin solus combibisset ad omnium Theologorum speculantium invidiam. Quae haec autem miseria & inscitia nostrorum temporum! aut quid juvet litteras vidisse si hic ignorantiae est honos? legant Confessarij quae intra quoque dicam dub. 30. ubi eos instruo.

Quid de Tormentis seu quæstionibus sentiendum An periculum morale & frequens innocentibus inducant?

RESPONDEO. *Ea est ut plurimum conditio torturæ, ut cum ultro citroq; quæ id genus vidi, legi, & audivi apud me memoria pervolvo, decernere non possim aliud, quam quod frequens & morale periculum innocentibus inducat, & Germaniam nostram impleat sagis ac sceleribus inauditis: nec Germaniam solum sed quamcunq; aliam nationem quæ idem experiri incipiat. Rationes istæ sunt.*

RAT. I. Tormenta passim usitata natura sua ingentia sunt, & dolores causant supra modum acerbos: hæc autem maximorum dolorum natura est, ut dum eos declinare liceat, non vereamur vel in ipsam mortem incurrere: periculum igitur est, ne non multæ, ut se cruciatib. equulei expediant, fateantur crimen quod non habent, ac quævis de se scelera mentiantur quæcunq; vel suggerunt quæsitores, vel ipsi rei ut fateantur meditati antea sunt.

RAT. II. Id adeo verum est ut robustissimi

mi quidam qui gravissimorum scelerum causa in tormentis pependerant, sancte mihi affirmarint nullum tantum excogitari posse crimen, quod non promptissime sibi imposituri fuissent, si ejus confessione tantisper se tanto cruciatu excipere licuisset, quin imo antequam reduci se eodem paterentur potius in denas mortes rectis pedibus insilituros esse. Quod si inveniuntur alij qui discerpi potius quam silentium solvere in equuleo malint, (*ut de Ægyptiis memorat Ælianus in Historia varia Lib. 7. Cap.* 8.) ij & rari sane hodie sunt & subinde non bonis artibus adversus omnem dolorsensum muniti: Unde non immerito *lex. 1. ff. De quæstionibus* Torturam appellat rem fragilem & periculosam sic enim loquitur: *Quæstioni fidem non semper nec tamen nunquam habendam constitutionib. declaratur: Etenim res est fragilis & periculosa, & quæ veritatem fallat. Nam plerique patientiâ sive duritiâ tormentorum ita tormenta contemnunt, ut exprimi eis veritas nullo modo possit.* Alij tantâ *sunt impatientiâ, ut quidvis mentiri quam pati tormenta velint. ita fit ut etiam vario modo fateantur, & non tantum se, verum etiam alios*

commi-

comminentur. Hinc & Cicero in partitionibus: *Dolorem fugientes*, inquit, *multi in tormentis ementiti persæpe sunt, moriq; maluerunt falsum fatendo, quam inficiando dolere*, & idem pro Sylla non magis oratorie quam vere: *Quæstiones nobis servorum ac tormenta minitantur, in quibus quamq; nihil periculi suspicamur, tamen illa tormenta gubernat dolor, moderatur natura cujusq; tum animi tum corporis, regit quæsitor, flectit libido, corrumpit spes, infirmat metus, ut in tot rebus & angustiis nihil veritati loci relinquatur &c.*

RATIO III. Atque ut magis innotescat vel tormentorum magnitudo, vel impatientia nonnullorum, hoc exemplum esto: scient confessarij qui experientiam aliquam habent reperiri nonnullos qui ubi falso quospiam in tormentis detulêre; post autem in pœnitentiæ sacramento intelligunt non posse à peccatis absolvi, nisi quos falsâ accusatione in vitæ discrimen conjecêre rursus eripiant; excipere solere id se facere non posse, quod timeant ne si canant palinodiam, rursum in quæstiones repetantur: Ad quod si instet confessarius, nihilominus non posse innocentes in cul-

pa relinqui ſub pœna damnationis; repe-
riundam aliquam eſſe viam qua delatæ iu-
ventur, reſpondere non raro; ſe verò qua-
vis ratione innocentiæ eorum conſulere
paratos eſſe, ſed ni aliter queant quam cum
periculo redeundi in quæſtione non poſſe
neque velle, ne quidem ſi de ſalute actum
ſit. Ex quo igitur infero in hunc modum:
ſi nonnullis ita gravis ac intolerabilis tor-
tura eſt ut damnari potius quam torqueri
ſuſtineant, quis neget prudenter & cum
ratione credi poſſe quod diximus: nimi-
rum torturas has non leve ſecum trahere
periculum, ne ſi non ſerio occurrantur no-
centum numerum iñocentes exaggerent.

RATIO IV. Ego de me fateor tam mi-
nime tantis pœnis exhauriendis ſubſiſtere
ut ſi in quæſtiones abriperer non dubita-
rem mox ipſo initio reum me cujuscunq;
maleficij ſtatuere & mortem potius quam
tantos cruciatus amplecti: præſertim cum
(ut ſuppono ex communiori Theologo-
rum ſententia) non peccet mortaliter
qui ſe reum facit vi tormentorum adactus.
Idem audivi de ſe dicentes viros non pau-
cos admodum religioſos & alioqui auda-
tiſſimi

tiſſimæ conſtantiæ ac fortitudinis inſignis; qui conſcij ſibi communis fragilitatis & acerbitatis hujuſcemodi pœnarum non audebant de ſe niſi humana omnia promittere: ut ſane imprudentiæ arceſſi non debeam ſi metuere medicam ne ubi in imbelles fœminas quæſtiones exercentur falſiſſimas confeſſiones exprimat torturæ vis, atq; ita in periculum & pœnas innocentes juxta ac nocentes vocentur.

Ratio. V. Auget vero periculum in negotio ſagarum conditio ipſius ſexus: quis neſcit quam animal ſit imbecillum mulier, quam impatiens dolorum, quam promptum lingua? quodſi ne viri quidem ut jam diximus etiam religioſi ita animo valent, quin mortem quam tormenta malint, quid de fragili illo ſexu præſumendum erit?

Ratio VI. Auget item periculum quod leviſſimis ut mihi quidem videtur de cauſis, certe viro cordato indignis tortura decernatur, ut ex fama ſola, aut ex denunciationibus, aut utroq; cum neutrum quicquam merito habere momenti debeat ut infra ſuo loco oſtendam.

RATIO VII. Auget item periculum quod in crimine hoc sagarum acerbiora fere tormenta usurpantur quam in aliis, quodq; ut his diebus audiebam nonnullibi leviora putant esse quæ hactenus in usu sunt, proindeq; nova cogitant: quod tamen nec in atrocissimis debere fieri docet Farnacius *lib.* 1. *Tit.* 5 *q.* 38. *num.* 57. ex communi sententia: Est enim res digna Phalaride quopiam aut Perillo non homine Christiano ut rectissimè notat Petrus Gregorius Tolosanus *synt. lib.* 48. *Cap.* 12. *num.* 25. & Julius Clarus *lib.* 5. Brunus & alij. Nam si quæ hactenus servamus adeo periculosa sunt ut dixi, quid fiet si sævitiam novis commentis intendimus? Et tamen hodie Magistratus etiam Ecclesiastici hæc suis officialibus permittunt.

RAT. XII. Auget item periculum q, non solum ut jam dixi acerbiora fere tormenta in hoc crimine usurpãtur; sed q, prætere ea quantumcunq; hic excedatur seu in modo seu tempore, nemo tamen sibi ullum faciat conscientiæ scrupulum. Ut mirum sit in omni alio peccatorum genere esse qui se accusent in foro pœnitentiæ, sed hi plan

plane esse neminem vel pœnitentium qui accuset, vel confessorum qui roget: cum tamen annexa hic sit restitutionis & satisfactionis obligatio. Itaq; mihi constat enormioribus torturis multos esse mortuos, multos etiam in omnem vitam inutiles redditos, multos ita laniatos & scissos ut cum capite plectendi essent non ausus fuerit lictor pro more humeros nudare ne crudeli spectaculo populum concitaret: quosdam in ipsa adhuc ad supplicium via expediri debuisse ne antequam pervenirent mortui conciderent: &c. Nemo tamen adhuc erit qui conscientiam pacatissimam non gerat, aut tantillum se existimet in conscientia ad satisfactionem teneri.

Jam ut dicam de tempore sane quidem gravissimus est torturæ dolor si vel dimidium quadrantē imo hunc dimidiū solum duret; quid erit si per quadrantem? quid si per duos quadrantes? quid si per horam? Ac licet proinde Paulus III. Pontifex in Bulla quadam quæ continetur in Bullario. *Parte. folio* 471. prohibuerit, reum detine- in Tortura per longum spatium ut unius

horæ: nunc tamen mitissimi Judices (nam de severiorib. ne loqui quidem lubet) tam minime hic peccare hodie timent, vt ad horam unam vel duas dimidias torquere plane solenne fecerint, adeo ut insufficiens nominetur quæ id tempus non expleverit ut infra dicam *Dub.* 23.

Quis hic subsistet? quis non mori malit, & vel sexcentis mendaciis tantas pœnas redimere? quod si aliquæ adhuc id tempus silentio transmittunt, nec mentiūtur, causa subest paucis cogitata sed ut experientia multa didici verissima, & notanda. Pleræque enim omnes apprehensam hanc opinionem habent mortaliter peccare ac salvari nullatenus posse, qui tantum scelus quantum est magia in se innocens suscepit, ideoque ne in animam suam sic graviter peccent, adversus intolerabiles pœnas totis viribus luctantur; quibus tamen tandem vel sic quoque cū extremam patientiam consumpserint succumbunt: ac tum demum quod existiment jam utiq; de æterna sua salute esse actum. incredibile dictu est quāto mœrore in carcere se conficiant atq; etiam subinde desperationi se tradant

sinu

si nullum inveniant qui erigat & erudiat. Cæterum quæ licere sibi putant cogentibus tormentis falso crimini se submittere non sustinent sane tantas pœnas, sed maturius occurrunt, & quælibet in se mentiuntur. Scio quid loquar & Confessarios omnes per viscera misericordiæ DEI nostri obtestor, eos se se præbeant spirituales, viros, humiles, mites, prudentes & simplices, quales suos debere omnes esse legifer noster dixit: deprehendent plurima quæ hactenus ignorant, unde & quod multis nunc indies contingit cohibebunt paullatim impetus suos & correctiore oculo notare incipient quam non temere suspicari voluerim ne non plurimus in Germania sanguis innocens sit fusus.

RAT. IX. Auget idem periculum quod etsi acerbissimæ torturæ sunt, tamen neq; Judices quidem neq; alij multi eam acerbitatem apprehendunt. Non apprehendere autem colligo ex quadam valde ipsis usitata phrasi, cum dicunt, aliquas se eas esse fassas sine tortura. Nam ita egomet his meis auribus non semel & Judices & vero etiam sacerdotes audivi affirman-

tes, atq; inde probantes eas igitur sine ullo dubio nocētes esse. mirum est quo tandem loquendi licentia egrediatur. Cum enim quærere deinde institui num sic haberet, intellexi eas omnino tortas fuisse: sed tantum prælo quodam ferreo & lato cujus lamina anterior acutis striis sulcata cum ob tibias, ubi acutissimus est sensus, vehementius urgetur, ac caro, exsiliente utrinq; sanguine, instar placentæ comprimitur, is necessario existit dolor, quem etiam robustissimi quiq; viri intolerabilem sibi visum esse dicunt: Et hoc tamen isti affirmabant esse fateri sine tortura: hoc spargunt apud vulgum, hoc scribunt ad Principes non esse quod de crimine sagarum dubitent, cum & ultro plurimæ sine tortura fateantur. Et quid igitur illi apprehendunt, qui hos dolores non apprehendunt? quid judicant & resolvunt consulti Doctores, qui nondum Inquisitorum idioma seu phrases intelligunt? Vbi jam autem quod docent omnes Criminalistæ vel ipsum metum torturæ æquivalere torturæ ac proinde neq; hunc sine magnis indiciis posse incuti? Quod si eo hodie ventum est ut nec ipsi

tortu-

tortura, tortura sit, quid metus torturæ erit.

RAT. X. Auget item periculum quod expromimus hodie tormenta in quosvis sine discrimine.

Qua in re vereor, ut severitate ipsos ethnicos videamur anteire velle, qui tamen olim, & atrocissimis, continuisq; bellis, & crudelissimis gladiatorum spectaculis, truculentiam suam indies de industria acuebant. Nam apud eos quidem non nisi soli servi tormentis rogabantur, illorum hæc pœna tantum erat: & qui illi autem servi erant? qui nequam? lege comicos, Terentium, Plautum, Poëtas cæteros, juvenes fuisse quendam quasi omnis insignitæ Improbitatis florem, nequitiæ spumam; mendaciorum architectos, falsarios, perjuros ad fraudes & omne scelus ab unguiculis eruditos, nonnisi merissima verberum, nervorum, flagellorum, fustium mancipia ad omnem cujusvis doloris patientiam assuefacta. In hos igitur duntaxat, tam acerbas quæstiones exercebant, jam ante de nequitiâ notos; in quibus etiamsi erratum fuisset facilior jactura erat; cum pœne ante

mortem meriti essent, non in cæteros incognitæ adhuc duritiei & nequitiæ: quippe quos merito formidabant nimis facile etiam contra veritatem dolori cessuros. Sed nos modo post Christi legem paulo mitiores facti, transferimus eas in quoscunq; nulla nondum simili improbitate, & dolorum usu, ac sufferentia notos.

RATIO XI. Auget item periculum nequitia & libertas nimia carnificum. Putaram ego eam esse oportere judiciorum sanctitatem & religionem, ut lictoribus ne quidem verbulum mutire liceret, sed ea tantum simpliciter exequi quæ juberẽtur: nunc ij quibusdam locis dominari mihi visi sunt, & pro suâ libitudine torquendi modum definire. Ipsi urgent, instant, rogant: verbis stimulant pendentes, intentant terribiles minas atroci voce ni fateantur; acerbant etiam tormenta atq; adeo intendunt ut impossibile sit tolerare. Hinc laudes quorundam lictorum & prærogativæ memorantur, quod nemo unus reus sub ipsis vocem non ruperit, & tales accersuntur cum alij defecere; ij palmam ferũt. Quos sane etsi neq; aviditas lucri, neq; innata

nata sævitia extra metam rapere posse crederetur, nihilo adhuc tamen minus obsolam qua laberant infamiam à quacunq; agendi & loquendi libertate prohiberi oportuerat.

RATIO XII. Auget item periculum quorundam Quæsitorum seu Judicum qui tormentis præsident laxa conscientia, imo intoleranda indignitas. Serio cavent jura ne de quoquam complice seu criminis consorte nominatim quis in tormentis interrogari debeat, verba sunt legis. 1. ff. de Quæstionibus.

Qui quæstionem habiturus est, non debet specialiter interrogare an Lucius Titius homicidium fecerit, sed generaliter quis id fecerit? Alterum enim magis suggerentis quam requirentis videtur, & ita Divus Trajanus rescripsit. Idem cautum est in Constitutione pœnali Carolina articulo. 1 3. ac nemini non recta ratio sic dictat, quam & lex tangit, ideoq; & ad crimina Excepta transit. Nihilominus non desunt hoc tempore qui contrarium audeant, & & velut in os indant reis quas accusent. Insero pro exemplo quod sequitur: *Anni sunt aliquot cum in loco quodam Germaniæ ubi multa*

multa ac severa in sagas animadversio erat, colloquii sic casu cœpi cum viro gravi, cana & promissa barba locoq; inter suos honesto. Loquebamur autem de sagarum suppliciis, earrumq; tum ingenti frequentia; Quam quod ego admirari me dicerem, ingemiscens illa: Noverit, inquit, q̄ humana omnia tuetur DEUS, an & omnes quæ nunc quidem pœnæ, culpæ etiam consortes sint. Nam & ipse ego anno superiore judiciis assedi: Sed ut denique me inde deducerem conscientia persuasit nec enim ferre admodum nec impedire poteram austeritatem Iudicis: Ad quod ego: & quæ illa inquam austeritas erat? ea inquit ipse, quam in quæstionibus adhibebat: pendentibus enim reis & de confessis, cum de aliis quoq; rogarentur, atq; illæ autem se constantissimè negarent aliam se ullam nosse, tum ipse: an non igitur & Titiam tu nosti inquit? annon in tripudiis vidisti? ad quod si ausa quæ esset respondere, se vero nihil penitus de eâ mali scire; tum ille mox ad Carnificem conversus: Trahe inquit lictor tende fidiculas. Quo trahente, cum illa obruta dolore exclamaret, imo, imo, remitte lictor, novi, novi Titiam & vidi, non negabo, referebatur denunciatio hac in acta; ac deinde mox eodem modo de Sempronia quoq; rogitabat; de qua-

de qua si item initio negaretur, monebat propere lictorem ut attraheret, dum & Semproniam esse rea diceretur; atq; ita consequenter de aliis, donec minimum tres aut quatuor cujusvis quantumvis reluctanti exsculpsisset. Nescio quid dicam. hæc tamen mihi senex ille ut verissima referebat. Judicet nunc lector, si ita agitur unde tantus sit nobis in Germania numerus sagarum: Judicet quam absurde & imperite censeam morale & frequens periculum innocentibus per tormenta superduci? Væ autem iterum Principibus qui in sagas acriter inquiri volunt nec majori diligentiâ Judiciis prospiciunt! *Vix hac scripseram cum supervenit amicus quidam meus cui cum sciscitanti quid meditarer repeterem quod scripsi, intuens me ille ac non modeste arridens: quin tu, inquit, exemplum hoc quod narras quantocius expungis*: non opus jam exemplis est in re quotidianâ & tam vulgari: non hoc unus ille Judex quem dixisti, sed plures hodie faciunt: est hæc praxis admodum usitata & frequens, ipse interfui, vidi, atq; his auribus audivi. Adeo ut in loco quodam nuper cum Jurisperiti quidam eo coëgissent Inquisitorem in illis partibus sævientem, ut ne ibi

ne ibi in ullum complicem nominatim inquireret, nec an in hac, aut illa domo aut platea, aut tribu quis nocens esset, non parum triumpharint, tanquam optime de popularibus suis meriti; cum in aliis locis, ubi contradictores non inveniret eo quo dixi modo sævire pergeret.

Quid hic dicam? væ iterum principibus. Potestne autem sine gravi admodum culpâ ignorare hæc is, qui vel maxime scire debet, cum & ego non nesciam cui nescire licuit? Sed quid volumus? Consiliarij eorum & Confessarij tacent æque omnium quæ geruntur nescij; unde nec conscientiam suam nec alienam movent.

Itaque ut deinde ipse quoq; observare cœpi, communis hæc est multorum quæsitorum praxis ut seu circa complices seu circa scelera admissa, seu circa loca & tempora tripudiorum, seu circa alias circumstantias quascunque nominatim aut quasi nominatim in os indant reis quid respondeant, quæ omnia cum sic pluribus eadem suggesserint, mirifice deinde venditant apud Principes aliosve, quod tam multæ in iisdem plane punctis accuratè con-

convenerint. Quæ hæc autem cœcitas Germaniæ est? An existimant magistratus se absque gravissimis peccatis dissimulare hæc delicta quæsitorum tam periculosa innocentibus posse? Et tamen nuper Prælatus quidam Ecclesiæ non dissimilem quærendi modum approbabat; dum annueret non sibi displicere quod malevolus Inquisitor quidam mulierculas suas rogitasset, nullum ne etiam Parochum seu Ecclesiasticum in conventibus vidissent? Præclara sane ratio! quasi non hac via quivis tandem hominum ordo in periculum deduci suggestione possit? ut profecto egregiè deinde vir magnus cum hæc audivisset, ita responderit: Diceretur Prælato isti rogandas potius mulierculas videri, nunquid visi quoque sint Ecclesiæ Prælati, & si negent tam diu cædendas esse, dum affirment &c. quippe cum non minus eorum aliquem quam quemvis alium nominaturæ sint si modo nec quæsitor suggestione, nec lictor fidiculis parcat. Et hujusmodi Doctores Principes consulunt, horum spiritus & imperitiam Respublica pati debet. Prudenter vero providit Prin-

Princeps ille qui nuper Inquisitori cuidam suo expresse rescripsit, ne de Ecclesiasticis vel in genere vel in specie dicto modo rogaret. Doleo tamē non parum quod ignoret, id eum Inquisitorem ex eo tempore minimè observare: sic enim existimo, in his causis tanti momenti non satisfacere conscientiæ suæ Principem, si quid rectè mandet, nisi etiam ad executionem eorum quæ rectè mandata sunt advigilet. Qua in re si etiam pientissimus Princeps Inquisitori sæculari addat non neminem virum Ecclesiasticum, qui cum auctoritate attendat, ne quid incautius in eum ordinem impingatur; Videndum id sane erit, quod multos audio vociferantes, ne is vel cognatione, vel & moribus ac truculentia sæculari judici jungatur, quiq; vel superbus esse audiat, vel avarus, vel imperitus. Præstet fortasse syndicos habere occultos, uti supra dixi *dub.* 15 *in fine*. Interim non parum placet ingeniosum illius Inquisitoris inventum de quo nuper audiebam cum in loco quodam capere & torquere incepisset, primum omnium rogavisse num qui è senatu in conventibus comparuissent? ut vide-

videlicet primoribus illius loci primum ſublatis tanto deinde facilius in cæterum gregem lanienam immitteret.

RATIO XIII. Auget item periculum quod in jam dicta ſuggerendi induſtria non modo quæſitores verſati ſint verum etiam ipſi adeo lictores egregiè profecerint, tanto majore artis ſucceſſu, quanto minus id notum Inquiſitoribus eſt; ſi tamen ſemper eſt ignotum: Nam lictores quidam cum reas ſimpliciores ad tormenta præparant, prius inſtruunt quas audacter complices edicant, ajunt talem & talem ter quater &c. denunciatum ab aliis eſſe, caveant ne tergiverſentur & denunciare detrectent, de quibus tamen jam ſatis conſtet & quæ nihilominus non evadant; ſequantur conſilium ſuum ſe clementem eis fore: Hæc illi: ſed & ſuggerunt iniqui nebulones quid aliæ de ipſis quoq; falſæ ſint, ut diſcant quid de ſe fateri habeant ſi tormentis ſuperentur. Unde fit ut cum deinde eadem de ſe fateantur cum iisdem circumſtantiis quæ aliæ de ipſis prius ſunt confeſſæ mirifice triumphent quæſitores & in protocollis eximiè notent,

quasi certissimo jam ipsam manibus veritatem teneant; quippe q alioqui sic exacte congruere accusatæ cũ accusantibus non potuissent, nec animadvertũt ingeniosissimi homines lictorum fraudem, quam vel ego non nimis miris industriis vestigare potui. Ita qui occultissimum, ut vocant, sagarum crimen in lucem jactant producere, crassissimam suorum lictorum nequitiam latere patiuntur. Discant hinc Principes quę vis insit illi phrasi, cum ajunt: Titiam ultro in eadem puncta incidisse quæ de ipsa aliæ denunciarant.

RATIO XIV. Auget item periculum quod si semel vel unica tantum vere innocens vi tormentorum superata ream se criminis ac flammæ fecerit, continuo innumeras quoq; alias innocẽtes in eundem reatum pertrahi necesse sit. Id quod sic ostendo: Gaja innocens mentita est se sagam esse: mox ergo postulabitur socias ut prodat: si habuisse neget, fides abnuetur, tolletur in quæstionem, in qua si sesemet ante servare non potuit, nec deinde alias servabit: *facile enim* ut ait Paulus Juris Consultus lib. 5. sent. tit. 12. *alienam salutem in dubium dedu-*

deducet qui de sua desperavit. Accusabit igitur quas nescit, atq; eas imprimis quas meminerit infames audivisse: quas proinde si ut fieri non semel vidi ob unam hanc denunciationem cum infamia conjunctam in carcerem ac tormenta ambulare oportuerit, ac deinde rursum harum quoq; singulæ subjectæ pœnis suas item complices effari cœperint, quis non videt intra brevissimum tempus futurum, ut denunciantium & denunciatarum finis vix sit inveniendus: præsertim si ferocior sit Judex & eorum autorum sequatur sententiam qui vel unicam vel plures aliquot complicum denunciationes nullis aliis indiciis comitatas ad torturam imo & condemnationem valere volunt in criminibus Exceptis. Punctum hoc cum attentius considero, nō semel ad insignem Germaniæ cœcitatem attremui. Consideret quoq; lector & dubitabit non nemo in tota hac materia sagarum quid credat, & an omnino quidquam credat. Itaq; cogentibus tormentis incredibile dictu est quanta de se ipsis, quanta de aliis mentiantur: quicquid tandem verum esse tortoribus placuit id est verum: ad

omnia annuunt torturæ; & cum deinde revocare non audeant, morte omnia obsignantur. Scio quid loquar & ad Judicium illud provoco quod vivi mortuiq; præstolantur; in quo admiranda patefient quæ nunc involuta tenebris sunt. Id ex animo pronuncio, nescire me à multo tempore, quid Authoribus iis, quos ante hac prolíciente curiositate lectitare & æstimare solebam, Remigio, Binsfeldio, Delrio ac cæteris in ulla re fidei possim adjungere; omnis fere eorum de sagis doctrina non alij imposita fundamento sit, quam vel narratiunculis quibusdam, vel confessionibus per torturas expressis. Novit DEUS, quot gemitus ex imo corde deductos effuderim cum hæc mecum etiam noctibus persæpe vigilans attenderem, nec tamen modus occurreret quo tantisper sistere liceret opinionum vulgarium torrentem, dum absq; præjudicio & depravato affectu rem altius repetere hominibus luberet.

RATIO XV. Auget item periculum quod si qua semel dolori dedit ut rea esse vellet, jam omnem sibi viam ad salutem occluserit, nec spes ulla reliqua sit suscepti semel cri-

mel criminis excutiendi. Negotium periculosum!

Nam si post tormenta se corrigat ac dicat vi doloris non veritatis laxasse linguam, repetetur in quæstionem: in qua si paulo prius tenere vocem non potuit, nec nunc tenebit, irritato per iterationem pœnæ doloris sensu. Ac si post torturam hanc secundam iterum se corrigat, sane tertiam experietur ultra quam etsi negent autores boni Petrus Gregorius Tholosanus, Gomezius, Lessius, Delrius, & alij plurimi ab hoc citati *lib.* 5. *sect.* 9. procedi oportere, atque ita tum demum revocationi ad absolutionem esse locum: tamen ne id quidem satis juverit cum imprimis vix reperientur quæ non mori malint quam ad quæstionem tertiam pervenire, deinde autem & autores alij ferociores non desint, qui etiam ultra tertiam vicem in atrocibus criminibus eundẽ esse putent: quorũ proinde opinionem severi judices sequẽtur. Quod si vero etiam adductæ tandem reæ in supplicij locum cum à tormentis non habent metuere jam flammas intraturæ revocent audacter quæ sunt doloris coactione con-

fessæ; ne id quidem quicquam habet ad salutem momenti. Contemnunt enim Judices & ei potius insistunt Confessioni quæ judicialis fuit in tormentis facta; ut hæc ultima ante mortem revocatio omnino frustra suscipiatur: proindeq; verum maneat quod dixi, præcisam omnem esse spem correctionis ubi semel in tormentis lapsu linguæ suscepta culpa est.

Rat. XVI. Auget item periculum quod si quæ è contrario dolori nil dedit ut fateri voluerit, nihilominus nec sic eripere se possit & ab asperso crimine purgare. Toties enim ad tormenta revocabitur dum succumbat & vox veniat in potestatē tam frequentium pœnarum. Erat aliquid si post unam quæstionis procellam constanter elisam in tuto salutem statuere liceret. Nunc illa repetitio & frequentatio fidicularum, virgarum, facularum &c. passim usitata spem omnem interficit unquam emergendi. Qua quidem in re aut vehementer cum pientissimis multis viris deliro, aut videre sane nequeo quo tandem modo sufficienter innocentibus à periculo sit cautum, quin innumerabiles & perierint ha-

ctenus

ctenus, & impoſterum perituræ ſint. *Rectiſ-ſime nuper religioſus quidam vir ingenio perſpi-caci cum apud judiciales quaſdam perſonas de hoc argumento eſſet ſermo, quæſtionem eis hanc ſub finem propoſuit: doceri ſe cupere quis tandem ille eſſet modus quo is poſſet uti ut ſe liberaret, qui ve-re innocens in vincula veniſſet? ad quod cum diu non ſatisfacerent nec is tamen premere deſi-ſteret, id tandem reſponderunt ſe ea nocte deſu-per meditaturos eſſe.* Ecce autem hi tales cum jam tot ante pyras incendiſſent, ita adhuc eatenus proceſſerant, ut neque in illum diem modum aſſignare ſufficientem poſ-ſent, quo qui vere innocens fuiſſet ſe eri-pere ex eorum manibus potuiſſet. Ego eandem quæſtionem Magiſtratibus Ger-maniæ propono. Et ſi quis erit qui putet ſe eum modum inveniſſe: jam hoc ipſo o-ſtendet neſcire ſe quid gerat; et ſi neſciat, in periculo ſalutis ſuæ eſſe, cum ſcire debe-ret, legat quæ adhuc deinceps dicemus, & tamen omnia dicere adhuc nondum no-bis expedit, cum ea tempora ſint quæ non ferant. Et quid miramur ſi omnia ſunt ſa-gis plena? Miremur inſignem Germaniæ cæcitatem, & ſtuporem etiam peritorum:

ſed hi nimirum quieti & lautitiis aſſueti ac poſt fornacē commentari ſoliti, cum nec ſpeciem quidem ullam doloris concepe- rint animo, non ſecus de reorum tormen- tis ſentire ac loqui ſolent, actam liberaliter ea decernere, quam ſi cæcus de coloribus diſſerat, quorum imaginem non habet: Dici de iis non incongrue poteſt quod ha- bet ſcriptura, Amos cap. 6. *bibentes vinum in phialis, & optimo unguento delibuti, & nihil patiebantur ſuper contritione Ioſeph.* Qui ſi deinde ipſi tormentis vel per quadrantem horæ admoverentur omnem ſubito ſa- pientiam ſuam & Philoſophiam tam ma- gnificam in terram excuterent: neq; enim non plane infantiliter de rebus quas ne- ſciunt philoſophantur.

Unde & concludam omnino ſentio cum ornatiſſimo quodam viro & amico meo, qui ſic loqui ſolet lepide & vere: Quid inquit, tam ſollicite maleficos quærimus? Heus inquit Judices oſtendam extemplo ubi ſint: Agite, rapite Cappucinos, Jeſui- tas, Religioſos omnes & torquete, fate- buntur: ſi qui negant, repetite ter quater, fatebuntur: ſi adhuc obſtinati ſunt exorci-

ſate,

ſate, detondete: utuntur maleficio, obdurat eos Dœmon, vos procedite; tandem dabunt manus. Tum ſi plures multis, rapite Eccleſiæ prælatos, Canonicos, Doctores; fatebuntur. Nam quid miſeri illi & delicati, qui ſubſiſtent? Quod ſi adhuc plures vultis; vos ipſos ego torſero, & me vos deinde: non diffitebor quod vos falſi eritis; ſic omnes magi ſumus. Nam ſcilicet nos ij erimus qui tot pœnis toties repetitis vocem ſubtrahere poſſimus fortes & conſtantes viri! ſic ille.

DICES. Imo falſum eſt quod de repetitione pœnarum dicitur: neq; enim repeti tormenta leges volunt niſi nova eaq; urgentiſſima indicia afferantur.

R. *De eo loquor non quod leges volunt aut quod ratio præſcribit, ſed quod nunc paſſim Iudices uſurpant. Alia in ſpeculatione vera ſunt, alia in re ipſa facto fiunt. Id declaravero ſi idem argumentum à nova quæſtione latius perſecutus fuero. Quæratur igitur.*

DUBIUM XXI.

An accusata Veneficij sæpius torqueri possit.

Distinguenda quæstio est ut hæc duo quæri intelligantur.

I. *An iterum torqueri possit, quæ semel torta & confessa est, post autem revocat confessionem.*

II. *An iterum torqueri possit, quæ semel torta sed confessa non est dicam de utroque. Itaque:*

RESPONDEO I. *Si quæ semel torta confessa de secrimen est, post autem revocat, volunt repeti in torturam posse etsi nova indicia non supervenerint: deq. hac repetitione loqui intelligenda est lex 16 ff. de quæst. cum sic ait: repeti posse quæstionem Divi Fratres rescripserunt. Et ratio est, quia imprimis prior confessio in tormentis facta est loco semiplenæ probationis & fucit indicium sufficiens, ut habet VVesenbecius hoc loco. deinde per talem revocationem indicia priora infirmata non sunt: denique si non posset rerepeti, totum hoc remedium, ait Lessius esset sine ullo*

ullo effectu: nam nemo ratificaret suam confessionem, si putaret in se non posse amplius quæstionem exerceri. Atq; ita (*ut loquitur Marsilius cujus phrasi delector*) turca staret in viduitate & delicta remanerent impunita. *advertendum tamen, quod paullò ante monui, non ultra tertiam torturam in actu tam odioso procedendum esse: quod sentiant communiter Doctores, ut vides apud Delrium* lib. 5. Sect. 9. *& Farinacium* quæst. 38. num. 96. *Vbi judices qui ultra trinam vicem procedunt, vocat carnifices. Ego vero omnino existimo qui in tortura secunda rursum confessus post eam rursus negat, ne quidem ad tertiam revocandum sed dimittendum esse. Prohibeat DEVS ut qui comprehenderim quis & quantus sit torturæ dolor, aliter sentiam: vereor sane, ut omnes illi olim judicium sine misericordia in morte experiantur qui tam sævi & immites in iis sunt pœnis decernendis, quas si sola imaginatione rectè expressas nossent, non sustinerent vel bruto animanti inferri, quin compaterentur. Nemo certè omnium nobilium Germaniæ est, qui venaticum suum canem sic laniari perferre posset. Vt homo igitur toties laceretur quis feret?*

RESPONDEO. II. Si quæ semel torta sed confessa non est, non potest iterum torqueri,

nisi

nisi nova rursum eaq; urgentissima indicia profe-ferantur. Ita Clarus, Menochius, Gregorius, Tholosanus, Farinacius, Dinus, Albericus, Villabodius, Sylvester, Azor, Lessius & alij communiter Iurisconsulti ac Theologi. Colligitur autem ex lege unius 18. ff. de quæst. *ubi sic habetur:* Reus evidentiorib. argumentis oppressus repeti in quæstionem potest, maximè si in tormenta animum corpusque duraverit. *nota verba* argumentis evidentioribus, *ut maiora intelligamus requiri quam quæ ad quæstionem primam suffecere. Unde rectè Delrius* lib. 5. Sect. 9. Nunquam est *inquit* iteranda tortura nisi superveniant indicia nova & diversi generis & prioribus evidentiora & nisi reus sit adeo fortis & robustus ut animo & corpore in priora tortura perduraverit. *Sic ille: omnino ad mentem legis. Et ratio manifesta est, nam indicia priora contra ream allata, quantumvis gravia per torturam primam sufficienter elisa sunt everuata & destructa, ut proinde rea tanquam legitimè exculpata, ac purgata absolvi debeat. Imo verior & communior sententia est, per sufficientem torturam purgari etiam probationes plenas, ut contra nonnullos fusè docet Prosper. Farinacius* Prax. Crim. lib. 1. tit. 5. q. 40.

sequi-

sequitur Delrius lib. 5. Sect. II. *Tannerus & alij &c. Unde non poterit rea ad torturam revocari, nisi vel alia afferantur nova indicia, quibus denuo in novam criminis suspicionem vocetur, vel dicatur torturam cuiq; sine caussa inferri posse, quod inauditum est, & omni æquitati contrarium. Quod autem nova hæc indicia ad torturam alteram evidentiora prioribus quæ erant ad torturam primam lex esse velit, planè secundum rationem statuitur: Nam cum quis accusatus argumenta quibus petebatur accuratè semel evitasvit, tum autem aliis petatur, ab novo, ita comparatum natura est, ut validiora ferè exspectemus quam priora fuère. Deinde vero cum tortura altera necessario multò sit acerbior atq; illa prima fuerit, ad quam animus adhuc erectus & infracta vires adhuc allatæ sunt; postulat sanè recta ratio, ut ad eam tanto graviorem non nisi tanto quoque gravioribus de caussis accedatur. Fiat igitur quod lex dicit, id est repeti in quæstionem reus possit; sed cum eo* ut argumentis evidentioribus oppressus sit *id est novis indiciis adhuc validioribus, quam priora fuerint, conclusus. Imo addendum est quod docet Farinacius* lib. 5. q. 38. n. 77. *secutus Paridem de puteo, Angelam, Marsilium, Aymonem, Blanchum, Carrerium, Guidonem*

nem de Suzzanta, Bossum, Clarum, Menochium, Francisc. Personalem, Bertazzium, & alios indicia hæc non solum debere esse prioribus fortiora, sed etiam diversi generis, id est quæ ab aliis differant specie & substantia. Verbi gratia *inquit*, prima indicia respiciebant malam famam inquisiti, vel ejusdem inimicitiam cum occiso, & ex illis ipse reus fuit tortus & nihil fassus est supervenit postea testis, qui deponit se vidisse eundem reum vulnerare, vel vidit eundem cum gladio evaginato: talia dicuntur nova indicia, quia differunt à primis specie vel substantia: Verum si prius habuit reus contra se indicium famæ probatæ per aliquos testes, & ex illis tortus perstiterit non potest amplius repeti, licet superveniant alij testes eandem famam probantes: tales enim testes non inducunt novum indicium sed novam probationem veteris indicij. *Sic ille: Quæ quidem etsi ita sint non solum legibus sed & rectissimæ rationi consentanea, atq; eam obrem in criminibus omnibus etiam Exceptis retinenda. Nihilominus ut sunt laxæ & immites multorum conscientiæ parum de futuro alterius quoq; vitæ judicio sollicitæ longè aliter in Praxi observari solet ut agnoscit*

sit etiam Farinacius ibid.num.76. *& ante eum Clarus* lib 5.q.64. *& ibid. Bramus ab eo citatus, qui non solum sic vidisse sed & se fecisse malè ac minus iuridicè fatetur: causas dubio sequenti vestigabo. Interim monere hic serio hujusmodi Iudices operæ pretium erit, si quis forte lecturus est, qui vigilante adhuc conscientia fruatur. fieri id non posse absq; gravißimo peccato. Ratio est, quia sine caussa ut jam dixi infertur corpori proximi malum gravissimum. Itaq; si nemo non Theologorum sentiet eum peccaturum esse mortaliter, qui sex septem vulnera etiam non lethalia dum alias ea sint, quæ ingentem corpori dolorem imponant, in caput ac brachia Titij sine caussa dispergat gladio sivè fuste, peccabit utiq; & multo quidem gravius, qui in eundem Titium item sine caussa ea tormenta explicet quæ si vel dimidio horæ quadrante subeantur, cum pariant dolorem, quem dolor vulnerum viginti quinq; non æquet. quod si item dicent peccaturum mortaliter, qui alteri sine caussa utramq; manum abscindant, peccabit utiq; & qui alterum sine caussa torturæ subjiciat, cum hanc graviorem pœnam esse, quam utriusq; manus abscissionem ex communi sententia Doctorum affirmet Farinacius* quæst. 42. num. 14.

Quæ

Quæ cum ita sint, mirari sæpè subit quid multis adeo inclementibus esse libido sit, ut tam minimè in torquendo vel alieno corpori vel suæ conscientiæ parcant? sanè quidem si peccare mihi lubeat, & omninò animo conclusum sit, quod avertat DEVS, *ad gehennam proficisci, nolim tamen itinere tam insuavi, sed non paullo jucundiore via.*

DICES: *Si sic subito se exemit, quæ unis tormentis infamiam & indicia absterſit, paucissimas nos Sagas ureremus, procedere non possemus.*

R. *Ita mihi non infrequentes hæ voces audiuntur, ut quotiescunq; hactenus modestissimè monere plures soleo de diligentia & attentione procedendi toties non alio uno argumento sibi securitatem, mihi silentium imperent, quam quod negent, nisi ita faciant procedere se posse. Gaudeo vero cum eos formant in rem suam discursus, quos refellere non possum, neq; enim possum. Lector meus si ita ei placet & judicio non parum valet is refellat: sic enim mihi dicere videntur nisi ea facimus quæ cum ratione & æquitate ac legibus non consentiunt, id est nisi gravissime peccemus & eos qui se purgarunt ad nova tormenta sine nova caussa ducamus nos Sagas non habemus, pyras quas exstruere non possumus, exstruendi*

exstruendæ tamen pyræ sunt, & habendæ sagæ, undecunq;, quarumvis legum ingratiis accersantur. Præclara sane sententia: quæ ingentem hunc Sagarum numerum quem cum piis & religiosis multis viris non audebam sine nota exotici sensus palam proloqui, manifesto calculo nobis addicit. Et ecce Germania tot Sagarum Mater quid mirum si præ mœrore oculos efflevit, ne videre possit? O cæcitas nostræ gentis? Ecce ipsimet Judices clareclamant: servetur æquitas, sequamur rationem, & Sagas non comburemus. Non ego quid contradicam scio; concedo enim: respondere non possum, itaq; non jam miror, consideratissimum Tannerum, quod cum in suo commentario de sagis dubio 5. modos collegisset eas efficaciter extirpandi inter cæteros hunc quoq; prudentissimè annotârit num. 131. Ut processus non nimis diu prorogentur, sed servatâ Juris formâ maturius expediantur, vel damnatis reis & confessis vel dimissis si qui per torturam indicia purgarint. *Sed quid prodest hæc editis commentariis monuisse? pergent nihilominus Judices ut cœperunt nam caussas suas habent quæ sequenti dubio dicentur.*

DUBIUM XXII.

Cur multi Judices hoc tempore ægrè reas absolvant etsi se in tortura purgarint

RESPONDEO. Nondum sæpe vidi, etsi multis in locis sæpissime videre poteram dimissam quæ in prima tortura inficiando culpã, se purgasset. Ægerrime ac vix sane absolvuntur, quæ semel in carcerem receptæ sunt; & videri poterat justitiæ hic Zelus esse & quidam velut ardor virtutis. Sed absit ut tam immoderatum quid virtus habeat, quæ non nisi inter eam lineam quam lex & ratio direxit exercere vim suam solet. Mihi ista potius videntur esse.

PRIMO Per fas & nefas habere volunt quas comburant ut præcedenti dubio jam dixi: qui nescio quis cæcus impetus sit, & seu illi seu magistratus culpam habeant.

SECUNDO Accedit quoq; quod ignominiæ sibi fore fingunt, si facile dimittant, tanquam præcipites fuerint in ea capienda & torquenda quæ mox innocens inventa sit. Infero quod vidi ante annos duos. Eram in loco, ubi initium dabatur inquisitioni sagarum. Prima omnium Gaja, quod in pago suo audiret

diret male, ob hoc unum capta est, ob idem torta est. Hæc in tormentis Titiam defert, ut consortem, tantumq; valet unica delatio, ut & Titia capiatur, & in æquuleum tradatur: Hunc illa superat & constanter se ream negat. Interim Gaia ad pyram educitur, ubi admodum pœnitens, & ad mortem judicio confessarij optime comparata revocat delationem Titiæ tanquam falsam, & vi tormentorum expressam, male se fecisse deferendo innocentem, nunc adeo paratam esse morte sua obsignare se de Titia nihil mali scire, cum iis verbis in flammam intravit. Nihil tum erat caussæ, quin Titiam dimitti conveniret, quam nec capere quidem oportuisset dimissa tamen non fuit: obstabat enim quod dixi: mussitabant inter se judiciales personæ levitatis se notam contracturos, si sic Titia ad libertatem recurreret. *Vah quam res indigna, parumq; Christiana, omni æquitati adversa!*

TERTIO Lictor quoq; dedecus veretur tanquam arte sua ac tormentis imperitè functus, cum imbelli fœmina confessionem non abstulit.

QVARTO Miscet se amor lucri, si in capita

pita plectendorum constituta pecunia est, quam volunt, imminutum iri. Enimvero nō omnes sancti sumus, aut ita æq; à continentiâ instructi, quin subinde auri & argenti fulgor oculis obludat. Itaq; quod non semel audivi & indolui, quærunt omnibus modis ut rea sit quam esse volunt, compingunt in arctiora vincula, macerant squalore carceris, domant frigore & æstu, submittunt sacerdotes, quales supra descripsi, impetuosos, seu imperitos, seu olim medicabula, nunc inquisitorum servos, retrahunt in nova ac nova tormenta, ac deniq; eo usq; vexant, & affligunt dum tot miseriis confectam tandē ad confessionem seu veram seu mendacem impellant. Neq; enim desunt inventa pulcherrima & expedita ad repetendas quæstiones, & conscientiæ lumen tantisper obruēdum, etsi nova indicia non reperiantur, ut jam dicam. Lubet enim, ne de lenitate mea nimiâ atque inscitiâ rerum criminalium me pudefaciant, accedere paulisper ad eorum partes, & vel instruere minus eruditos, quibus inventis facere liceat quod lubet.

Quo prætextu obtineri posse videatur ut liceat tormenta repetere sine novis indiciis.

RESPONDEO. *Non unus prætextus est, quo Iudices laxioris conscientiæ uti possint, & nunc strenuè passim solet.*

PRAETEXTVS I. Bartolus Iurisconsultus in lege unius ff. de quæstion. *vult esse positum in arbitrio judicis, an repeti in Equuleum possit qui in prima quæstione nihil est fassus. Idem sentit Baldus* in l. 2. num. 10. ad finem, C. quod metus causa. *Idem Paris de puteo, Marsilius, Cataldus, Menochius & alij relati à Claro & Farinacio* q. 38. num. 87. *Recte & egregie plane ad Iudicum mentem: dicent enim se sequi sententiam Bartoli & Baldi aliorumq; citatorum, & ubi ipsis lubebit, arbitrabuntur repeti oportere. Quod si dicas arbitrium Iudicis debere nihilominus secundum jura regulari, ut bene observant Doctores; respondebunt illi in exceptis criminibus licere jura transgredi: Ita liberrima semper arbitria futura sunt, nec quisquam unquam quantumcunq; exerraverit conveniri poterit ac puniri.*

PRAETEXTVS II. Docent alij repeti tunc

ti tunc posse, cum tortura prima sufficiens non fuit Ita Clarus lib. 5. q. 64. Quæ autem sufficiens æstimanda sit, pendet à Iudicis arbitrio, inquit Delrius l. 5. sect 9. *Dambauderus* praxi criminali cap. 38. *& alij passim*, & hoc casu solent Judices *verba sunt Iulij Clar loco cit:* quando jubent reum deponi à primâ torturâ scribi facere quod illum deponi jubeant animo repetendi &c.

Rectissime & hoc pro laxis illis militabit: dicent enim cum ita volent priorem torturam sufficientem non fuisse; sic quippe omnem eam appellabunt, quæ reo vocem nondum extorsit, eritq; hic calumniæ struendæ quasi locus communis Itaque torqueatur reus: si confitetur bene est: si non confitetur, insufficiens tortura fuit, cras repetatur, si nec tunc fatetur, adhuc insufficiens tortura fuit: procedamus.

PRAETEXTVS III. Similis est item repetendæ torturæ color, quem suggerit, Bartolus in l. unius ff. de quæstionibus *dum ait, eam legem ut & l. repeti, ff. eodem titu, sic intelligi & practicari, quod non possint repeti tormenta si indicia fuerint infirmiora; possint autem si fuerint valde firma & multum urgentia: atq; de hac Bartoli explicatione ait Farinacius* quæstion. 38. num.

28 num. 79. eum magistraliter locutum esse, sequunturq; Bartolum Paris de Puteo, Marsilius Bossius, & alij à Farinacio citati, contra Boërium &c. ut ait velle Carrerium, contra magis communem Doctorum opinionem. Quicquid sit, in signis sic est color: nam imposterum pro suo quisq; cerebro indiciis suis quodcunq; volet pondus adimet aut addet, & si repetere tormenta lubeat, dicet indicia sua plurimum urgere, & minime infirma esse &c.

PRAETEXTVS IV. Iuvabit quoq; quod sequitur; sic enim hodie probi Iudices existimant licere sibi torturam in hoc crimine utpote atroci ad horam unam aut etiam quinq; quadrantes extendere, cum & sic doceat Farinacius quæst. 38. num. 54. contra generalem prohibitionem Pauli III. & ut mihi videtur contra seu naturalis seu saltem Christianæ humanitatis legem ut suprà dixi, dub. 19. ratione 7. sed tamen sic mites illi putant. Itaq; ut id tempus tanto fructuosius collocent, dividunt in duas tres partes ac diebus diversis torquent.

Sic enim ratiocinantur; licere sibi sumere tempus horæ, licere igitur eam horam in partes discindere &c. Præclarus color! nec advertunt ut etiam concedam antecedens (quod tamen nun-

quã concesserim) non tamen nisi crudeliter inferri consequentiam posse: nam incredibiliter amplius ita distracta quam continuata tortura affligit. Refrigerato enim corpore, atq; animo insuper per noctem fracto ac perterrefacto imaginatione nova sequentis diei pœnæ, quis neget insignem cumulum ad permissam pœnam adjectum iri? qui certe tam notabilis excessus non potest sine peccato gravissimo decerni ob causam datam supra dub. 21.

PRAETEXTVS V. Iuvabit vehementer præcedentem prætextum autoritas Iacobi Sprengeri & Henrici Institoris auctorum Mallei maleficarum, qui hæreticæ pravitatis inquisitores à sede Apostolica quondam in Germaniam missi fuerunt. Nam hi expressè docent, sæpius torqueri posse non fatentem per modum non quidem repetitionis *sed* continuationis. *Verba eorum ita habent parte 3. quæst. 14. pagina 513.* Quod si nec poterit reus ad terrorem vel etiam veritatem induci, tum pro secunda aut tertia die quæstionandum erit, ad continuandum tormenta, non iterandum, (quia iterari non debent, nisi nova supervenissent indicia) & tunc feretur coram eo sententia in modum qui sequitur. Et nos præ-

præfati Judex assignamus tibi tali diem talem ad quæstiones continuandum ut tuo proprio ore veritas audiatur : *sic illi nimis quam præclare. Quis jam judicium malevolarum, non apertum habet ostium faciendi quod velit? non* repetemus, *inquient, torturam: absit sine ut id sine novis maximisq; indiciis faciamus*, continuabimus *solum alio die dum veritas elucescat: scimus repeti non posse, est id contra leges ac rationem; nolumus tam esse inhumani & crudeles, continuabimus duntaxat, continuari enim posse didicimus; & auctores sequimur viros in hac materia versatos, Inquisitorum munere per Germaniam functos, Theologos, & religiosos: sic illi igitur tuebuntur. Nescio quid dicam, itane viros religiosos ac sacerdotes loqui posse & ludere in re tam acerba.*

Irreligiosa hæc mihi crudelitas videtur; & vereri incipio, imo sæpe ante sum veritus, ne prædicti Inquisitores omnem hanc sagarum multitudinem primum in Germaniam importarint, torturis suis tam indiscretis; imo, inquam verissime discretis & divisis.

PRAETEXTUS VI. Sunt quidam qui docent, quod si reus tot delicta commisisset ut uno die examen absolvi non posset, posse eum ultra

tres vices torqueri, adeo ut si quis de quinq; diversis criminibus foret delatus, & ex indiciis gratuitis suspectus, & de tribus tantum delictis tres torturæ & examina consumpta, de reliquis toties torquendus sit, donec examen de iis fuerit perfectum & absolutum: sicut reus sufficienter hoc est bis aut ter tortus atq; contra se crimen confessus, quarto aut quinto torqueri potest ad detegendum socios: quia ratione sociorum nunquam fuit tortus sic ait Tannerus docere Delrium lib. 5. appendice 2. quæst 34. *Non habeo appendicem illam Delrij ut videre possim: si ita est, quid obsecro fiet in crimine Magiæ ubi tot crimina solent esse connexa; quanta via aperta Iudicibus erit ad torturas multiplicandas: Prohibeat Deus quæ hac immanitas futura est. Denique id ex dictis clarum est, sub specie Iustitiæ eam esse Inquisitoribus potestatem repetendi tormenta, ut nullum non hominum genus quod sub tormanta modo venire potuerit magiæ lue infectissimum sit.*

Dubium XXIV.

Quomodo Judex scrupulosus, qui sine novis indiciis torquere non audeat, facile nova indicia reperiat.

RESPONDEO *Suggesseram superiore dubio non malos prætextus quibus Judices uti possent, si repetere torturam sine novis indiciis liberet, nunc tamen quia aliqui fortassis scrupulosiores, ne sic quidem satis conscientiæ clamorem compescerent, sed omnino vererentur sine novis indiciis eas pœnas repetere, maxime ter quater & quinquies; iis quoq; subveniam tribus aliis inventis non injucundis; quibus ita pacatam conscientiam reddet, ut omnem ejus modum tollant. Ingeniosissimi enim homines tres modos excogitarunt, velut divites argumentorum loco, unde illico in promptu habeant, nova indicia quæ reum repeti in novas pœnas sinant, imo & plane convictum rogo damnarent. Modi autem isti sunt:*

MODUS I. Quæ in prima, secunda aut tertia, imo & quarta tortura vocem tenuit, eam reduc in carcerem; ibi tum fac in arctioribus vinculis, frigore, squalore loci, ac solitudine mœrorem

rem suum & dolorem, quas à tormentis reliquias asportavit, concoquat aliquanto tempore, & sensim absumat: parum est sibi hyemem unam & æstatem sic maceretur; cum & ea quies post tot torturas etiam hodie personis Ecclesiasticis nonnullibi induta sit. Interim dum eam sic detines, procede tu, & in alias sagas inquire, cape & torque: cum pœnis impares fuerint, interroga de priore illa, quam in carcere adhuc servas, an non hæc alicubi ab iis in conventibus sit visa? an docuerit? an didicerit? aut si quid erit tale? Invenies certe quibus exprimas quod voles, quæq; congruant, in iis circumstantiis quas tu eis cum torquentur suggeres, aut lictor, juxta dicta supra dub. 20 ratione 11. & 12. Tum autem ut primam novam aliquã denunciationem hujusmodi contra captivam inveneris, invenisti utiq; id quod docere te volebam novum scilicet indicium; age id ei denuo propone, urge, insta, increpa, & per te ac confessarium impelle, ut faciat se tandem ream, ac ni acquiescit repete in tormenta: si conscientia adhuc obmurmurat, non cura, dic: hæc hodie est praxis. Aut si adhuc nec id audes; exspecta occasionem meliorem: nam dum interea circumcirca alias atq; alias torquebis, facile fiet ut inter tam multas una aliqua aut altera dum

nomi-

nominare alias cogitur, incidat etiam in hanc tuam captivam nominandam, utpote quam jam tum infamatam audit tum igitur indicium novum habes, ut torqueas: Qui etiam modus serviet ad eas in carcerem recipiendas quæ semel inde dimissæ forte sunt, & cautionem præstitere ne fugiant. Nam hæc quoq; hodierna praxis est, atq; inventum pulcherrimum ut nulla non frustra imposterum de carcere dimittatur.

MODVS II. Si nec sic proficis, tum unam aliquam quæ dicto modo captam denunciavit jube cum illa tua denunciata confrontari: interimq; denuncianti, dum ad denunciatam ducitur, lictor impudens minetur quicquid spirare pœnarum potest, nisi denunciationem suam in tortura factam clare coram denunciata edisserat: idem tu minare.

Ubi convenêre; increpa denunciatam de pertinacia, ac dic adductam jam esse, quæ eam tandem in faciem convincat, & dubitationi omni imponat finem; conversusq; ad denunciantem, roga an non constet, in confessione ante facta, quod hanc viderit, in conventu &c timebit sanè hæc, ne si non constet ad graviora tormenta reducatur, proindeq; constare dicet. Quod etsi non factura sit, nisi voce subtimida & à suspirio inchoata,

tum

tum & capite submisso, dejectis oculis, atq; eo denique gestu, qui in iniquissimum mendacium affirmet; et si etiam denunciata illa mox excipere & respondere paret; tu tamen hæc omnia dissimula, & abrupta omni ulteriore audientia, aut examinatione, jube illico denunciantem reduci, & denunciatæ id unicum cum tuis inclama: Nunc eam tandem palam esse convictam, proindeq; non modo repeti in tormenta posse, sed etiam si hæc eludat, nihilominus damnari, ut manifesto obstinatam & in faciem convictam; nam sic loquuntur, & id hodie est confrontari, id in faciem convinci: quod cum continuo in vulgus spargant, & id Principes perscribant, merito omnes, etiam Theologiæ Doctores super hoc consulti, iniquissimis processibus applaudunt; tanquam qui illas loquendi phrases curiosius non didicerunt, neq; discent. O germania quid facis? & cur hæc indicare atq; monere Magistratus non licet? Iterum hic cum amici mei hæc legunt, hærent attoniti, & quomodo inquiunt, hæccine ita fiunt? hæc est praxis? ego vero juratos adducam testes, qui hanc praxin oculis suis & memoria (non enim judices protocollis) inscripserunt. Et quid principes dicturi sunt, si etiam testatum dedero per talem confrontationem taliter convictas, cum adhuc negarent, ob hanc

hanc obstinationem condemnatas esse, ut igitur exurerentur viva? Et quid dicet Magnus Cæsar, si etiam Ecclesiasticas personas eadem damnatione in Imperio periisse audiat? Sed hæc alias.

MODVS III. Sume novum indicium & id admodum firmum ex ipsamet tot tormentorum tolerantia: dic enim hanc tantam esse non potuisse sine maleficio, & hoc igitur maleficium esse novum indicium criminis. Unde jube maleficiatum exorcisari aut quod aliqui suadent mutari locum & carcerem ut in aliud Castellum transferatur, ac deinde depulso hoc per exorcismũ aut mutationem loci maleficio ac deinde depulso hoc per exorcismum maleficio, jam experire ab novo quid tortura possit. Qua de re ut clarius processum Iudicum quorundam intelligamus, dicam latius dubio sequenti.

DUBIUM XXV.

An novum indicium ad torturam novam det maleficium taciturnitatis?

MAleficium taciturnitatis appellant, cùm quis artibus malignis contra sensum tormentorum obduruit: ut videre est,

re est, in malleo Sprengeri, parte 3. q. 15. pag. 518. *& apud Delrium* lib. 5. Sect. 9. *Itaq; si quæ hodie bis aut ter torta, nil fatetur; mox ajunt eam uti maleficio, dæmonem ei fauces obsidere, ne fateri possit; atque hoc ipso sat deprehendi ream esse, proindeque exorcisari & rursum torqueri posse.*

Sane Titia, inquiunt, ni saga esset, non potuisset sustinere duas has aut tres torturas, tam immanes; non enim id fecisset, nisi ope diabolica, vel divina: Formalia hæc verba, adhuc nuper à religioso quodam iuvenculo & imperito; tum autem alias, non semel à judicibus audivi: Quærendum igitur est, an hoc recte? &c.

RESPONDEO; Quod nequaquam. Rationes istæ sunt.

RATIO. I. Nego imprimis non potuisse Titiam, eas duas tresve torturas sustinere ope naturæ: plurima sanè homo natu-

naturaliter ferre poteſt ; unde autem illi norunt, hæc quoq; tormenta, non inter illa plurima, contineri ? non igitur, ſi quæ tacet, id continuò dicendum eſt maleficio obtinuiſſe.

Rat. II. Ne tamen nimis ſtrictus ſim, concedo etiam non potuiſſe Titiam robore proprio contra hæc eniti ; eſto ita ſit ; jam id amplius me juvat ; nam ſic argumentor. Non potuit Titia, ſuſtinere tormenta niſi ope diabolica vel divina. Ergo ſane graviora fuere , quam ut naturaliter perferri poſſēt; ſi hoc autem , ergo iniquiſſimi fuere judices,qui talia decreverunt : Si hoc autem , ergo & iniquiſſima tormenta, ergo & in omni jure invalida , & nulla ; ergo eſt& Titiæ obeſſe non poſſunt,ergo nec ex illis ullum contra Titiam argumentum duci ; ergo nec ex illis Titia pro ſaga judicari , ergo nec ab novo torqueri, & ſiquidem torqueatur, tamen nec comburi viva, ut obſtinata,ſi tacet, aut ut confeſſa ſi fatetur,cum & obſtinatio , & confeſſio ſit nulla. Sic communiter Juriſtæ docent, & vide apud Farinacium , *q.* 38. *nu.* 78. ex Gomezio, Gigante,Carrerio, Burſato, Franciſco

M Perſo-

Personali. & aliis. O magne Cæsar, quot tamen in Germania hac tua sic indies pereunt, & perierunt? neq; tu tamen culpam habes, sed exspectas supplicantium querelas, ut subvenire omnibus possis.

RATIO III. Aliter formo idem argumentum: Titiam videri adhuc sagam, ajunt judices, & repeti in tormenta posse, quia novum jam indicium repererunt. Sed quod illud? quia usa est maleficio ad tormenta priora superanda. Sed hoc ipsum qui probant? quia tormenta ea erant, ut aliter superari non possent. Accipio hoc & infero: ergo iniquissimi fuere judices, qui hujusmodi tormenta intulerunt, quibus aliter quam maleficio obniti naturaliter non licuit; ergo deniq; indicium novum habent judices, quia iniquissimi fuere; ni iniquissimi fuissent, non haberent: culpa igitur nova Titiæ, iniquitati judicum insistit, tolle hanc, & contra Titiam nil novi habent; imò pone hanc, & æquè nihil habent, cùm quod iniquis & invalidis tormentis substructum sit, invalidum quoq; sit & nullum. Ut jam pateat, quam imperitè & contra sese inconsiderati homines loquantur.

Rat. 4.

RATIO IV. Eſto quoq; , non potuerit Titia tormentis iis obluctari niſi ope dæmonis, vel Dei; cur jam potius ope dæmonis id factum aſſerunt, quam Dei? Enimvero cum Titia ſic immaniter eſt torta, vel verè innocens fuit ejus criminis, quo gravabatur, vel verè nocens. Si prius quid credibilius quam juviſſe DEUM ſic innocentem, tam immaniter cruciatam? ſi poſterius; tum eſto dæmon porius, quàm DEUS juverit, jam illi tamen id factum eſſe, & verè Titiam fuiſſe nocentem præſupponere non debent, cum id ipſum adhuc ſit in quæſtione: atq; eam ipſam ob rem quod id ignorent, indicium novum quærant.

RATIO. V. Si, quod Titia in graviſſimis tormentis nihil faſſa ſit, novum hoc apud illos indicium criminis eſt, ergo graviſſima hæc tormenta illata ei ſunt plane fruſtra, & nullo fine: nam quo illo? an ut plenè ſcirent, rea ne eſſet Titia, an ſecus? At jam ante æquè ſcribant (ſi volebant) eam ream eſſe: ſic enim quod argumentaturi erant poſtea, argumentari poterant paulò prius: vel Titia in tormentis iis fatebitur ſe ream, vel non fatebitur. Utrum

autem fiat, utiq; est rea; si fatebitur, rea est, quia falsa est. Si non fatebitur, tunc quoq; rea est, quia falsa non est in tam atrocibus tormentis, itaq; & si fatetur, & si non fatetur, rea est. Absolute igitur ream esse Titiam cum ante torturam æque scirent, ac probare possent si vellent; quid ex tantis tormentis, non diversa notitia vel probatione eam ream esse, voluerunt scire? Frustra igitur, & nullo fine, quod erat ostendendum, gravissima suscepta tortura est: nisi forte eum finem voluerint, ut crudelitatem pascerent, atq; hominem barbarè, lacerarent. Hoc autem cum sine gravissima culpa fieri non possit, quæ hæc insana libido est, thesaurizandi sibi iram Dei? ubi nunc sunt viri spirituales, & docti, non qui Judices tam insulsè de taciturnitatis maleficio ratiocinari doceant, ut nuper audio fecisse quendam qui se philosophum ausus putare est, sed qui solidè & Christianè erudiant, nequid vel imperitiam, vel inordinatum impetum peccent, in re tam gravi, unde salus pendet?

RATIO VI Ajunt juristæ adhiberi torturam ut veritas pateat: Quæro igitur

si hæc

si hæc hominum prædictorum praxis valet quo tandem modo patefieri possibile sit? cogitet lector & mihi suggerat, ego nescio; nec occurrit cogitanti: nisi forte id velint dicere, nihil aliud in hac materia posse esse veritatem, quam hanc unicam propositionem, quod quæ torturæ addicitur sit rea: Si ita est, concedo hanc veritatem per torturam posse patefieri, utcunq; res cadat, seu eam toleret, seu elidat ut dixi; alioqui si possibile est quoq;, propositionem illam alteram aliquando esse veram, quod quæ torturæ addicitur, rea non sit; nequeo videre, qua tandem ratione patefieri hæc veritas secundum illos unquam possit. Nequaquam igitur, cum Titia ter, quater torta, inconfessa manet, dici convenit maleficio se firmasse, ac proinde ab novo indicasse culpam, ut ab novo, quæstioni alteri præmissis exorcismis subjiciatur: Præstabat potius ab initio de maleficio formidare, & ante omnem adeò torturam per exorcismos, si ita vellent, maleficiis occurrere, quam sic imperitè juxta ac crudeliter argumentari. Pudeat inscitiæ sacerdotes eos, qui hos demum exorcismos, cum ita malè

argumentati fuerint, adhibent, & ad necem hominum iniquè tortorum, ac proinde secundum allegata & probata innocentum, tali argumentatione efficaciter concurrunt.

DICES. Atqui verò si Titia in tormentis nil sentiat, si rideat, si obmutescat, si obdormiscat, si castigata sanguine non fluat; An non hæc certa maleficij sunt signa, ac proinde nova indicationes?

℞. *Non sunt sanè. Quod ut ostendam, à novo dubio commodius ordiemur.*

DUBIUM XXVI.

Quæ signa maleficij taciturnitatis afferri soleant à malitiosis, & imperitis?

RESPONDEO. *Præter id, quod tenere vocem quis potuit, afferuntur & alia proximè dicta in fine præcedentis dubij, & hæc quoque partim falsa, partim vana: quæ quod item magistratus, sic leviter audiant, & non examinent, culpa utique non vacant: nos distinctè hic ponemus, ut consiliarij & confessarij principum discant & doceant. Itaque*

SIGNUM I. Ajunt *quosdam in tormentis nil*

tis nil sentire, sed ridere. Audio sane, sed id ego falsissimum esse ajo, dum probent; id est, dum jurati testes affirment. Capere non satis possum quæ hæc prurigo sit mentiendi, ferè omnes enim mentiuntur: ferè inquam, ut exceptum se sciat qui de industria certò observasse, & verum dicere juraverit, qualem nondum adhuc ullum testem vidi: Itaq; si quis reus animo ac corpore ita potuit, ut, quod in magno contra dolorem nisu solet fieri, compressis dentibus, ac deductis labiis, resorptoq; halitu, ac voce, pœnas constanter exhauserit, eum clamant crudelissimi homines, dexterrimè præeunte carnifice, nō curare quicquam, non sentire, sed deducto sic & renidenti ore irridere, ac ludere. Hic ipsissimus intellectus istius phraseos est. Vah autem, quæ hæc immanitas est? Et hoc tamen mox in vulgus libertime spargunt, atq; ad ipsos deniq; Magistratus omnium credulos perducunt. Novi quid dicam, & testari possum: ac magistratus si me audiant, insigniter punire debeant tam falsos calumniatores. Imò ipsi sanè, quòd hæc & similia plurima nesciunt, verendum est, ne olim a Deo puniantur.

SIGNUM II. Ajunt *quosdam obmutescere ; & obdormiscere.* Sed eadem plane fide. Obmutescere quidem possunt, sed obdormiscere non credo ni jurati testes affirment. Iterum mentiuntur. studui ego, ut has eorum phrases intelligerem, cur principum consiliarij non student, quorum interest? præsertim cum ex hujusmodi rerum ignorantia is nascatur in omniũ mentibus Zelus, qui cœco quodam impetu, innocentes potius quam nocentes abripiat. Ut profectò dicere non verear, timere me vehementer, ne principes illi, qui sic in sagas hodiè, & non cautius feruntur, in præsentissimi sint periculo suæ salutis; quid autem eis prodest, si universum, ut putant, orbem zizaniis expurgent, ipsi interim animæ suæ detrimentum patiantur? Sed in viam redeamus. Scio imprimis nonnullos in tormentis animi deliquium esse passos; id mox impij appellarunt dormivisse. Deinde quoque scio, alios cum planè obstinassent tenere vocem, cumq; compressis palpebris, & collectis omnibus viribus diu cum pœnis colluctati essent, tandem denique doloribus fractos remisso nisu, inclina-

to ca-

to capite, & oculis adhuc clauſis, ſe dediſſe victos, & quietos viribus jam exhauſtis, ſed an hoc dormire fuit? Concedunt certè medici ac philoſophi naturaliter poſſe cōtingere, ut dolore maximo, præſertim equulei, ſic homo obſtupeat, ut veluti ſomno captus ſit aut vita: quod adumbrare Poetæ voluerunt in tabula Sciotes, dum eam fingunt dolore in lapidem obriguiſſe: Hoc igitur noſtri Judices dormire appellabunt, ac nil ſentire? Inſero, quod nuper audiebam. *Sacerdos quidam Sacellanus, cum torturæ cujusdam rei intereſſet, qui ſic oculis adhuc clauſis pendebat, & ad interrogata amplius reſpondere nollet, aut nequiret, ut conſtaret quæſitoribus eum obdormiſſe, ac proinde maleficio à dæmone juvari: id conſilij ipſis ſuggeſſit, ut relicta materia in qua erant, id eſt, interrogationibus & ſtimulis ut fatetur; ſubitò alia inter ſe tractare inciperent, & ridicula quædam prorſus aliò ſpectantia in medium afferrent. Quod cum illi igitur feciſſent, ac pendens reus animadverteret, ſic ſubitò ceſſare tempeſtatem quæſtionum ac longe alia tractari, proindeq; ſenſim oculos aperuiſſet aſpecturus, quo hæc rerum mutatio ſpectaret, & an fortaſſe à pœnis dimiſſio ſperanda eſſet: mox*

sacerdos, tanquam re confecta; ecce inquit, nunc somno solvitur, ubi alia tractamus; cum id ageretur, ut serœum diceret, tunc ad omnes Quæstiones obdormiebat: Quid de maleficio dubitabimus? non poterat eas pœnas nebulo perferre, nisi dæmon ei sensum sopivisset. Exorcismi igitur interprecandi sunt, ac deinde rursum alea tentanda: sic ille. Præclarum verò facinus, ac sacerdote dignum! qui, si abfuisset ordinis injuria, tolli in nervum properè debuerat, & duplicibus virgis à lictore exorcizari, duplici spiritu obsessus ignorantiæ & crudelitatis. Dum hæc scribo, incidit, quod obiter annotabo, nonnullibi ipsi carnifici promitti, ut maleficium taciturnitatis, de quo agimus, depellat, præbita quadam potione, quæ qualis sit ignoro; id scio, quæstas esse reas, ita se post eam exhaustam fuisse turbatas ut quasi inter medium agmen spirituum obreptæ aut obsessæ sibi viderentur: ac si quidem malignas artes omnino scire cogantur, non nisi tunc primum, cum hac potione eas imbibisse. Sed pergamus.

Signum III. Ajunt *quosdam, dum in equuleo pendent, virgis concisos sanguine non fluere*, sic enim nuper de nonnullo narrabatur

batur, sed nec hoc est verum: iterum nego dum jurati affirment, aut videam. Itaque cum urgerem, id tandem expressi, ut dicerent, non multum saltem sanguinis fudisse. Non multum igitur, iis erat nihil. Imbrem credo expectabāt. & verò si adhuc nihil fusum esse concederem, quid tamen esset? potuit id naturaliter contingere: ajunt medici, quos consului, posse fieri, ut in illis angustiis sic sanguis à nonnullis partibus refugiat, atq; ad cor confluat, ut non sit quod extra fundi possit: Quis enim nisi plane imperitus nescit, quotidianam experientiam ferre, ut solo terrore, similive de causa, iis omnis sanguis consistat, nec gutta effluat, qui vel maximè ei viam aperuere sectione Lenæ?

DICES. *At si tamen verè constaret, quempiam in tormentis nil sensisse? an non id magnum tum indicium esset, ut verè maleficus putaretur?*

R. *At quid, si id verè non constaret? Sed tamen esto, ero admodum liberalis, fuerit aliquis aliquando, qui in tormentis nil senserit, atq; id etiam arte magica obtinuerit, nego adhuc, inde magnum aliquod indicium sumi posse, quod is veneficus*

neficus sit. Iam enim Autores quidam, quos nominare non attinet, nonnulli ponunt, quæ qui usurpet, in tortura sopiat doloris sensum. ea igitur quis inde didicerit, aut ex Delrio partem quoq; sumpserit, (nam & hic habet) & usurpaverit; quid hinc confici magnopere poterit, nisi quod arte vetita sit usus, quæ ex occulto pacto, ut omnes illæ solent, vim habet? quam multi passim hujuscemodi, artibus homines curiosi, & superstitiosi, nobiles, & magni utuntur, ad sistendum sanguinem, & curandam febrim, & conciliandos amores, ad prohibendam penetractionem amorum, & similia quos tamen ideo nemo maleficos esse dicat: aliud est enim arte vetita uti, aliud esse maleficum. Apage igitur, ut tam futilibus momentis nixi laxam alias conscientiam judicum amplius aperiamus, aut si ipsi sibi aperiunt & dilatant, certè meritò pronunciamus reorum hodie quæstiones maximis periculis non vacare.

DUBIUM XXVII.

An tortura aptum medium sit ad revelationem veritatis?

DUbium hoc ponere non erat opus: nam hactenus id ipsum satis excussimus,

mus, atque adeo non nisi repetimus, quæ jam tum dicta sunt: tamen quod dum phrasin variamus, & repetimus, melius lectori rem imprimimus, atque nos maxime intendimus, dabunt veniam, qui alioqui accuratiores nos esse cupiant. Itaque

RESPONDEO Tortura an aptum ad veritatem reperiundam medium sit an secus; nolim expresse definire sed potius lectori ex dictis & dicendis colligendum relinquere. sic enim existimo, periculosum esse statuere. Rationes istæ sunt.

RATIO I. Aptum esse medium arguitur hinc, quod multi veritatem malint dicere, quam pati: sed rursum non aptum esse, æque conficitur quod multi quoque quam pati: mentiri malint.

RATIO II. Utriusq; sane generis homines sunt, & quibus veritas, & quibus mendacium extorquetur; quem nunc ergo torsisti, Unde nosti, ex utra hominum sit Classe?

RATIO III. Certe posterior hæc Classis ma-

sis major futura videtur, cum mors tormentis levior sit, non solum reipsa, sed etiam in imaginatione, quæ vivacius, & gravius, præsentia tormenta, quam futuram mortem apprehendit.

RATIO IV. Sed tamen inquis, *qui* innocens sit, non facile se nocentem est facturus, malet sustinere torturam, & tacere, quam loqui & mori ac familiæ indebilem notam aspergere. Recte; sed è contrario, etiam, qui nocens est, non facile se nocentem facturus est, malet & ille torturam, quam mortem sustinere, & infamiam familiæ relinquere utrimq; erga difficultas eruendæ veritatis erit. nec facile se innocens accusabit, nec facile nocens perdet: si innocentem, innocentia constantem, nocentem culpa pertinacem facere poterit: quæ naturæ vires innocenti contra tormenta suppetent, eædem & nocenti: Imo ut quisq; scelestior, ita ferocior esse solet, ac proinde innoxius fortasse citius succumbet.

RATIO V. Difficilius tamen inquies creditu est; quod qui innocentiæ sibi suæ conscius est, se reum contra tam expressum

sum ejus dictamen facturus sit. Nec id quidem quicquam facit; nam innocentiam suam contra tam acerba supplicia, & dolores exquisitos tueri non est, nisi exquisitæ etiam minimæq; vulgaris virtutis, quæ in paucis sane reperitur. Dici hic aliquid posset, quod Germania obstupesceret; sed nondum audeo, servabo in opportunius tempus, atq; in alium fortasse tractatum.

RATIO VI. Non potest tortura medium esse cognoscendæ veritatis nisi ea vox, quam tortus effuderit, veritas putetur esse: sed hoc putatum iri difficile pronunciatu est, quid si enim vox ea sit hujusmodi *Non sum reus*? an tunc putabitur id verum esse? At longe alia hodierna praxis est; ut præcedenti dubio ostendi. Quidquid sit incerta hic omnia & non nisi tenebræ. Miserrimam hanc Judicialium quæstionum eleganter, piè & Christianè plangit D. Augustinus, *de Civit. Dei Lib.* 19.*c.b.* cujus verba quod amœnitatis, & subtilitatis plena sunt, hic adscribam. *Quid cum* inquit *in suâ causâ quis torquetur, & cum quæritur utrum sit nocens cruciatur; & innocens luit pro incerto scelere certissimas pœnas: non quia illud commisisse dete-*

detegitur, sed quia non commisisse nescitur? ac per hoc ignorantia judicis plerumq; est calamitas innocentis. Et quod est intolerabilius, magisq; plangendum, riganduмq; si fieri posset, fontibus lachrimarum: cum propterea judex torqueat accusatum, ne occidat nesciens innocentem; fit per ignorantiæ miseriam, ut & tortum, & innocentem occidat, quem ne innocentem occideret, torserat. Si enim secundum istorum sapientiam delegerit ex hac vita fugere, quam diutius illa sustinere tormenta, quod non commisit se commisisse dicit. Quo damnato & occiso, utrum nocentem, an innocentem judex occiderit, adhuc nescit: quem ne innocentem nesciens occideret torsit. ac per hoc innocentem ut sciret torsit, & dum nesciret occidit. sic ille. &c. quæ utinam considerent viri religiosi & Ecclesiastici, qui cum reis agunt. &c.

DUBIUM XXVIII.

Quæ sint argumenta eorum, qui continuo vera putant esse, quæ rei in Torturis confessi sunt.

RESPONDEO. *Ita passim inconcusse putantur esse vera, quæ in torturis rei contra se, &*

se, & alios confessi sunt, ut impossibile videatur, ab ea apprehensione unquam imperitum vulgus deducere: quod tamen non ita miror, uti miror, doctissimos Scriptores omnem pænè molem doctrinæ suæ, q̃ de Sagarum negotiis orbi proposuerunt, & orbis amplexus videtur, huic uni fundamento tam fallaci imposuisse; Videamus igitur, quibus ferè argumentis moveantur, & iis respondeamus.

ARGUMENTUM I. Grave peccatum est contra se, in causa mortis mentiri, aut saltem contra proximum: non igitur credibile est, id reos esse, facturos.

R. *Debile mihi semper, hoc eorum argumentum est visum: nam imprimis negant optimi Theologi, mortale esse, si quis ad evitanda gravia tormenta sibi ipsi falsum crimen imponat, propter quod morte plectendus sit. Ratio quia dominus sua fama est, nec mentitur perniciose, cum non teneatur tantis tormentis, quæ ipsi sunt morte graviora, vitam conservare: unde nec postea tenetur revocare, cum non retractando nemini faciat injuriam. Vide Lessium, & quos citat* lib. 2. de Just. & Jure. cap. 11. Dub. 7. n. 41.

Deinde probabile etiam est quod habet Petrus Navarra, lib. 2. cap. 3. n. 251. *Sylvester* in summa ver-

ma verbo detractio. q. 3. *si quis magna vi tormentorum actus falsum crimen imponat, non peccare mortaliter: saltem ubi spes esset postea revocandi. Ratio: nam sola talis confessio inefficax est ad procedendum, ac per se non potest jure obesse denunciato, modo tamen postea non ratificetur, sed potius ut debet, retractetur de quo infra* dub. 30. num. 17. *Denique vero, esto sit peccatum mortale mentiri contra se & alios, ac certo sciat qui torquetur, fore ut si proximum falso denunciet, is ex hoc præcise condemnetur, nec futurum ut unquam mendacium suum, efficaciter retractare possit; quid tum postea? an ideo quantumvis torqueatur non mentietur? concedam quidem quod aliqui saltem, omnibus primum viribus dolori se opponent, ne cum tanto peccato, mentiantur, sed tandem tamen dabunt manus ac cum nominare complices aliquas cogentur, quas nesciunt, primum quidem, ut minus noceant, nominabunt jam ante exustas, aut diffamatas & captas, tum deinde si ulterius intendantur pœnæ, etiam alias quascunque, gravissime potius peccare, quam gravissime pati sustinentes: nam scilicet tam homines nos reformidamus peccare, ut nullis adeo tormentis ad id adigi possimus? mirari soleo cum hæc audio & maxime ab iis, qui etiam nulla coa-*

ctione

ctione in quævis scelera sponte ruunt. Itaq; non modo credimus sed indies videmus, & scimus gravissima passim scelera committi, rapinas, furta, falsa testimonia, latrocinia, homicidia, adulteria, oppressiones pauperum, vastationes provinciarum, & infinita similia, etiam cum ad hæc nemo cogit: & credere non possumus, committi, quoq; homicidas denunciationes, cum sunt, qui ad eas cogant, intolerabilibus tormentis? Debile igitur hoc argumentum est: Obiter vero hic annotare placet, quam lepide hic consequenter mentiri soleant, qui semel tormentis victi mentiri contra se cepere: nam ubi deinde equuleo dimißi sunt, quicquid voles affirmabunt, ne non sibi constare videantur: si roges cur non citius sint faßi ut doloribus occurrerent? dicent nescire se, id scire tamen quod loqui nequiverint: si roges an igitur dæmon eis linguam obstrinxerit? dicent quod obstrinxerit, si an eum viderint, aut astiterit, dicent quod viderint, quod astiterit & similia complura, quæ rogare libuerit: nam sic mundus sibi ludos quærit. Atq; interim capitalium rerum vindices, nugas has credunt, & mire se confirmant: Ego vero simplicitatem hanc ridere soleo.

ARGUMENTUM II. Ni vera habeantur quę in tortura dicta sunt, jam omnia pœne judicia vacillant.

℞. *Esto, vacillent, non ego hoc negare venio, sed est ipsum id scilicet quod metuo, quodq́; D. Augustinus, tanto ingenio ac consideratione vir, verbis antecitatis ait*, esse plangendum, rigandumq; si fieri posset, fontibus lachrymarum. *Neq; enim de nihilo est, quod non fontem aliquem unum, sed fontes postulet lachrymarũ: ut quid obsecro his tantis undis est opus; si judicia sibi constant, & reorum confessiones? Itaq; quod vir tantus lachrymarum fontibus, prosequendum putabat id nos ne apprehendimus quidem: excusatiores futuri, si & raro, & moderate, & non futilibus ex causis in quoslibet indistinctè sæviremus.*

ARGUM. III. Experientia convincit, quæ in tortura dicuntur esse vera, quia congruunt circumstantiæ: ut V. G. dicit Sempronia in tormentis se ante tres menses maleficio necasse Vaccam Titij, item ante annos duos infantem Gracchi, & similia: examinant igitur judices & deprehendunt vere ante tres menses Vaccam Titij corruisse, vere etiam ante biennium Infantem Gracchi contabuisse &c. quid hic clarius quam ipsissimam veritatem in tormentis esse dictam? sic autem plerumq; con-

contingit; vera igitur sunt, quæ in tortura dicuntur. Ita Vulgus, imo non Vulgus, sed ipsimet adeo multi periti Judices, Inquisitores, Consiliarij principum, quos sæpe audivi, & attonitus hæsi, cum non ludicre & disputandi causa, ut primum ego suspicabar, sed serio, & ex animi sententia planeinde se convincerent tanquam infallibili probatione, confessionem Semproniæ necessario esse veram debuisse. Sed

Re. *Ingens inadvertentia est, putare hinc id firmiter probari & sibi satisfacere: nam ecce sic res habet: non ignorabat Sempronia, quod toti pago, atq; etiam pueris constabat, illo atq; illo tempore eam Vaccam esse mortuam, eum puerum contabuisse, ac similia quædam, quæ in pago contigerant: cum igitur urgeret dolor ad aliqua maleficia edicenda, tum ea quæ jam ante sciebat esse facta, à se esse facta dicebat: Quid hic est miri? Prudentissimè quidem Constitutio criminalis Carolina Articulo 60. notat, tum credendum esse quæstionibus, si ea dicantur, quæ nemo innocens dicere, ac scire potuerit; sed obsecro an hæc nemo innocens scire potuit, quæ omnibus in pago nota erant? Similiter dicendum, cum simpliciores quidam, omninò reas esse quasdam arguant, quia*

verint & sciverint, ea omnia quæ in conventibus sagarum fiunt: nam quis hodie ea non ad nauseam audivit? an non omnium plectendarum confessiones publice ad bancum juris legi solent? ut mirer Iudiciales quoq; personas ex his interdum argumentari. Quare repeto argumentum meum insolubile quod sæpe soleo: si tam inopis Iudicij homines & tam parum perspicaces Iudiciis publicis, & principum Consiliis præsunt, quis absolvat nos prudentissimo metu, ne parum sane Innocentibus consultum sit, ubi ad talium arbitrium res gerentur? Et quid fiet si imperitiæ se comitem jungat impetus, & affectus? quo sane multos non carere, ipse deprehendes, si lubeat: nam ubi paululum modo hæc eis proposueris, & quæ afferre solent refutaveris, notabis eos excandescere, ut mihi referunt, qui experimentum sæpius sumpserunt.

ARGUM. IV. Aſt ſaltem ſi Sempronia accuſet Gracchum, quod eum V. G. viderit in ſaltu tali loco & tali die cum tali perſona, & tali veſtitu &c vel quod ab eo didicerit tali loco tempore &c. tum deinde poſtea captus Gracchus, eaſdem omnes circumſtantias, de ſe dicat quas dixit alter, quis manibus non tenet tunc, & comprehenſam veritatem habet? ℞. *Sa-*

℞. Sane quidem. sed obsecro, ubi id contigit? Ubi tandem: cupio enim scire. Diligenter investigo hactenus, sicubi exemplum reperiam, nec invenio. Sciant principes imponi sibi, ab officialibus, dum hujusmodi crepant quæ falsissima sunt aut ut mitius loquar novæ loquendi phrases. Quod si, quando in eorum protocollis similia continerentur: sciant id evenisse, his sequentibus modis.

1. Suggestione quæsitoris, de quo dixi supra dub. 20. qui juxta confessionem denunciantis denunciatum dum torquetur in eadem illa puncta, & circumstantias si non casu incidat, quasi manu tunc (ut ita loquar) & intento digito sciscitando ducit: nam hanc per me & alios ad id clam destinatos observavi arcem esse doli & caput artis.

2. Quod si quæsitor nil tale suggessit; suggessit ante lictor pro ut item ibidem dixi dubio 20. rat. 11. Unde repetat lector & sciat me, quæ duo, iuratis testibus, probare posse ita geri. quod autem de lictore dixi idem dicendum de custodibus carcerum, qui item captivis omnibus narrant quæ alij fassi sint.

3. Si nec lictores nec custodes carcerum suggesserunt, tum ita factum est: emanavit à perso-

nis judicialibus, quid Sempronia cõtra Gracchum effata sit, & ad Gracchum id relatum est. Iam enim & mihi his diebus à non uno narrantur, quæ hi & isti Rei confessi sint, quas denunciarint, sed & ipsa denunciata cum hæc de se audiunt, à me consilium petunt, an subsistant, an fugiant? quid mirum igitur si deinde capta norunt in quibus accusata sint?

4. *Lepidum nuper accidit, ut in pago quodam aliqui torquerentur in domuncula quadam ubi foris ad rimas pueri adjacerent atq; omnia audirent: quis tum ignoravit quid de se, atq; aliis torti denunciarint? quæ puncta, atq; circumstantias adjecerint?*

5. *Sunt & alij modi per quos fit ut cum accusantibus, accusata in nonnullis aliquando rebus congruant, quos ipsa norunt dicere, & in particulari non possunt omnes hic adduci. Satis est hæc fieri, quæ dixi; utinam ea principes curent intelligere: qui id saltem hinc sat discunt, quid factum esse cogitare debeant, cum Inquisitores clament denunciatas in eadem puncta & circumstantias in quibus accusatæ erant incidisse; nam vel falsum est, vel iis modis, quos dixi factum est.*

Pro conclusione obiter insero quod nuper accidit: Excurrit ad me mulier honesta ex pago suo

go suo consilij capiendi & generaliter confitendi causa: ait se denunciatam aliquoties, hæc & ista de se dicta esse: fugere se nolle, sed redire; quod & ego suasi, quia existimabam jure capi non posse: præcipue autem angebatur, ne si caperetur, tormentis victa mentiendo se damnaret: dixi ego non peccare mortaliter, qui ita contra se mentiretur: rediit igitur in pagum suum sequenti die, & mox capitur, torquetur, dolori cedit, optimeq; ad mortem parata moritur. Ait deinde Inquisitor, sacerdoti qui eam eduxerat, viro docto, & religioso, quiq; penitus nocentem ex indiciis ostendebat, eam adhuc non fuisse condemnandam, nisi id unum punctum accessilset, quod ad me ad duas, aut tres Leucas excurrisset; nam hanc ille plane fugam fuisse contendebat, ac proinde gravissimum indicium culpæ: nec ad me scilicet mitti, poterat ut an ita esset intelligeretur.

Ecce qui processus.

DUBIUM XXIX.

An tortura cum adeo periculosa sit ex usu tolli debeat.

RESPONDEO. *Docui supra in extirpandis ex agro reipublicæ Zizaniis ea plene removenda esse, quæ morale & frequens periculum invehunt simul evellendi tritici. Ita ratio naturalis, ita ipse legifer noster Christus, illiusque verborum in Ecclesia Catholica legitimi interpretes ajunt; ut negari non possit.*

Docui præterea torturas seu quæstiones ita hodie administrari solere, ut revera frequens & morale periculum ipsi tritico minentur, quod adeo verum est, ut de facto ita sæpissime accidisse ac triticum plurimum evulsum esse jurare audeam mihi moraliter esse certum.

Quibus tanquam majore & minore propositione firmiter collocatis, conclusio in bona forma figuræ primæ necessario infertur, tollendam igitur penitusque ex usu proscribendam esse torturam, aut saltem ea omnia & singula corrigenda aliterque moderanda quæ hanc periculi necessitatem torturis imponunt.

Atque hanc doceo principes conscientiæ rem esse quam non ipsi solum sed & eorum consiliarij

& con-

& confessarij, si dissimulatione ac taciturnitate sua prætereunt, coram judice supremo explicatam dabunt. Nolo ut mihi credant, consulant Theologos, & invenient in humano sanguine ludi non posse, nec capita nostra esse pilas, quas pro libitu leviter temereq; jactare liceat, ut nunc quidam optimorum principum non optimi Inquisitores facere videntur, cum ad levissimum quemq; suspicionis rumusculum ad adeo periculosas torturas prosiliunt, & quidem illos etiam in quæstiones vocant, quorum apud omnes probitatis & integerrimæ vitæ fama vel gravissimis indiciis elidendis sola sufficeret. Vbi nunc quod in jure metus torturæ ipsi torturæ æquiparatur? quodq; gravissimi auctores hunc solum incuti sufficere putant? Cur non id potius amplectimur & non nisi severissimi esse volumus in re tam periculosa? Quicquid sit, ad hoc quamprimum principes animum conferant, ut omni quâ possunt & suâ & suorum consiliariorum industriâ, tum quæstionibus moderationem, tum innocentibus majorem securitatem inveniant: Syllogismus quem dedi bonus est, stringit conclusio, & vel tolli quæstiones vel absq; dicto innocentum periculo exerceri convincit: Alterutrum horum effugere non est; viderint quid agant. Imus omnes ad æternita-

tis tri-

tis tribunal; ubi si de quovis verbo otioso explicanda ratio est, quid par est de humano sanguine existimare? Urit me charitas & incendio interiore vexat, ne non omni studio iis me incendiis interponam, quæ metuo ne sinisterior quis flatus etiam in immerentes impellat. Argumentum est quoddam penes me occultum adhuc revelandum suo tempore & loco, quo id mihi penitus persuadeo, ut nullatenus dubitem, inter quaslibet ad rogum condemnatas vix quinque aut vix duas nocentes interesse. Audiat vero quisquam magistratuum id manibus palpare velle, dabo operam suo tempore ut palpet, nam & supra promisi dub. 11. in fine.

DUBIUM XXX.

Quæ præcipue documenta cōfessariis sagarum tradenda putemus?

RESPONDEO. *Rogabat me nuper Sacerdos quidam Sempronius, ut quoniam videretur ad reorum confessiones adhibendus, breviter instruerem in nonnullis, quæ utilia scitu essent. Negavi primum, & sane causam dedi. Mi Semproni inquam, persuasum ego quidem habeo, qui confessarij partes apud incarceratos hoc tem-*

tempore in periculosissimis sagarum causis fungi velit, officium hoc ejus esse, ut medius intercedat, non inter reos & judices, ut moriantur, sed inter reos & Deum, ut qualescunque fuerint, seu nocentes, seu innocentes, salventur; Suum sibi forum judices habeant, Sacerdos suum. Vel igitur officium hoc tuum facturus es, vel non facturus; si hoc posterius nolim instruere, qui quod instruendus sit amplecti non velit; si prius autem, instruere non est necesse; Illico te cura omni judices absolvent, ac de alio sibi providebunt, qui fora confundat, quae exempla non pauca vidi: ut proinde non sit, quod quenquam instruam, cùm veluti nō volet vel uti non poterit. Refutavit me tamen ille, cū sic instaret: Ego verò, inquit, quod officium boni Sacerdotis esse cognovero facturus sum. Vel tum me retinebunt, vel amovebunt; si prius fruar utiliter instructione; si posterius, non inutilis quoque fuerit, cùm id inde confirmatius evadat quod jam ante persuadere vis, timendum scilicet, ne iniqui multi judices sint, quippe cum id praesumi possit, si nec conscientiis reorum nisi per imperitos, & officij sui immemores consultum velint. Itaque sequentia ferè documenta sunt, omissis aliis jam tum notis, quae maxime notari proderit.

DOCUMENTUM I. Quando audio

audio nunc passim, ad has causas adhiberi religiosos, curent eorum superiores ut eos mittant qui Christi Domini nostri spiritu sint præditi, mites, mansueti, devotionis laude commendati, Judicij accurati, & probatæ prudentiæ in Domino, quiq; animis hominum occupandis, pernoscendis, scrutandisq; cordium secretis, tum & conterendis peccatoribus operam, & experientiam sumpserint: Non impetuosi nec affectibus servientes, sed omnia ad libellam rationis & doctrinæ expendentes, curēt etiam per adjunctos eis socios diversos intelligere numquid judicentur imprudenter, aut secus gerere: plurima enim sæpè admittunt nimis quam corrigenda.

DOCUM. II. Confessarij ad carceres destinati postulent imprimis directionem à liberalissimo Patre luminum, commendent deinde ei animas liberatoris nostri sanguine redemptas, agant denique cum reis ipsis suaviter & paternè ut ad veram eas pœnitentiam adducant, seu reas se fassæ sint, seu non sint. Nec de hoc ut fateantur eis primum facient mentionem, sed differant, & prius in genere ea afferant

quæ

quæ ciere contritionis motum poſſunt: explicent iis cum aliquo affectu & facundia Chriſtiana qui noſter ille mitiſſimus ſit DEUS Pater miſericordiarum & totius conſolationis, qui vel unigenito ſuo pro nobis non pepercit. Adducatur Parabola indulgentiſſimi illius Patris, qui revertenti filio ſuo perditiſſimo ſe in collum lachrymans infudit, & quantumvis antea peccatis filij conſtrictum pectus, in omnem nihilominus clementiam diſſolvit. Non eſſe DEUM noſtrum qui Dij ſunt gentium, qui iras ponere non poſſit: captum ſemel incredibili humani generis amore longius progreſſum, quam ut revocare amoris ſui pacta nunc liceat: Exſtare in Divinis libris pacti æterni juramentum ejus irrevocabile per ſeipsum: Quia ſi fuerint peccata noſtra ſicut Coccinū, quaſi nivem tamen dealbanda fore: ſed & advocatum apud eum eſſe filium ejus unigenitum crucifixum, qui & noverit figmentum noſtrum, & vero causam noſtram quantumcunq; gravisſimis criminibus confoſsam, ſua advocatione erigere ſuſtentareq; velit. &c.

His & ſimilibus magno ſtudio laborent ſingu-

singulos ad dolorem de peccatis cõcipiendum, agendamq; seriam pœnitentiam invitare: neq; enim negare se legifer noster potest, ut non animas quorumcunque peccatorum saluberrima compunctione frangant viri ij, quos se hominum piscatores facturum ipse verbis veris pollicitus est: Clarissima verba sunt, & oracula Filij Dei quibus fidem detrahere, naufragari est in fide. Hac igitur sponsione subnixi Jus suum sibi vendicent: usurpent, datum sibi ministerium reconciliatoris: reducant per contritionem, qui per vitæ licentiam à Deo longius aberrarint. Ita enim fiet, ut peccatorum vinculis attritis, mollitisq; animis per colloquia sanctorum nihil obstet quin omne virus non solum ad sacrorum Sacerdotum, sed etiam Judicum tribunal facilius effundant. Hæc est enim contritionis seu pœnitentiæ natura, ut ubi in animum recepta semel est obstinatio & taciturnitas si modo verè rei sunt, habitare non possint. Optimum hoc & suavissimum torturæ genus est ad vocem solvendam. Hic artem suam exerceant Sacerdotes illi, de quibus supra consequerebar, & si zelum

Dei habent, non prius judices instigent ad expediendas torturas illas sævas & sæpe nimium crudeles, quam ipsi hac sua tortura sacra usi sint, id est salutari de peccatis cōpunctione animos reorum laceraverint: Hic acuant ingenium & vires suas omnes explicent, ut saxea multorum pectora divini sermonis vi & impetu spiritus comminuant. Noc est deniq; , quod sacerdotes probos & ferventes non paulo plus decebit, quam si Judicum sævitiam imprudenti instigatione excandefaciant. Nam invehere inhumaniter in captivas & afflictas, identidem illis molestum esse, & quasi certissimo de earum reatu jam constet nullam eis sinere quietis partem, odiosis cognominibus lacessere, apud Judices traducere, & similia quæ supra memorata sunt dubio 18. Non est sane quisquam in foro rabula tam hebes qui non æquè possit. At verò pertinaciam hanc talem divina vi sermonis frangere, mollire animos, cor impœnitens compungere, nemo potest, nisi manifesto Dei spiritu instructus.

DOCUM. III. Non probo igitur Confessarios qui hoc primum, hoc ulti-

mum, imo solum agere videntur, ut modo confiteantur rei, nil celent. Itaq; non nisi confiteri, & confiteri ingeminant: cæterum autem de conversione seria ad Deum, de dolore animi vehementi, de detestatione peccati super omnia, vix tenuiter meminerunt, nedum ut præcipuum hic conatum & sollicitudinem adhibeant, qui tales actus, tam difficiles, à peccatoribus & quidem talibus, si vere rei sunt, impetrent.

Itaq; dum confessi duntaxat rei sint, id est omnia peccata sua ad longum & enucleatè recitaverint, jam salva & tuta sunt omnia; jam appellant filios æternæ vitæ, jam verè pœnitentes moriuntur, quicquid tandem sit de contritione. Existimo autem ego nisi mea me Theologia fallit, non ita facile posse reconciliari infinitam Majestatem, sed insigni quadam opus esse sollicitudine, ad non vulgarem animi dolorem, preces, gemitus, & clamores cordis cum confessione conjungendos.

DOCUM. IV. Non putant pleriq; expedire ut rei antequam in foro externo caussam suam transegerint, ad internum vocentur, sed suadent eo usq; hoc differri, dum

dum in externo omnia liquida sint, ita Delrius *lib. 6. C. I. Sect.* 3. atq; usu ferè ordinario recipitur.

DOCUM. V. Expedit tamen, ut paullo ante dixi, per visitationes & colloquia sacerdotum reos disponi ad pœnitentiam, compunctionem, & seriam ad DEUM conversionem, cùm primùm fieri potest: id enim profuturum scio, non solum ad confessionem sacramentalem, sed etiam profanam, quæ hac via tutius feliciusq; quam per torturas obtinebitur. Et ad Sacramentalem quidem omnino hæc compunctio necessaria est, ut præcedat: sacramentalis enim esse non potest, nec ad salutem proficua, nisi ex prævia compunctione orta sit: illius hæc filia debet esse, aut esse non potest.

Unde rursum confirmo, quod dicebam id potius laborandum confessario ut conterantur rei, quam ut fateantur. Nam fateri quid attinet, ni contriti sunt? si contriti autem, jam sponte sequitur confessio.

DOCUM. VI. Etsi amplecteremur sententiam Delrij, docentis, licere judici æquivocatione sermonis, aliove quo dolo

bono reos circumscribere: id tamen fieri spiritualibus nullatenus permitteremus.

Ratio est ne ministerio eorum, atq; ordini inuratur nota, quæ non tam facilè seculari judici adhærescit. Scio contigisse ut cum Sacerdos quidam reo cuipiam æquivoce promisisset mitigationem supplicij, nec eam deinde consequeretur; ita turbatum esse hac deceptione, ut vix tandem obtineri potuerit, ut ante mortem se extrema expiaret pœnitentiæ purgatione.

Caveat igitur confessor, ut aliter, quam fidelem imitatorem Christi decet, in hac re se gerat, ne se deceptum esse quisquam meritò queratur ab eo, quem Dei fuisse loco agnovit.

DOCUM. VII. Omnino autem dedecet, si viri spirituales, ut nonnullos audio fecisse, suggerant judicibus torquendi modos, nisi forte mitiores. Lictorum hoc non sacerdotum munus est.

DOCUM. VIII. Sed nec decet, si tormentis palam intersint & spectent, ut bene monet Delrius *lib.6.cap.1. Sect. 3.* propter irregularitatis periculum, ut ipse ait, & scandalum. Sed interim tamen non video

deo, cur non alicubi ex occulto ea arbitrari per rimam, aut fenestellam possint.

Ratio nam aberit & irregularitatis periculum & scandalum cum nemo sciat: & vero proderit, ut quam cruda & periculosa ea res sit, ipsi suis oculis usurpent. Quod si concilium Antisiodorense. Can. 33. vetat Presbyteris ac Diaconis *ad Trepalium stare ubi rei torquentur*, id explicandum puto; ut vetet stare palam.

DOCUM. IX. Imo universum non plane negliget prudens confessarius, ut scire saltem ruditer laboret, quam ritè judiciales processus instituantur.

Ratio est, tum ut secundum ea prudentius possit cum reis in foro conscientiæ procedere; tum & Judices, si opus esse videretur, officij commonefacere.

Ita nuper totidem verbis religiosi cujusdam ordinis visitator monuit suos, qui ad carceres itarent, in Epistola quadam encyclica; quam quidam ejus ordinis religiosus mihi monstravit.

DOCUM. X. Displicuit mihi nuper Confessarius, qui primo suo in carcerem ad quampiam aditu, ut eam tanto me-

lius ad confessionem adduceret, denunciabat ei, conclusum esse apud Judices de ejus morte, faceret igitur officium.

Præclara utiq; benevolentiæ captatio! existimo enim Sacerdotem dedecere ut cuipiam mortis nuncium afferat, neque id aptum esse medium (nisi forte in plane impœnitentibus ac desperatis, quibus alia non profuerunt) ad rectè hominem DEO conciliandum; cum habeam experientia, plerosq;, aut saltem multos, etiam alioqui strenuos viros audita mortis denunciatione ita vehementer consternari, ut ad adeo præclaras mentis functiones sint inhabiles. Tristia igitur alios nunciare sinant Sacerdotes: Ipsi ea afferant, quæ consolationi esse possint.

DOCUM. XI. Laboret igitur prudens Confessarius, ut reorum animos sibi potius arctissimè devinciat: Quod fiet, si declaret venire se, non ut Judicem, sed Patrem, qui personam acturus sit Paracliti in spiritu Filij Dei. Explicet igitur quid inter sacerdotum & secularium Judicũ officium, & intentionem intersit: apud hos, si qui reus sit, de pœnis agi, apud illos, de condonatione;

natione; Non esse igitur quod metuant, quin omnem animum penitus aperiant, & quicquid angat explicent: agant secum fidentissimè non suspicentur quicquā fraudis, non diffidant; se monstraturum esse eis affectum eum, quem fidelissimus pater amantissimis suis pignoribus unquam possit: Condolere verò & compati eorum miseriis: sed & tangi dolore cordis intrinseco, non secus, quam si propria res agatur: quod si eos adjuvare qua ratione posset, non dubitaturum proprio sanguine subvenire Atq; igitur, non parum sibi ægrè esse, quod id non liceat, nec nisi soli animæ prodesse posit. Et nunc huic sanè omni studio consulturum: nunquam verò se eas deserturum, sed utcunq; res cadant, affuturum ad extremum articulum, erecturū animos, additurum spem & robur ne concidant, aut abundantiore tristitia absorbeantur, & id deniq; omnimodo acturum ut queri non posint, ullum sibi defuisse cōsolationis genus: hæc enim & similia, quæ fidelitatem & Apostolicū spiritum sonant, si proposuerit, mirifice sibi reos astringet, ut adhuc velut charitatis funiculum, seu

habenam , duci se sinant , quo libeat.

DOCUM. XII. Potissimùm vero eos securos reddat etiam stipulata manu,& si opus sit, juramento apposito, quicquid secum utpote cum viro spirituali etiam extra confessionem locuturi sint, ne verbulum, quod ipsis nocere queat, seu quod nolint,ad externi fori Præsides foras affluxurum.

DOCUM. XIII. Imò & juverit distinctè addidisse quod quicquid secum agant, id nec si maxime nocentes sint obesse eis possit. Nec si maximè innocentes prodesse:sibi n. nullum cum judicialib. personis in his causis commercium sermonis esse,nec illos Sacerdotib. in his quicquam credere, aut audire; sed juxta propria Jura & ordinem procedere: tantum igitur se inter reos & Deum posse medium intercurrere,& quicquid fiat de corpore, id efficaciter agere, ut spiritus servetur & ad illa domicilia perveniat Beatorum, quæ cum Dei filius pœnitentibus pollicitus semel sit,& mercatus à Patre, jure jam suo repeti possint à peccatorib. omnibus, etsi alte demersis; ita dum nec obesse nec prodesse

nisi

nisi quantum ad animam eis posse persuaserit, quæ secum secretò communicēt; obviabitur tum iis qui ut à Confessario juvarentur innocentes esse vellent, tum iis, qui & nocentes esse mallent, ne proderentur, & ad torturas reducerentur. Nam

DOCUM. XIV. Doceo confessarios ut certissimò sciant, plurimos esse, qui etiam in ipso sacramento nocentes se, cùm non sint, fateantur. (ut ipse sæpius, & alij mecum religiosi viri manifestè nos ipsos convicimus) idq; ideo; vel, quia importuni Sacerdotes sunt, quorum impetum aliter evitare non possint, de quo repete dicta dubio 19. Vel ne, quod dixi, in quæstiones repetantur: sic enim simpliciores multi existimant oportere Sacerdotes quæ quomodocunq; à reis audiant personis judicialibus referre, atq; ob hanc ipsam industriā eos ad se expiscatum mitti. Nec, nisi difficulter, quidam in contrariam sententiam reflecti possunt. Miseria hæc est oppidò notanda, & inscitia juvenum Sacerdotum lachrymis deflenda. Atq; ego quidem qui sic in sacramento mentiti sint damnare nō ausim, quin potius excusari nuper posse

docui ob simplicitatem, perturbationem & similia. Verum tamen quod & non revocent quos complices nominarunt & vehementiori hoc conscientiæ scrupo pressi maiore cum dolore, quem quo tectiore caussa, eo feventioribus pœnitentiæ signis apud Deum contestantur, decedant; atq; hinc fiat, ut tantò confirmatius & ipsæ tam eximiè pœnitentes, & aliæ ab eis denunciatæ reæ habeantur minusq; exinde dubitet Germania, quin maleficis sit plena. Res hæc admodum convulsa & abrupta est, ut nesciam, quid satis plangam. Porro cum ut dixi, multi metuant, vel ex ipso Sacramento; quid mirum, si quando extra illud cum iis Sacerdotes agunt, plures sunt qui id formidant? Itaq; mihi constat nonnullos etiam alias prudentes viros magiæ falsò insimulatos & captos, tum ob eum metum, quem dixi, tum quia nihilominus de se actum videbant, nec ullam solidam Sacerdotum accedentium consolationem sperabant ideoq; præ desperatione & stomacho loqui amplius pro se dedignabantur, tum quia alia ratione declinare nonnullorum importunitatem non liceret, non aliter

ter quam pro reis se apud quoscunq; extra confessionem gessisse, ac cũ ulterius multa rogarentur, omnia consequenter annuisse, & finxisse, quæ cœpta semel fabula exegisset. Quare cum hæc ipsa deinde spirituales illi viri simplicissimi passim spargerent, & hinc criminis hujus contagionem mirè exagerarent, quid poterat fieri aliud, quam ita omnes in cõcepta semel opinione de multitudine maleficorum confirmari, ut nemini jam sano de ea dubitare imposterum liceat. Longum nimis sit, si hic exempla inseram Sacerdotum illorum, qui ita turpiter decepti & se & alios miris & grandibus inaniis impleverunt.

Itane vero inter eos etiam religiosos & Apostolicos esse viros, qui versati cum reis multùm sint, atq; hæc nondum deprehenderint? sed jam omnia se tenere putent, si modo rei eis crimen, seu intra seu extra sacramentum verè seu falsò fassi sint. Ubi nunc ergo Evangelica illa prudentia serpentina? ubi gustus ille sanctorum, quo & gustari quasi innocentia quorundam posset; etsi alia unde colligeretur deessent? Ubi illud Apostoli, quod ajebat, *quoniam*

spiri-

spiritualis judicat omnia 1. Cor. 2. 15. An non amplius distributiones hujusmodi gratiarum in Ecclesia sunt? Væ confessariis qui committere se rei periculosę audent, & non plurima cogitatione omnia versant, ac creberrimo gemitu dies noctes DEUM pulsant, ad obtinenda consilij & scientiæ dona.

Quicquid sit animadvertat diligenter Confessarius, & cum non aliter apud reos egerit, quam induta persona Christi, cumque eò solum reos adduxerit, ut ipsi planè confidant, admiranda quædam sensim dilscet, quæ adhuc ignorat. Gratias mihi non pauci Sacerdotes egerunt, quod hac una via apertos sibi in multis oculos fuisse experti essent, cùm prius nescio quo impetu rapti aliter omnia existimassent.

DOCUM. XV. Non solum autem reos securos reddat de taciturnitate sua Sacerdos, verum etiam reipsa eam severè colat: Ita ut neq; quæ extra confessionem cum eis agit, temerè foras exportet: Id quod ante citatus Visitator omnes suos in dicta epistola disertè quoq; admonuit: Et quidem omnino prudenter. Nam rationes istæ sunt:

I. Sic

I. Sic sæpè incauti quidam, dum consulere captivis volebant, novam eis torturam causarunt.

II. Irregularitatis sæpe periculum est, cum facilè garrulitate sua, aliove signo, mortis sententiam efficaciter promovere possint. Sunt enim Judices pleriq; , ut ipse annotavi, & monet quoq; Delrius, qui id agunt, ut à Confessariis signum aliquod captent, quo captivi constantes, id est nocentes, innuantur, quod ubi furtim incautis abstulere (quanquam nunc suffurari tale quid non sit opus, cum passim insulsi Sacerdotes (absit verbo injuria) ipsi sponte perfluant rimarum pleni) tum demum abrupta ulteriore hæsitatione ad condemnandum accedunt: Quo pacto gloriantem nuper Judicem audiebam, cum diceret, se vero ne impingat, in neminem adhuc hactenus capitali pœna animadverti jussisse, nisi quem prius à Confessario intellexisset in culpa versari. Satis innuens quam efficaciter ad reorum condemnationem Sacerdotes concurrerent. Placet Sacerdos ille, vir mihi amicus, quem cum Judices subinde rogant maneat ne hæc vel

illa

illa constans, sic enim loquuntur, respondere solet: Ego vero, inquit, ut quod res est dicam an constans sit nec ne, an fateatur nec ne, an nocens sit nec ne sane nescio neq; curo: Nam talis an talis sit ad me non spectat sed ad Judices: Id autem spectat ut qualiscunq; tandem fuerit nocens aut innocens, bona an pessima ad cœlum eam ducam, id quod DEO adjuvante pro meo munere me facturum spero. De cætero quid me affligam & mittam falcem in messem alienam? Ita ille, sed ni valdè suaviter & modestè fiat, offendi Judices solent.

III. Periculum est, ne revelетur interdum sigillum Sacramentale, aut saltem revelari videatur, quod omninò omnes maxime cavendum clamant: Neq; enim populus distinguit quid intra, quid extra confessionem acceptum sit. *Vt mirari sanè subeat religiosi illius nuperam prudentiam qui cum esset ejus loci ordinarius reorum Confessarius (nec de loco, nec de persona rogare volui) publicè de suggestu in magna populi concione pronunciare ausus est, non esse, quod Magistratus vereretur in sagas acerrimè procedere sibi enim certissimò constare, nullam adhuc eo in loco ad supplicium ductam esse, quæ*

se qua culpa vacaverit. Sic ille: Mihi autem scire lubet, unde id ei tam certò constiterit? An quia judicio publico damnatæ erant? Sed id scilicet non æq; populo erat notum, nisi & sibi hoc constare concionator diceret? Amplius aliquid voluit dicere, & majori certitudine rem firmare: Sed hæc ipsa major certitudo unde erat? An extra an intra confessionem hausta? si intra: ubi nunc tandem tam sacrosancti secreti ratio est: si extra autem, cur id additum non fuit, & occursum suspicioni, ne id dicere sic affirmatè Confessarius non videretur, nisi quid altius certiusq; quam cum communi modo cognovisset? Itaq; non parum scandalizatus esse populus dicitur, cum solum hoc sacrosanctum Confessarij nomen multorum judicia insigniter & merito irritasset. Non tam ipsum ego Confessarium hunc miror, quam religionum superiores qui hos tales in res difficiles exponũt, quos qua sint judicij inopia, jam tum utiq; exploratos habent, aut habere debent.

Certè hunc ipsum hominem eo intelligebam judicio & capacitate inter suos habitum, ut in studiis suis progredi ob ingenij he-

nij hebetudinem non potuerit. Sic enim auditores eius deinde vestigaverant & mihi narrabant. Qua ille igitur prudentia & judicio cum reis versatus sit privatim, qui sic publicè, existimationi suæ parum nosset prospicere, judicet meus lector Sed nimirum ni hos tales adhiberemus, qui importunitate sua nimia reos cogerent, ut tandam victæ tædio ad redimendam vexam faterentur, quod isti per fas & nefas volunt, sic enim solitum fuisse eum concionatorem, de quo dixi, audiebam deessent Germaniæ, qui inflarent credulitatem Principum, de multitudine sagarum; quasi vero (quod nuper judici cuidam experiundum obtuli) ulla tam innocens mulier esse possit, etiam quæ omnia lictorum tormenta illuserit, quam non superare hujusmodi importunitate, & agendi ratione velim, ut ream sese tandem apud me constituat, si id intendam. Sed prohibeat me Deus. Porro imperitos hujusmodi principes audiunt, & sequuntur: cum tamen quidam diceret, sibi difficile non fore, in eo ipso loco, quo is homo jactabat innocentem periisse nullum, ostendere periisse plures. Sed ne tale quid

quid unquam à quoquam ostendatur, ab-unde cautum est, quod id moliri incipiat, suspectus fiat, aut indignationem magistratuum incurrat. Ingeniosissimum hoc inventum est inter omnia, q̃ in hoc quidem genere habet orbis. Nam ita omnis via præclusa ingeniis est, ne obscurissimis caussis libere inferre lucem possint.

DOCUM. XVI. Quæri possit, quid faciat Confessarius, si (quod impossibile non est, ut vide apud Tannerum) ex confessione vel aliunde cujuspiam innocentiam cognoverit? An indicabit? posset, si indicet, periculum enasci revelandi sacramentalis sigilli, dum scilicet alios quoque audiens, de illis taceret: Nam innueret tacendo, hos igitur non esse qualis prior: Quod si periculum hoc absit, quia verbi caussa alios non audit &c. Atq; etiam putat non frustra apud Judicem se laboraturum nec caussaturum reo nova tormenta, nec aliud aliquod incommodum secuturum, ut scandalum magnum populi &c. Non video, cur non modo nõ possit, sed debeat conari ut subveniat: Ita enim charitas jubet, & ita scriptura: *Erue eos*, inquit, *qui du-*

cuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum liberare ne cesses: proverb. 24.11. Caveat tamen ne innotescat aliis reis, confessarium pro innocentibus intercedere, ne occasionem sumant hinc sacrilege confitendi, ut ante monui docum. 13. Caveat quoq; ne contra judices quicquam agat aut dicat, seu ante seu post mortem reorum, quod eos infamet, aut judicia publica perturbet: si quid erit, id non apud alios, sed ipsos proferat, & moneat, cum hoc utique Apostolicos viros non dedecere dicat Apostolus, cum ait: *An nescitis quoniam Angelos judicabimus, quanto magis secularia?* 1. Cor. 6.

DOCUM. XVII. Nec minus quæri possit quid agendum, cum quis alios innocentes denunciavit tormentis coactus? Res intricata. sic tamen dicendum: seu graviter peccatum sit, sive non, quod quis tantis tormentis victus innocentibus culpam afflaverit, hoc tamen certum est, teneri eum ut id revocet quam efficaciter possit: cum autem Judices nihili faciant? (Quam rectè ipsi viderint, & tu vide infra dub. 40.) revocationē eā, q̄ fit à reis post la-

tam

tam sententiā prope mortem tenebitur ut revocatio sit efficax, revocare tempestivius ante latā sententiā, & hoc quidem, etsi metuat seu provideat se ad pœnas revocādum: Quia in pari sui & proximi necessitate rationem potius habere debet innocentis, cui fecit injuriam, dum eum falsâ accusatione inique læsit.

DOCUM. XVIII. In hoc vero casu, si Titius ob apprehensionem pœnarum adduci à confessario non potest, ut sub tanto discrimine palinodiam canat, difficultas existit: dicam quod sentio: nam in primis, quid si dicat Titius, revocationem quam immediatè ante mortem ablato tormentorū metu facere palam cupiat coram populo, meritò sufficere, quippe quæ æstimatione prudentum maximi sit momenti, ac proinde de se efficax: Quod si vero vitio judicū inefficax sit, ac proinde delati non eximantur, id judicibus, non sibi imputandum. Deinde quid si Titius tempestivè in carcere revocationē faciat, seu voce seu scripto coram Sacerdote suo, & altero adhuc teste: atq; hic postea cum

evanuit tormentorum metus, id est, vel immediate ante vel post Titij mortem revocationem hanc exponant, à Titio præsenti animo, in conspectu DEI, & testium factam, an non hæc saltem sufficiens & valida censeri debet; & si nondum admittere eam judices velint, excusatus apud DEUM Titius est, & illi si contra denunciatos procedant iniqui homicidæ sunt? Deniq; quid si clare ostendam Titium fecisse, quod in se est, & quicquid tandem ab eo postules, non tamen futurum, ut semel accusati ulla revocatione exculpentur. Nam quid Titium vis facere? An revocare tempestive apud Judicem & reductum in quæstiones, eas constanter elidere persistendo in revocatione? sed hoc frustra, novit jam imbecillitatem suam, scit certò futurum, ut quæstiones eas non toleret, uti nec priores tollerare potuit: Rursum igitur dolori cedet, & revocationem suam damnabit, an sic redibitur, quo prius, in easdem miserias? imo tunc tanto amplius accusati habebuntur nocentes: Pæniteat igitur, & DEO commendet, & revocet iis modis quibus potest, & dixi. Si judices id non curant, ipsi

ipsi viderint. Id vero dolendum vehementer, quòd cum plurimæ metu repetendorum tormentorum non audeant revocare denunciatas, valdè exaggerent judices, eas utique certissimò nocentes esse, cum tam multæ pœnitentes super eis mortuæ sint. quis enim hæc audiens vim magnam non putet in his locutionibus inesse? Et tamen quæ vis insit, ex dictis satis patet.

DOCUM. XIX. Proderit porrò Confessariis reorũ, torturæ hunc nostrum commentarium non oscitanter legisse, & quæ dicuntur coram DEO sæpius cum aliqua mora expendisse. Ego id cum juramẽto depono, me qdem nullã hactenus ad rogũ duxisse, de qua omnib. consideratis prudẽter statuere potuerim, fuisse ream. Idem ego à duobus aliis accuratis Theologis audivi; Neq; non omnem tamen Industriam adhibui, qua ad veritatem penetrarem, ut dixi supra *dub* 11. *rat.* 3. dicam aliquid, quod audire cupiam quicunque aures audiendi habent, maxime vero sacratissimum Imperatorem, Principes, eorumq; Consiliarios: Fingatur enim de industria atrocissimum aliquod exceptum crimen, quo noceri sibi

vulgus apprehendat, atq; ejus deinde di-
spersa fama in id inquisitores sese accin-
gant, iisdem viis, quibus nunc in maleficia:
Ajo sane, si in germania paullò post pau-
ciores erunt ejus criminis rei, quam nunc
magiæ sistam me summo Magistratui & in
flammas vivus injiciat. Ego sane si his ipsis
verbis utentem audiam, vel ignorantissi-
mum de plebe vereri sane incipiam, ne non
sine magnis caussis quas ipse norit, sic lo-
quatur. Et ad minimum reflexa mente hæ-
ream, & meditatione aliqua dignum pu-
tem, quod homo rationalis non plane
mente dejectus sic confidēter, cum pacatus
esset, ausus eloqui sit.

DUBIUM XXXI.

An ante torturam mulieres per lictorem tonderi conveniat.

ANte quam respondeam, oro lectorē verecundum, ut dicere cum aurium ejus venia mihi liceat, quod & facere sine pudoris venia liberrimè jam alicubi solent. Cum enim quæstionibus seu tortu-

ris ad-

ris admovenda quæ rea est, seducit eam primum in locum proximum infamis lictor, & non modo capite & axillis, sed & qua parte mulier est, accuratè detondet, aut admota facula adurit. Causa est ne quid implicitum sit recularum magicarum quibus ad tormenta induretur. Igitur

RESPONDEO. Id nequaquam convenit. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Fœdum est id & spurcum, quod Christiana & Evangelica puritas meminisse non fert.

RATIO II. Conjunctum est cum periculo peccandi in homine turpi & obscœno.

RATIO III. Obnoxium est illusionibus & fœdissimis tactibus incontinentium scurrarum, præsertim cum quidam scriptor, quod miror, nonnullibi suspicionem moveat, annon aliquid etiam hujusmodi recularum magicarum secretius abscondi-tum sit: videlicet ne non habeant quod prætendant infames scurræ, si lubeat eis profundius lascivire.

RATIO IV. Pernimium grave eſt ſexui naturâ verecundo, qui non raro mori malit, quam coram infami nebulone ſic enormiter depudere.

RATIO V. Fruſtra etiam ſuſcipitur, cum & contra maleficia alia pia remedia uſurpari poſſint, nec ea noſtro tempore in detonſis unquam reperiantur quæ iſti quęrunt. Quod ſtupeo nondum hactenus nos advertere, ſed æq; cæcè progredi, & quod horret animus meus meminiſſe etiã ipsos Sacerdotes & quidem ſub Principibus Eccleſiaſticis lictorum forfici ſubmittere.

RATIO. VI. In locis aliis vbi ea conſuetudo non eſt, non ſanè pauciores pyræ fumant, nec minus potens ſine hoc tam fœdo procemio tortura eſt: ut omnino exiſtimem libidinoſiſſimorum ſcurrarum hoc inventum eſſe, non honeſtiſſimorum judicum: qui ſi quando raſuram hanc omninò neceſſariam arbitrati eſſent, non niſi intra eundem ſexum pudendæ rei adminiſtram quæſiviſſent, prout exemplum habes apud Damhauderum praxeos criminalis cap. 37. Vbi cum ita neceſſarium viſum eſſet, adhibitæ tonſtrices ſunt.

Rat. 7.

RATIO VII. Quinimò ne hoc quidem fieri convenire hæc una & sola ratio meritò evincat, quod antiquam honestatis laudem Germanis peculiarem sanè effundimus: quæ sola causa sufficientissima est visa authoribus Mallei, qui Inquisitores hæresum in Germaniam olim à Pontifice missi, nunquam uti hac rasura voluerunt, eo quod intelligerent in Alemanniæ partibus (sic enim loquuntur) rem eam plurimam inhonestam censeri, licet ut ajunt in aliis regnis id fieri Inquisitores mandarent. Pudeat Germanos nos, si quæ tunc erat peculiaris Alemanniæ verecundia, nec hanc Inquisitores illi alias severi confundere ausi sunt, nos deniq; nunc nequissimorum scurrarum libidini prostituimus. Attendant Judices quid velim: Ego enim detondendam hujusmodi à nequam scurra raptim constupratam audio, tum mox compendio facula depilatam.

DUBIUM XXXII.

Quibus de causis ad torturam procedere liceat?

RESPONDEO. *Ante omnia id maxime curandum erit, ut quando tam periculosa & acerba tortura est, non nisi gravibus ex causis, id est præmissis indiciis admodum urgentibus, quæ reum velut obruant, ad torturam veniatur. Indicia vocantur à Iurisperitis ea omnia, ex quibus colligi potest Titium V. G. crimen commisisse. Ea triplicis generis constituam*[9]. Magna, Majora, Maxima, *videamusq; quæ ad* Capturam, *quæ ad* Torturam, *quæ ad* Condemnationem *requirantur.*

I. *AD CAPTVRAM requiruntur* magna. *Ratio est: nam ex parvis causis quempiam in non parvum incommodum, qualis est captivitas, conjicere, cum æquitate simul & charitate pugnat. Ex quo sequitur, quod prout vel ex personæ dignitate capiendæ, vel aliunde captivitas gravior redditur, ita etiam majoribus indiciis opus sit.*

II. *AD CONDEMNATIONEM, requiruntur* maxima, *seu urgentissima, luce meridiana clariora, quæ plenæ probationes sint, id est,*

ita probent, & undiquaq; satisfaciant, & planè reos seu demonstratione quapiam legitimè convincant: adeo ut si illa habeantur tortura opus non sit, imò nec adhiberi debeat ut communiter docetur. Vide Clarum l. 5. q. 64. n. 5. & Farinacium q. 37. n. 5. Atq; hæc non tam solent appellare indicia quam probationes per excellentiam, ut vide subtiliter distinctum apud Farinacium loco citato, qui tamen cum ibidem inter indicia luce meridiana clariora, & probationes luce meridiana clariores distinguit, nimis subtilizat & sine causa.

III. AD TORTURAM magna non sufficiunt, cum multis modis gravior sit quam captivitas, maxima autem seu probationes plenæ non requiruntur, sed sufficiunt & requiruntur quæ majora diximus, adeo firma & clara, ac panè certa, ut merito prudens quisq; iis multum fidere possit, ut communiter omnes tradunt: appellantur hodie probationes semiplenæ, melius tu fere plenas dixeris; Id est, quæ ita probant, ut non planè convincant, valdè autem ad probationem plenam accedant, quasi luna cum ad lucem integram ultra sui dimidium aspirat: ita ut ferè, seu quasi moraliter certum sit, ait Lessius cap. 29. dub. 17. n. 151. Ipsum authorem esse, qui hujus-

modi

modi probatione urgetur, nihilq; deesse videatur ad plenam certitudinem, quam sola rei confessio. Verba legis sic habent: Ad tormenta servorum ita demum veniri oportet, cum suspectus est reus, & aliis argumentis ita probationi admovetur, ut sola cōfessio servorum deesse videatur. *Ita lex* 1. *ff de quæst. ad quam vide Mynsingerum. Lege etiam pro nostra responsione Prosperum Farinacium* q 37. num. 3. *plures citationes legum & authorum nos omittere solemus, ne lectori molesti simus.*

Illud tamen hic notandum est, quod indicia ad torquendum non solum esse debent qualia diximus, quæ virum cordatum moraliter fere seu quasi certum reddant; sed etiam debent esse plenè & concludenter in suo genere per duos testes legitimos probata secundum glossam singularem & ordinariam in l. final. in verbo vel indiciis C. familiæ erciscundæ, *quam glossam cum Bartolo, Baldo, Saliceto & pluribus aliis sequitur Farinacius* q. 37. n. 17. & seqq. *ita ut sit sententia penitus recepta, & in Iudiciis ac scholis canonizata, ut dicit Brunor à sole* in suo cons. crim. nu. 111. *ex Alci.* in cons. 465. num. 1. *Quod sane & in atrocißimis servandum, rectè monet Mascardus* in tract. de prob. l. 1. concl. 462. num. 18. &

18. & *Farinacius* loco citato, *ac facilè colliget lector ex iis quæ nos infra dicemus* dub. 37.

Dubium XXXIII.

Cujus sit arbitrari quæ indicia in specie talia sint ut pro fere plenis probationibus haberi possint.

RESPONDEO, *Cum una generalis hac super re dari regula non possit, quæ indicia in specie torturæ viam aperiant, id est, semiplenæ sint probationes, sunt qui velint id ad cujusq; judicis arbitrium pertinere. Ita Brunus* in tract. de indiciis & tortura p. 2. q. 3. *sed tantam judici in re ardua concedi licentiam periculosum videtur Mynsingero* in l. 1. de quæstionibus: & *merito, neq; enim ignotum est, quos sæpe judices habeamus. Lege Tannerum* Theol. tom. 2. disput. 4. de Justitia q. 5. *ubi ad longum egregie ostendit, quam periculosum sit in his caussis multa judicum arbitrio permittere. Existimem ergo sequendam esse laudabilem quorundam judiciorum praxin, quæ indicia hujusmodi unius & alterius Academiæ examini submittunt, earumque sententiam amplectuntur, neminem ut in e-*

quu-

quūleum conjiciant, cui non illa torturam decreverint. Tutius est id in re periculosa cui nulla sat magna adhiberi diligentia potest.

DICES. Res hæc nimia opera ac sumptuum futura est, nimiumq; retardabitur cursus in Zizaniis his evellendis, si ad quamlibet torturam Academiarum judicium sit requirendum.

℟. I. Non opus est requirere ad quamlibet in particulari cum multa iisdem indiciis nitantur & ex paucis de multis pariter judicari possit.

℟. II. Quid tum autem etsi mora aliqua injicitur processus dum tanto tutior evadat? Anigitur moram malunt adversarij quam periculum vitare? Sententia erat Christi, ut supra visum est, ad evitandum periculum omnino abstinendum ab evellendis Zizaniis esse, nedum sistendum subinde, & tardandum. Quid autem operam ac sumptus causamur in re tanta? an ulibi autem hæc melius, ac tutiore conscientia sumuntur, quam cum agitur de tollendo periculo in corpore, vita, ac fama innocentum? An planeigitur & simpliciter procedere, urere, cremare isti volunt, seu id periculose fiat, seu non fiat? Ego vero sic existimabam, hunc esse genium Christianæ legis, ut gauderent potius, cuperentq; judices pau-

tes paucissimos reperiri nocentes, quam id agere & atrocissimis, expeditissimisq́; tormentis, ut quam paucissimi innocentiam tueri possint. Novit Deus, si non istud tandem erit sub specie Iustitiæ terrarum orbem interficere. Audiebam nuper vocem ab inquisitore non tamen calidissimo, sed quem hoc tempore vel tepidum esse plerique omnes fatebantur; quæ ut verum fatear, non primùm mihi displicebat, utpote ex qua facile ad judices alios calidiores argumentum ducebam. Cum enim sic familiariter in hanc materiam ingrederemur: fateor, *inquit*, deberent quidē hæc talia morosius tractari & expēdi, deberent ventilari, & disceptari, deberet etiam dari sufficiens ad defendendum & agendum tempus, ac similia. Sed tum sanè progredi non possemus: satis quod hęc hodie sit praxis, nolumus sic scrupulari. *Sic ille. itaq; hoc innuebat, si facerent inquisitores quod deberent, non ita crematuros esse, ut tamen igitur cremarent, curandum eis esse, ne quomodo facerent quæ deberent; perinde ac si sic discurras, si oculos aperirent homines, videre possent, ne igitur videre possint ut ne oculos aperiant curandum erit. Præclara res! Et tamen tam inquisitores, tum summi ma-*

mi magistratus in altissima conscientiæ pace sedent, & exporrectis pedibus dulcissimos hujusmodi suorum officialium discursus audiunt, applaudentibus interim etiam spiritualibus viris quod insigni Zelo Germaniam expurgent. Hoc si quis deploret & audiri postulet, ac cum ratione & sine præjudicio rem altius discuti optet, an in ubiq; sint Sagæ quod putantur, is repellitur & suspectus fit, atque in equuleum mitti dignus est. Exundat mihi sanguis, cum iterum occurrit memoria, atq; iterum hodie nominari audio iniquissimos illos Inquisitores qui, ut supra retuli Dubio 9. rat. 8. *religiosissimum Theologum Tannerum in equuleum mittendum dicere ausi sunt, quod prudentissime de processibus contra sagas scripsisset: Hoc unum ex eorum indiciis est ad torturam: nec culpari poterunt cum facturi sint discursum paulo ante positum Nam deberemus quidem, inquient, talibus viris non ita leviter torturam adjudicare, verum ni faceremus, & ad Academias primum curreremus rogatum, non posset contra eos expedite procedi: Ita hic discursus omnia excusat.*

Licebit igitur inquisitoribus q̃ volent; Et quis mihi det ut inquisitor fiam? mox in omnes Germaniæ magistratus, Ecclesiæ Prælatos, Canonicos,

& re-

& religiosos inquiram; facile struam calumniam aliquam: si defendere se volent, non audiam, conjiciam in nervum, torquebo exquisite, cædam pœnis, & ecce, inclamabo, ubi malefici latebant: quam hoc occultum crimen est! quam late serpit! Quis me autem jure reprehendet quod male processerim? dicam enim: nisi ita mihi licuisset jam sanè expedite procedere, non potuissem nec cremare; ut igitur expedite procederem & cremarem omnia licebant. Nescio in quæ tempora devenimus: nullus jam subvenire Germaniæ nisi magnus Cæsar potest, ad hunc supplices accedant qui premuntur; neminem is ab ara Iustitiæ repellet: legat is catalogum indiciorum ex quibus passim ab Inquisitoribus nonnullis processum est, cum & futilia essent, & ridicula, & nec sat probata, tum autem & accurate refutata: & vel omnio fallor, vel ingenti animo exurget, ut iniquissimorum processuum libertatem castiget. Quanquam, ut hoc obiter notem, quis scire potest, quidnam rei ad Indicia sibi proposita responderint, & quo pacto refutarint, cum hæc non perscribantur? ut notavi dubio 18. Corollario 15. *Et hoc scilicet est quod Iudices Academiarum judicia subterfugiunt, ne accuratiores in actis suis notandis cogantur esse, nevè plurima se satis purgasse pronuncientur.*

Dubium XXXIV.

An sola fama non aliis claris & firmis probationibus suffulta, ad torturam indicium det?

RESPONDEO I. *Non dat. Ita Iulius Clarus* sententiarum lib. 5. q. 21. n. 1. *cum omni sententia Doctorum, quos non paucos citat, nos more nostro omittimus. Rationes istæ sunt.*

Ratio. I. Axioma est Juristarum & Theologorum, quod fama in criminalibus non probet, sed se habeat instar accusatoris tantum, ut igitur nō potest torqueri quis, ob solam accusationem, ni accusator aliquam afferat probationem, ita similiter &c.

Ratio II. Fama suppeditat judici aliam rationem cognoscendæ veritatis, nempe per inquisitionem, inquit Lessius *de justitia & jure cap. 29 dubitatione 17. nu. 156.*

Ratio III. Fama est indicium valde remotum à delicto, itemq; valde fallax, ut quotidiè experimur, inquit Clarus *loco cit.* & Farinacius *q. 47.* cum ijs quos citant: *debent autem indicia aut torturam*, verba sunt Farinacij, *non solum esse verisimilia, gravia, urgentia,*

gentia, probabilia, sed etiam certa, clara &c. vide quæ nos supra *dubio* 32. Vbi diximus debere esse talia, quæ rem ferè indubitatam, & quasi certam reddant.

RESPONDEO. II. Adeo autem verum est, non sufficere ad Torturam famam solam, ut etiam hodie in crimine Magiæ sufficere non possit juncta aliis; nisi ista alia per se sufficiant, cum famæ hodierna nihil eis merito momenti debeat adjicere. Est contra communem hodiè omnium Iudicum, & Magistratuum sententiam, & praxin. Sed tenemus, quod diximus, atq; hinc non parum confirmamur in opinione, de plurima innocentium turbâ, quæ simul abripitur. Rationes istæ sunt.

RAT. I. Pleraq; omnis hodierna fama à rixis, litigiis, contumeliis, detractionibus, falsis suspicionibus, judiciis temerariis, responsis divinorum, invidiâ, irrisione puerorum, ac similibus initiis ortum suum ducit, & incredibili garrendi, nocendiq; libidine, quam nulla pœnæ coercitio castigat, latissime diffunditur: dictat igitur recta ratio, nihil in ea momenti statui posse, cum male fundata sit. Miror ego sæpe numero, cum cogito in quæ tempora perversissima

incidimus, plena ubiq; omnia detractionibus, contumeliisq; sunt. Ut quidq; nobis sinistrum occurrit, continuò hæ & illæ quæ nos incantaverint animo designãtur, curritur ad divinatores, onerantur suspicionibus honestissimæ personæ, spargitur in occulto temerarij judicij virus tanto utiq; nocentius, & scelestius, quanto secretius ac tutius dormiente Magistratu. Serpunt sibili per domos atq; urbem, alij aliis se jungunt, dum paullatim ubi vires sumpsêre in apertam, sed spuriam famam erumpunt: Ne tum quidem Magistratus evigilat, ut à quibus dedita pestilẽtissima aura sit, inquirat, sed ad spuriæ vocis clangorem, in eas se accingit, quærit, capit, torquet, reas esse vult per fas, & nefas, quas iniquus ille rumor oppressit. Res indigna: in venenatas primum linguas inquiri oportebat, eas detractoribus, & calumniatoribus excindi, atq; ad infamem columnam suffigi, ac cum hujusmodi aliquot, non dico centenæ (ut æquum sane erat?) sed vel quinæ, aut senæ propalam pependissent, tum deniq; ex clamore famæ sic saltem aliquantulum correctæ momentum aliquod suspicandi

arri-

arripere, etsi alia quoq; indicia justa accederent, procedere.

RAT. II. Ut fama publica momentum habeat ad probandum, seu indicium validum sit, requiritur & secundum rectam rationem, & secundum communem sententiam Doctorum, quorum triginta & quinquaginta, imo plures citare possim, si opus sit, ut ea fama judicialiter probata sit per duos testes legitimos, qui saltem ruditer famæ definitionem sciant & jurati deponant, se ita audivisse à majore hominum istius loci parte, & quod orta sit, ex bono fundamento, & causa tali, ac tali, ac à bonis viris, aut saltem sic, ut constet non manasse eam ex rixis, contumeliis, & similibus ante dictis. Plures conditiones omitto, quas collegit Delrius *lib.* 5. *sect.* 3. Tu vide si lubet Julium Clarum, & Prosperum Farinacium, qui fuse de hoc tractant. Et hæc propositio communiter admittitur, & admitti debet: Sub qua igitur subsumo, & concludo sic: atqui vero nulla hodierna fama circa crimen Magiæ ita probatur, nulla igitur hodierna fama momentum ad probandum habet. Minorem probo duobus

bus argumentis, quorum alterum ex actis, alterum ex ore judicum sumo. Nam

I. Jubeant principes omnia suorum Inquisitorum acta pervolui, vix invenient, ullam tot reorum famam ita fuisse judicialiter probatam. Citat Delrius *lib. 5. sect. 3.* insignes juristas qui idem de suis temporibus affirment, nullam unquam famam legisse, legitimè probatam, sic enim ait: *Famam exacte probare, quam necessarium tam rarum est in judiciis, adeo ut Grammaticus Senator Neapolitanus scripserit, se nunquam vidisse processum, in quo reperit famam publicam legitime fuisse probatam, quod & Iulius Clarus, & Vulpellus, & alij egregij partim judices, partim Advocati asseruerunt.* Sic ille.

II. Cum hodie hæc quibusdam judicibus objicio, ac moneo non habere eos famam unquam legitime probatam, ac talem, qualem Doctores requirunt, cum fundamento ortum: imo reas excipere, & docere unde primũ fama manaverit, nempe vel à rixis, vel puerorum objurgatorum clamoribus cum quibus judicio contendere noluerint, vel aliis similibus ex causis: cum inquam hæc moneo, respondere solent

lent, non aliam hodie esse praxin: nam si sic exacte examinanda fama esset non posse unquam procedere. Sic illi: ex quorum igitur ore ita argumentor, si hodierna fama legitime probanda esset, non possent Judices procedere, ut ipsi fatentur. Sed judices procedunt, non igitur legitime probatur. Ecce ex ore suo se judicant, procedunt ex fama quæ nulla est, procedunt ex indicio quod nondum probatum est. Contra ea quæ supra diximus *dub* 32. Qui igitur sunt hi processus? quam sacrosancta nunc publica judicia sunt? quam quadrant cum recta ratione, cum ex indiciis nondum probatis, & invalidis procedant: nisi id forte inferri recte existiment, quod quia debeant procedere, hoc ipso jam validum incipiat esse id, quod ante carebat valore, & probatum jā hoc ipso sit, quod nondum est probatum. Male hoc, & imperitè, ac ridicule: quanquam non risu jam, sed planctu dignum sit, cum de hominum sanguine agatur. Sic enim oportebat inferri Fama ni legitimè probetur indicium invalidum est, ergo etsi procedere debemus, ex non probata tamen fama non debemus.

Non autem sic, procedere debemus ergo fama invalida fit valida, ergo ex hac procedere licebit: obsecro unde illi subitus hic valor? vide quæ in simili dicam infra *dub.* 49. *Argumento* 11. Quare si verum est 1. quod si quis ita tortus ex illegitimo famæ indicio, etsi fassus crimen fuerit, ac quoq; ratificaverit, nihilominus id ei obesse non debeat, ut post Baldum, Marsilium, Menochium & plures alios docet Farinacius *q.* 47. *num.* 10. *& quæst.* 31. *n.* 110. Si item verum est 2. quod gravissime peccet judex, qui ex indiciis insufficientibus torserit, etsi condemnet homicida sit, ac teneatur ad restitutionem ut docet Lessius *ca.* 29. *dubit.* 18. Si item verum est 3. quod in nostra materia (verba sunt Delrij *lib.* 5. *sect.* 3.) plerumq; contra sagas, & striges ex famæ indicio procedatur, videant hodiernæ justitiæ administri, & si quidem hi incurij, & imperiti sunt, ipsi Principes, qui tales constituunt, atq; urgent ut procedatur, qua ratione in conscientiis subsistant. Meum fuit monere: hoc charitatis est, hoc officij Christiani; odit proximum non amat, si quis & periculum ei imminere apprehendit, &

dit, & silet. Apprehendere possum q; non est; errare possum: dum tamen apprehendo, nec adhuc errare scio, & fructum spero, silere non possum.

DICES I. Non procedunt judices ex fama sola, habent alia semper indicia adjuncta.

R. *Si ea indicia quæ adjuncta habent, talia sunt ut per se ipsa sine fama ad torturam sufficiant, bene habet; jam supra hoc respondi. Si non sufficiunt autem, sed à fama adjuvari postulant, iniqui sunt si procedant cum fama hodierna, ut probavi, indicium invalidum sit, & nullum, cum non probetur. Quod autem invalidum, & nullum est, non potest utiq; ullum alteri pondus adjicere.*

DICES II. Non opus est in fama Magiæ ut probetur habuisse originem a viris bonis, quia hoc requisitum famæ, ut a viris honestis manaverit intelligitur inquit Binsfeldius pag. 619. quando qualitas personæ, natura rei, & circumstantiæ hoc admittunt, & sic subintelligendum, nisi agatur de re turpi: nam tunc non est contemnenda fama, quæ ortum habet a turpibus personis. Exempli gratia, si agatur de peccato commisso in lupanari, poterit oriri fama à meretricibus, lenonibus &c. non autem a Doctorib. aliisq; personis hone-

honeſtis, &c. *sic ille ex Iulio Claro, Saliceto, Bartolo, Amadeo, Panormitano, &c. Sed*

℞. *Ad rem non facit, nec punctum tangit in quo vim ponimus: dicimus enim hodiernam famam, ex qua hactenus proceditur, non legitime probari unde originem habuerit. Esto igitur à bonis viris nata ſit, an malis, taliter an taliter, id ipſum tamen per teſtes legitime deponi oportebat, & cauſa, ac conjecturæ, unde nata eſſet, qualeſcunq; illa forent afferri, atq; id ſaltem judicialiter conſtare, non natam eſſe a contentionibus, rixis, calumniis, & ſimilibus, undecunq; tandem, ſeu ab honeſtis ſeu inhoneſtis autorib. effluxiſſet. Manet igitur ſi ex fama hodierna procedatur adhuc procedi ex indicio nondum probato ideoq; jure nullo.*

DICES III. Ajunt judices ſe nudos Theologos non ſequi, neque attendere ad diſputationes Scholis proprias, ſed ſequi hodiernam praxin, & inter cæteros in his cauſſis verſatum Delrium; ſic enim hodie nonneminem loquentem audiebam.

℞. *Sequenda eſt non praxis Iuriſconſultorum, ſed eorum doctrina, & recta ratio, ac jura in ratione fundata. Quod autem Delrium paſſim ſequi gloriantur & apud principes ſuos jactant, atque*

que hi proinde amplius eis fidunt, tum deinde autem nil minus agunt, sed quam Delrius apertissimis verbis necessariam plane esse accuratam famæ publicæ probationē docet, ij penitus negligūt, non effugiunt sane, quin & iniqui sint, & principes suos egregiè fallant, ideoq; merito vehementer debeant puniri, ac tandem adhuc disputari an Principes, an inquisitores, an utriq; ad restitutionem teneantur ob processus quos & ex hoc capite, & ex nonnullis aliis probare possim, fuisse iniquos si acta mihi publica communicentur. Multa audio, quæ in hunc commentarium inserere judicabam non expedire. Possunt quidem dicere Principes se deceptos esse, sed valde dubito, an sine culpâ decipi potuerint pastores populorum (nam sic Homerus Principes appellat) cum etiam ipsos, qui pascuntur deceptio non latet. Quo major Magistratus est, eo major ipsi subditorum cura habenda est, & gravior reddenda ratio. Possent etiam dicere Principes, se omnibus sciendis & rite curandis non sufficere, habere Officiales suos, & consiliarios in hunc finem, atq; hoc se sequi, illisve curam committere. Sed dicam ego, propterea habere principes tot officiales, & consiliarios, ut tanto minus ignorantia earum rerum laborent, quas scire debent, atque ut tanto magis curam regendi

subditos

subditos & prudentiam suam exaugeant. Quod si igitur auctâ prudentiâ, atq; auctis recte & accurate gubernandi mediis, nihilominus ignorant quæ debeant scire ac nihilominus judiciorum publicorum exactissimam rationem non habẽt, jam tanto minus excusari poterunt, ut qui majoribus suffulti præsidiis minus attenderunt. Hæc ad eos spectant, si qui negligentes sunt, quales esse non scio: Munus est spiritualium virorum etiam ipsos Reges latratu suo perterrefacere, atq; excitare de somno, cum de noctu periculum est. Interim vera sunt, & ab omnibus habentur hæ propositiones:

1. *Necessarium est ut indicium famæ legitime probatum habeatur.*
2. *Passim ex indicio famæ in crimine Magiæ per Imperium Germanicum proceditur.*
3. *Vix aut ne vix quidem inveniri potest in processibus fama ulla legitime probata.*
4. *Si legitime probanda fama esset, Iudices non possent procedere.*
5. *Iudicia publica nemo audet reprehendere: omnia rite facta esse, putanda sunt, quæ ibi saga declarata est, vere saga fuit: qui obloqui ausit, ostendet, & suspectus fiet. quid hic faciemus?*

An teneatur Magiſtratus hoc tempore ultro nemine urgente ſe accingere in detractores & calumniatores?

RESPONDEO. *Tenentur Magiſtratus ſeu Principes hoc tempore ſi unquam etiam ultro nemine urgente venenatas linguas quibus circa magiæ crimen proximis quacunq; dica impingitur & ſuſpiciones commoventur, acerrimis conſtitutis pœnis coërcere: atq; ita famam publicam tanquam aërum quendam communem à columniandi licentia purgatiſſimum ſuis ſubditis præſtare. Rationes iſtæ ſunt.*

RAT. I. Nimiumquam ubiq; detractiones & calumniæ convaleſcāt, ac in ſummo quo poterāt gradu Chriſtiana charitas offenditur. Audivi homines qui dicerent, ob hanc cauſam malle ſe hoc tempore quo fama non corrigitur & ex fama proceditur tantiſper inter Turcas degere dum fidelibus eſſe liceret: quod profecto non parum abſonum mihi viſum eſt, & compeſcui ego illos, tanquam indirecte Magiſtratibus injuriam

juriam inferrent: nihilominus hæc illi dicebant. Infero quod nuper factum: *Quæstor quidam Urbanus infidelitatis accersitur a Senatu, & agitur cum eo repetundarum: offensus is cum aliter furorem suum compescere non posset, abit domo, infamat populares suos à multitudine sagarum & id tandem per cuniculos agit, ut à Principe Inquisitor eo dirigatur.* Nulla hodie expeditior vindicandi se via est.

Ratio II. Ultro Magistratus inquirit in sagas ultro igitur in eos quoq; qui pestilentissimis suis sibilis impune hactenus in quoscunq; quibus male nunc volunt criminis ejus suspicionem afflant.

Rat. III Inquirit autem Magistratus ex fama per hanc etiam solam viam tibi faciendam esse putat, non solum ad capiendum, sed & torquendum uti ego sæpe vidi quicquid verbis jactent fieri non debere. Curare igitur tenetur ut vel linguas venenatas quæ non nisi meram pestem, fumos, & mendacia pro fama publica exhalant, de medio tollat, vel concedat non nisi mendacissimæ auræ processuum suorum volem inniti.

Rat. IV. Tenetur Magistratus â pro-

cessibus suis contra sagas removere omne id quod eos periculosos reddat, juxta ea, quæ supra disseruimus, sed ni fama publica à detractoribus indicetur periculosos reddet eos processus, tenetur igitur hanc ultro vindicare.

RAT. V. Ni magistratus temporatis rem hanc curet, nō alia jam ulla via est qua curetur. Una esse poterat si concionatores, & viri spirituales in venenatas linguas gladium spiritus educerent, quod est verbum DEI: Sed nunc ea tempora sunt, ut si excindi hæ pestes debeant, opus sit, ut dicat DEUS quod olim: à sanctuario meo incipite. Præeunt sæpe detrahentibus & susurrantibus viri spirituales & clerici: æque incautæ linguæ ac cæteri quos coërcere oportebat. Dolor est cordi meo cum audire cogor viros nonnullos etiam religiosos, diffamatæ & apud suos & apud exteros credulitatis & garrulitatis, qui quidvis eblaterent sine connexione & judicio, mirifice hic ineptire: & ut quidq; uticunq; evenerit, omnia incantationibus adscribere. Primi omnium inclamant non esse dubium quin hæc à sagis proveniant; latissime

me se effundere hanc lucem, & quas opprimere omni modo suscipiones debebant, ipsi fovent: tum deinde ne non aliquid intelligere ac posse videantur, legunt exorcismos, lustrant domos, præbent sacra amuleta, & in his nescio an quædam etiam superstitiosa, certe à communi Ecclesiæ usu aliena ut nuper deprehendi. Jactant per domos, quæ sagarum malignitas & contagio sit, perpetuas hic reculas & fabellas habent quas garriant. Quod si deinde quæ naturalia fuere naturaliter pereant, tum demum cum exorcismis & amuletis suis triumphum gerunt, ac plebi admirationem prudentibus risum cient, qui utiq; nō parum ægrè ferunt anilem illam in spiritualibus viris pruriginem detrahendi & garriendi. Quæ hic igitur correctio ab iis speranda est qui ipsimet præ cęteris correctione habent opus? Itaq; nuper audio cum concionator quidam (ut imprudentes in eo genere sunt nonnulli) curiosius deduxisset, quam occulte serperet magiæ crimen, quamq; variæ essent ei nocendi viç & similia; ita omnem urbem cogitationibus & fabulis implevisse, ut nihil non ho-

minum

minum ac rerum ſuſpectum eſſet, incredibili cum omnium perturbatione & laceratione charitatis & ſocietatis humanæ.

RAT. VI. Multæ pauperculæ ſunt, abjectæ, & viles animæ, quæ vel inopiâ ſumptuum, vel famæ incuriâ, vel ſimplicitate, cum calumniam paſſæ ſunt, abſtinent ab accuſando, maluntq; ferre injuriam quam litibus intricari: jam ſi pueri quoq; irrideant & ſagas inclament quis cum pueris judicio contendat? excitabuntur eorum parentes quoq;, & eo tandem erumpent querelæ, ut & ætati ei id ignoſcendum fuiſſe omnes clamitent, & adhæreat tamen nonnulla macula quæ cum pueris tandem in communem famam adoleſcat. His igitur ut per ſe occurrat magiſtratus par erit: faciat decretam, & acerrimis pœnis in detractores & calumniatores conſtitutis, eos per occultos Syndicos veſtiget, & qui depræhenſi fuerint, ſine mora ut conſtitutum erat, ad pœnas vocet.

RAT. VII. Si qui honeſtiores & attentiores ad famam ſunt, ac proinde cum per calumniam traducti fuerint litē detractori intenderint, ne ſic quidem ſe ſat purgabūt:

R nam

nam esto obtineat quis in judicio eam causam; jam tanto latius spargitur calumnia publicè ad tribunal ventilata quam silētio involuta: unde & fit ut si quid deinde qualecunque incidat, quod aliquatenus in sinistram partem trahi possit, id mox quivis eo detorqueat, ut licet judicio absolutum nihilominus nō omninò de nihilo fuisse traductum apud se tacitè judicet: hæret semper aliquid, nec ita eradi è memoria vulgi audita semel calumnia potest, quin ad omnem levissimam occasionem temeraria suspicio prorūpat, & inter diffamatos hos quoq; accenseant nequam homines, quorum opera Inquisitores nonnulli ad diffamatos inquirendos utuntur: nam quod diffamati aliquando per calumniam fuerint, memoria adhuc vulgus servat, quod absoluti autem facilius obliviscitur, aut favori & corruptioni judicum attribuit. Exempla hujusmodi quotidiana sunt. Imo præterea qui interim capiūtur & torquentur eosdem uti diffamatos facilius accusant cum accusare aliquos coguntur. Itaq; miserrima tempora sunt: nam vel taces ad impactam tibi calumniam, & hoc ipso reus

esse

esse incipis quia tacueris, nec ausus contradicere lis: vel non taces, sed litem moves; & hoc latius omniũ judiciis & observationi te exponis. Necesse est igitur quod initio dicebam; ut ultro per se magistratus constitutis pœnalibus decretis calumniis his & diffamationib. suorum civium antequam fiant occurrat: ne si ea licentia quæ adhuc hactenus fuit continuetur, impossibile sit deinceps ulli sit innocentiam suam protegere.

Dubium XXXVI.

An tunc saltem sola fama legitime probata sufficiat ad torturam, cum crimina sunt excepta & difficilis probationis.

ITa sentiunt multi Iurisperiti & Iudices: nam Iulius Clarus cum negasset ex sententia communi solam famam sufficiens esse indicium ad torturam, subjungit tandem exceptionem in hunc modum:

posset etiam esse delictum *inquit* adeo difficilis probationis ut sola fama sufficeret, ut quandoque etiam vidi servari. *Sic ille & sequitur Clarum Farinacius* quæst. 47. num. 11. *ac Menochius* de præsumpt. lib. 1. q. 89. num. 34. *Binsfeldius quoq;* de confessionibus maleficorum pag. 288. *ait promptiorem ac faciliorem debere esse Iudicem in procedendo ad torturam in enormibus ac occultis, quod ea quæ fiunt in occulto difficilius probari possunt: ex qua causa addit resultare illud juridicum pronuntiatum:* in clandestinis & occultis sufficere probationes per conjecturas ob rei difficultatem quæ alias non sufficerent; *tandemque de crimine sagarum concludens:* crimen, *inquit*, maleficorum ex his causis aliisq; quod est occultissimum levioribus argumentis torturâ inquiri posse *quis dubitat?*

bitat? sic ille: quo & spectare videtur q. cũ alioquin regulariter testis infamis repellatur admittatur tamen interdũ cum aliter veritas cognosci nequit, *ut habet Lessius & alij. Porro quod in atrocissimis possit reus torqueri ex levioribus indiciis videtur fuisse de mente Marsilij* in leg. 1. ff. de quæst. *& expresse tenet Menochius* de Arbit. lib. 1. quæst. 84. in fine num. 9. *item Monticella* Regula sua Crim. 10. num. 36. *& Masca.* de probat libro 3. conclus. 1385 num. 13. & seqq. *Ratio eorum est, quia in atrocissimis liceat jura transgredi & requisitas solemnitates non adhibere, & ordo sit ordinem non servare: sic enim sat liberaliter loquuntur, verum examinanda hæc melius videntur. Itaq;*

RESPONDEO. Quantumcunq. crimina atrocia, excepta, & occulta ac difficilis probationis sint, nunq̃ tamẽ vel sola fama, vel alia quavis leviora indicia, quæ fere plenam seu quasi

plenam seu quasi plenam probationem non faciant, sufficiunt ad torturam. Recedimus igitur ab omnibus qui contrarium asserunt, rejicimusq; illud iuridicum pronunciatum tanquam rectæ rationi dissonum quod affert Binsfeldius. Rationes istæ sunt.

RATIO I. Ait lex 1. ff. de quæstionibus *ad tormenta ita demum veniri oportere, cum reus argumentis quibusdam ita probationi* (scilicet plenæ) *admovetur, ut sola confessio deesse videatur* loquitur autem universim nulla criminum facta distinctione, ubi lex autem non distinguit nec nos distinguere debemus nisi aliud nos cogat: sed si argumenta, quibus reus petitur non ad minimum fere plenam probationem efficiant non proprie dicetur reus plenæ probationi admoveri, cum hoc appropinquationem insinuet, perinde ut non dicitur, luna admoveri jam ad plenitudinem cum adhuc tenuitur corniculata est, sed tum demum cum ad minimum ultra medium processit.

RATIO II. Eadem lex ita vult admoveri debere probationi plenæ, ut nihil desse videatur nisi sola confessio: sed si probatio antecedens torturam non est fere plena

plena, plus sane videbitur deesse quam sola confessio; deerit enim ipsum illud quod ad fere plenam probationem minus habet. ergo &c.

Rat. III. Idem cum lege tenent multi Doctores: tenet & cum iis Delrius quem ideo expresse nomino quod hodie plerique Judices eum sequi jactent etsi falso. Is igitur sic loquitur distinctis verbis lib. 5. sectione 3. *Doctores*, inquit, *qui quoad personam vilem & in delictis quæ sunt difficilis probationis putant non requiri ad torturam alia indicia præter famam malam in eodem delicti genere, sævi nimis sunt, & adferunt non admodum consentanea juri: quare Farinacius eos merito reprehendit. Ideo nec in maleficiis quidem putarim Iudicem absolvendum qui hanc crudelitatem amplectteretur*: sic ille.

Rat. 4. Idem cum lege & authoribus nobis faventibus docet recta ratio; cum enim tortura res supra modum non solum gravis, sed & periculosa sit, non erit utique ad eam nisi urgentissimis ex indiciis procurrendum: talia autem indicia non sunt quæ minus quam fere plenè probant.

RAT. V. Hæc porro causa jam allata cur fere plenam minimum probationem ad torturam requiramus, nempe ipsius torturæ gravitas & periculum non cessat aut minuitur etiamsi crimen atrox vel occultum sit & difficilis probationis: non enim in tali crimine minus gravis & periculosa tortura est quã in aliis ergo etiã in tali crimine nõ min⁹ quã in aliis fere plena minimum probatio ad torturam requiretur. Eadem causa idem operatur juxta philosophos. Unde aliter si fiat contra rationem fiet, ac proinde frustra se fundant supracitati in eo quod in exceptis liceat transgredi jura: esto enim id tantisper concedamus, non continuo tamen si ultra jura etiam ultra rectam rationem prosilire licet.

RAT. VI. Imo tantum abest, ut in atrocibus, occultis, & difficilis probationis sceleribus minores probationes sufficiant quam in aliis, ut etiam secundum rectæ rationis præscriptum, quod in causa jam data innititur, majores requirantur prout latius patebit dubio sequenti; lubet enim idem argumentum velut resumpto spiritu ab novo dubio ulterius expendere.

RAT. VII. Nec dici potest famam

cum

cum in aliis criminibus non sit indicium urgentissimum nec fere plenum: in exceptis & occultis urgentissimum & fere plenum reddi, valoremq; acquirere quem ante non habebat: nam fama utiq; probandi vim non ab objecto trahit, sed ex propria natura sumit, ut facilè jurisperiti omnes intelligent, qui philosophiæ olim dederunt operam. Natura igitur famæ cum in exceptis & occultis non mutetur, non erit utiq; in his probatio fereplena si in aliis non erat.

RAT. VIII. Jam si causam quæras, cur in delictis cæteris sola fama non censeatur sufficere ad quasiplenam criminis probationem? dicent Julius Clarus & alij, quia fama indicium valde remotum sit & fallax; sic enim illi ut supra vidimus. Sed obsecro fama criminis excepti, occulti, & difficilis probationis, an non item indiciũ est remotum & fallax? quod si enim à crimine non abstruso nihilominus remotum est, erit utiq; imo amplius remotum ab eo quod ipsum amplius à sensu hominum, unde oriri fama debuit, se subduxit: si item fallax est in crimine vulgari, cur in crimine

atroci & abstruso fallax non erit? aut cur ibiminus saltem fallax erit? facilius certe falli solemus quo crimen difficilius est ve. stigatu, non contra: Ut sane fundamento careat opinio Binsfeldij, Clari & aliorum, quod & sequenti dubio latius ostendam.

DUBIUM XXXVII.

An universim probationes quę in vulgaribus criminibus non sufficerent, sufficiant in Exemptis & occultis difficilis probationis.

RESPONDEO. *Quod non; est directè contra commune illud pronuntiatum Iuridicum, quod ex Binsfeldio attulimus superiore quęstione; & illud ex Lessio citatum infamem testem tunc admitti cum aliter veritas haberi nequit, item contra hodiernam plurimorum Iudicum praxin, ubi in crimine sagarum eo quod exemptum & occultum sit levioribus probationib⁹, ut denuntiationibus infamium complicum, vel sola fama, & similibus contenti sunt: Interim Responsio nostra verissima est. Rationes istę sunt.*

RATIO I. Opinio contraria omni fun-

fundamento caret. Imprimis enim, esto crimen aliquod de quo agitur sit exceptū, quid tum? Jam paulo ante ostendi, rectam rationem postulare ut urgentissima sint indicia quæ torturam admittant: quod autem postulat recta ratio, æque in exceptis atq; aliis obtinere debet, præsertim si cætera paria sint, quod hic accidit, cum eadem causa ob quam hujusmodi gravia indicia ad torturam exiguntur æq; in exceptis atq; aliis reperiatur, ut dixi; proindeq; non minus in exceptis atq; aliis legitima & quasi plena indicia ad torturam haberi debent, ut bene Farinacius *quæst.* 37. *num.* 88. cum iis quos citavit *num.* 82. nempe Carrerio, Gabriele Saray, Monticella, Mascardo, Alber. Jodoco, Rulãdo, Paride de Puteo &c.

RATIO II. Imo sic argumentor. Ideo in vulgaribus criminibus leviora indicia & conjecturæ non sufficiunt ad torturam, quia tortura est periculosa, id est, vertitur hic periculum vitæ hominis ne innocens intereat: at hoc periculum non modo non par est in crimine excepto seu atroci, sed etiam multo majus, & præsertim in crimine magiæ, ut supra patuit ex dubio secũdo,

non

non modo igitur in hoc crimine non sufficiunt indicia leviora, sed etiam revera requiruntur graviora. Recte hoc observavit Hippolitus Rimin. *Consil.* 88. *num.* 53. *vol.* 1. *& iatius in Consil.* 361. *num.* 32. *vol.* 3. ubi ait plane ad nostram mentem; Quanto crimen est gravius & atrocius tanto præsumptiones & indicia debent esse graviora & vehementiora, cum de graviori agatur periculo *Cap. ubi periculum. de elect. in 6.* quod & sentit Farinacius *loco Cit. nu.* 88. etsi mox frustra excipit, nisi idem crimen sit simul difficilis quoq; probationis seu occultum: nam adhuc tenendum quod diximus ut nunc ulterius sic probo.

RATIO III. Esto crimen occultum sit, & difficilis probationis quid tum quoque? an tunc sequitur leviora argumenta atq; ut loquitur in pronunciato suo juridico Binsfeldius conjecturas sufficere debere ut mihi prudenter persuadeam Sempronium id commisisse sic ut nihil ad probationem plenam desit nisi ejus cōfessio, Nego hanc consequentiam.

RATIO. IV. Imo sequitur omnino contrarium nam si occultum crimen est si ab-

si abstrusum ac involutum tenebris, ergo majori opus lumine non minori ad illuminandum si difficilis probationis ergo majoribus non minoribus opus argumentis ut seu plene seu fereplene probetur neque enim satis capi potest, quomodo quod ais probari posse difficilius, id nihilominus probari possit facilius: unde si in crimine vulgari & probationis non difficilis, conjecturas repellis, repelles utiq; multo amplius in crimine probationis difficilis.

DICES Imo quia in criminibus facilioris probationis haberi possunt argumenta firmiora, merito in iis infirmiora seu conjecturas repellimus quas tamen in criminibus probationis difficilioris admittimus, quippe, qꝫ ibi argumenta firmiora haberi non possint, juxta communem hominum sensum, quo qui majora nancisci non potest minoribus contentus est.

R. *Verum est, quod qui majoribus deficitur, minoribus contentus esse possit: erret tamen si utrisq. eandē vim tribuat, & his aq; atq; illis ad effectum quemlibet uti velit: neq; enim si majora desint, ideo minora naturam vertunt, & majora fiunt: declaro in exemplo. Vulneratus in sylva viator cum vinum habere nequeat, contentus aqua*

qua est; hanc haurit & utitur q. levat sitim: erret tamen vehementer, si quia vino deficitur, aqua se prudenter usurum existimet ad vulnera persanandа; Pari modo, si in crimine aliquo abstruso non suppetant nisi leves conjecturæ, erres sane si quod argumenta gravia non suppetunt, levibus his eandem vim affingas, & sufficere ad ea putes, ad quæ graviora sufficerent: arripe nihilominus, contentus esto, non repelle, utere conjecturis, sed ut conjecturis, ad ulterius quærendum, cogitandum, &c. non ad torquendum, aut condemnandum: neq. enim conjectura quæ conjectura est, ideo mox naturam vertit, & quasi plena probatio fit quia de crimine excepto aut abstruso est.

RATIO V. Opinio adversa manifestè pugnat cum charitate christiana ac æquitate naturali: sic enim argumentari mihi illi videntur: Exceptum hoc crimen veneficii gravissimum, atrocissimum, nocentissimum est, quo nihil scelestius, horribiliusq; cogitari potest: est item occultissimum, & difficilime de quo quam probari potest, ergo minus jam egemus fundaméti, minora ac leviora indicia, ut id tantum, tam nefandum scelus, de proximo nostro homine Christiano nos ipsi Christiani prudenter

denter & rationabiliter præsumamus atq; eum tanquam fere aut quasi plene convictum ad gravissimas periculosissimasque quæstiones abripiamus: Quin potius infertem ego ex dialectica Evangelica; ergo plus egemus fundamenti.

DICES. Non hac vis est argumentationis, quo adversa opinio nititur, sed ista: veneficium est gravissimum, damnosissimumq; crimen, ergo etiam vel minima ejus umbra percepta sufficere putandum est ut laboranti Reipublicæ quovis modo mature succurratur.

℞. *Non penitus sequelam nego, sed astringo: sequitur enim ut vel minima ejus pestis umbra aut suspicione coorta ad subveniendum Reipublicæ accingaris: non tamen indifferenter quovis modo, licito seu illicito, cis aut citra rationem. Succurrendum Reipublicæ est, non nego; sed ita, ut nec contra rationem nitaris, nec cujusquam jus naturale aut communem christianorum charitatem violes: quod utiq; fiet, si tam ingens & periculosum malum cum infamia conjunctum, qualis est tortura, levibus de causis proximo inferas, & invito dictamine rationis quo gravius est crimen eo minore nixus fundamento id alicui impingas, & quo latentius occultiusq; est eo facilius*

lius jam te detexisse & sufficenter ad torturam probasse credas.

RATIO VI. Opinio adversa Dialecticam evertit. Id ita ostēdo in hoc exemplo: testimonium ajunt alicujus testis infamis aut complicis seu socii criminis non sufficit ad torturam, nec fere plene probat: si tamen crimen exceptum sit aut alioqui difficulter probari possit jam sufficit & valide ad torturam probat: Dico ego id plane Dialecticæ adversari, probatur, nam testimonia hujusmodi secundum omnem Dialecticam sunt argumēta quæ ab authoritate appellantur, de quibus argumentis hæc ejusdem Dialecticæ in cōcussa doctrina est, valorem eorum atq; pondus pendēre ab authoritate testantis, id est, ab ipsius in loquendo veracitate, ita ut juxta quod ille magis minusq; verax prudenter præsumitur, ita quoq; majorem minoremq; vim probandi ac valorem argumētum habeat. Non enim ideo aliquid magis minusque probatum censeri debet, quia est de majore minoreve crimine, excepto seu non excepto, occulto seu nō occulto, dequo probatur: sed quia major vel minor attestantis autho-

authoritas seu veracitas est quæ probat: dices Dialecticè à dicente non à dicto vim argumenti pendere: ideo enim hoc ipsum ei nomē datum est ut ab authoritate vocetur. Quo posito non video quomodo salva Dialectica ubi minor est veracitas testātis, ibi major sit vis argumēti; quod tamen in opposita sententia defenditur: quippe cū plus momenti & valoris tribuatur argumento ab authoritate infamis sagæ quam furis ducto: sint enim exempli causa duo hic argumenta:

I. Tale: Infamis fur denuntiat Titium esse furem, ergo Titius fur esse præsumitur, in tantum ut tereplenè probatum haberi debeat, ac Titius deinde ad torturam rapi possit.

II. Tale: Infamis saga denunciat Titiam esse sagam ergo Titia saga esse præsumitur, in tantum ut tereplene probatum haberi debeat, ac Titia proinde ad Torturam rapi possit:

De priore argumēto ajunt adversarii infirmum esse, non posse Titium torqueri: de posteriore clamant firmum esse, admodum probare, oportere Titiam in equuleum proficisci.

Quæro ego unde hic posterioris argumenti valor sit? Dialectica vult esse ab authoritate denunciantis: consideret ergo prudens lector in utro denunciante major veracitatis rationabiliter præsumi possit? in fure, an in saga? & cur in illa potius, quam in illo? uter horum, fur an saga plures salis modios (si tamen sale vesci solent) cum mendacij parente delinxit? uter magis de fallacia suspectus, an qui communi tantum via exerravit, an quæ omnem erga DEUM hominesq; fidem exuit, quæ Dæmoni tot annis mancipata fuit, ejus mores & ingenium non dubie combibit, fallere & mentiri sub optimo hujus artis professore didicisse potuit? major igitur in argumento ab authoritate ducto vis inerit, cum minor attestantis veracitas erit, quod absurdum est. Quinimo etsi vim argumenti ab authoritate ducti non tantum a veracitate testantis peteremus, sed aliquid etiam in ipso objecto hærere vellemus, quo major minorve nostra credulitas veretur, uti cum facilius ea credimus quæ faciliora sunt, ut Gajum gallinam potius quam ovem integram vorasse, nihilominus & hoc causam nostram

nostram adjuvaret ita enim comparatum est, ut credibilius semper esse soleat, si crimen vulgare de quopiam asseratur; quam si extraordinarium, enorme, atrox, nefandum, & exemptum. Ut tandem illud nobis quod ostendere intendebamus omnino relinquatur; tantum abesse, ut in criminibus exceptis, & præsertim sagarum, minora sufficiant indicia ad procedēdum quam in aliis; ut etiam majora jure exigantur.

DUBIUM XXXVIII.

An nullo sensu verum sit Axioma Judicum in criminibus occultis & difficilis probationis facilius ad torturam iri posse quam in aliis?

RESPONDEO. *Verum hoc axioma est, si recte explicetur, facilius enim sive promptius iri potest, posito quod omnino iri possit; id est, posito, quod habeas probationem criminis fere plenam cum sine ea omnino iri non possit, nisi ratione reluctante, ut superius ostendi: quod ut intelligas dicam diffusius.* Ponamus enim

verbi gratia duos te tenere captivos, Titium imprimis cujus crimen sit vehementer ex natura sua occultum & difficilis probationis; deinde Sempronium cujus crimen sit tale, ut non difficile videatur posse aliquam probationem plenā de eo inveniri: ponamus etiam de utroq; habere te probationem ferè plenam: ajo nunc; cum utroq; posse te ad torturam procedere: sed hoc discrimine quod cum Titio multo promptius quam cum Sempronio, *id quod ulterius declaro in hunc modum: Docent jurisperiti communi consensu, ut testatur Clarus* l. 5. q. 64. n. 5. *quod oporteat Iudicem antequā advolet ad torturam diligenter considerare an nō aliquas alias probationes, plenas scilicet invenire possit, quibus reum criminis convincat: nam si id quidem, abstinendum esse à tortura: cum enim tortura sit introducta, ut ubi nondum plenè sed tantum ferè seu semiplene probatum crimen est, per eam eliciatur rei ipsius confessio, quæ hunc defectum impleat; cumq; tortura res sit dira & periculosa, sequitur ut si aliunde probatio plena haberi possit, ea ambabus potius ulnis arripiatur, quam per torturam non sine periculo quæratur: sed & sequitur quod teneatur Iudex ob hoc periculum evitan-*

evitandum eas probationes cum aliqua cura & diligentia investigare, atq; ita non nisi cum aliqua velut cunctatione ac morâ, quam in vestigandis hujusmodi probationibus ponat, ad Equuleum confugere: præsertim si agatur de crimine vulgari, in quo spes sit, posse talem aliquam probationem inveniri. Nam si crimen sit ex eorum genere, quæ occulta & abstrusa sunt, ideoq; difficillimæ probationis: tum sane (si modo alioqui indicia sufficientia ad torturam habeantur, quod semper juxta rectam rationem præsupponendum est) non est quod Iudex cunctetur ac vereatur, quin promptius & facilius quam aliás ad torturam accedat; quippe cum in his criminibus occultis spes non sit probationem aliquam plenam facilè inveniendi, propter quod in aliis criminibus vulgaribus cunctatione & curâ illâ opus esse dixi. Quibus ita expositis, cum verum esset, eo scilicet quo vidimus sensu, nimirum posito & non excluso quod reus ob habita sufficientia indicia licitè torqueri possit, tunc facilius promptiusq; possit ac minore cum scrupulo in criminibus occultis seu difficilis probationis, quam in aliis: nonnulli hinc occasionem sumpsère errandi, ac dictum hoc ita perperam interpretati sunt, quasi facilius promptiusq;, id est, minoribus habitis indiciis absq; ferè plena probatione

tione liceret in occultis ad torturam venire. Ecce fons erroris ex incauta veri dicti interpretatione: quem miror hactenus viros doctos non animadvertisse. Vnde factum est ut in negotio sagarum leviculis sæpe de causis quæ à ferè plena probatione non parum distarēt, equuleus promptissimè expeditus sit, clamantibus nec intelligentibus imperitis judicibus; facilius in occultis ad torturam iri posse. Optandum vero erat, ut qui viri boni & Zelosi magistratum ad persequendum hoc sagarum crimen acrius inflammant, par Zeli suo studiū & scientiā in has causas afferrent, qui periculosos hos & similes errores tum deprehenderent, tum à suis eorumq́; quos instigant consciētiis simul repellerent. Moneo iterum Magistratus ut attendant, neque enim omnes quorum utuntur consiliis ea semper quæ putantur eruditione & providentia sunt: nec tamen in tam gravi sagarū causa improvidis & ascitantibus esse licet.

DUBIUM XXXIX.

An, quæ nihil in torturis confessa est, damnari possit?

S*Vppono damnari neminem posse nisi certo de eo constet culpam sustinere*

neq; enim innocens occidi debet, innocens autem omnis esse præsumitur, qui nocens esse nescitur: constare autem duobus modis solet: vel quia reus ipse jure & legitime rogatus, ita de re confessus est; vel quia plenis probationibus, id est, luce meridiana clarioribus, fecisse crimen cõvictus est: adeò, ut si alterutro horum modorum constet quem esse reum, is damnari poßit: neque enim ut & convictus simul & confessus sit requiritur, sed alterutrum duntaxat sufficit. quo posito

RESPONDEO. Quæ rea sive reus in torturis siluère damnari salva æquitate, & recta ratione non possunt. Est contra quorundam hodiè judicum praxin, quam in causis sagarum nõnullis vidi, & ingemui: ducebatur nuper ad rogum quædam ter, quater, imò quinquies equuleo lassata. Negabat se ream esse voce liberrima, quam per qualibet tormenta ad flammas usq; perduxerat, ubi cum notario quoq; eam dictavisset, rogum intravit, pluries hoc accidit alibi; & recenter etiam sacerdoti, magiæ postulato, de quo alias

 infor-

informandus erit princeps. Sed exempla omitto. Existimo vero id iniquum esse. Rationes istæ sunt

RATIO I. damnari nemo poteſt, de cujus crimine non certò conſtat: de hujus, quam dixi certò non conſtabat, non igitur damnari potuit. Aſſumptio probanda eſt. Si enim conſtabat, vel id ex eo quod ipſa de ſe confeſſa, vel quod legitimè convicta eſſet, neutrum hic verum erat, nō igitur conſtabat. Confeſſam non fuiſſe liquet: non etiam convictam, ita probo: Si convicta eſſet, torta non eſſet, eſt autē torta, non igitur convicta. Conſtat ex ſupra dictis (Et vide Farinacium. *q. 38. num. 4*) torturam adhiberi in ſupplementum probationis: ter quater torta eſt, ter quater igitur probationes ſuppleri indigebant: Si indigebant autem, plenæ, utiq; non erant, ſi non erant ream igitur non cōvincebant, non igitur ipſa legitimè convicta erat, non igitur de ejus crimine certò conſtabat, non igitur damnari poterat.

RATIO II. quæro ex judice quem in finem ream torſerit? an, ut tortura pœna delicti eſſet? an, ut, via ad veritatem? contra

tra jura est, ut tortura pœna sit, & prorsus inauditum, nam cujus criminis erit pœna? an ejus, quod adhuc nescis & quæris? torsit igitur ut ad veritatem via esset. Si hoc autem, nondum igitur ad veritatem pervenerat, cumq; deinde nil rea fassa fuerit, ne postea pervenit quidem: si non pervenit autem, quomodo tandem nondum occupata veritate, tam sæva sententia in ancipitem ream excussa est?

RAT. III. Quæro item ex Judice, an hæc reæ confessio necessaria ad condemnandum fuit, annon fuit? si fuit? cur igitur sine ea nihilomin⁹ damnavit? si nō fuit, crudelitas est, quam morte puniendam seu confessam seu inconfessam destinaverat, tam gravibus torturis lacerasse, ne, quæ uni tantum destinata morti erat, una morte moreretur.

DICES. torsit Iudex non quærendæ veritatis ergo, sed stabiliendæ, ac confirmandæ, ut tanto certior confirmatioq; causæ esset. Sed

R. male id & imperite: nam de hoc fine torturæ ad confirmandam veritatem jam inventã, altissimum in jure silentium est: communis autẽ Theologorum ac jurisperitorum est sententia, in

subsidium probationum torturam introductam esse: male igitur in re odiosa & periculosa à communi sententia receditur, & novum jus inducitur. *Imò, quicquid dicas, redit nihilominus idem argumentum, vel enim confirmatio hæc necessaria ad condemnandum fuit, vel non fuit: si fuit, cur igitur nihilominus sine ea damnavit? Si non fuit crudelitas est, ut dixi, & peccatum lethale tam gravem intulisse proximo cruciatum, ob confirmationem quæ necessaria non erat, unde recte Gomezius* Variar. resol. tom. 3. cap. 13. titu. de tortura reorum, numero 20. *Boerius* decis. 63 num. 13. *Cravet* Consil. 178. num. 10. pag 209. *& alij cum Farinacio* quæstio: 40. num. 4. *sentiunt judicem esse fatuum, & teneri in Syndicatu non solum, sed maxime in conscientia ut notat Navarrus* c. 18. Dub. 17. nu. 59. *Et Lessius* cap. 29. dub. 17. num. 152. *& Covarruvias*, pract. quæst. cap. 23. conclus. 1. *qui reum convictum torquet.*

RATIO IV. Per torturas juxta communem sententiam indicia seu probationes omnes etiam plenæ purgantur, adeo ut si reus etiam convictus, in tortura & post eam constanter negando persistat, liberandus sit, ut docet ex communi sententia Fari-

tinacius, & sequitur Delrius lib. 5. Sect. 9. torta igitur & non confessa purgata fuit: si purgata, quo deinde jure damnata? auxit purgationem negationis ad mortem usq; constantiæ. Neq; n. non parvum pondus habent quæ immediatè ante mortem ultima hominis effata sunt, ut paulò post dicemus. Nam etsi, quidem & in omnibus torturis, & ad rogum usq; pernegans nocens esse quæ possit, aio tamen, quæ sic torta inconfessa fuerat, damnari non debuisse, tum ob ea quæ jam dicta sunt tum quia tutiorem partem eligere oportebat, & vel decem potius nocentes dimittere, quàm unius innocentis plectendæ periculo se exponere, quod axioma etsi omnes passim admittunt & ultro jactant, vix tamen invenias qui re ipsa ostendat facere se quod faciendum esse dicunt. Nequeo vero sat admirari, qui hæc tanta immanitas, quam in exemplum attuli, cadere possit in judicem Christiana fide tinctum, qui aliquam futuræ vitæ imaginem in sinu circumferat. Sciatque se coram judice illo compariturum, qui etiam de verbis otiosis moturus litem sit. Magis miror, qui viris spiritualibus

libus tanta possit incidere cæcitas, ut nec ipsi hic quicquam apprehendant, nec formident Deum: nam & *alia quædam nuper cũ nec tormentis nec incredibili importunitate insulsi sacerdotis* (parcat mihi Deus, si hunc ordinem offendo) *vinci potuisset, ut se ream diceret, ob hanc ipsam causam tanquam obstinata viva adjudicata est igni: cum ad rogum innocens victima assisteret* (sic enim utiq; haberi debet quæ, & per torturas purgata fuit & nocens esse non convicta est) *non destitit molestissimus sacerdos: Sed instantis supplicij acerbitate & gratiæ impetrandæ ostensa spe eo denique impulit, ut in has ternas tandem voculas,* sum rea igitur *silentium abruperit: ad quas cum ille raptim has ternas tantum reponeret,* ego te absolvo, *simul cum his subito accurrit ad Iudicem, & quia jam deniq; se ream fassa sit mitigationem supplicij orat: sed indignatus judex cum reponeret id factum citius oportuisse inhæsum est sententiæ, & in ignem viva conjecta. Dici non potest, quam deinde ubiq; is sacerdos ad quoscunq; accessisset, id identidem exaggeraret quam nullis deinceps magiæ postulatis fidendum sit, si crimen negent cum sic tandem sub extremum articulum se ream concessisset, quæ per tot tormenta obstinata*

ſtinata transferat. Multa hic imprudentiſſimi hominis peccata concurrerunt, quæ ſi judicio tantillo valuiſſet manibus tangere potuerat. Nam

1. *Quæ hæc perverſitas fuit, quod per fas & nefas omni adhibita vi nocentem eſſe voluerit, quæ innocens eſſe poterat?*

2. *Non poterat ſacerdos hic aliud judicare, quam eam innocentem eſſe: nam convicta nullo modo erat, indicia omnia per torturas purgaverat, ne in ſacramento quidem fateri voluerat, quid hic amplius requiri poterat?*

30. *Si ſacerdos certus erat, eam ream eſſe & mentiri in confeſſione, id intra illud forum continendum & tractandum erat, & ſi nihilominus perſiſteret, credendum tandem pœnitenti, & acquieſcendum, ut omnes Theologi docent. Quid hic novas & periculoſas opiniones ſectari volumus? legamus & ſequamur Theologiam, ut ea hactenus toto orbe tradita fuit.*

4. *Quod, ſi, autem rogo jam jam imponenda tribus illis voculis memoratis, rea eſſe conſenſit, quis non videt ex circumſtantiis & loquendi modo, non veritati hoc, ſed ſpei gratia & importunitati urgentis tributum eſſe? unde quæ hic materia triumphi & exaggerationis?*

5. *Quod*

5. Quodsi nihilominus homo imperitus veritatis eam vocem fuisse existimabat, quæ hac animæ juvandæ ratio fuit, ut inveteratam igitur, & eò usq; invalidè cōfessam atq; haud dubiè eximio quodam modo Sathanæ obstrictam credere auderet, sic quasi momento satis dispositam, & velut miraculosè conversam, atq; contritam esse, ut aliud nihil restaret, quam ut raptim verbulo, absolveret, & mitigationem tantùm supplicij non dilationem à Iudice oraret? agebatur sane de æterna animæ salute: ut hæc in tuto collocaretur, & tam insignis peccatrix, ut eam is homo esse supponebat, solidè cum Deo rediret in gratiam, oportebat utiq; supplicium differri & meliùs pleniùsque per unicum saltem diem disponi ac sacro viatico instrui: sed & tenebatur adhoc judex in conscientia, ut non negaret, etsi negasset, sacerdotis erat observare, imo & interposita auctoritate evangelica comminationem iræ Omnipotentis Dei expromere, ac coram populo teste, ad principem appellare. Ecce qui animarum curatores! & hos magistratus habere volunt.

Dub. 40.

An criminis ante confessi revocatio facta in loco supplicii alicujus momenti habenda sit?

PRaxis habet ut hujusmodi revocationes criminis sive de se, sive de aliis antea in tortura confessi & ratificati contẽnantur, ut nullius penitus momenti. Moventur Iudices argumentis ex Binsfeldio pag. 274. & Delrio lib. 5. sect. 6. petitis, quæ tamen non plane eis favent. Vt paulò post patebit: Sic enim

RESPONDEO Revocationes hujusmodi si à pœnitentibus fiant, quod prudentis confessarij judicare est, non prorsus nullius, sed magni ponderis habenda erunt, maximè si alios falsò detulisse ajunt. Rationes istæ sunt

RAT. I. Natura dictat ut moriens præsumatur memor salutis, ideoque mentiri nolle, ut habet Simancas ex D. Chrisostomo & aliis, item Canon Sancimus 1. *q.* 7. & gloss. *in cap. litteras. de præsumpt.* item

Dd. *in*

Dd. *in l. ult. Cod. ad l. Iuliam repetundarum.* Elevant concedendo quando est animo imperturbato & sibi benè præsenti additq; non omnes morituros esse sanctos maximè sortiarios. Sed R. Non omnes autem morituros, animo perturbato esse, nec omnes non sanctos aut sortiarios: quippe cum hoc ipsum jam quæratur, annon dubitari aliquantum atq; altius considerari debeat, num omnes qui sic revocant, sortiarij sint. Unde non sic poni debet, sortiarij sunt; ergo eorum revocatio audienda non est, sed sic potius: Revocant eo tempore quo sciunt se jam jam ante æternitatis tribunal sistendos: rarum est ne tum quidem salutis memorem esse, prudenter igitur dubitari potest, an non forte sortiarii non sint.

RATIO II. Si rejiciendum est quod paulo ante mortem rei enunciant, cur Judices, & alii qui denunciationibus sagarũ magnum pondus attribuunt, totum hoc inde ducunt (ut infra dicam) quod super iis denunciationibus mortuæ sint, ipsi igitur fundamentum hoc jaciunt, quod non videatur præsumendum quempiam cum men-

mendacio velle vitam concludere; alioqui opponam totidem eorum verba ac dicam: non omnes morituros esse sanctos, maximè sortiarios, ac proinde parum id referre, quod denunciationes suas morte obsignarunt. Sed nimirum si quod obsignant morte tale est quod judicibus placet, jam magni ponderis hæc obsignatio est; nullius autem si quod judicibus non placet.

RATIO III. Constitutio criminalis Carolina in Imperio recepta nobiscum sentit: nam sic habet articulo. 19.

Quod si accusatus ipso die judicii delictum negaverit, quod antea legitime & constanter confessus fuerat, ac Iudex ex ea confessione per explorationem omnium circumstantiarum deprehenderit, eam retractionem à reo solum ad impediendum legitimum juris processum fuisse susceptam: tunc judex duos illos constitutos assessores qui una cum ipso libellum confessionis prælegi audiverunt, sub juramento interroget, utrum prælectā confessionem audiverint, & si affirmaverint, idē iudex omninò consultatione ac deliberationem instituat apud Iurisperitos seu aliis locis ac modis ut inferius significatur &c. Ex quibus ita rectissimè colligit Tannerus *disputatione*

tatione de justitia q. 5. *dub.* 4. *num.* 98. quod si ea constitutio etiam tunc cum retractatio rei solum ad impediendum legitimum judicij processum facta fuerit, nihilominus vult rem diligenter expendendam, & cum viris doctis & peritis conferendam esse, utiq; multo minus negligendam aut contemnendam eam revocationem esse volet, quæ à pœnitente ac non malitiosè facta potest præsumi. Restat ut ad argumenta opposita respondeatur, quibus probant revocationem hujusmodi proximè ante mortem factam æstimari non oportere. Sunt autem ista.

ARGUMENTUM. I. Raro sub mortem æquè sibi mente constant, ut ante illud tempus quando confessio ratificatur. Ita Judices ex Delrio lib. 5. Sect. 5. Sed

R. *Non raro sed sæpe multi cum mortem ob oculos vident, præsentiores sibi sunt quam ante, quantum scilicet adhoc ut mentiri nolint, ad quod opus non est discursu, & magna animi attentione ac quiete. Quicquid sit, ut igitur concedent ut cum perturbati animi non sunt, tum saltem magni ponderis hæ revocationes habeantur, quod volebamus. Quanquam vereor ne id nos parum juvet, forte dicent, hoc ipsum esse perturbationis*

signum

signum, si quis revocet, atq; ita nullus non revocans perturbatus fuerit: speramus mitiora.

ARGUM. II. Solent importunitate eorum qui denunciati fuere, vel admonentium de animæ salute vehementer rei sollicitari & perturbari in extremo illo vitæ puncto. Sic item ex Delrio & recidit eodem quo primum argumentum. Sed

R. *Neganda sunt quæ argumentum sumit. Nam imprimis, unde denunciati sciunt, se à reo isto denunciatos esse ut ei de revocatione importunè esse velint? Denunciationes omnes exceptæ sunt in acta quæ adhuc secreta servantur: unde ergo sciunt? quod si aliqui sunt sibi male conscij, qui ne delati sint verentur, atq; hos putant reo molestos esse, nec sic assentior: Nam ij sane, ut natura est non recta conscientientia, cavebunt potius ne in reorum conspectum aut mentem sub id tempus veniant, ne forte vel judici aliisve suspicionem, vel reo memoriam commoveant, quo fieri posset, ut si nec dum denunciasset, adhuc ante mortem, pænitentia ductus, denunciaret. Sed voluit fortassis innuere Delrius quod hodie est solenne, nec ab ullo adhuc magistratu, quod sciã, punitum, eos qui reorum quæstionibus intersunt, mox omnes denunciationes in vulgus effutire,*

 unde

vnde fieri potest, ut denunciati intelligant se accusatos esse: sed quicquid sit adhuc negandum est, quod denunciati, qui se accusatos esse sciunt, reos ante mortem sollicitent & perturbant: nam ad reos post acceptam sententiam nemo admittitur, nisi Sacerdos & lictor: nisi hi igitur denunciati sunt, aut à denunciatis subornati, non possunt utiq; denunciati reos molestare; Deinde quod additur solere reos importunitate admonentium de salute vehementer sollicitari, id pro nobis est, non contra nos: si enim de salute vehementer sollicitentur, utiq; tanto magis salutis habebunt curam nec eam per mendacia, cum nihilominus moriendum eis sit, in discrimen adducent. Praeterea monentes de salute, qui importuni sunt, non id agere solent, ut veritatem serio cognoscant & moneant reos de revocatione, si forte tormentis victi mentiti sunt; sed id agere solent, ut quicquid sit simpliciter se nocentes esse fateantur: Præsupponunt enim imperiti homines, ut supra docui dub. 19. non posse alliter fieri quã ut nocens omnis sit q̃ accusari & capi potuit ac in tormẽtis fateri: Itaq; quæ revocatio fiat ante mortem non ab importunitate monentium de salute fit.

ARGUM. III. Hæc recantatio non est facta adhibitis solennitatibus, quæ adfuêre primæ confessioni, ideo prævalet prior

prior. Adde quod ista est extrajudicialis, prior judicialis, sic item ex Delrio. Sed

℟. *Non dico hanc recantationem continuò priori confessioni præhabendam esse, & reum mox absolvendum: sic enim nemo non reus ante mortem revocaret: Sed id ajo: confessionem priorem etsi adhibitis solennitatibus juris facta sit, non tamen ideo necessario esse veram, imo nec hoc tempore quidem sat prudenter veram esse præsumi posse, tum ob futilitatem indiciorum quibus hodie utuntur, tum ob ingens periculum quod tortura secum trahit, ut sæpius ostendi. Proindeq; si paulo ante mortem rei non male dispositi canant palinodiam, eam non planè negligi & condemni oportere, sed diligenter considerari, revocari ad incudem indicia, examinari attentius, & ut vult constitutio Carolina consultationem apud jurisperitos institui: præsertim in crimine magiæ, quod cum exceptum sit non modo non minorem, sed majorem adeò considerationem & attentionem requirit, ut supra* Dubio 8. *probavi. Quis autem hoc unquam judicium in Germania fecit? jam si quis hominum piorum admonere judices in his ac similibus velit, sunt qui indignentur & inclament, quid hæc ad nos attineant, nosse illos sua jura ac leges, nos ista non studuisse: quasi scilicet secretissima hæc quædam sacra sint, in quæ*

nemo unquam oculum injecerit, nisi soli illi, quos huc professio applicuit. Quos quidem si ut primum admoti ad has causas sunt, continuo vel judicij vel conscientiæ bonitas ab errandi periculo exciperet, non esset quod monitione & sollicitudine egeremus; nunc aliter res habent, & adverto id tantùm agi, ut non tam ipsa demum veritas per Germaniam resplendeat quam busta.

ARGUM. IV. Dictum morientis non est idoneum testimonium ut alius torturæ subjiciatur, nec in homicidio, nec in judice dicente se tulisse falsam sententiam nec in furti crimine, nec in aliis ullis, ex communi & in praxi recepta sententia. Sic idem ex eodem; ergo similiter dictũ morientis idoneum non erit ad elidendam confessionem prius factam, &c. Sed

℞. *Sumitur hac doctrina ex* l. si in gravi §. 1. ff. ad SC. Syllanianum, *ubi dicitur quod vulnerato non creditur, si mox decessurus dicat se à Titio percussum fuisse, nisi id aliter probari possit, ad quem textum multa Bartolus. Sed esto ita sit. (nego enim id nostri instituti est discutere, videatur Farinacius* q. 46.) *non tamen t l inde, consi...tur dictum morientis nõ aliquam facere præsumptionem & indicium, altius res consideretur*

quod

quod nos volumus & constitutio Carolina nobiscum : quæ articulo 28. *determinat sermonem morientis aliquod facere indicium, quam & citat Binsfeldius* pag. 277. *Stephanum Bertrandum atq. alios, quod nobis sufficit. Certe ipse Binsfeldius* pag. 275. *pro conclusione fateri cogitur, quod etsi talis revocatio de qua agimus non elidat confessionem priorem* in foro externo, *nihilominus* maximum quiddam sit apud Deum & homines, *quod reus statim moriturus exculpet & excuset quos inculpavit. Unde quidem videant quid agant judices, cum non minus ut in interno, quam externo foro subsistant curare debeant : repetant suum axioma, præstare ut viginti nocentes dimittantur, quam unus innocens plectatur.*

ARGUM. V. Talis persona primam confessionem factam in tormentis non cõfirmasset, quando sententia data est ad bãcum juris ut vocant, tum enim conscientiam suam aperuisset, & revelasset quod in tormentis mentita esset. *Sed*

R. *Dicuntur hæc multo promptius quam fiant : Væ illi sane si ad bancum juris id dixisset : reduxisset in easdem quæstiones, & nullo alio, quam ingentium pœnarum lucro mendacium mendacio cumulasset. Prudenter igitur illi agunt, qui & ad ban-*

ad bancum juris mendacium ratificant; & non nisi tum demum revocant, cum jam jam ruunt in amplexum mortis, torturarum securi. Contra vero quidam nimis simplices sunt, & turpiter impingunt, cum ad bancum bis terve ut nuper adhuc observavi voce judicis provocati ad libere edicendam veritatem, ajunt se in tormentis mẽtitos esse: mox enim reducti in quaestionem id tantum discunt nullam omnium torturarum acerbiorem esse quam q̃ eam libertatẽ edicenda veritatis exceperit. Neq; enim contenti quidam inquisitores sunt, quod ubi rei mentionem reductionis audiunt, subito libertatem eam damnent, confessionem priorem ratificent, ac de revocatione doleant, infectamq; esse velint: nam nihilominus adhuc reduci jubent & torqueri, ac tum denique ad bancum juris liberrime enunciare (nam hac phrasi utuntur, & discat nunc eam lector quid significet) liberrime inquam enunciare, se reos esse; non sine magna in populo exaggeratione quanta maleficorum malignitas sit, qui cum tandem aperte inveniantur fuisse rei, sic antea tamen judicium ludificati sint. Vt profecto insanissimus imposterum futurus sit qui ad bancum aliter loqui audeat quam judicibus placuerit. Nimis vero lepide & ingeniose agit Inquisitor ille non nominandus,

nandus, qui interdum pridie, quam plectendi sunt rei, id eis denunciari jubet, etiam per confessarium, quod si vel ad judicij vel supplicij locum vacillaverint, ac postea rursum torti confessi fuerint, sciant paratas jam esse scalas ad quas alligandi sint & in rogum vivi demittendi: quas non vanas certe ejus minas esse nuper in nonnullis docuit eventus. Idem homo confessariis ipsis ausus pro imperio edicere est, si quæ in supplicij loco Sacramento reconciliandæ, negaturæ essent crimen, eas plane ne absolverent, sed vivas exurendas desererent: & sunt confessarij ejusmodi qui stipendio non laborem solum sed & auctoritatem ecclesiasticam submittunt, & indignam rem sub nequam hoc homine agere ausi sunt. Qui ijdem ordinaria formula severissimè reis edicere solent salvari nullatenus posse nisi confessiones & denunciationes in tortura factas ad ultimum constanter ratificent. Vah quæ hæc ratio est! & quas pœnas dabit Deo Magistratus qui hos Officiales habet? gravia sane hæc facinora sunt: & tamen hæc justitia est, & instigantur Magistratus atq. a Zelo commendantur.

DICES. Hæc magistratus ignorant, atq. ideo excusati sunt: si scirent utiq. gravissimè punirent.

℞. Quod ignorent concedo, sed quod excusati sint, omnino nego. Poterant hæc & similia omnia, si ipsi modo vellent, scire, cur nescierunt? quod potuerint sic clarissime ostendo.

Clamant omnes & Magistratus & eorum Officiales crimen magiæ occultissimum esse, & occultissime proserpere: hoc ipsum tamen occultissimũ crimen hactenus ita Magistratus non latet, ut indies infinitos ejus criminis reos in lucem se putent protrahere: norunt & narrant integras iliades scelerum & machinationum quas sagæ in conventibus suis secretissimis gesserint: Quod si igitur hæc & similia adeo ut volunt tenebris demersa, nihilominus scire possunt, quomodo non possunt, quæ palam in luce hominum geruntur?

Itaq; apud Deum non subsistent; nec apud homines quidem, cum intendere pallium ignorantiæ tam affectatæ difficile sit. Atq; hæc obiter ex occasione sint dicta, quæ tamen considerari debeant, & hinc quoq; non nihil minuit admiratio unde tantus in Germania sagarũ sit numerus. Notent autem judices reliqui & imitentur insigne jam dictum Inquisitoris illius stratagema, quo id efficiant, ut nulli deinceps rei negotium illis cum revocatione facessant: Sic concidet omnis nostra disputatio, an pondus aliquod revocationibus tribuendum sit.

Quod si vero & aliud ejusdem Inquisitoris stratagema Iudices avent discere, quo id obtineant ut si qua plexa sit quam plerique innocentem fuisse apprehendant, hanc eis opinionem egregie eximant, non gravabor docere; nam ita agant: Dum alias passim in equuleo extendent, ita quæstiones cum dexteritate aliqua dirigant, ut defunctæ illius memoriam eis objiciant: quam utique dum non gravate ut se pœnis eximant, accusaverint, (cum & ordinarie alioqui defunctas nominare soleant ut infra dicam) habetur institutum; nam subito id spargant & è protocollo ad bancum juris recitari curent, quam nunc indies ab novo erumpant in scelestissimam illam nova & diversæ accusationes: addant etiam consultum illi esse, quod jam tum sic plexa sit, alioqui nunc si adhuc superesset, vivam ignibus tradendam esse.

Porro autem si Magistratib. Germaniæ cordi est cognoscere & punire suorum quorundam Officialium nequitias & delicta, hoc suggero remedium. Ostendant sibi non displiciturum si integer colligatur hujusmodi rerum Catalogus, erunt qui propediem colligent, & ostendent quam indigne omnia sub specie justitiæ vastentur, mihi diligentius inquirere non libuit.

Dub. 41.

DUBIUM XLI.

Quid præsumendum circa eas quæ in carceribus mortuæ reperiuntur.

RESPONDEO *Si quæ maleficij accusata nondum legitime in tormentis confessa, aut convicta mortua in carcere reperiatur; præsumi debet decessisse morte naturali & honesta, nisi contrarium sufficienter ex certis signis deprehendatur. Est id contra multorum imperitorum praxin, qui ut quamq. in carcere animam exhalasse intelligunt, mox judicant à dæmone jugulatam, & sub patibulum educi mandant, ut ipse non semel vidi. Nihilominus responsio nostra verissima est. Rationes istæ sunt.*

RATIO. I. Communis regula est Theologorum & Jurisperitorum ex ipso naturæ jure desumpta, tam diu quemlibet præsumendum esse bonum, donec sufficienter probetur esse malus, ergo similiter tam diu præsumendum est de morte naturali, donec de alia sufficienter ostendatur.

RAT. II. Secundum jura cum mortuus in carcere reperitur præsumit' non contra mortuũ, sed cõtra cõmentariensẽ, i.e. præfectum

ctum carceris, quasi male habitus captivus sit. Vide Damhauderum *prax. crim. cap.* 11. & leges quas citat.

RATIO. III. Semper sunt hic causæ, quæ suadeant de morte naturali & honesta, nam

1. Torturis fracta fuit, de quibus Augustinus: *Etsi non morte*, inquit, *puniantur in ipsis, vel ex ipsis plerumq; tormentis moriuntur* Lib. 19. de Civit. cap. 6.

2. Vexata est compedibus & Catenis.

3. Carceris pudore, & horrore debilitata est.

4. Confecta est mærore & tristitia, quæ, si, teste Scriptura etiam ossa viri exsiccat, nedum ossa mulieris exsiccare potuit.

5. Consolatione omni caruit: Sacerdos à quo tale quid sperare potuerat, molestior ei forte quam ipse lictor fuit. Dum igitur mortua invenitur nec alia sunt signa sufficientia in contrarium, his ex causis animam posuisse judicari debet, nisi forte tam imperiti aut maligni sumus, ut tot mala in cumulum collecta non putemus sufficere potuisse, ut infirmam unam testam colliderent, id est, animam muliebrem è

male

male cohærente & attrito corpusculo extruderent. *Insero hoc loco, quid in hac materia ante annos circiter duos ipse præsens in arce quadam principis non mihi nominanda didicerim. Assidebam mensæ apud loci ejus satrapam, virum mihi amicissimum, aderat & forte Doctor medicus, nõ vulgariter tum suæ artis, tũ Mathematicæ perit⁹, cũ quo nescio qua occasione, in eos incideram sermones, ut de sagis multa loqueremur, eramusq; per omnia in eâdem opinione. Interea dum sub id tempus a commentariensi obeuntur carceres, & captivis prandium affertur, accurrit ad nos intro, qui Satrapæ nunciet, non neminem eorum, qui pro maleficiis detinebantur, ea nocte vita esse expeditum, & à dæmone strangulatum; Aspeximus nos inter nos, Medicus & ego. Atq; ille concusso capite indignabundus: prava, inquit, & distorta hominum judicia! Iam is miser superioribus diebus ad stuporem omnium in equuleo distractus est, & virgis laniatus: jacuit in carcere heri totus languidus, & enervis inter vitam & mortem, nil magis consentaneum naturæ est, quam ut per tantos cruciatus hanc invenerit, nec quicquam magis creditu proclive est: nemo id tamen credet, nemo judicabit: dicent, omnes à dæmone jugulatum esse, hoc tanquam ex ore Apollinis pronunciant, Mira res! quam*

multi hactenus per Germaniā in carcerib. vitam exuerūt, nectamen quisq; omnium ob torturam, aut miseriam carceris; quis enim hoc audivit: omnes dæmon hinc eduxit, is omnibus cervicem fregit. Et quo argumento? quis interfuit? quis vidit? carnifex ita ait: is scilicet, qui audire non vult enormius torsisse, homo infamis & plerumque nequam, qui quod solus cadaver tractat & pertendat, solus testis esse potest, penes unum hunc fides tota haret? & si multa quæras omnis tandem, atq; ultima probatio, non ulterius quam ab ejus judicio repetitur: qua in re id merito mirari venit, quod cum in rebus aliis nemo fere ea sit auctoritate, quæ non aliquem subinde relinquat dubitationi locum, solius tamen carnificis ea sit in negotio gravissimo auctoritas quæ omnem dubitationem expungat, quin quod ille pronuntiarit verissimum habeatur, quasi ipse Iupiter locutus sit. Hæc ille; Quæ cum mihi non parum arrisissent, cuperemque insistere huic argumento; conversus ad Satrapam: Oro, inquā, ne non sciamus certiora quæ sic animi gratia ventilemus, mittantur testes ex hac ipsa mensa in rem præsentem, qui certam ad nos veritatem renuncient. Et quando ad manum est lictor, ut vel modo cadaver possit inspici, ij comitentur & examinent diligenter: Ita, quid ejus rei

rei sit certius sciemus. Placebat id satrapæ usque adeo, ut vel ipsemet inspectioni interesse vellet. Abeunt igitur, & paulo post reversi: Quinimo inquiunt, res aliter non habet, cervicem ei dæmon elisit collum penitus confractum est, flaccidum & enerve, sic ut caput in omnem partem corruat ac nutet; cætera membra integra sunt & firma: ita carnifex astantibus nobis, ne posset fallere, ad oculum ostendit: Sic ipse ego, inquit satrapa his oculis meis vidi, ipse testis sum, ne in uno carnifice fides acquiescat. Idem cæteri dicebant, ac quando jam omnis sublata dubietas erat, ad prandium se quisque referebat. Continui ego me paulisper, & haustulo interjecto: licetne inquam, ut liberius quid loquar hic inter scyphos & amicos? Licet, inquit, Satrapa; atque ego: vereor, inquam, vehementer, ne sit ita philosophandum sit, ut adhuc philosophati sumus, parentibus quoque nostris, quos in lectulis suis honestissimè animam posuisse credimus, non malus aliquis genius cervices eliserit. Itane enim inquam ut hoc nesciamus, nullius non hominis cadaver ut rigidissimum ac frigidissimum quidem fuerit, capite tamen quam maximè fluere ac in omnem partem nutare? Nunquam igitur cadaver tractavimus? Nunquam vidimus ab aliis tractari, indui, moveri, in loculo reponi,

reponi, ut rem tam luculentam hactenus ignoraverimus? Euge vero, quam insignis & clara probatio confractæ cervicis: qua si carnifex ille atque alij quoq; passim (ut æstimare licet, imo ut jam mihi constat) uti consenuère, ac simplicissimi inspectores habent ratam, quam multi obsecro intra annos aliquot indignè traducti sunt? Quæ cum ita disseruissem surrexi atq; abij: cadaver deinde illud sequentibus diebus sub furcam fuisse defossum intellexi. Videant autem Judices, & ij omnes quorum interest quam egregiè se naso suspendi à carnificibus patiantur, quamq; tutam suam conscientiam conservent, cum se scire omnia existimant, atq; eam negligunt sollicitudinem ac curam, quam ego supra singularem & eximiam in causis sagatũ volebã esse. Multa in hoc casu concurrunt, quæ coram judice æterno negligentem Judicem præstare oportebit. Nam.

I. Mortuus hujusmodi nondum legitime confessus aut convictus de crimine est, non etiam legitimè probatum, cum vel à dæmone, vel seipso per vim vita interfectum esse: unde sequebatur, sine peccato mortali (ut vide apud Delrium *lib. 6. sect. 19.*)

V Eccle-

Ecclesiasticâ sepulturâ privari non posse; privatur tamen.

II. Nec debitâ solum sepulturâ privatur, verum insuper, ignominiosa ei impenditur; trahitur enim a carnifice sub patibulum, atq; ibi infoditur.

III. Eo ipso, quasi lata sententia damnatur, ne non certo fuisse reus ab omnibus existimetur, cui carnifex pollinctor datus sit, & furca Mausolæum.

IV. Eadem infamia in familiam ac posteros transfunditur. quod tanto gravius existimandum est, quanto stirps honestior. Quæ si singula per se magna sunt, & in conscientiæ atq; etiam externo foro restitutioni obnoxia, non facile existimatu est, in quos laqueos se induant omnes illi, qui tam futilibus credendi argumentis nixi, velut de memoria incedunt, omnium securi. Neq; enim est, quod ignorantiæ velo se possint obtendere, qui ne ignorantia laborarent, maximopere cavere ex officio tenebantur.

Quando tuta conſcientia judicare poſſit, repertum cadaverà ſe ipſo vel dæmone jugulatum eſſe?

RESPONDEO *Id judicari poteſt ex his ſignis.*

1. Si reſti collum implicitum eſt.

2. Si caput obtortum eſt, idq; plane in poſticum non enim ſufficit ſi verſus humeros in unam partem: quod notandum eſt.

3. Si in gutture lineamenta appereant, quæ pridie non fuerunt: in quo tamen medici judicio opus eſt.

4. Si, quod ſine magna vi externa adhibita fieri non potuit, prima colli vertebra emota loco eſt, ut retro emineat; nam tum deniq; non temerè jugulatio præſumi poteſt, ac cadaver ſub furcam trahi, niſi rurſũ, quod ſupra dixi, cõtra commentarienſem aliquid præſumendum videatur. Si vero hæc aut alia manifeſta ſigna non reperiantur, præſumendum eſt pro cadavere uti dixi: poteſt quidem quiſpiam à dæmone ſuffocari nec tamen ullum relinqui ſignum,

nos tamen id esse factum arbitrari nō possumus, nisi signa videamus. Utinam proinde superiores quidam religionū vel melius suos in his talibus instructos emittant, vel ora imprudentibus obstringant, ne ex eadem qua supra probatione, ut quemque in carcere concidisse intelligunt, ipsi quoque vel inter primos clament, & in vulgus inspergant confractas eis esse cervices. Sane *nuper cum quadam miserrimum in modum torta, atq; iterum nihilominus in equuleum reducenda, inter manus lictorum mortua collapsa esset, atque in partem unam deflexisset caput, primus omnium religiosus, reorum confessarius, exclamabat, dæmonem illi pessima saga cervicem obtorsisse. Quam fabellam, cum adderet quoq; sesemet vidisse collum ejus penitus confractum, nemo non amplectebatur, tanto firmius, quanto minus à religiosis viris vel mendacium in re gravi vel temeritas judicādi tam insignis profecisse posse suspicio est.* Et nemo ad similia plura attendit? Quod si nunc ij quorum interest rationem à judicibus petant eotū corporum, quæ hactenus velut à dæmone strangulata sub furcam infodi mandarunt, si & signa jubeant proferre quibus id sibi per-

persuaserint, ac familias diffamarint, non aliter subsistent quam ij solent, qui de re examinantur de qua nulla eo usq; cogitatio suborta eis est.

DUBIUM XLIII.

De stigmatis sagarum an indicium dent ad torturam & condemnationem?

UT *intelligat me Lector, sic res habet.*
Aiunt in corporibus sagarum reperiri loca quædam quæ sensu vacent & sanguine: ita ut si acum vel stilum profundius immittas, neque dolor neque sanguis cicatur: addunt ea loca subinde etiam quasi macula quadã seu velut nota insignita esse, unde & vocãt characterem sive stigma quod dæmon asseclis suis, (etsi ut fatentur non omnibus) inurat: tanquã cum rem quisque suam, ut supellectilem, ovem, pecus, servum inusta nota signare

solet. Vide Binsfeldium pag. 626. Remigium dæmonolatriæ lib. 1. cap. 5. Delrium lib. 2. quæst. 4. & 21. Quibusdam igitur in locis captivam quamque lictores exuunt & hujusmodi notas diligenter non minus quam petulanter quærunt: quas tanto utiq; invenient facilius, quãto majoris eorum interest qui quærunt. Nonnulli Judices ita pertinaciter hic se figunt, ut si tantillum divellere coneris & examinare, non parum indignentur. Accidit nuper ut interessem colloquio sacerdotis cujusdam viri docti, & judicis, qui de eis ipsis stigmatis dissserebãt. Multa hic Judex narrabat, sed non credebat sacerdos addebatque mirari se quod viri prudentes in his signis noscitandis in unius Carnificis fidem incumberent; quod dictum, ut mihi quidem videbatur non iniquum, ita Judicem incendit, ut totus stomachabundus è loco se & conversatio-

ne proriperet, nō sine calumnia in sacerdotes. Risi; & cum revocassem, demulsissemque verbis dum deseviisset tempestas, ita hominem modeste sum affatus: Ponă, inquam, argumentum quod nescio an à quoquam mihi solvi poßit; est autem tale: Nam quod si in sacerdotes quidem, inquam, in quos nulla vestra est potestas, sic facile projectâ bile ultra rationem excurritis, quam merito vereri debeo quis cum iis tandem agendi vester sit modus, quos sub vinculis constrictos intra ditionem cupiditatis vestræ tenetis? quomodo autem qui sic subitò turbato sunt sensu, nihilominus ad distinguenda ea quæ in causis sagarum obscurißima sunt, erūt apti? Qua item ratione cum de captis agitur ad omnem innocentiæ mentionem tumefiunt, recte innocentibus consultum ibunt? respondeat qui potest. Sed ad stigmata redeamus. Ego hæc nondum

vidi nec nisi videro credam. Id video indies, infinitas esse hominum fraudes, & sæpe pudendam credulitatem etiam magnorum virorum: qui quod majores sint quam ut ipsi hujusmodi minutias ad unguem examinent, quaslibet pene fabulas amplectuntur, atq; in commentaria sua referunt atq; orbi imponunt. Interea v. quia nec credo, nec nego, dicam quod sentio, dum à sagacib. & doctis melius examinetur & doceatur. Itaq; ad propositum dubium.

RESPONDEO I. Frustra quæratur an stigmata possint esse indicia ad torturam. Ratio: Nam ut concedam licere per lictorem ea quærere in corpore Reæ nudato, convenire putem, ut habeatur semiplena nimium probatio. Cum enim sine ea torquere non liceat, nec licebit sine ea ita fæminam nudare coram infami scurra, quod illi sexui quandoq; tortura gravius est: habita autem semiplena contra ream probatione quid opus alio indicio stigmatum est ad torturam?

RESPONDEO. II. Antequam ex stigmatis tamquam ex probatione plena procedatur ad condemnandum, hæc sequentia judicibus in con-

scientia

ſcientia incumbent, quæ boni iſti ne quidem cogitare videntur.

I. Ne fidant lictori cujus lucrum agitur, & multi nequam ſunt aut ipſi quoq; Magi.

II. Ne putetur ſtigma eſſe, quæ naturalis aliqua eſt nota, vel macula, vel cicatrix, aliave de cauſa ſenſu vacua ut caro ſpongioſa, &c.

III. Ne ſtigmata quærantur rea pendente, ne forte terrore illo torturæ ſanguis deſerat nonnullas partes aut ſtupore non fluat, ut inſectione venæ ſubinde conſiſtit, licet via patefactâ.

IV. Ut medici Judicium non negligatur.

V. Ut adſit ſolers quiſpiam qui diſtincte manum lictoris obſervet, nam fraudem ſi induſtrius fuerit deprehendet.

VI. Ne lictor mortificet cujusquam carnem, aut leviter tantum acu compungat, aut ut nuper nequam quidam faciebat, ſimulet tantum compungere, interimque clamitet ſe reperiſſe quod nusquam fuit. Unde mirum non erat ſi nec ſanguis reo diffluerer, nec dolorem ſentiret.

VII. Ne lictor utatur ſtilis doloſis, ut V. C. magicis & incantatis; vel ita fabrefactis, ut cum libet intrent ac vulnerent, cum

non libet intrare tantum videantur, in ſeipſos reducti: quales ſunt cultelli joculatorum.

VIII. Ne lictor ſciat verba incantatoria aut artes quibus ſanguinē ſiſtat, ac hujusmodi carnis ſtuporem inducat, ut quosdam conjuratores ſcire intelligo, & inventum audio carnificem, qui hæc de ſe faſſus ac plexus ſit, ut mirer nondum nos oculos aperire.

IX. Ut Judices approbatum ac certum habeant nunquam Deum permiſſurum ut vel Dæmonis vel ſagarum malitiâ & arte hujusmodi inurantur innocentibus, ſaltem malis.

X. Ea probatio non debet eſſe talis ſi hoc Deus permitteret ſequeretur incommodum, quia innocentes pro Reis haberentur & plecterentur, nam id nego fore ut à prudentibus & peritis haberentur; imo male ſic discurritur. Dicitur innocentes plexum iri ſi Deus permitteret iis ſigna imprimi; ſupponitur igitur quod ſic ſignati merito nocentes habebuntur, cum hoc ipſum ſit in quæſtione; Unde in circulum vadit probatio: cur ſignati nocentes habebun-

hebuntur & plectentur? Quia DEUS innocentes ſignari non permittet: Cur autem DEUS non permittet? quia ſignati nocentes habebuntur & plectentur. Perinde ut infra in ſimili oſtendam dub. 48. Argum. 6.

Non tamen diſſimulem quod in contrarium adferri poſſit: fortaſſe enim non ita male Judex ad ſtygmazatum loqueretur: pro certo paſſim admittitur, quod Dœmon ita ſuos ſoleat ſignare; te igitur cum ſic ſignatum deprehendimus, à Dœmone id factum præſumimus dum tu aliud probes, & unde ea ſigna habeas oſtendas: Si dicis permiſiſſe DEUM ut tibi innocenti ea Dœmon aut ſaga imprimerent tuum erit probare.

RESPONDEO III. Quicquid ſit adhuc exiſtimo non credendum Iudici ut ex his ſignis ad condemnandum procedat, dum res melius à doctis ventiletur, & auctoritas publica certi quid ſtatuat. Atq; hæc obiter ſalvo judicio meliore. Scripſit nuper quædam Colonienſis quidam Iuris doctor, in quibus multa, poſtquam perlegi, deſidero: ac proinde animus mihi erat, totum ejus ſcripti nervum ſuccingere & incidere. Sed

quia

quia mihi dicitur, id ab alio jam esse factum, acquiesco. Iterum moneo latere fraudem. Quærant ingeniosi: ac deprehendent; solis oculis, & iis sagacibus est opus. Nimis sane Dæmon desipiat si gregem suum signare velit, ut dignosci & mactari possit. Quicquid tamen sit, certe Dlerius lib. 5. sect. 4. indic. 8. & Binsfeldius pag. 626. quos alioqui Iudices magnifacere & sequi jactant, indicium hoc stigmatum ut leve contemnunt.

DUBIUM XLIV.

An magnifaciendę sint denunciationes complicum in crimine Magiæ?

QVæstionem hanc ex professo tractant Binsfeldius in libello de confeßionibus maleficorum pag. 238. & seq. ac Tannerus Theologiæ tomo 2. disp. 4. de Iustitia, quæst. 5. Dub. 2. Nos Tanneri sententiam secuti nostrâ methodo rem expediemus, & quæ adfert in contrarium Binsfeldius, dissolvemus. Itaq;*

RESPONDEO. Etsi denunciationes complicum secundum communem hodie praxin maximi

ximi momenti habentur, ſicut ordinarie tres, quatuor denunciationes ſufficere putentur, ad capiendum & torquendum, etiam ſecundum quoſdam perſonas bonæ alioqui famæ, conſentiente Binsfeldio, Delrio & aliis: Nihilominus nos eas vel ſi plurimæ quoq; fuerint, ut parvi admodum ponderis, fallaces, deceptorias, vehementerq́; merito ſecundum prudens iudicium ſuſpectas rejicimus, negamusq́; ad capiendam torquendamque perſonam aliquam ſeu bonæ ſeu malæ famæ, niſi alia indicia graviora accedant ſufficere. Rationes iſtæ ſunt.

RATIO I. Sententiam hanc plurimorum optimorumq; Doctorum authoritas tuetur, ſic enim (ſaltem quo ad perſonas bonæ alioqui famæ) ſentiunt de Exceptis, Ancharanus, Alexander, Andreas de Iſernia, Bartolus, Bertazzolus, Burſatus, Cornelius, Cravetta, Felinus, Gomezius, Grãmaticus, Marſilius, Menochius, Paris, Raphael Cumanus, Rolandus â Valle, Socinus Junior, Vincentius Ondedus, & alii prout citatos vide apud Tannerum l. c. nu. 31. & ſeqq. qui proinde cõcludit hanc ſententiam non ſolum non eſſe novam ſed potius communem,

Rat. 2.

RAT. II. In constitutione criminali Caroli Quinti, quam in Imperio servare oportet, cum Indicia malefici commemorantur, non ponitur duorum vel plurium complicum denunciatio, quæ tamen poni debuisset, si aliquod eis momentum ad torturam inesse Imperator putasset.

RAT. III. Si adversariorum sententia recipiatur in potestate & arbitrio infamiũ & nequam personarum erit, gravare & denigrare bonum nomen, existimationem, & personam hominum proborum: quod est absurdum & periculosum innocentibus, ut ex sequentibus satis colliges.

RAT. IV. Vel illæ quæ alias denuntiãt verè sagæ sunt vel non sunt: si non sunt, jã quid hæ de complicibus scire possunt, quas non habent? mentiuntur de se & de aliis, ut à tortura se liberent, nullius igitur hæ denunciationes ponderis sunt, si denunciantes innocentes sunt; si sint autem nocentes seu verè sagæ, ne tum quidem illarum denunciationes ullum pondus habent: supponi enim debent ex natura sua mendaces esse quæ Dæmone Magistro usæ sint. Veracitas igitur illarum nulla est, nulla igitur proba-

probatio quæ in illarum veracitate nititur, Nititur autem denunciatio, cum nihil nisi ab authoritate seu veracitate dicẽtis probet. Ergo. Autores Mallei alias severi ipsum hoc agnoscunt pagina 512. Cum enim dixissent maleficas quasdam Magistras seruari posse, ut aut maleficatis subvenirẽt, aut maleficas proderent, subjungunt; *nec tamen eorum proditioni staretur eo quod Diabolus mendax; nisi pariter & alia indicia facti cum testibus occurrerent.*

RATIO V. Non creditur denunciationi seu Testimonio testium qui infames sint, ut est communis omnium Doctorum sententia, sunt autem sagæ omnes hoc ipso quod sagæ sint maxime infames. Ergo, &c.

DICES, Ex Binsfeldio de confessione maleficorum pag. 264. & 266. & ex Delrio. lib. 5. sect. 3. Infamia purgatur per torturam secundum communem sententiam jurisperitorum qui proinde statuerunt, ut complices non credatur, nisi in tortura denunciationem fecerit. Si igitur infamis saga in tortura denunciavit ut fieri debet, ab infamia purgata est, frusta igitur infamia objitur. Vt hoc lector intelligat, sciendum est quod ajunt hodie Iudices, testimonium personæ infamis non debere admitti: cum igitur quispiam in tortura

tura

tura de se cõfessus crimẽ, hoc ipso infamis sit, non oportere ei de complicib. credi, nisi de iis per novam torturam, quæ infamiam illam expurget, rogetur, Unde ut id fiat torturam novam pro complicibus edicendis sustinere reus debet, quantumvis sine tortura promptus sit edicere: hæc hodie judicum praxis est. Sed non potui purgationem hanc infamiæ in constitutione Carolina reperire. Deinde non sat intelligo, quo tandem modo tortura infamiam abstergat, nam quicquid id est ex quo cuiquã infamia adhæret, id utiq; non annihilatur per torturam, ergo consequenter nec infamia: Exempli gratia infamis Gaia est, hoc ipso seu ex ea causa, quia saga esse deprehensa ac confessa est. An cum torquetur desinit esse saga? Non desinit. nec desinit igitur adhuc infamis esse, manente enim causa manet effectus: Pretiosa alioqui purgatio si sic facile tortura quamlibet infamiam purgare posset. Unde vereor ut commune hoc jurisperitorum effatum non satis subsistat, dum aliter instruas. Simanchas certe ait hujus sententiæ autores sine lege & ratione loqui. Quod si instruas in hunc modum: infami ideo de complicibus non creditur, quia timetur ne mentiatur, adhibetur igitur tortura in hunc finem, ut ne mentiatur, unde cum tortura tollat ne mentiatur, recte dici-

tur

tur tollere infamiam quia efficit, ut licet infami, tamen credi possit. Respondeo, ne sic quidem difficultatem absolvi: Nam esto sagam torqueas in hunc finem ut ne mentiatur; ad ideo mox finem consequeris? atq; mentietur post torturam: & qui eam mentitam redargues? Imo si post torturam incredis, jam tanto amplius mentiri volet: stulta enim sit si non usa hac occasione alienum potius regnum destruat quam suum, cum atq; tibi satisfactura sit, seu nocentes seu innocentes nominaverit, quippe quam post torturam verum dicere persuasum habeas, ut haud dubie à Magistro suo intellectura est.

DICES II. Ex eodem Binsfeldio pag. 306. ut testes infames ad Testimonium admittantur inductum est jure positivo, sic enim attestantur Philippus Corneus, Philippus Francus, Petrus de Ancharano, Andreas Barbatius, & ratio suadet. Idem ergo jus exigente necessitate, ne veritas in multorum damnum occultetur admisit, ut in Exceptis infames testes admittantur &c. sic ille.

R. Negari quod assumitur, neq; enim, quod ait Binsfeldius, ratio hoc suadet, sed suadet contrarium. Citatos autem autores aliosve non sequimur, nisi quantum probant. Itaq; ut testimonium infamis rejiciatur, naturalis juris est, & non positivi tantum.

Quamquam ut hoc melius intelligatur, distinguo & dico, duplicis generis infames esse posse: alios qui sunt infamiæ vitæ, seu morum, id est, criminosi: Et de his infamibus intelligendi sunt authores, cum dicunt juris esse positivi, ut rejiciantur testes infames. Alios, qui sunt infamis authoritatis seu diffamata aut suspectæ mendacitatis & perjurij. Prioris generis ut à Iure positivo repelluntur, sic & cum videtur in exceptis & alioqui difficilis probationis criminibus admitti possunt, cum non repugnet criminosum veracem esse. Posterioris generis ajo prorsus etiam in exceptis & occultis rejiciendos esse, cum hi non modo Iure positivo sed etiam naturali prorsus repellantur. Nam sublato etiam omni Iure positivo, qui hoc modo infames sunt eorum authoritas vacillat, aut saltem vacillare putatur, authoritate a. vacillante, vacillat quoq; q̄ ei superstruitur, superstruitur a. testimonium cum id non probet nisi ab authoritate, ergo & testimonium talium infamium vacillat: si vacillat autem, merito in re gravissimâ ubi de capite hominum agitur, rejicitur; dictat id recta ratio, non tantum ius positivum præscribit. Nam utique contra naturam rei est, & omnem penitus rationem, ut quem ponis conclamatæ authoritatis esse, ex ejus authoritate

seu

seu veracitate argumentum ducas. Quare ulterius cum nullum hominum genus ex natura rei & juxta omnium communem sensum majore laboret Infamia seu præsumptione Mendacitatis, quam quæ sagæ judicatæ fuerint, id est patris mendaciorum discipulæ; sequitur sane nullum quoque Infamium hominum esse genus, quod minus ex natura rei ad dicendum testimonium admitti possit, & hoc miror Binsfeldium non advertisse.

RATIO VI. Repelluntur in jure positivo testimonia quoq; personarum vilium & inopum. Item in jure Canonico cum criminales caussæ sunt mulierum ob sexus fragilitatem & mutabilitatem ingenij cap. forum 10. sub finem de verborum signif. & cap. 16. mulierum 33. q. 5. Item omni jure positivo & naturali hominum delirorum, fatuorum &c. Sed hæc omnia in sagas conveniunt, ergo &c. Sunt enim plerumq; personæ viles, mulierculæ rudes, mutabiles, nonnunquam semifatuæ. Non igitur prudenter iis commodari fides potest, maxime ad equuleum qui probationes claras & pœnè certas postulat, ut supra locui etiam in exceptis.

RAT. VII. Docent omnes Jurisconsulti

sulti ac Theologi in nullis criminib. quantumcũq; Exceptis æstimari seu admitti testimonium inimici sive hostis, intellige capitalis, idq; ex jure naturali: præsumitur enim cum sit hostis nocendi studium ac proinde mentiendi: Autores omitto ne frustra in re omnibus indubitata chartas impleam: sed negari non potest quæ veræ sagæ sint, juratas esse humani generis & innocentum hostes capitales, quæ nemini non male velint ac nocere cupiant, si in earum sit potestate; merito igitur quas edunt denunciationes, ut suspectissimas contemnimus. Elegantibus sane verbis rationem hanc Tannerus proponit: *Quod si ipso inquit Iure naturali probatum aut Iure præsumptum odium accusatoris, vel testis, denunciationem seu Iudicium eneruat & elidit: Quidni etiam præsumptum illud odium quod saga adversus quoslibet animo fixum gerere censentur, & a quo etiam apud Germanos nomen* **Vnholden** *accepisse videntur, saltem eatenus enervabit ne sola denunciatio ad torquendam personam denunciatam valeat?*

Itaq; quid secutus sit Binsfeldius nõ satis perspicio. Nam imprimis quodam loco diser-

diserte docet testimonium capitalis inimici penitus admitti non oportere etiam in Exceptis, commendatq; doctrinã Anchatani, Franci, & Barbatii quod nec Pontifex, ut inimicus ferat Testimonium, dispensare possit, cum repellantur Jure naturæ. Deinde quoq; alio in loco non modo nõ cõcedit, sed evincit sagas omnes infestissimas, & capitales esse generis humani hostes; Deniq; tamen rursus alio in loco pro admittendo illarũ testimonio, non secus ac pro aris & focis pugnat. Connectat hæc qui potest.

Rat. VIII. Communis est sententia si socius criminis denuncians plures habeat defectus, ut V. C. non solũ sit infamis sed etiã simul vilis, abjectus, pjurus, aleo &c. tũc ne in exceptis qdẽ facere indiciũ ad torturam, imo nec ad capturam, imo nec ad specialem inquisitionem. Et recte, nam si ob unicum hujusmodi defectum testimonium alicujus rejicitur, quanto magis rejiciendum erit, cum plures rejiciendi rationes coactæ sunt? Atqui vero quis nescit, in sagis si vere tales sunt, quam plurima hujusmodi convenire? nam & infamatæ authorita-

tis sunt, & perjuræ sunt quæ Deo fregerunt fidem, & abjectæ sunt, & mulieres perversæ sunt, & concubinæ satanæ sunt, & inimicæ generis humani sunt & homicidæ & hæreticæ & idololatræ, & hypocritæ sunt, & quidquid deniq; scelerum cogitari potest, penitus implexæ sunt.

DICES. 1. His incommodis occurretur si denuncians tanto sæpius aut tanto acerbius torqueatur, nam sicut per unam torturam purgatur Infamia juxta dicta supra, sic etiam per torturas plures, aut unam tanto acerbiorem purgabuntur defectus reliqui. Atq; ita dicitur docere Delrius in appendice 2. lib. 5. q. 17. ego illam non habeo ut videre possim: Vt ut sit.

℞. *Imprimis nescio qua hæc tandem laniena futura sit torturas multiplicare aut juxta proportionem nequitiæ sagarum intendere: animus meminisse horret. Deinde autem jam ante dixi non sat capi qui tortura hos omnes defectus purget, & ut ajunt, credibilia sagarum testimonia faciat, quæ prius incredibilia habebantur? si mentiri sagæ velint, & innocentes perdere ut prælmi de capitalibus innocentum hostibus debet, a[...] id post torturam atque ante volent, nam aq[...] sane torqueri super complicibus debebunt, & a[...]*

po[...]

post hanc torturam judicibus satisfacient, seu veras suas complices accusent seu fictas. Imo si ante torturam præsumebantur mentiri velle & posse in innocentes ut eos perderent, multo amplius id præsumendum facturos post torturā cum sciant tunc creditum sibi iri, & oraculum habendum quidquid dixerint. Et quæ cæcitas nostra est ut hæc non cogitemus?

DICES II. Cum dicitur plane rejiciendum esse testimonium complicis, si laboret pluribus defectibus seu criminibus, intelligi id debet, si laboret pluribus talibus quæ non ordinarie conjuncta & invicem connexa esse soleant; nam si ea crimina ordinarie solent reperiri simul conjūcta, tunc non debebit plane rejici, testimonium talis complicis, sed admitti potest.

Hanc distinctionem seu explicationem adducit Professor Rintbelensis D. Goebausius in lib. nuper edito, cui titulus processus juridicus contra sagas pag. 99 & 100. atq. ait esse Doctorum Friburgensium, unde concludit testimonia sagarum non esse rejicienda ob id quod pluribus defectibus laborent, quia hi defectus tales sunt, ut ij ordinarie cum crimine magiæ conjuncti sint.

R. Quorumcunq. tandem hæc distinctio sit, ridicula est: nam

I. Caret ratione: aut si non caret, ea detur: & acquiescam.

II. Cur inhabilis sit testis infamatæ authoritatis, cur inimicus, cur semifatuus, cur vilis, cur criminosus, &c. singula suam propriam vel ex rei natura, vel iurispositione causam habent; an hæ autem causæ deficiunt cum ordinarie aliqua sunt conjuncta: id mihi ostendi peto: quod si non deficiunt autem; parum apta ista distinctio est.

III. Sumo tale exemplum: Exsecratur Respublica Idololatriam, Hæresin, Latrocinium, Sodomiam &c. & vehementius quidem eum in quo hæc omnia simul convenerunt: an minus tamen sagam exsacrabitur, quod in eam hæc non aliquando tantum, sed ordinarie & semper convenire solent? Imo tanto magis exsecrabitur. Applica.

IV. Do aliud Exemplum: statuit lex ut pellatur urbe qui latrocinium commiserit, Item qui Sodomiam, item qui Idololatriam: hinc igitur contra Titium sequitur eum maxime pellendum urbe esse, quia is omnia hæc simul fecit, id tu concedis: Negas tamen ex urbe expellendam sagam esse, eo quod etsi hæc quoq; eadem commiserit, tamen excipi debeat, quia ea ista crimina ordinarie cum magia conjuncta esse solent. Applica & vide quam hæc absurda sint. DI-

DICES? Imo hæc distinctio ante data criminũ non ordinarie conjunctorum & ordinarie conjũ. ctorum omnino admitti debet, ob hanc rationem, quam dat citatus Professor D. Gochausius. Sic e- nim ait his verbis, est vero, *inquit*, hæc distin- ctio admittenda: enim vero quia malefici criminibus prioris generis quæ semper sci- licet cum maleficio conjuncta sunt, sem- per sunt innodati; &ergo si maleficos testes seu socios criminis aliis criminibus & qui- dem illis ipsis cum maleficio cõjunctis car- rere esset necesse, nullus esset testis ido- neus, atq; sic lex criminosos & infames ad testimonium in exceptis ferendum fru- stra admisisset, ac frustra rei in crimine ve- neficii de complicibus interrogarentur, &c. Sic ille.

R. *Hæc ratio magis ridicula est nã sensus est sic quasi breviter dicat: hæc distinctio, q̃ ego do vale- re debet, quia si non valeret, tunc ego perderem & esset verum quod dicit adversarius sagis penitus non debere credi. Præclare! Porro de lege quod dicit infra meminero, dubio 49. Argum. 1. & 3, Id nunc manet, cum in sagis ea omnia concurrant simul quæ & Iure natura, & jure positivo inha- bilem reddant testem, & concurrant quidem or-*

dinarie & semper, omnino rejici earum testimonium debere, & rejici quidem ordinarie & semper, ac proinde non solum frustra, sed & perniciose innocentum inimicas & semifatuas fœminas, & viles, & infames & mendaces &c. de complicibus interrogari.

RATIO IX. Si tanti denunciationes fiant, ut hodie fiunt, apertissimum nactus ostiũ est humani generis hostis, ut infinitã innocentium stragem edat. Erit enim in ipsius ac suorum potestate situm, quaslibet quantumcunque innoxias denuntionibus obruere, & in capturam ac torturam gravissimam quam paucissimæ perferre possũt quandocunque volent liberrime tradere. Nam obsecro quid hic obstare poterit? Jã pleni per Germaniam carceres sunt captivis, demus eas omnes vere sagas esse: mox torquentur in nervum ut complices suas fateantur, scit eorum magister quas nominaverit eodem rapiendas esse; cur non agat igitur qui ab initio homicida fuit ut eas nominent quas maxime perire optat? poteratne vel ipse sibi fingere commodiorem nocendi viam & tota Germania bacchandi? Ridere soleo hodiernam multorum

rum Judicum simplicitatem: Non raro enim cum postulant pro captivis sacerdotē, atq; eum ad suum genium formare capiūt, monent primum, instruunt, & identidem inculcant quanta captivarum malignitas sit, quam promptæ eis & in numerato sint mille mentiendi artes, quam ad omnē falsitatem ac dolos expedita eloquentia; Caveat ne iis credat, ne se decipi patiatur ficta san itate; parum esse dœmonis mancipiis si & sacramentum mendacio profanent, nequissimum earum doctorem esse qui vel prudentissimis cautissimisq; imponat, & similia; quæ eo spectant ut omnem iis fidē abrogēt si tale forte quippiam confessario exponant quo ad innocentiam quorundā quasi quibusdam vestigiis perveniri posset. Itaq; eo usq; mendaces, perjuræ, dolosæ, deceptrices sunt, quibus credi nullo modo oporteat; solum cum ad edicendas in tortura complices est, ventùm, jam eæ ipsæ mox omnem exuunt naturam, jam pertæsæ artium suarum, subito è mendacibus veraces fiunt, totæ candidæ, sinceræ, sine dolo, quæ non nisi vere sagas & nocentes accusaturæ sint innocentium oblitæ. Euge rem

rem lepidam & festivam! non est quod jã fraudem ullam metuamus nihil hic periculi futurum est, non jam amplius mentiri possunt: pellem ætiops mutavit. Pergite inquisitores, capite denunciatas, non dubium est quin reæ sint, ducite in nervũ & extendite dum fateantur, si id nolint, obstinatas vivas incẽdite, nocẽtes enim sunt: dœmon dixit & in tormentis dixit. O Germania quid facis? timent Judices ne fallantur à sagis viri Apostolici qui & Angelos judicaturi sunt, ne ipsi fallantur non timent. Mentiuntur ajunt vel in ipso Sacramento pessimæ deceptrices, in equuleo duntaxat verum dicunt, hic decipere non possunt. Quam hæc perversa & ridicula sunt? quæ miror Magistratus Germaniæ nondum animadvertisse, tot consiliariis & viris prudentibus vallatos. Quidni faciat jam dœmon, quod ipsi lubet sæviat in quoscunq; volet? & ecce iterum unde tantus nobis numerus sagarum!

DICES. I. Non procedunt hodie ex solis de nunciationibus sed si alia quoque indicia accedant.

℞. *Fal-*

R. Falsum est quod dicitur: nam plerumq; aut certe frequentissime hodie ex solis denunciationibus procedunt: Id probo hoc Enthymemate: Procedunt plerumq; ex denunciationibus & fama ergo ex solis denunciationibus procedunt. Antecedens patet cum omnia exemplis plenissima sint; probanda igitur consequentia est, quam sic ostendo; Iam supra docui dubio 34. famam hodiernam non esse nisi spurium rumorem atq; insuper nunquam in Iudicio legitime probari, proindeq; esse indicium ipso jure positivo & naturali invalidum & nullum, quod si nullum autem atq; ex eo igitur ac denunciationibus judices procedunt utiq; ex solis denunciationibus procedunt. Præterea vero, esto etiam demus hoc; non plane sit nulla fama hodierna sed legitime semper in judiciis probetur: quæro tamen ex Iudicibus quid putent? an nocentes esse omnes quæ solo hoc indicio malæ famæ aut aliquo simili urgeantur? nec hoc dicent: quid igitur? ut primum modo dæmonis auctoritas accedat, id est, testimonia ab auctoritate & veracitate dæmonis ac mancipiorum ejus ducta, jam audebunt, jam de earum culpa, quasi certi erunt, atq; ita certi ut quascunq; torturas denunciatæ sufferant, quicquid in defensionem sui velint afferre, quicquid constanter negent

negent &c. per fas nefas debeant nocentes esse, nam hæc hodie praxis est. Vnde Infero adhuc igitur in satanæ potestate esse, eas saltem omnes quæ diffamari, aliove quo simili insufficiente indicio suspectæ fieri potuerint, mox adjectis suorum denunciationibus in discrimen adducere. E quare quam multas adhuc strages machinari nobis dæmon possit facile existimare est: ignavus enim sit si hanc occasionem sine fructu sinat effluere.

DICES II. At saltem si denunciantes convertantur non contemnendæ earum denunciationes erunt nec prædicta pericula timenda.

℞. *Adhuc timenda erunt & denunciationes contemnendæ prout dubio sequenti latius ostendam.*

DUBIUM XLV.

An saltem denunciationibus credi debeat ob denunciantium pœnitentiam.

RESPONDEO. *Sic quidam occurrere solent iis quæ dubio præcedente disserimus, sed frustra. Rationes istæ sunt.*

RATIO I. Denunciationes hodie fiunt, & in acta referuntur antequam de

con-

conversione & pœnitencia cum denunciantibus actum fuerit: Nam sic praxis hoderna habet, ut vix adeant spirituales viri, nisi cum in exteriore foro cognitio expedita est: Frustra igitur sagarum pœnitentia obtenditur, ne earum denunciationes contemnantur, cum denunciationes omnes pœnitentiam antecedant. Utinam vero non nisi postquam serio ad Deum revertissent tum demum edicere complices juberentur, & quidem non quas equuleus extorqueret, sed quas conscientia suggereret: nam & aliquid tunc ego denunciationibus fortasse darem, & aut fallor insigniter aut paucissimum sagarum numerum brevi haberemus. Scio quid loquar, & si multa adhuc subticere est necesse. Itaq; non parum semper admiratus sum prudentissimum Theologum Tannerum qui inter ea media quib. sagæ extirpari possint, hoc quoq; raptim immiscuit, ut rei non examinĕtur de complicib. nisi post acceptam suæ mortis sententiā & præviam pœnitentiā ac præparationē ad bene moriendum à confessario procurandam: Sic enim ille disp. 4. de justitia. q. 5. Dub. 5. nu. 131. sed

131. Sed medium hoc quorsum? Nec Inquisitores id unquam amplexuri sunt, nec Magistratus mandaturi: Non amplexuri Inquisitores; nam lucrum suum intervertent imminuto numero in quas procedant: Non mandaturi Magistratus: nam nemo suggereret nec ipsi legent.

Rat. II. Non modo autem verum est quod dixi, nimirum excipi hodie & inscribi denunciationes adhuc ante reorum pœnitentiam, verum etiam eas ipsas solas ab impœnitentibus factas judices valere volunt: adeo ut postea ubi vere poenitentes & ad mortem rite dispositæ à confessario judicatæ fuerint, si circa complices quippiam enuncient id non nisi eatenus à judicibus vel credatur vel rejiciatur, quatenus cum denunciationib. iis quæ adhuc ante poenitentiam factæ sunt vel convenit vel dissentit. Imo ad eas adhuc impoenitentium denunciationes tanquam ad lapidem lydium arguti homines probant an vere quæpiam deinde poenitens sit an falso: nam si Titia V. C. quas adhuc impoenitens denunciationes edidit, eas post acceptum poenitentiæ sacramentum ap-

probet

probet & ratificet, id ipsis signum veræ conversionis est tum Titia non fictè pœnituit. Sin autem revocet, & torturæ coactione mentitam se pronunciet, tum fucum fecit, confessario imposuit, falsa ejus pœnitentia est, aut terrore mortis perturbata est, ac proinde superioribus denunciationibus insistendum est. Equidem ingeniose! nam utcunq; res cadat, seu ratificet, seu revocet Titia post sacramentum poenitentiæ, semper judices quod volũt obtinere putant. Si ratificet denunciatio ejus prior vera fuit, quia vere poenitens ratificavit, si revocat id non obest, quia vere poenitens non fuit: Sic enim illi ajunt. Sed non animadvertunt scilicet, quam neutro modo subsistant.

I. Enim cum admittunt Titiam vere poenituisse si priorem denunciationem ratificet, committunt circulum: denunciationem enim eam fuisse veram ajunt, quia poenitentia in qua ea denunciatio ratificata est, vera fuit, poenitentiam vero hanc fuisse veram colligunt, quia ratificavit denunciationem quæ vera fuit: sic denunciatio poenitentiæ poenitentia denunciatio-

ni fidem facit, quod est in circulum discurrere.

II. Quo jure & facilitate illi dicunt falsam esse Titiæ poenitentiam cum priorem denunciationem revocat, veram autem cum ratificat, eodem jure & facilitate mihi dicere licebit oppositum, id est, falsam esse Titiæ poenitentiam si priorem denunciationem in statum impoenitentiæ factam adhuc ratificat, veram autem si eam revocat: alioqui ridicula res plane est ut cum dicit poenitens quod judicib. placet jam clament vere poenitentem esse, cum quod displicet, jam ficte poenitere? Quis non hominum cordatorum hic indignetur? nam hoc penitus nugari est.

III. Etsi negent Titiam vere pœnitentem fuisse si priorem denunciationem revocet, parvum refert, nam nec pœnitens quoq; fuit cum denunciationem primam fecit: id mihi sufficit, manet enim quod volebam, denunciationes fieri à sagis nondum conversis atq; ideo tanquam diabolicas ac fallaces adhuc rejiciendas esse.

Ratio III. Imo etsi id hodie quod nun-

nunquam fiet, esset moris ut juxta consilium Tanneri post pœnitentiam primum & acceptam mortis sententiam denũciationes exciperentur. Etsi etiam moris hodie apud multos sit ut non stetur denunciationibus nisi post poenitentiam eas ratificent, nihilominus adhuc ajo cordatos viros merito denunciationes eas repellere. Nam merito cordatus quisq; dubitare potest, an non poenitentia hæc sit conficta? Nam

I. Clamant inquisitores doemonem sua mancipia ad gravissima quæq; & inaudita omnibus seculis scelera jam primum vehementissime impellere: quid mirum igitur aut incredibile fuerit, si impellat quoq; ad fingendam poenitentiam.

II. Quotidianum est, quod & paulo ante dixi, ut quoties quæ rea revocat quod in tormentis fassa est, exclament judices decipere eam confessarium, & ficte poenitere: sat igitur ipsi judicant proclive admodum his reis esse ut fingant & fallant: merito igitur id cordatus quisq; etiam cum denunciationes post poenitentiam faciunt aut ratificant suspicabitur.

III. Nec obstabit quod confessarius ju-

dicet Titiam V. C. vere poenitere. Nam ut judices illi contra quos loquor aperte fatentur, confessarius in eo foro conscientiæ non est audiendus; si enim revocet Titia quæ in torturis fassa est, etsi dicat confessarius vere poenitentem esse, ajunt illi tamẽ & vidimus, eum decipi, dolosissimum esse Satanam, & mille artificem, credendũ hypocritis non esse. Idem igitur & cordati viri dicent, cum Titia denunciationes ratificabit, ac quo jure isti ad mẽtem suam, eodem & hi ad suam uti volent. Deniq; impossibile erit unquam certo scire an Titia vere, an falso poenituerit: nam quis judex erit? an confessarius? atqui hunc isti, ut jam diximus non admittunt: an ipsi igitur erunt? at hos certo in foro Ecclesia non admittit.

IV. Non desunt magnæ causæ cur Titia volet fingere & cur doemon eam ad fingendam impellere. Videt Titia de se actum quidem esse, quod si ficte tamen poeniteat mitigationem poenæ sperare posse: Posse & innocentes, quę communis ei cum doemone voluntas est, in discrimen adducere, & se non segniter vindicare, dum scilicet

licet per denunciationes suas hoc veluti pœnitentiæ sigillo roboratas tanto certius & minore cum judicum scrupulo ad innocentum necem Zelum principum extendet, Vtentur igitur occasione sua generis humani hostes & qua libidine nocendi innocentes denunciare, eâdem & denunciationes ut infirmæ non sint ficta sanctitate vestire volent: Deniq; hæc semper summa est; dictorum judicum processum auctoritati & veracitati dœmonis incumbere, ac eatenus solum nõ falli, quatenus qui omnis doli & falsitatis artifex divinis literis præscriptus est, non fallit.

Ratio IV. Imo etsi concedam, concedam enim; non simulate conversam quampiam ad Deum esse ac verissime pœnitentem: nihilominus ne sic quidem denunciationibus ausim fidere in re tantâ tam periculosá, eo quod & tunc fallere denuncians possit vel quia vix aliter audeat, vel quia aliter non sciat prout dubio sequenti exponam.

DUBIUM XLVI.

An ſaltem Denunciationibus credi debeat, ſi infallibiliter certum ſit denunciantes vere converſas eſſe, & verum velle dicere.

RESPONDEO. *Sic denique videri poterat; ſed nec mihi nec cordato cuipiam qui attentius conſiderare voluerimus videri debet. Rationes iſtæ ſunt.*

RATIO I. Solent judices ſi quæ revocent denunciationes ante factas, eas quoque ad torturam revocare; & hoc ipſum lictores eis minari ſolent, ac pro ſingulari affectu ſuo quo ad exſtirpanda zizania feruntur, ſedulo ne id neſciant præmonere. Quare etſi Titia V. C. verè converſa eſſet & ſincere pœnituiſſet, non auderet tamen non ratificare denunciationes ante factas: vnde ulterius ſi eas ratificet non continuò hinc evincetur eas igitur fuiſſe veras: nam & vere pœnitens formidare pœnas tam graves poteſt, earumque metu continuare mendacium: fragilitas humana magna eſt.

Incre-

Incredibile est quam hic multa mihi exempla suppetant, & quam multæ pereant per hujusmodi falsissimas delationes vi tormentorum expressas, quæ deinde irrevocatæ manent. Nesciunt qui tormenta non gustarũt, quã ij q gustarũt supra omnẽ modum formidẽt: Ex quo fit ut paucæ adduci possint, ut denunciationes suas falsas saltẽ omnes constãter revocent. Revocant igitur saltem aliquas ut sic & conscientiam, quantum possunt exonerent, & simul tamen repetitionem tormentorum declinent, quam non declinarent, nisi utiq; unam alteramve saltem irrevocatam relinquerent: unde rursum tamen his relictis quantum creetur malum facile lector intelliget; quippe cum passim ex hoc ipso concludant judices hanc unam igitur aut alteram quæ revocata cum aliis non sit, tanto certius nocentem esse, atq; ideo tanto sævius in eã si neget animadvertendum. Res sane undiquaq; periculosa, quã fusius deducere non placet, dum id modo pateat, & vere poenitentem esse Titiam posse, & nihilominus si quam ante fecisset falsam denunciationem, eam metu repetendæ torturæ irrevocatam relinquere.

RATIO II. Quantumvis vero & pœnitens esset saga aliqua denuncians, & id infallibiliter constaret, velletq; vere denunciare: nihilo tamen minus fallaces denunciationes essent ob periculum deceptionis ipsarum sagarum. Nam constat & conceditur etiam ab adversariis sagas non semper realiter ad conventus & tripudia sua transferri, sed sæpe per solam imaginationem, sic ut dæmone seu per se, seu per adhibita naturalia medicamẽta phantasiam varie commovente, existiment fuisse, vidisse & fecisse, quæ nec visa nec facta ullibi sunt, perinde ut iis accidit, qui in somno non veris rebus, sed earum imaginibus luduntur. Exstant hac de re exempla quæ quod passim circumferuntur & nota sunt brevitatis causa omittimus. Quin imo valde credibile esse, q; sagæ sæpius phantasticis hujusmodi translationibus & conventibus quam veris fruantur, docet Tannerus Theologiæ tomo. 1. disp. 5. quæst. 6. dub. 7. Quo posito, quis non videt, necessario fallaces delationes esse, quantumvis denunciantes conversæ sint, & nolint fallere. Nam unde scit judex an

hæ &

hæ & illæ denunciantes, non ſint ex ea ſagarum claſſe, q̄ meris phantaſmatis à dæmone ludũtur, ideoq; fuiſſe & vidiſſe ſe putant ubi non fuerunt nec viderunt? Illæ ipſæ certè inter phantasmata & res veras non ſatis diſtinguunt. Jurant ſe fuiſſe ubi non fuerunt: Nota ſunt exempla, ubi rerum harum curioſi cum teſtibus adfuere, & ſopitas hujusmodi ſagas etiam verberibus ſignatas apud ſe præſentes retinuêre: quæ tamen ubi ſomnum perdormivisſent, in conventibus ſuis fuiſse & mira ibi egiſse pertenderent. Ita veram rem putabant eſſe, quam non niſi in imaginatione paſsæ fuerant.

Narrat experimentum tale quod ipſe ſumpſerit Baptiſta Porta Neapolitanus in magia naturali, editione prima. Quodſi dicas mirum eſſe & incredibile, quod quis neſciat diſtinguere, quæ realiter, q̄ imaginarie, ſit paſſus, etſi enim cum interdũ ſomniamus in ipſo ſomno, omnino putemus nos vigilare; cum tamē deinde evigilamus, ſatis clare cernimus nos tantum ſomniaſſe. R. Id quidem ita nobis ordinarie contingere, ut ſatis diſcernamus ſomnum à vigi-

lia in vigilia. Nego tamen incredibile esse quin aliter possit fieri & in sagis fiat, ut dæmon, qui mille artifex est, ita mancipia sua turbet, ut inter rem veram & falsam non discernant: præcipue cum ante pleræque deliræ mulieres sint; aut ad delirium à natura sexus illius disposita, quo facilius in materia apta nequitiam suam exercere ille artifex possit.

RATIO III. Quin imo posito quod judex certus esset denunciantes ex illarum esse classe, quæ verè non phantasticè transferantur & côveniant, nihilominus adhuc his denunciationibus prudenter inniti nô potest. Nam ut prudenter iis nitatur, non modo constare ei debet quod Titia, verbi causa, non mentiatur, cum dicit se Gaiam in conventu vidisse, verû etiam quod hæc proba consequentia sit, Titia vidit Gaiam in conventu, Gaia igitur in conventu vere fuit. Unde enim novit, an non forte dæmon ibi Gaiam repræsentaverit, ut adesse putaretur quæ longissime abesset? Qua de re quoniam difficultas esse potest sequenti Dubio latius agendum erit.

Dub. 47.

An Dœmon in Conventibus sagarum repræsentare possit innocentes?

RESPONDEO videri quod sic & quidem non modo quiescentes ut quidam facilius cōcedunt sed etiam cum cæteris tripudiantes. Rationes istæ sunt.

RATIO I Ita factum esse exempla docent. Ergo fieri potest. Novi monasterium ubi contigit & in acta relatum est, quod jam dicam. Accusatus à multis sagis fuit quidam ejus monasterii religiosus, quod in conventu visus fuisset; addita etiam persona cum qua tripudiasset, & super hoc quoque pœnitentes mortuæ, cum nihilominus tamen testimoniis totius conventus cōstaret, cum illis ipsis horis quibus visus dicebatur, cum cœteris in choro præsentem fuisse, atq; adeo in officio divino occupatū, vel mentitæ igitur denunciantes fuerant, seu vi tormentorum, quod solent innocētes, seu malitia quod nocentes, vel si mentitæ non sunt ut judices supponunt imaginem pro re viderunt. Possum & alios nominare viros sanctos hodie superstites, imo & Prin-

& Principes quos in saltibus suis vidisse jã plures fassæ sunt. Alia circumferunt exempla, quæ quod nota sint & chartam solum impleant, omitto, ubi similiter visæ in tripudiis personæ feruntur, quæ non solum eo tempore alio in loco erant, sed etiam per destinatos ad id testes ne abessent ibidem custodiebantur.

RAT. II. Potest se dœmon transformare in angelum lucis, ut & scriptura testis est, & exempla sunt passim in vitis sanctorũ, ergo etiam repræsentare innocentes præsertim cum non incredibile sit Deum multa ipsi permittere.

RATIO III. Argumenta, adversæ sententiæ non satis solidè in contrarium probant, ergo merito & prudenter nostræ opinioni adhærendum est, nec satis alteri fidendum. Ubi nota quod mihi, qui affirmo dœmonem repræsentare posse innocentes, non incumbat in conscientia opinionẽ meam solide probare: sed id incumbat in hoc casu conscientiis adversæ partis quæ negat. Ratio ista est quia ad me quidem, seu id possit doemon, seu non possit, parum attinet. Nolo enim ex hoc seu illo posito quic-

quicquam adversus quenquam moliri, sed tantum non nisi vel animi gratia vel studio monendi alios laborem hunc probandi assumere; in quo etsi non subsisto nec sufficienter probo, nullum aliis periculum aut injuriam creo. At vero cum adversa pars sententia sua supposita, ex eo velut fundamento ad decernendum de capitibus humanis procedat; necesse est nisi temere ad rem tam arduam ivisse velint, ut fundamētum hoc solide jactum habeant: ideoq; nisi validis id argumentis probaverint, in conscientia nequaquam subsistēt. Imo non solum in cōscientia, sed & secundum dialecticam in hoc casu neganti quod id dæmon possit, incumbit probatio. Etsi enim dici soleat affirmantis non negantis esse probare: tamen cum (quod obiter Lector discat) per affirmantem hic intelligatur is qui ponit, hinc si quis propositionem aliquam seu affirmativa ea sit, seu negativa, tanquā veritatem seu fundamētum quoddam ponit, cui superstruere adhuc aliud vult, ei necesse est, ut eam propositionem probet. Unde cum adversarii hanc propositionem negativam quod dæmon nō possit repræsen-

sentare innocentes primum ponant, ac deinde ei superstruant suum processum, ipsi eam negativam probare debent, cum sint hoc casu affirmantes, id est, ponentes, aut iniqui erunt qui in id incũbunt fundamentum, quod non solide jecerunt: satis est nobis attulisse rationes dubitandi; satis item: esse homines in mundo non plane doctrinæ omnis expertes, qui valde metuant, ne dæmon id DEO permittente, & possit & faciat, satis quoque quod nos hac super re judices monemus; num ipsi si nihilominus in vitæ ac necis causa acerbissimis tormentis in personas quaslibet grassari volunt, fundamentum hoc suum vel probare argumentis viro cordato dignis debent, vel excusari non poterunt. Videamus igitur qui probent, quam solidas rationes adducant.

Quæ sint Argumenta eorum qui probare nituntur dæmonem non posse seu velle in tripudiis repræsentare innocentes?

RESPONDEO. *Argumenta hæc congessit Binsfeldius ad quem & Delrius remittit. Ordine igitur ea ponam, nisi quod argumentum primum ex Delrio sumam.*

ARGUMENTUM I Dici non potest quam nuper quidã cõfessarius sagarũ, alioquin non peritissimus in verbis Delrii triumpharet, cum ea ex allato ejus libro in hunc modum recitasset: *possent*, inquit Delrius, *dæmones assumpta hominum innocentum figura in conventibus suis comparere, si Deus id non impediret, quem id hactenus pmisisse mihi & illectum & inauditum adhuc in crimine magiæ.* Sic ille lib. 2. q. 12. num. 5. & mox ibidem, *si Deus id sinit, mox fraudem aperit, vel propter alia peccata in eorum remissionem vel ad majus meritum, vel gloriam sufferentiæ id permittit.* Ex quo dictus confessarius: *Ecce inquit, illectum hoc & inauditum est ipsi Delrio? quis igitur id factum credat?* Rx. I.

Rꝶ. *I. Argumentum hoc nimium probat & sic nihil: probat enim infinita alia quæ facta vere sint, facta non esse, quia hæc Delrio illecta & inaudita sint: mihi certe & pluribus mecum nec est illectum nec inauditum.*

II. Inquisitores hodierni novas indies machinationes, nova scelera sagarum hactenus inaudita novis tormentis extorquent, & apud principes ac vulgum mirè crepant. Quid si utar nunc dicto argumento & omnia illa negem eo quod illecta ea sint & inaudita Delrio, quid dicent? indignabuntur sane ac contendent nova indies Deum permittere: & cur non mihi igitur concedant inter tot nova ista hactenus illecta & inaudita quæ Deus dæmoni in conventibus permittat, etiam has repræsentationes intercurrere? dicam hoc unum etiam ex illis novis esse.

III. Quæ visæ in conventibus denunciantur, certo habentur nocentes, & certo ibi corporaliter fuisse: itaq; tam diu torquentur donec fateantur, & si quædam torturas superant ac non fatentur, jam ea tamen comburuntur vivæ ut obstinatæ, nam omnes simpliciter nocentes esse debent, quod mirum igitur si illectum est & inauditum Delrio nullas innocentes in conventibus comparuisse?

IV. Si

IV. Si excipias non ita fieri ut dixi, sed quæ fassæ in torturis nō sint dimitti secundum jura, & non comburi: jam rursum id mihi servit: nam illæ igitur quæ dimissæ sunt, innocentes judicatæ sunt, non igitur illectum saltem & inauditum est innocentes aliquas in tripudiis comparuisse.

ARGUM. II. Dœmon hujusmodi repræsentationes non appetit. Ergo. Probatur antecedens: nam perspectum est ei ex sacris literis Deum non permittere, ut electi tribulentur aut tententur nisi ad meritum, probationem & bonum. Ita Binsfeldius.

R. *I. Argumentum hoc nimium probat, & sic nihil: nam iisdem plane verbis probari posset, dæmonem non percussisse Iobum à capite ad plantam pedis, nec deniq; ullorum unquam martyrum exquisitas pœnas ac necem suis artibus promovisse. Dicam enim totidem syllabis: Dæmon hujusmodi artes non appetit*; perspectum est ei ex sacris literis Deum non permittere, ut electi tribulentur aut tententur, nisi ad meritum, probationem, & bonum.

Resp. II. Non omnes quos dæmon repræsentaret electi essent, essent aliqui mali & nequam immortalibus peccatis constituti, etsi magia criminis

minus exortes atq; eatenus saltem innocentes. Etsi igitur non appeteret dæmon ob allatam causam repræsentare electos, non continuo probatum est, non appetere innocentes.

ARGUM. III. Hæc doctrina inquit Binsfeldius, quod Dæmon innocentes repræsentare non possit, maximum robur sumit ex conscientiis innocentum. Quis enim innocens angitur aut timorem concipit, ne à dæmone inter maleficos & sagas repræsentetur? alias si hoc posset dæmon semper omnes merito in timore & tremore versaremur, ne in fabulam & tragediam, in qua salus animæ & corporis periculo exponeretur, traheremur. At securæ conscientiæ nullo modo sibi metuunt. Ergo, sic ille.

Resp. I. Argumentum hoc nimium probat, & sic nihil: nam iisdem syllabis æque probari posset innocentes non posse nec solere à sagis incantari & maleficiis in omnem vitam miserrimos reddi. Probo: quis enim innocens cum mane surgit angitur aut timorem concipit ne ea die à sagis incantetur? alias si hoc possent sagæ semper omnes merito in timore & tremore versaremur, ne maleficio aliquo afflaremur, quod in omnem vitam

nos

nos miseros redderet, at secura conscientia non sibi metuunt. Ergo

Resp. II. Securi & absq; metu sunt innocentes non quia omnes existiment se à dæmone exhiberi non posse, aut quasi id dæmon interdum non faciat: sed quia existimant, etsi id fiat, sibi tamen non obfuturum, eo quod nunquam tam imprudentes & indiscretos judices ad tribunalia sessuros supponant, qui ex diabolicorum hominum denunciationibus processuri sint, plusq; credituri nequam dæmonis mancipiis quæ accusent, quam integritati morum quæ excuset.

Resp. III. Vbi ferventer in maleficos inquiritur, & judices ejus sunt sententiæ de qua loquimur ut ex hisce nugis procedendum putent, nego innocentes non sibi metuere: falsissimum hoc est: plurimos ego scio optimos conscientiosissimosq; homines qui vehementer formidarunt, atq; adeo nonnullos q alio transtulerunt sedem. Scio qui me aliosq; hac ipsa super re consuluerunt, scio qui cũ in urbem vicinam excurrissent consulendi & generaliter confitendi causa, ubi reversi sunt sequenti die, hoc ipso indicio esse captos, quasi fugam adornassent, nec tamen fugere potuissent Deo vindice eos turbante & retrahente; cumque contrarium testari vellent, permissum id eis non esse: scio non-

nullos jam, tum esse meditatos si comprehendantur & cogantur vi pœnarum se reos dicere, quas texere narrationes velint, ut probabiliter mentiti videantur, ne si quippiam non congruat, in nervum repetantur; scio & quas multis resolutiones dederim circa hos ipsos conscientiæ casus, quatenus sine peccato mortali in torturis contra se vel alios mentiri liceret aut non, ut sane in multis locis insigniter multi boni formident. Itaq; argumentum hoc Binsfeldi, nihil facit nisi ut me potius contra ipsum juvet: sic enim conficio: si tam parvam in his rebus experientiam aut cognitionem Binsfeldius sumpsit, ut adeo ignoret, quæ passim sunt nota, quid ei tandem similibusq; doctoribus in his causis tribuendum est? sedeant in musæo suo & quod utilissime hactenus fecère, lucubrationes Theologicas ad nos emittãt: tum autem reorum causas obsecro, ne attingant tantæ autoritatis viri, nisi hanc saltem aliquando ad incarceratorum aures propius inclinarint & padore carcerum saturi accesserint, qui ut habeo experientia excitare spiritus ac species solet, ne non multo, quam alias clementius philosophemur.

ARGUM. IV. Quod nunquam factum est, neq; fit, secundum communem rerum cursum, nequaquam fieri posse, si ex

ex facti contingentia, incommoda sequantur, judicandum est. Sed nunquam, aut rarissime auditum est ex constantibus, & perseverantibus confessionibus, quod innocentes repræsentati sint in conventibus, imo semper experientia compertum, ibi repræsentatos eos, qui fuerunt rei tanti criminis. Ita Binsfeldius.

Resp. Negando minorem. Vnde enim scit Binsfeldius, nunquam innocentes repræsentatos, & accusatos, ac plexos esse? unde scit omnes repræsentatos, & accusatos tanti criminis reos fuisse? an ex constantibus confessionibus, ut ait? at unde novit has confessiones omnes veras fuisse, nec metu, aut vi quæstionum expressas? jam tum constat plurimos esse, qui contra se mentiantur. Vnde ipsi notum est, eas ipsas, quatum constantibus confessionibus nititur, non in istarum numero fuisse, quæ mentitæ sunt. Væ illi, quæ semel in tormenta pedem immiserit, non retractura unquam quin omnia fateatur quæ cogitari potuerint. Spectat huc responsio tertia supra data, ad argumentum primum. Igitur sic sæpe mecum ratiocinari soleo, quod non omnes nos magi sumus, hanc unicam esse rationem, quod tormenta ad nos non attingunt: verissime quidam

nuper inter scyphos, & ipse magni principis Inquisitor jactare ausus est, si sub suas manus, & tormenta vel ipse pontifex veniret, sine dubio tandem se maleficum quoq; esse confessurum. Idem faceret Binsfeldius, idem ego, idem cæteri, pauculis robustissimis exceptis.

ARGUM. V. Si Dæmon repræsentare potest innocentes in conventibus maleficorum, poterit & innocentes in forma homicidæ, adulteri, fornicatoris, cum omnium innocētum maximè interitum exoptet. Accusetur quis ergo homicidii, latrocinii, furti, adulterii: eludet accusatus, ac dicet culpa se vacare, Diabolū se transformasse in ejus faciem, & facinus patrasse &c.

Hujus argumenti nodum, inquit Binsfeldius, solvere non poterunt, qui ita urgente conscientiâ, vel non raro excœcantibus affectionibus laborant.

℞ *Quod Binsfeldius eos, q in nostrâ sūt sentētia, sic absolutè perstringit, quasi laborent excœcantibus affectionibus, & urgente conscientiâ, sine fundamento facit. Interim si, qui affectibus laborant, solvere ejus nodum non possunt, nos certè non laboramus, cum solvere possimus: dicimus enim plan-*

plane dissimile esse à nostro casu, quod ipse affert, id quod sic ostendo.

Si esset locus aliquis, in quo certis, constitutisq; temporibus, ac horis varia apparere spectra, & miros ibi ludos, ac varias hominum affectiones effingere solerent; tum autem Sempronius accusaret Gracchum, quasi eum illo ipso tempore, atq; hora in eo loco conspexisset homicidium patrantem, meritò prudens quisq; judex sufficienti cum ratione dubitare posset, ne fortassis non Gracchus is verè fuisset, sed ejus loco inane spectrum. Insulsè autem faceret, si sine aliis indiciis hac solâ causâ Graccho quæstionem decerneret. Idem autem in nostro casu est. Ajunt enim jam antè adversarij, certa esse Dæmoni loca, atq; tempora, quibus festa, & conventus, ac tripudia sua cum sagis celebret: Ajunt etiam variis ibi repræsentationibus, ac formis, nunc hac, nunc illa specie viri, mulieris, militis, virginis, adolescentis, hirci, leonis, &c. suorum asseclarum oculis obludere; si qui absunt à conventu, eorum quoq; vices, ut adversarij fatentur, ipse supplet: quædam verè, plura fictè imbi geruntur, putant delicatè edere, bibere, dormire in lectis eburneis &c. cum non nisi morticinis vescantur, camerinam potent, & sub patibulo quiescant. Omitto enim illusiones omnes

cateras, quæ in ipsis sacris solemnes sunt, sic ut nihil æquè ibi agere videatur infernalis histrio, quam ut meris larvis, spectris, & falsis imaginibus confingendis indulgeat. Quæ cum ita esse fateantur omnes, prudenter sane dubitabit is, quicunque is judex erit, an non in hac spectrorum omnis generis confingendorum facultate ad aliarum quoque personarum, maximè in peccato mortali existentium, fictionem licentia dæmonis se in his locis extendat: prudenter etiam formidabit, ne qui in his locis eo tempore visus esse dicatur, is ipsus ille fuerit, an vero vana aliqua larva oculis objecta. Ex quo tamen minimè sequetur quod ut quisque in alio quovis loco nullis talibus illusionibus seu phantasmatis obnoxio latrocinari, furari, adulterari &c. conspectus sit, tum quoque suspicari debeam, ne à spectro sim delusus. Longe enim dispar ratio est. Ex quibus admodum jam liquet, quam plane nihil in eo Binsfeldij argumēto insit, quod ipse pene insolubile putabat. Quamque malè nos arguerit habere oculos clausos, sic enim ait, quod ista non videamus, quæ ipse se in allato argumento videre putabat. Posset & aliter respondere, sed quod respondi sufficit.

ARGUM. VI. Deus non permittet unquam Dæmoni, ut innocentes exhibeat, ergò & non potest. *Resp.*

℞. Negando antecedens. Unde hoc certum est adversarius, quod Deus id non permittet? multa alia graviora permittit Deus, ut supra docuimus, neces Martyrum, infantulorum, conculcationes sacrarum hostiarum, & similia infanda. Praeterea permittit Deus ut Dæmon tum in speculis, tum aqua, oleo, aliisve exhibeat imagines variarum personarum cum passim curiosi ad ariolos & divinos accedunt, consuluntq., quis furtum in domo factum commiserit, quis equos abegerit, quis pecus maleficio infestaverit, quis filiæ familias futurus sit sponsus, quis primum è familia moriturus, aliave id genus nimis usitata ac nota, in quibus tamen sæpe fallit; & innocentes quoq., uti constat, falso indicio onerat. Novi ego virum probum, doctum, & religiosum, egregiá formâ, in quem cum procax quadam mulier, & saga insano furore Veneris exardere cœpisset, nec tamen ulla via, quas varias tentârat, potiri optatá spe posset, hoc uno se utcunq. leniebat, quod dæmonē suum concubinum in illius semper faciem formatum accipiebat, ut et deinde ipsamet est fassa. Et cur nos igitur quod alibi potest dæmon representare innocentes, id in solis suis conventibus & solennibus sacris non possit?

DICES. Si in conventibus representa-

re doemon innocentes permittatur, nimis magna hinc incommoda in rempub. redundabunt.

℞ I. Sit ita: sed unde tibi constat Deum non permittere ea, ex quibus magna incommoda in rempub. redundant? permittit Deus doemoni ut sagas transferat, pharmaca iis ad malificia subministret & similia, quibus nemo adversariorum controvertit: nullane ex his incommoda nascuntur? nisi igitur aliunde constet Deum non permittere innocentium repræsentationes in diabolicis illis ludis, frustra id negatur.

Resp II. Negando quod assumitur: nam quod, obsecro, incommodum ex iis repræsentationibus in rempub redundabit? an quod innocentes habebuntur nocentes? torquebuntur &c.? sed Respondeo: habebuntur nocentes, & torquebuntur à judicibus prudentib. & cordatis, nego; ab imprudentibus, & vecordibus, concedo: Deinde verò adversarij malè discurrunt. Ajunt innocentibus repræsentatis hoc incommodi datum iri, quod habebuntur nocentes & torquebuntur: Præsupponunt igitur quod taliter præsentati nocentes habebuntur: cum hoc ipsum sit in quæstione, an taliter repræsentati nocentes habendi sint? Itaque in circulum argumentantur: Cur visa in saltu meritò nocentes habebuntur? quia Deus inno-

centes

centes ibi repræsentari non permittet: cur autem Deus non permittet? quia incommodum sequitur; nam ibi visa nocentes habebuntur. Ecce quam parum hodiè adversarij ad Dialecticam attendunt: A. quia B. & B. quia A. Nemo igitur hunc circulum hactenus deprehendit! Porrò quod vult Binsfeldius privilegium hoc esse filiorum Dei, ut tale quid non permittatur, supra refutatum est dubio 10. inde repete. Omninò hic inserendum est, quod nuperrimè contigit loco celebri Germaniæ, in quo omnia pœne in cineres conciderunt. Vocaverat ad mensam suam Princeps religiosos duos, viros spectatæ virtutis, & doctrinæ: inter epulas deinde Princeps ad alterum eorum: Mi pater inquit, existimas ne ex æquo, & recto geri, cum eos hactenus in nervum abripimus, qui à decem & duodecim sagis denunciati sunt in saltibus comparuisse? vereor non parum ne mille artifex suis asseclis illudat, & non æque tuta sit ad veritatem via, quam per hasce denunciationes sternimus: præsertim cum & viri gravissimi, doctissimiq; non pauci passim incipiant reclamare, & conscientiam nobis commovere: Dic igitur, quid sentis? tum ille, ut est acer subinde & profusus impetus eorum, qui non ultra pedes quatuor à fornace absiti philosophari solent: quid

quid malum, inquit; quod nos anxios hic facit, ac conscientiam constringit tot testimoniis convictam? Scrupulus sit existimare, id unquam Deum permissurum, ut innocentium personæ ita traducantur: non est quod ad tantū denunciationum numerum Iudex hæsitet, quin tutò progrediatur. Ad quod cum rursus à principe replicatum esset, atque ultro citròque multa in utramvis partem hinc inde mota; videreturq́; religiosus penitus obtinere velle, concludens tandem disputationem Princeps: Atqui verò, inquit, doleo mi pater tuam vicem, qui in re capitali tuomet ore te confodisti, nec habes adeo quod reclames, si te quoq́; in custodiam recludo: quippe quem à se in conventibus suis visum non minus quindecim denunciarunt: neve putes rem serio non agi, nihil impedit quin è vestigio acta afferri iubeam, ut te ipse ibi legas, tot testibus quot nec ipse postulabas convictum. Obstupuit vir bonus & dejecto vultu non habuit quod sic subitò opponeret præter confusionem, & è summa facundia silentium. Non fabulam narro res ita gesta est ut dixi, locum & personas designare non est necesse. Id unicum mirari subit, cum & inquiat scriptura, & adversarij concedant posse dæmonem ut perdat animas se transformare in angelum, imò actu se

trans-

transformare dicat Apostolus 2. Cor. 11. cur ut perdat corpus non posset in hominem innocentẽ?

ARGUM. VII. Hanc sententiam & veram doctrinam inquit Binsfeldius, quod Diabolus non possit in conventu repræsentare innocentem præterquã quod nostri malefici testimonium perhibent, tenent Doctores; Auctores Mallei, Itemque Jaquerius, Spinæus, Loverius: sic ille pag. 360.

℞. *Sententiam nostram, ubi modò ventilari cœperit, multò plures tenebunt. Et hanc veram potius doctrinam esse ratione malumus quam auctoritate obtinere. Quod autem ab auctoritate sagarum orditur Binsfeldius, ridiculum nimis est: nam sensus est quasi dicas: Sententia hac vera est quia tenent eam discipulæ parentis mendacij: pulchra probatio, testimonio igitur sagarum autoritatem conciliant ipsa Saga ait Christus in Evangelio: si ego testimonium perhibeo de me ipso testimonium meum non est verum: ait allatum argumentum si Satanas testimonium perhibeat de seipso testimonium ejus est verum. Quanquam ut ad extremum dicam quod sentio: planè in ea opinione sum cum dicunt rea se has & illas in conventibus vidisse mentiri coactione poenarum*

rum: cum plurimam partem innocentes esse putẽ: Id saltem video, necesse esse ut si aliquot solum innocentes cum reliquis involutæ sint, mox ingens alia innocentum multitudo sequatur, dum aliæ alias quas nesciunt vi tormentorum coactæ secum accusando trahunt. Veritatem scire non volumus sed ut simpliciter se omnes reas fateantur volumus. Id necessariò tandem quicquid fiat obtinendum est. Nunquam mihi sanè hactenus in mentem venit dubitare quin in mũdo sagæ multæ essent: nunc cum publica judicia penitius examino, eò sensim me duci video, ut dubitem, an sint vix ullæ. Certè de tripudiis seu conventibus an unquam corporaliter fiant non parum dubitari potest. Et utinam quis excutiat accuratè. Nunc hoc quidem commentario excitare doctos placuit ut quæ ad processus hujus criminis spectant paulò altius ventilare incipiant. Cæco impetu & meditatione casso multos ferri quotidiè experior: ingenia mihi illa placent quæ non universa esse verissima & indubitata existimant quæ vulgus amplectitur. Sed quicquid sit, provideant principes, ne in re gravi & quæ restitutionem annexam habeat incauti sint.

Quæ ſint argumenta eorum qui Denunciationibus Sagarum fidem habendam eſſe volunt, & ſufficere ajunt ad denunciatas torquendas?

Multa adducuntur ſed quæ facile corruant, nos ordine ponemus & ſolvemus.

ARGUMENTUM I. Judex tenetur reum maleficum, ſeu maleficam de aliis interrogare, & reus ſive rea tenetur de aliis reſpondere; Ergo reo malefico credẽdum eſt & ejus denunciationi ſtandum. Probatur. Nam ſi fides ei adhibenda non eſt, fruſtra teneretur judex rogare, & reus reſpondere. Ita Binsfeldius *pag.* 248.

℞. *1. Nos qui tenemus fidem denunciationibus ſagarum commodandam non eſſe, conſequẽter negamus judicem teneri ad hujuſmodi denũciationes curandas, & reum interrogandum.*

℞. *1. Concedamus etiam teneri judicem à reo malefico de complicibus interrogare: non inde tamen*

men sequitur quod illi nolunt, mox credendum si dicat se complicem in conventibus vidisse, aut similia quæ aliter probare non possit. Nam ideo tenebitur rogare, quod fieri posset, ut nonnulli alia quædam cum iis circumstantiis & probationibus additis deponerent, quæ omnino arguerent, denunciantes hos & illos, hic & nunc non mentiri, id quod interdum fieri posse quis dubitat? Rogabit igitur judex, non id veto, sed ni ea probationes addantur, quæ omnino arguant denunciantem non fallere, non credet. De conventibus autem quod ibi visa, &c. non credet ob causas supra memoratas.

ARGUM. II. Omnium tam Theologorum quam Canonistarum & Legistarum judicio receptum est, quod de se confessus super aliorum conscientia non debet interrogari, & si interrogaretur, non ideo juxta hoc proceditur, aut ei creditur secundum jura: Et hac regula non obstante eximuntur crimina illa quę vocantur excepta, in quibus debent de aliis interrogari, & iis credendum est. Ergo eorum confessio fidem facit, alias nulla esset distinctio inter crimina excepta & non excepta. Ita Binsfeldius *p. 252.*

Resp. I.

Resp. I. Nego alias non fore distinctionem inter crimina excepta & non excepta. Nam hæc est distinctio, quod in exceptis non sit opus per omnia servare communem procedendi modum à jure in aliis præscriptum. Vt autem complicibus ex natura sua mendacibus non credatur, nisi alia circumstantia & probationes convincant eos non mentiri, non à jure præscriptum solum est, sed à natura, a cujus lege non datur exceptio.

Resp. II. Plura sunt crimina excepta quam sagarũ, sit igitur quod in objectione dicitur, in aliis istis exceptis verum: atq; ibi si ita volunt, credant denunciationibus complicum. In hoc autem solo crimine sagarum non consentio ut credant, ob scilicet particulares illas rationes, quas supra dedi, quæ in aliis exceptis rationibus non ita reperiuntur.

ARGUM. III. Regulæ standum & inhærendum est, donec de exceptione & fallentia ostendatur: sed leges quibus ut regulis nitimur denunciationibus maleficorũ standum putãt, ergo. Probatur minor ex *L. fin. Cod. de maleficis & mathematicis* quæ vult maleficos debitæ quæstioni subjici ad facinoris socios publicandos, ac proinde denunciationib. eorum standum judicat.

Recedere autem à textu juris, à ratione & communi ſententia, ſummæ temeritatis eſt, Ita Binsfeldius *p.* 253.

Reſp. I. Verum eſt quod regulæ ſtandum ſit, & inhærendum, donec de exceptione & fallentia oſtendatur. Verum etiam quod à textu juris, & ſententia communi recedere temerarium ſit, ſi ſine ratione fiat. Sed dicimus nos recedere à regula & textu juris ac communi ſententia, cum bona ratione & oſtendendo fallentiam. Id quod abunde fecimus ſupra.

Reſp. II. Duplicis eſſe generis quæ rogari à maleficis circa alios poſſint.

I. De ſociis, ſi quos habuerint in necandis hominibus, vel animalibus, in referendis damnis & ſimilibus ſceleribus.

II. De ſociis ſuorum conventuum, ludorum, qui artem magicā calluerint, & ibi viſi ſunt. &c. Dicam igitur jura intelligenda eſſe de quæſtionibus prioris generis, ac nos concedere, ſi quidem ita adverſarij volunt, ſidem eis adhiberi aliquam poſſe in quæſtionibus prioris generis, maxime ſi circumſtantias quoq; addant, quæ congruant, & ex quibus ea oriantur de veritate denunciationis indicia, quæ prudenti & cordato viro ſatisfaciant. Non autem adhibendam eſſe in quæſtionibus poſterioris

sterioris generis: eo quod in hisce etsi velint, verum dicere non semper possint. Ob rationes nostras supra allatas ex periculo delusionum circa conventus. Binsfeldius hanc distinctionem plane explodit, tanquam nullo fundamento nixam & implicantem ignorantiam eorum criminum quæ in conventibus admittantur: ait enim in conventibus admitti crimina læsæ Majestatis divinæ, aliaque similia omni nece hominum aut animalium ill- damnis graviora. Unde sic argumentantur: si credendum est, & standum denunciationibus sagarum cum quæritur de nece hominum & animalium, deque illatis damnis quæ minora crimina sunt, multo magis standum denũciationibus erit, cum quæstio est de conventibus, quæ majora crimina involvunt. Sed

R. Binsfeldium hanc distinctionem frustra rejicere.

Nam I. nititur principiis quæ non tenent. Ponit pro fundamento, quod quo majus sit crimen de quo quæstio est, eo amplius sit denunciationi tribuendum, quod fundamentum ratione caret, uti supra Dubio 37. rat. 7. ostendimus, dum docuimus vim testimonij non à re testata, sed à testante pendere.

II. Iam supra dedimus rationes sæpius citatas,

cur etsi credi possit, de sociis in aliis criminibus nō tamen in crimine veneficij, cum dicunt de suis conventibus; ea rursum considerentur & abundè satisfecerimus.

ARGUM. IV. Malefici sunt latrones, & plus quam latrones, sunt conjurantes cū Dæmonibus, sunt rei læsæ summæ Majestatis, sunt sacrilegi, sunt proditores patriæ, sunt hæretici &c. Sed latronibus, conjuratoribus, reis læsæ Majestatis, Sacrilegis, proditoribus patriæ, hæreticis &c. Creditur contra socios, ergo & maleficis. Idem Binsfeldius *pag.* 254. *& seq.*

Resp. Non esse parem rationem maleficorum & aliorum: supra enim datæ particulares rationes sunt, cur etsi aliis credi possit, sagis tamen credi non debeat, nimirum ob specialem illarum malitiam, naturam mendacem, ac particularem in illo crimine falsitatis præsumptionem ob varias illusiones & incertitudines. Vnde ab aliis ad sagas argumentari non licet, ac frustra hic vehemens est Binsfeldius.

ARGUM. V. Eis qui veritatem loquuntur credendum est, alias fides humana periret; Sed communiter accidit, ut socij in hoc crimine complices denuncian-

tes

res veritatem dicant, ut constat experientia, & ex processibus contra maleficas, Ergo, Idem Binsfeldius *pag.* 257.

Resp. Concedendo majorem, negari minorem ut tentitur falsam ac de qua jam hic quæritur ac cōtrovertitur, ut proinde assumi nō debeat, sed probari. Quod autem ait eam constare experientia & ex processibus contra maleficas æque nego. Repete quæ dixi dubio proximè præcedente argumento I. responsione 3. & argumento 4.

ARGUM. VI. Testes qui non debent examinari examinati faciunt aliquam fidem, quia faciunt quale quale indicium ut Doctores loquuntur &c. Ergo magis credendū illi testi, qui debuit examinari quia majorem fidem facit; Sed maleficus de se confessus debet examinari de complicib. ex legibus & communi sententia. Ergo ei magis credendum est. Idem Binsfeldius *pag.* 259.

Resp. Coincidit vis hujus argumenti cum primo, ibi igitur satisfactum est, ut lector animadvertet:

ARGUM. VII. Praxis Ecclesiæ tradit sagis esse habendam fidem, nam omni tēpore Judices ex hujusmodi denunciationi-

bus inquisiverunt contra denunciatos. Idem Binsfeldius *pag.* 259.

Resp. I. Praxis hæc etsi multorum fuit non tamen omnium. Supra enim ostendi sententiam nostram non carere auctoritate doctorum.

Resp. II. Esto nostra sententia à communi reliquorum opinione & praxi plane recederet, non ideo continuo damnanda foret, dum solidis rationibus non destitueretur: non destituitur autem ut supra patuit: Ergo.

Resp. III. Praxis judicum non continuo vocanda est praxis Ecclesiæ. Sonat id, quasi res fidei agatur: Absit autem ut omnes eas praxes, quæ communiter in usu sunt, Ecclesia approbet, & suas appellari velit cum multa careant ratione & & male sint, quàm longè & latè practicata est in orbe à judicibus probatio illa sagarum per aquã, an igitur & hanc praxin Ecclesiæ vocabimus? Frustra igitur specioso nomine Binsfeldius *nos terret.*

ARGUM. IIX Multæ sagæ conveniunt in denunciationibus suis in eandẽ personam, Ergo signum est quod non mentiantur, Ergo eis credendum est.

Resp. Quod multa in eandem personam conveniunt, mirum non est, nec eis fidem simul sum.

ptis

ptis conciliat, si alioqui singula non habent. Nam id ex multis causis fieri potest, ut ostendam. Vel enim denunciantes verè sagæ fuerunt, vel fuerunt innocentes, quæ vi tormentorum coactæ, ut iis se subducerent alias nominarunt. Vtrum fuerit mirum non est, Nam

SI VERE Sagæ fuerunt, potuerunt.

I. Plures malitiosè in unam aliquam conspirasse ut si contingeret in manus magistratus devenire eam secum in exitium traherent, & in iisdem accusationis circumstantiis convenirent, prout exempla non pauca narrantur, quæ brevitatis causa prætereo.

II. Potuit Dæmon, ut supra diximus, innocentem repræsentasse in conventibus ubi cum plures conveniant ut ipsi ajunt, à pluribus videri potuit, & nominari cum iisdem loci & temporis ac reliquis circumstantiis.

III. Potuit Dæmon suggessisse, instigasse, mandasse, ut has illas quas vellet singulæ accusarent, & has illas circumstantias simul adderent.

SI VERE Sagæ non fuerunt, ne tum quidem mirum est; quia

I. Vbi multæ torquentur & rogantur quid proclivius est, quam aliquas casu incidere in eandem personam, præsertim si paucæ adhuc restent

 in pa-

in pago persona nondum denunciata ac exusta.

II. Cum tales nesciant alias, solent plerumq; eas nominare de quibus jam ante est communis rumor, vel quæ eo nomine incarceratæ semel fuere, vel exustæ.

III. Fit jam plerumq; ut videmus indies, & bene notavit Tannerus, officiales justitiæ non servare secretum, & spargere in vulgus si quæ nominatæ sunt, ut igitur quæ deinde torquentur pœnis se liberent, easdem nominant.

Atq; hic certò nullo modo excusari Magistratus in conscientia poterunt quod id non emendent. Iam ubi versor tota pene urbe nota sunt non pauca nuper à diversis denunciata. Hæ igitur nunc quidem differuntur dum fama crescat, post annum autem ex hac fama procedetur. O tempora! hic Germaniæ est Zelus.

IV. Sed & malevoli quidam ut supra docui nominatim de quibusdam in tortura interrogāt, quid mirum igitur si eas sic in os sibi inditas plures accusent?

ARGUM. IX. Patet ex processibus criminalibus quod plerumque omnes illæ quæ ab aliis denunciatæ sunt, verè sagæ fuerint, cum id deinde ipsæmet in tortura fassæ sint, unde sequitur denunciantes verum

rum

rum dixisse, atq; igitur denunciationibus fidem detrahendam non esse.

R. *Quod denunciatæ pleræq; verè sagæ fuerint, non satis ex secuta earum confessione convincitur, quam parum tuta sit fides a tortura quæsita, abunde liquet, & ex supra à nobis allatis manifestũ est. Stulta n. est, ut dixi, quæcunq; delata ream se non fatetur, cogetur n. tot tormentis ut tandẽ succumbat & si non succũbat comburetur viva ut obstinata, repete quæ hinc inde supra dicta sunt; nesciunt sane omnes quid virium in tormentis insit, qui vel commentari lucubrationes suas in quiete atq; otio solent, vel immiti animo ac feroce quis pœnarum sit sensus experti unquam non sunt. Quos ego non ex ulla malevola voluntate, sed affectu optimo & Christiano, ad majus ipsorum bonum, & majorem conscientiæ cautelam precarer, ut vel ad dimidium quadrantem equulei aliquem gustum sumere, & velut prius ipsi prælibare velle in animum inducerent, quam accederent ad odiosas has rerum causas in equuleo tractandas. Neque enim tam durus esse velim ut is nescio qui princeps fuisse dicitur, qui quos causis criminalibus judicandis admovere voluisset, eos quantumvis reluctantes in nervum prius per horam dimidiam conjici jubebat, ne non plа-*

nè dolorum rudes eorum vim exactius perspecta haberent: quo id consequi se posse existimabat, ut unius hominis non longissimo tormento multorum aliorum non modo tormenta, sed & neces redimeret: Ideoque se id salva conscientia in utilitatem reipublicæ facere posse; alterumque ob eandem causam sustinere id debere omninò sibi persuadebat.

Iudicium meum non interpono, faxit Deus ut eum omnes amemus & sic transeamus per hæc temporalia, ut non amittamus æterna.

DICES. At denunciata non solum fatentur se reas, sed etiam easdem circumstantias & puncta quæ denunciantes de ipsis deposuerant. Signum igitur &c.

Resp. Id vel falsum est, vel contingit ut supra docui dub. 28. Arg. 4.

ARGUM. X. Nequid dissimulem eorum quæ reperio, adjungo his Binsfeldij argumentis aliud Professoris Rinthelensis D. Göehausii quem & supra citavi. Is igigitur sic argumentatur.

Constat, inquit, summo labore sagas adigi ad has denunciationes, Dæmone eas prohibente ne regnum supplicio affectis subditis diminuatur, ac ejusmodi exemplis

plis cæteri ab hoc crimine absterreantur.

Ergo tanto certius existimandum, denunciationes illas esse veras, quas scimus dæmone invitissimo fuisse extortas, & ideo sagæ solum defunctas quasdam personas nominant. Sic ille *pag.* 152.

R. *Argumentum hoc nimium probat, & sic nihil, quod nimium, ostendam: quia probat quoq;, & quidem potius idipsum quod nos volumus quam quod ille. Sic enim ex ipsius verbis hæc formo enthymemata:*

I. Dæmon invitissimus est, ut ejus asseclæ suas veras complices prodant; non autem invitus est aut esse potest, sed volentissimus ut nominent & necent innocentes. Existimandum igitur nominare potius innocentes volentissimo suo domino, quam invitissimo nocentes.

II. Dæmon prohibet, imo, ut dixerat alibi idem auctor, adigit juramento in conventibus ne nominent se invicem; ne innocentes autem nominent, nec prohibet is unquam, nec juramento cavet. Et cur eas igitur quas vetat nominabunt potius subjectissimæ serva, quã quas non vetat?

III. Si nominent veras complices, minuetur dæmonis regnum. Si nominent alias, non minuetur. Et cur illas igitur potius, quam has nomina-

minare volent? O fidas assectas unius regni si sic inter sese divisæ sunt!

IV. Si nominent se invicem, absterrebuntur sagæ superstites visis suorum suppliciis, sin alias nō absterrebuntur sane, sed magis animabūtur, dum non in suum gregem sed hostilem grassari vindictam vident.

Et cur igitur potius alienas quam suas accusent? nimium igitur hoc argumentum probabat, quia in rem nostram. Interim ne dissimulem, sed juvem potius contra me idem argumentum sic urgeri poterit: Nam.

DICES. Imo pervertitur vis argumenti: ea enim longe alia erat, nimirum hac, quam vel ex ipsa responsione data sic exacuo: Sagæ si nominent innocentes tum & facient quod optat Dæmon, & non minuet suum regnum, & animabunt cæteras sagas, & à tormentis se excipient. Sane igitur ad nominandum innocētes prompta, volentes, & expedita erunt; sed non sunt autem ad nominandas eas quas nominant prompta, volentes, & expedita, sed magno labore & vi tormentorum ad id cogi debent, non igitur ea quas nominant sunt innocentes sed nocentes. Brevius sic, si sagæ nominarent innocentes essent ad nominandum prompta, non igitur nominant innocentes,

tes,

tes, qui est syllogismus formalis in secunda figura hypotheticorum:

Resp. I. Circa syllogismi hujus majorem. Erunt enim sagæ promptæ ad nominandum innocentes, nec vi tormentorum coactæ eos nominabunt, si quidem id possit fieri, & quantum in ipsis est, alioqui non. Atqui vero non potest fieri, ut unquam promptè nominent, sed omnis earum nominatio necessario debet esse coacta, ac non nisi tormentis expressa, ac proinde tam nominatio innocentum quam nocentum semper est coacta atq; utriuq; paritas. Mordicus enim volunt jurisperiti criminales ut si quæ de se crimen confessa deinde etiam complices velit nominare, nondum tormentis coacta, ei nominatio non audiatur, sed velit nolit eam torquent ut sic confessio complicũ exprimatur per novam ac singularem torturam ad id unum destinatam, qua simul infamiam expurget, ut aiunt ac nos supra meminimus Dubio 44. rat. 5. Unde frustra jurisperiti jam dictum argumentum usurpabunt sed & lepidè sanè agunt ipsi enim faciunt ut omnis omnino nominatio cõplicum vi tormentorum fiat, & sic coacta fiat, ac deinde nihilominus quod prompta non sit, sed coacta ex eo argumentum ducunt. Non capio hunc ratiocinandi modum:

Resp. II. Circa syllogismi minorem. Nam eæ quæ alias nominare debent, vel veræ & reales sagæ sunt, vel non veræ, sed nominales tantum, ut sic loquar, quæ scilicet vi tormentorum coactæ, suscepêre in se crimen, quo vacabant. Si veræ sagæ sunt, nego minorem. Nominabunt enim innocentes promptè, volentes, expeditè, ob rationes ante datas; Quod si a. nunc passim quæ nominare debent, non nisi magno labore & vi tormentorum ad id cogi debent, jam exinde arguam potius, eas igitur veras sagas non esse, sed nominales. Argumentum enim allatum omninò in adversarium retorquebo in hunc modum.

Veræ sagæ si nominare debeāt erunt promptæ ad nominandum saltem innocentes, ut adversarius concedit; sed nunc passim eæ quæ nominant non sunt promptæ ad nominandum etiam ullas, ut idem concedet, Ergo quæ nunc passim nominãt nõ sunt veræ sagæ. Syllogismus formalissimus est.

Ex quo sane sequitur solutio ad id, quod supra in allato argumento dicebatur: & ideo sagæ solum defunctas quasdam personas nominãt.

Attendant enim principes quod dicam in re gravi. Nam sic res habet:

Iudices pleriq; imperiti & incurij, multi etiam avari, & malitiosi ex futilibus indiciis capiunt & torquent

torquent: vis tormentorum parit sagas qua non sunt: quia tamen esse debent; debent & edicere magistras suas, & discipulas & socias quas non habent. Id quia conscientiam exagitat, renituntur dum tormentis aut metu tormentorum adiguntur: tum denique pœnis impares eas nominant, quibus & faciant suis dictis fidem, & quam minimè possunt, noceant: nominant inquam eas, quæ jam vita functa sunt, & pro sagis exusta. Si ulterius urgentur nominant quoque vivas, atque eas quidem primo, quas jam ante audiunt diffamatas aut ab aliis quoque denunciatas, aut hoc nomine aliquando captas. &c. Id enim ita passim fieri, si sciens fallo; tum Pater omnipotens adigat me fulmine ad umbras: scio autem quid loquar, & atque unde sciam in ultimo illo vivorum mortuorumque judicio ostendam magistratibus iis, quos hæc scire oportebat; quosque merito in illum diem tot innocentes ad tribunal citant?

ARGUM. XI. Nisi denunciationibus credatur aliud non suppetet medium ad sagas deprehendendas & extirpandas, unde respublica à malevolis non purgabitur, est igitur denunciationibus credendum. Argumentum hoc Judicum est, & omniũ eorum hodie apud quoscunque denunciationes

tiones, ut fallaces, rejiciendas esse dico. Vehementer autem urgent Binsfeldius & viri alias eruditi, quod soleo mirari. Itaq; ostendam quam parum considerent quid objiciant.

Resp. 1. Nego non suppetituros alios modos ad reas deprahendendas, sunt alia indicia quæ suffi. ant, ut ad inquisitionem & torturam procedatur. Enumerat nonnulla Tannerus & Delrius quæ me piget exscribere. Legant quorum interest.

DICES. Etsi subinde indicia se prodant, quibus communes sagæ deprahendantur, non tamen quibus sagarum principes & magistri: Ita Binsfeldius: Nam quando, inquit, principes hujus sceleris visi fuerunt, aut scopas erigere ad causandum pluviam, aut illam supponere vestibulo alicujus stabuli, & lites & minas intentasse plebeis, aut alia opera externa exercuisse, quæ indiciorum vices subeant ad probandum? Hæc enim sunt facta vulgarium & vilium personarum, quæ rus incolunt, & ruri versantur inter plebeios. Ibi quandoque hæc & similia perspiciuntur indicia. Sic ille.

Vnde probat & vehementer urget, ut denunciationibus sit locus, sine quibus nulla alia suppetat via, ad sagarum saltem principes in apertum trahendas. Itaq;

Resp. 2.

Resp. II. Esto etiam verum sit nullam superesse viam ad sagas earumq́; principes detegendas. Quid tum postea? an ideo via utar inepta & periculosa qualem esse eam supra ostendi, quæ per denominationes procedit? Facio dilemma; Vel habent adversarij certas & bonas vias detegendi sagas, vel non habent; si habent, age iis utantur; si non habent, abstineant & non detegãt, quos detegere non possunt; quis illos cogit eradicare zizania quæ non norunt? quid se frustra vexant, & affligunt, nec acquiescunt Evangelico præcepto, ut sinant utraq́; crescere usq; ad messem. Hæc scilicet non prævidebat cælestis paterfamilias cum id in mandatis daret.

Resp. III. Miror autem quæ hæc tandem probatio sit, alia via non est sagas detegendi, ergo hæc per denunciationes bona est, perinde quasi sacerdos celebrare volens, cum vinum non invenit, sed acetum ita colligat, non alia hic est Materia consecrandi, hæc igitur est bona.

DICES. Hoc est sagis patrocinari. Sed Respondeo: vox est quam nunc primum non audio, non primum etiam contemno. Rationibus agere soleo non cavillis pulchre tamen respondet Tannerus cum sic ait: non hoc est sagarum sed potius innocentum adversus sagas illis malitiose insi-

 diantes

diantes patrocinium sumere: ne sicut extra judicium etiam cum amissionis vitæ & bonorum suorum periculo, ita in judicio hoc periculo & metu soluta in eorundem vitam, famam & fortunas eo nocentius quo liberius grassentur.

Resp. IV. Imo quid pugno? sit verum quod argumentum allatum proponebat, nisi denunciationibus credatur, aliud non suppetere medium, ad sagas deprehendendas & extirpandas. Concedam hoc adversariis, sit ita: verissimum enim est; sed ecce pro me hoc facit, & confirmat in opinione quam concepi de paucitate sagarum: nam sic mecum hæc sequentia puncta meditari soleo.

I. Clamant omnes omnia esse sagis plena: quæro ego unde sciant? unde sagas deprehenderint? non alia est ajunt deprehendendi via, nisi denunciationibus credatur. Atqui has ego fallacissimas esse paulo prius ostendi, omnia igitur sagis plena sunt, quia falsissimo nocendi medio usi sunt; nisi id usurpant, aliud habere negant.

II. Omnia esse sagis plena tam certum est, tam indubitatum, ut qui hæsitet in invidiam vocetur, explodatur, audiri non debeat, dicam breviter certissimum est: quæro ego unde hæc tanta certitudo nata est? ex testimoniis sagarum; Ex auctoritate Dæmonis: hæc igitur cum certissimam

pariat

pariat notionem infallibilis credo erit? Nam ex auctoritate fallibili nunquam ducitur cognitio certissima, ut omnes Theologi, & Dialectici, atque ipsum lumen rationis nos docet.

III. Quid pugnant inter se adversarij? clamant quidem se urgentissima habere indicia multa & magna quod Titia V.G. Saga sit: Nunc Binsfeldius & alij clamant non haberi alia nisi denunciationes, si his non crederent progredi nō possent.

IV. Audio nuper dixisse quosdam Inquisitores communem se praxin sequi; errare se non posse. Alij si non verbis at factis tamen idem dicunt nam sic liberi sunt quasi impecabiles sint. Vulgus quoque existimat judicia omnia criminalia, nescio quid sacrum & sanctum habere ut qua ibi judicata sint infallibiliter hoc ipso justè facta sint. Obsecro unde omnia hac? quia fundant se judices in testimoniis satanicis: nisi id haberent progredi non possent inquit Binsfeldius.

V. Ego vero existimo hanc insignem esse Calumniam, & nihil ignominiosius Germanico nomini aspergi posse, quam dicere Magistratus nostros & hactenus acerrimè progressos esse, & tamen progredi non potuisse nisi denique testimoniis satanicis subnixos.

VI. Multo fœdius erit si eadem testimonia

tantum apud Germanos valere auditum fuerit, ut etiam in personas Ecclesiasticas summo cum Catholicæ religionis inter hæreticos despectu recipiantur.

VII. Dubitare hic mihi incidit an casu quo Catholicus Sacerdos ex his testimoniis magis postulatus, bis, ter, quater acerbissimis tormentis se purgasset, nihilominus vivus igni adjudicari posset, & bona phrasi obstinatus & impœnitens dici, qui de se tantis testimoniis opponeret? Et quid si ipse mortis die a Confessario suo vere pœnitens judicatus coram venerabili altaris sacramento magnâ cum Cerimonia innocentiam suam contestaretur: Quid si ad præsentem, & venturum olim Judicem ex ejus verbo seu Evangelio appellaret? quid si testem eum invocaret, quod ne sacerdotali nomini inureretur nota intolerabiles alioqui torturas eas hactenus exhausisset? Quid si ad bancum juris auditurus sententiam, eandem repeteret protestationem, ac vehementius hortaretur judices ne in DEI Sacerdotem cum insigni religionis despectu procederent, qui nec convictus esset, nec confessus crimen? Quid si eadem repeteret coram populo in supplicij loco, eo cum sensu pietatis & energiâ sermonis, animorumque commotione, quam communes omnium gemitus, & lacry-

lacrymæ sequerentur, etiam qui interessent hæreticorum? an adhuc testimonia tam grandia per has omnes procellas tenerent cursum suum, & valorem? Et quid si dum Magiam pernegavit, vi tamen tormentorum, alia esset scelera confessus, an ob ea tunc saltem, cum nec accusatus ante fuisset, nec proinde legitime rogatus, aut confessus damnari posset? Certe ea tempora possent incidere; ut in omnem eventum quid tali casu sentiendum esset, scire expediret. Sed de hoc fortasse alias.

Nunc id manet, ridiculum mihi videri, quod tam multas nobis sagas in Germania imaginamur si ita procedamus: præsertim cum multi quoque Iudices ex multiplicatis sagarum denunciationibus, non solum ad capiendum & torquendum, sed etiam ad condemnandum procurrerint, secuti nimirum auctores à Delrio citatos, qui multas hujusmodi denunciationes plenas esse probationes tenuerunt. Quinimo & audio inventos esse, qui ex testimoniis Energumenorum ad capturam & torturam iri voluerint.

Et quæ jam deniq; testimonia exclusuri sumus? quo deveniemus? non hæc manifesta nostra punitio est? Et quid dicam de testimoniis

puerorum mendiculorum qui seu à malevolis conducti, seu ut facile est illi ætati illudere, ita arte quadam examinandi & captiosis interrogatiunculis circumventi, seu etiam sponte escâ & potione illecti se seductos esse annuunt, & ut mira rogantur, mira narrant, quæ in conventibus viderint, quæ acta sint, qui interfuerint, & similia quorum deinde à viris spiritualibus, & intelligentioribus rogati, non meminerunt, & omnia alia retexunt.

Itaque cum & capra nuper quod ridiculi caussa interpono, amissa esset, (nam miles abduxerat) ea quoque in conventu sagarum ab his & istis jam plexis nescio an plectendis absumpta erat. Plurima talia sunt, quæ, quod ad finem propero, omitto. Alias fortasse ista colligemus. Id sciat Magistratus mirifice sibi & dolendum in modum ab Officialibus illudi.

Dub. 50.

An judex alterutram sententiam securè amplecti possit seu nostram quæ contemnit, seu aliorum quæ magni facit denunciationes.

RESPONDEO *Non potest securè amplecti sententiã adversariorum Rationes istæ sunt.*

RATIO I. Tutior via in dubiis eligenda est. Quæ regula etsi in cæteris consilii rationem habet, tum tamen præcepti vim obtinet, cum periculum est, ne alioqui proximo fiat injuria, ut docent Casistæ & supra quoque dixi *Dubio* 8. *sub finem.*

RATIO II. Ostendi bonis exemplis adversariorum sententiam solide non subsistere: vel igitur judex melius eam fundet, aliis adductis argumentis, & nostra refutet, vel tenebitur nos sequi.

RAT. III. Jura volũt ut in dubiis reo potius quã actori faveatur *juxta regul.* 11. *jur. in* 6

RAT. IV. Judex sequi debet securiorem interpretationem juxta cap. ad audientiam. & c. significasti. 2. de Homicidio.

DICES I. At clamat Binsfeld. remp. hoc modo purgatũ non iri.

℞. *Id frustra clamat, facile n. ex hactenus dictis colliges, si denunciationibus tantū deferatur, contrariū futurū, & potius triticū quā zizania periclitaturum: Nam hoc scilicet purgare remp. est ita periculosis viis ad exscindendos nocentes incedere, ut vix innocentissimus quisq; jam tutus sit?*

Clamant Inquisitores omnes, magiæ crimen occultissimum esse; *Obsecro autem quomodo occultissimum est, si tam facile deprehenditur, ut nullum jam sit in orbe crimen cujus tot rei in lucem protracti sint, & judices protrahantur, ut isti putant?*

DICES II. Sententia quidem hæc mitior est respectu nominati, sed altera utilior respectu Reipublicæ & boni publici: Siquidem ita judicia promoventur & facilitatur via exsecutionis. Sic Professor Rinthelensis D. GOEHAUSIUS *supràcitatus* in libro de processs. contra sagas pag. 151. *Sed*

Resp. Inprimis sententia hæc nostra & mitior & utilior est, tum respectu nominati, tum nominantis, tum Reipublicæ. Nam nominatum è discrimine eripit, nominantis malitiæ, & studio occurrit, Reipublicæ vastationem impedit, dum paucos nocentes tolerat ne plurimos innocentes pereundi periculo exponat. Deinde ratio in objectione

ctione allata pro altera sententia, quia sic promoveantur judicia &c. non probat utiliorem eam reipub. esse, sed è contrario damnosam. Nam promoveri judicia, & facilitari executiones tam graves ex indiciis levissimis, id est, testimoniis fallacissimis, innixis veracitati mendacium Sagarum tam noxium reip. est, quam illa gravia sunt mala, quæ ex temere tractatis his causis possunt consequi, ac dixi supra dub 8. rat. 3.

DICES III. Iudex nocet bonis quisquis perpercerit malis Crudeles illi qui ut uni parcāt multos necari permittunt &c. sic idem Rintelensis pagina 153 Sed

R. ita est, sed ad rem non spectat. Nam imprimis, qui non nisi ex fallacissimis denunciationibus malorum, vult malos nosse, is potius parcet malis exscindet bonos, ac sic dupliciter nocebit bonis. Deinde crudeles sunt, qui ut unum perimant malum, non curant si & simul plures bonos. Deniq; non unus est cui parcetur, cum denunciatis parcetur; nam parcetur multis & parcetur merito; quippe adhuc nondum sat probatis, quod nocentes sint. Si tu autem nocentes & malos ponis, quibus parci non debeat, jam id ipsum ponis, quod an poni debeat in quæstione est. Id enim est quod quærebamus, an nocens & malus haberi debeat,

quem mendax fæmina nocentem & malum dicit. Binsfeldius igitur cum pag. 292. vehementius Magistratum increpat, & justitiam urget, nec aliam tamen viam procedendi esse ait, nisi per has Satanicas denunciationes parum discrete zelat.

DUBIUM LI.

Quæ brevis sit summa & methodus processuum contra sagas hodie apud multos in usu, digna quam Germania consideret.

RESPONDEO. *Poterat hanc summam lector quivis ex tractatu hoc ipse apud se colligere: sed quod mihi id fuit factu facilius, eam hic apponam, omissis tamen multis quæ commodè inseri non poterant: de quibus consulantur hactenus dicta, uti & de his quæ hic posita sunt si diductius lubet singula cognoscere. Itaq; summa hæc est.*

1. Incredibilis vulgi apud Germanos, & maximè (quod pudet dicere) Catholicos superstitio, invidia, calumniæ, detractiones, susurrationes & similia, quæ nec Magistratus punit, nec concionatores arguunt,

guunt, ſuspicionem magiæ primum exci- tant. Omnes divinæ punitiones quas in ſacris literis Deus minatus eſt, à ſagis ſunt. Nihil jam amplius Deus facit aut natura, ſed ſagæ omnia.

2. Unde impetu omnes clamant ut igitur inquirat Magiſtratus in ſagas, quas non niſi ipſi ſuis linguis tot fecerunt.

3. Mandant ergò Principes ſuis Judicibus & Conſiliariis ut incipiant in ſagas procedere.

4. Neſciunt hi primum unde ordiantur, cum indicia ſeu probationes non habeant: nec temerè tamen hic quicquam moliendum eſſe à conſcientia ſua ſatis audiant.

5. Monentur interim bis terve ut procedant. Clamat vulgus moram hanc non carere ſuſpicione. Et pæne idem ſibi, à neſcio quibus informati, Principes perſuadent.

6. Hos autem offendere & non ſubito obſequi in Germaniâ grave eſt: plerique omnes, etiam viri ſpirituales nimium pœnè probant, quæcunq; modo Principibus placuerunt: nec advertunt à quibus hi ſæpè in

pè instigentur quantumvis optimi natura sua sint.

7. Tandem igitur voluntati eorum Judices cedunt, atq; aliquâ demum viâ processibus initium inveniunt.

8. Aut si illi adhuc hærent, & horrent tangere rem periculosam, mittitur Inquisitor ad id singulariter deputatus, qui si quid secum trahat imperitiæ & impetus, ut fieri in humanis rebus solet, id in hac materiâ colorem ac nomen mutat, & non nisi mera justitia ac zelus est; quem utiq; spes lucri non imminuit, præsertim in homine tenuiore & avido habendi cum familia plena prolibus est, & in singula reorum urendorum capita aliquot dalerorum stipendium constitutum est, præter accidentarias collectas & contributiones, quas libertimè à paganis exigere Inquisitoribus permissum est ut supra.

9. Tum si dictum aliquod Energumeni aut si malignus & spurius horum temporum rumor (non enim unquam probata fama) in pauperculam aliquam & vilem Gajam gravius incubuit; ea prima est.

10. Ac ne tamen ex solo hoc rumore si-

nca-

ne aliis indiciis, ut vocant, processũ esse videatur ecce subitò in promptu est indiciũ aliquod per hoc dilemma: vel enim Gaja ea malæ & improbæ vitæ fuit, vel bonæ ac probæ. Si malæ; indicium id, ajunt, magnum est: nam à malitia ad malitiam prona præsumptio est. Si autem bonæ; & hoc quoque indicium non minus est: nam sic, ajunt, tegere se sagæ solent, & vel maximè videri probæ velle.

11. Rapi igitur Gaja in carcerem jubetur: & ecce novum iterum indicium per hoc dilemma: Vel enim timere se tunc ostendit, vel non ostendit. Si ostendit (quippe cum audierit quam gravibus tormentis in hac materiâ uti soleant) jam hoc indicium est: nam conscientia accusat, ajunt: si non ostendit (q̃ppe cũ innocentiæ confidat) jam id quoq; indicium est: nam hoc deniq; propriissimum esse sagis ajunt innocentissimas jactare se, frontemque porrigere.

12. Ne non verò adhuc plura in eam indicia suppetant, habet Inquisitor homines suos, sæpe improbos & infames, qui in omnem retrò vitam inquirant, in quâ sane fieri

fieri non potest quin occurrat quippiam seu dictum sive factum, quod abjecta in malum hominum interpretatio in magiæ culpam facilè detorqueat & obvertat.

13. Sed & si qui tum ei malè hactenus voluerunt, pulcherrimam nocendi opportunitatem nacti, afferunt quod, qualelubet, facilè reperiunt: clamaturq; passim, gravari eam magnis indiciis.

14. Atq; ideò quamprimum ad quæstiones abripitur nisi eadem adhuc die quâ capta est jam tum abrepta sit: ut sæpe contingit.

15. Neque enim advocatus & integerrima sui defensio quibusvis conceditur cum clament Exceptum crimen esse, cũq; q defendere & advocare velit in suspicionẽ criminis vocetur: uti & omnes illi qui in his causis quicquam loqui velint & Judices movere ut cauti sint: nam mox nominant sagarum patronos: Sic omnibus occlusa ora sunt & obtusi calami, ne loquantur aut scribant.

16. Plerumq; tamen ne non aliquis saltem defensioni locus Gajæ datus videatur: sistitur primum in speciẽ ac indicia ei primum

mum prælequntur & examinantur, si tamen examinantur.

17. Quæ etsi tunc illa purgat, & ad singula accuratè satisfacit, id non attenditur nec notatur, vim suam & valorem omnia retinent quantumvis optima responsione detrahatur: jubetur tantum reduci in vincula, ut consideret attentius an obstinata velit persistere: jam tum enim quia purgat sese, obstinata est.

18. Ubi consideravit: rursum alio die sistitur, & prælegitur ei decretum torturæ: quasi nihil jam ante ad objecta respōderit, nec quicquam eliserit

19. Prius tamen quam torqueatur, seducitur à lictore & ne contra dolorem muniat se magicis quisquiliis, eæ quæruntur toto corpore detonso, atq; etiam eâ parte quâ sexum monstrat petulanter excussâ; licet nihil tale hactenus unquam reperiāt.

20. Quidni v. mulieri id fiat? cū & cōsecratis quoq; Sacerdotibus? idq; etiam ab Inquisitoribus & Officialib. Ecclesiasticis Principum Ecclesiasticorum neq; enim nō bruta fulmina apud Judices Germanos habentur, quæ in Bullâ Cœnæ eos petunt, qui sine

sine speciali & specifica Apostolicæ sedis licentiâ in Clericos procedunt. Quod ne Principes ipsi pientissimi atq; in Romanã sedem observantissimi intelligant, ac proinde frenum processibus adducant, Inquisitores cavent.

21. Tum ubi sic excussa & detonsa Gaja est, torquetur ut veritatem edisserat, id est, ut sese simpliciter ream pronunciet: quicquid aliud dictura est veritas non erit, nec esse potest.

22. Torquetur tamen torturâ primi generis, id est leviore: quod ita intellige, ut licet gravissima quidem ea sit, tamen respectu aliarum sequentium lenior sit. Unde si fatetur, ajunt & spargunt fassam esse sine torturâ.

23. Quis autem Principum aliorumq; qui hæc audit, nõ existimet certissimò nocentem esse quæ sic ultrò sine torturâ se ream fassa sit?

24. Sine scrupulo igitur ullo post hanc confessionem plectitur: plectenda interim nihilominus etsi confessa non esset: nam ubi modo torturæ datum initiũ est, jã jacta alea est, evadere non potest, mori debet.

25. Itaq; vel fatetur, vel nō fatetur: æq; quicquid fiat actum est. Si fatetur, res clara est, nam, ut dixi & liquet, plectitur: Revocatio omnis frustra est, ut supra ostendimus. Si non fatetur, repetitur tortura bis, ter, quater: licent omnia quæ hic lubet: neque enim temporis, nec acerbitatis, nec repetitionis pœnarum in excepto crimine est ratio: nihil hic peccare se putant judices q, in conscientiæ forum adducendū sit.

26. Tum si Gaja aliquoties torta nondum silentium abrumpit; si vultu connititur, adversus pœnas, si patitur deliquium &c. clamant eam ridere & dormire tormētis, uti maleficio tacurnitatis, ac tantò jam nocentiorem esse; quàm proindè vel vivā uri deceat: quod & nuper nōnullis factum quæ fateri aliquoties tortæ noluissent.

27. Atq; id tunc vocant etiam confessarii, etiam religiosi obstinatam & impœnitentem decessisse; noluisse converti, nec deserere concubinum suum; sed servare ei fidem voluisse.

28. Quod si autem contingat quampiam ex tot tormentis animam deponere, ajunt ei à Dæmone elisam cervicem esse: at-

que id probant argumento quodam invincibili, quo si uti velis neminem non omnium hominum sic à Dœmone elidi conficies, ut supra.

29. Quare merito scilicet cadaver à lictore educitur & humatur sub furca.

30. Quod si autem nec Gaja moritur, nec scrupulosi quidam ulterius torquere audent sine novis indiciis, nec inconfessã exurere, retinetur in carcere, atq; arctioribus vinculis accipitur, ibi vel ad annum integrum maceranda dum subigatur.

31. Neq; enim per torturas purgare se unquam potest & aspersum semel crimen abluere, ut volebant jura. Dedecus id esset Inquisitoribus semel captam sic emittere: Nocens esse debet per fas nefas, quã illi modo semel vinculis amplexi sunt.

32. Interim & tum, & jam ante submittuntur Sacerdotes imperiti, impetuosi, lictoribus ipsis importuniores: horum officium est eo usq; miseram omnib. modis divexare dum se tandem sive sit seu non sit ream fateatur: ni id faciat salvari simpliciter non posse clamant, nec sacramentis muniri.

33. N

33. Ne vero Sacerdotes sedatiores, doctioresq; & qui tæni aliquid in cornu ac in corde salis gestent, admittantur, expressima cautio est. Uti & ne quisquam alius ad custodias accedat qui advocare aut principes erudire possit. Nihil enim quidam æq; formidant, quam ne quo modo tale quippiam se forte prodat, quo captarum innocentia in lucem prosiliat. Itaq; cujusmodi generis viris non modo orbis terrarum juventutē, sed & ipsi Principes conscientiam suam fidant, hos quidem eorundem Principum Inquisitores eo habent loco, ut non modo à conscientiis reorum quantūvis expetiti sint eos removeant, sed & jactitare ad nobilium mensas nuper ausi sint à patria merito exigendos esse tanquam Justitiæ turbatores.

34. Interea vero dum Gaja sic ut dixi adhuc in carcere attinetur, & à quibus minime debebat divexatur, non desunt Judicibus accuratis pulcherrima inventa quibus non modo nova indicia contra Gajam reperiant, sed quibus etiam in faciem eam sic convincant (si Diis placet) ut Judicio Academicorum Doctorum tum saltem vi-

va exurenda esse pronuncietur: uti superius ostensum est.

35. Quidam tamen ex abundanti & exorcisari Gajam jubent & in alium transferri locum, ac sic iterum torqueri: si hac forte mutatione loci & expiationi maleficium taciturnitatis possit discuti: Ac si ne ita quidem proficitur tum demum vivam flammis immittunt. Scire cupiam me Deos amet si & fassa & inconfessa perit, quis hic tandem quantumvis innocenti evadendi sit modus? Miseram te nimis quid sperasti? quid non primo in carcerem accessu ream te fecisti? Age stulta mulier & vesana quid toties vis mori cum possis semel? Sequere consilium, & ante omnem pœnam dic te ream, & morere; non evades: nam hæc denique zeli Germaniæ catastrophe est.

36. Itaq; si se quæpiam vi dolorum falso semel ream fecit, dici vix potest quæ miseria sit. Nam & medium nullum suppetit apud plerosq; qui evadat, & alias quoq; reas facere cogetur quas nescit, quasq; non infrequenter Quæsitores in os indunt, aut lictor suggerit, aut quas jam ante infames, aut deletas aut semel captas & dimissas audive-

diverunt: quæ cum rursum alias, & illæ quoque alias indicare debeant, & sic deinceps; quis non videt in infinitum iri oportere?

37. Quare & ipsi Judices vel abrumpere processus, & damnare artem suam debent, vel & suos deniq;, & semet, atq; omnes exurere: Nam ad omnes tandem falsissimæ denunciationes excurrent, &, si modo tormẽta succedant, sontes ostendẽt.

38. Unde & ij deniq; involvuntur, qui initio vel maxime clamabant, ut incendia constanter alerentur: Neq; enim prævidebant imprudentes ad se quoque ordinem necessario perventurum. Et hi quidem justo Judicio DEI: quippe qui pestilentibus suis linguis cum tot nobis maleficos creassent, tot innocentes ignib. addixerũt.

39. Sed jam multi prudentiores atque eruditiores id cernere paulatim incipiũt, & quasi ex gravi somno excitati aperire oculos, ac lentius cautiusq; sævire.

40. Neque est quod negent Judices se ex solis denunciationibus ad tormenta procedere: nam ostendi supra vere procedere, ac proinde fallere optimos suos Principes cum negant. Nam & fama quam fere cum denunciationibus conjun-

gunt invalida est semper atque nulla, cum legitimè nunquam probetur: Et de Stigmatis q̃ nugantur, miror nondum annotatū à sagacib. esse, fallacias fere esse lictorū.

41. Interim vero dum sic fervent processus, & quæ torquentur aliæ alias strenue denunciant acerbissimis cruciatibus coactæ; mox foras manat qui nam hi & isti sic denunciati sint: Nam hæc ratio secreti est eorum qui quæstionibus intersunt: Et id non sine suo fructu, cum hinc subito contra denũciatos indicia captare possint per hoc dilemma: Nam si qui audiunt se delatos esse ut sane audiunt; vel tum illi fuga se subducunt ne capiantur, vel constantes in loco manẽt: si fugã arripiunt, jam hoc ajunt ingens culpæ & metuẽtis conscientiæ indiciũ est: Si manent a. tũ & hoc indicium est: q̃a dæmõ, ajũt, eos detinet ne abire possint; ut nup nõ semel cum gemitu audire debui.

42. Præterea si quis adit Quæsitores & an verum sit quod audit interrogat, quo mature defendat sese, & via juris venienti incommodo occurrat, jam id quoq; pro indicio est, quasi conscientia & culpa eum moveant, contra quem nihil tamen ab Inquisitoribus sit adhuc motum. 43.

43. Sed & quicquid agat conciliat sibi famã; q̃ post annũ unũ & alterũ sat adulta, ad torturã sufficiat cum denunciationibus cõjuncta, licet ipsa hæc ex denunciationib. primum contracta sit: nã & hæc exẽpla vidi.

44. Similiter eis evenit quoscunq; calumniam aliquam à malevolo quopiam pati contigerit: Nam vel defẽdunt se judicio, vel non defendunt: Si nõ defedunt, indicium id culpæ est quod tacent: Si defendunt autem, jam latius spargitur calumnia, & suspiciones ac prurigo vestigandi commovent iis, q ante ignorabãt, didicq; mox fama quæ deinde nunquam obruatur.

45. Itaq; nihil pronius factu est, quam ut hos quoq; facillime nominare eæ soleant quæ interea torquentur & nominare aliquas coguntur.

46. Unde & COROLLARIUM quoddam consequitur rubricâ enotandum: quod si modo processus constanter urgeantur neminem hoc tempore cujuscunq; sexus, fortunarũ, conditionis & dignitatis fuerit sat esse tutum, qui modo aliquem sit nactus hostem & detractorem à quo in Magiæ suspicionẽ & famam pertrahatur. Ut sane quocunq; me obvertam miserri-

ma horum temporum sit ratio nisi alitèr provideatur. Dixi supra, & verbo repeto, non posse pestem hanc, quæcunq; est, incendiis aboleri: sed aliter tamen efficacissimè posse vix pauco sanguine effuso. Sed quis nosse volet? Plura dicere conantem obnuit, ut accurate & ad unguem summam hanc perficere non possim, nec, quod alias non inutile futurum erat, versionem Germanicam meditari: Erunt fortasse qui id patriæ suæ & innocentum amori dabunt, ut accuratius perficiant. Id ego deniq; eruditos omnes, & pios, ac prudentes, moderatosq; rerum moderatores (nam cæteros non moror) per omnipotentis Judicis tribunal obtestor, ut quæ scripsimus tractatu hoc, non parum sedulo evolvant, & expendant: In magno periculo salutis versantur Magistratus omnes & Principes nisi attentissimi esse velint. Non mirentur si quid acriter subinde & animose eos admoneo: neque enim inter eos me esse deceat quos appellat Propheta canes mutos non valentes latrare. Attendant sibi & universo gregi, quem de manu eorum olim DEus accuratissime requiret.

APPEN-

APPENDIX.

Quid possint torturæ & denunciationes?

POssunt pænè omnia. Unde quidam nuper non illepide torturam appellabat Omnipotentem. Et circumferuntur sanè exempla non pauca eorum, qui tormentis victi falsissima de se confessi sunt, & plexi ob neces hominum, qui deinde vivere reperti sunt, & similia. Sed nolui ego unquam hoc libello exemplis iis uti, tum ne chartas narrationibus implerem, quod quivis potest, tum ne quispiam suspicari vellet rara hæc nihilominus esse, ac non quotidie cōtingere. Unum tamen libuit hic apponere, quod ingentem hominum turbam cōplectitur, & miror non magis hactenus annotatum esse: est autem tale.

EXEMPLUM MEMORABILE.

ARsit olim Urbs Roma sub Nerone Imperatore: casu id factum sit, seu Principis ejus jussu dubium est; lege scriptores, Tacitum, Suetonium, Dionem, Sulpitium, Baronium, & alios. Constan-

tissimus certè rumor Principem in culpam vocavit, sed hanc ille mox transtulit in Christianos: quos quia tunc vulgi fama ut sceleratos & ad quidvis projectos differebat, corripi primum quosdam jussit & torqueri. Hi igitur tormentis victi de se fassi sunt, tum & alios indicarunt seu denunciarunt: ita ut ex horum denunciationibus & tormentis ingens subitò multitudo convicta sit, non solum incendij ejus rea fuisse, sed & multo amplius odij in humanũ genus. Quare deinde ut incendiarij & humani maximè generis inimici varia morte plexi sunt; atq; alii quidem ferarum tergis contecti laniatu canum discerpti sunt, alij affixi crucibus, alij exusti atq; ubi defecisset dies in usum nocturni luminis cremati: cum scilicet infixi palis & dispositi per amphitheatrum tum pice ac resinâ circumfusi & obligati, ac sic accensi instar tædarum exarserunt. Quo allusit Juvenalis, cum ait Sat. 1.

Pone Tigillinum; tæda lucebis in illa
Qua stãtes ardẽt, qui fixo gutture fumãt.

Cornelij Taciti fidi Scriptoris de re totâ verba luculenta sunt Annalium lib. 15. cum sic ait:

Ergo, inquit, *abolendo rumori Nero subdidit reos, & quæsitissimis pœnis affecit quos per flagitia invisos vulgus Christianos appellabat &c. Igitur primo correpti qui* FATEBANTUR. *Deinde* INDICIO *eorum* MULTITUDO INGENS *haud perinde in crimine incendij, quam odio humani generis* CONVICTI. *Et pereuntibus addita ludibria, ut ferarum tergis contecti, laniatu canum interirent aut crucibus affixi, aut flammandi, atq; ubi defecisset dies in usum nocturni luminis urerētur.* Sic ille. Circa q; exemplū notet lector & consideret sequētia.

PRIMO. Processus Neronis contra Multitudinem ingentem his indiciis seu probationibus subnixus fuit: 1. Famâ, quâ pessime audiebant Christiani. 2. Confessione propriâ tormentis expressâ. 3. Confidentium denunciationibus, nam ita denique & incendij, & inimicitiæ humani generis iñocentissimi homines convicti sunt.

SECUNDO. Permisit DEUS non ut pauci tantum sic convincerentur & perirent, sed ut multitudo ingens.

TERTIO. Omnes eos, qui sic convicti perierunt Ecclesia ob hoc ipsum pro Martyribus colit, & eorum memoriam celebrat Octavo Kalendas Julij ubi ita de eis

loquitur Martyrologium Romanū. *Erant*, inquit, *hi* OMNES *Apostolorum discipuli & primitiæ Martyrum, quas Romana Ecclesia fertilis ager Martyrum ante Apostolorum necem transmisit ad dominum.*

QUARTO. Nec obfuit Martyrio, quod tormentis victi & se & alios fecere reos: Nam omnes simpliciter Martyrologium vocat Martyres. Nec de aliis loqui Martyrologium & de aliis Tacitum, sed de ijsdem plane, facile intelliges, si Martyrologium inspexeris, quod Taciti ipsa verba recitat. Vide quoq; si lubet annales Baronij in anno Christi 66 & Sulpitium Severum histor. lib. 2.

QUINTO. Nec Martyribus igitur, nec Apostolorum discipulis nec in ipso Christianitatis primo fervore luctātibus ea suppetiit constantia quæ contra tormenta & denunciatiationes evinceret.

SEXTO. Hæc mens Neronis in tormentis adhibendis fuit ut torti se reos faterentur: nisi id quoq; hodie tormentis intenditur, quid obsecro intenditur? Repete quæ supra sparsim diximus. Quod si tamen aliud intenditur, est quod gaudeam, bene habet.

SEPTI-

SEPTIMO. Esto autem aliud nunc Judices intendunt quam Nero; esto etiam pluribus ex indiciis quam ille ad tormenta advolent; id tamē non obstat, quin eadem nunc vis sit tormentorum quæ olim fuit. Uti tunc igitur tormenta & denunciationes innocentissimum quemq; reum facere potuere, poterunt & nunc quoq;. Ac si nunc verè rei sunt qui rei denunciantur, tunc quoq; verè rei erant qui rei denunciabantur. Certè Judicum Neronis non eadem cum Nerone mens fuit, judicio tamē eorum Martyres convicti sunt.

OCTAVO Cum Nero tormentis & denunciationibus MULTITUDINEM INGENTEM tam Sanctorum hominum reos fecisset. Dubiū non est quin si pergere ulterius voluisset nunquam invenisset finē reorū. Nā uti tam multi convicti erant ita & reliqui cōvinci potuissent, & hæc hodie quoq; causa est cur ubi denunciationib. insistere pgimus ad finē impossibile venire sit

DICES. Putat Baronius Tacitum in dato Exemplo mentiri, quod quidam Christiani tormentis superati se & alios falso reos fecerint.

Resp. Putant alÿ qui vim tormentorum paulo quam multi perspectiorem habent Tacitum non

mentiri. Et sanè cum judicialiter habitæ quæstiones illæ Neronianæ sint, & lata sententia: non est credibile in inconfessos & negantes sævitum esse; cum id plane cum intentione Neronis pugnasset, quippe qui sic auxisset rumorum de se conceptum, non abolevisset. Neq; Tacitus in hac quidem re Christianis iniquior quam Neroni fuit; quin potius favit, ac si attendas, satis innuit fuisse adhuc Christianos innoxios & magis nocentem Neronē. Sed nec mirari debet Baronius etiam sanctos tam exquisitis pœnis initio cessisse, deinde pœnituisse & frustra revocasse, ac sic nihilominus martyrio decoratos esse: Nam & hodie si sanctissimi quiq; nostris quæstionibus subderentur, æq; succumberent; uti neminem adhuc de se diffitentē audivi, qui vel semel tormenta hæc propius spectavisset.

Sed hæc clarius olim ad tribunal DEI. Tu nunc vale Lector atq; exemplum hoc mente versa ac Numen time.

PROTESTATIO.

Siquid scripsi quod Ecclesiæ sanctæ Romanæ displicet: id vanum esto; damno & detestor, uti & quod quenquam injuste lædat. &c.

FINIS.